

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Dominik Jambor

**Metódy a zásady interpretácie práva v
judikatúre Ústavného súdu a Najvyššieho súdu
Slovenskej republiky**

Rigorózna práca

Tematický okruh: Teória práva

Dátum vypracovania práce (uzatvorenie rukopisu): 1. 7. 2024

Prehlasujem, že som predkladanú rigoróznú prácu vypracoval samostatne, že všetky použité zdroje boli riadne uvedené a že práca nebola využitá k získaniu iného alebo rovnakého titulu.

Ďalej prehlasujem, že vlastný text tejto práce vrátane poznámok pod čiarou má 384 610 znakov vrátane medzier.

Mgr. Dominik Jambor

V Prahe dňa 1. 7. 2024

Pod'akovanie

Za cenné poznámky a konzultácie pri písaní práce ďakujem pánovi profesorovi Wintrovi, ktorého dielo mi bolo zároveň inšpiráciou pre napísanie práce.

Dori ďakujem za všetku lásku a za to, akou mi je oporou.

Mojim rodičom ďakujem za to, že vo mne od malička podporovali lásku ku knihám a k čítaniu, bez ktorej by som nikdy túto prácu nemohol napísať.

Obsah

Úvod	1
1. Postavenie Najvyššieho súdu a Ústavného súdu ako interpretov práva	5
2. Jazykový výklad	10
2.1 Doslovný výklad a výklad podľa bežného významu slov	11
2.2 Výklad legálnou definíciou	17
2.3 Výklad použitím slovníka	21
2.4 Zákaz výkladu vedúceho k nadbytočnosti	24
2.5 Zákaz výkladu vedúceho k nepoužiteľnosti	27
2.6 Zákaz synonymického výkladu	30
2.7 Zákaz homonymického výkladu	35
2.8 Zásada <i>ejusdem generis</i>	38
2.9 Ďalšie zásady jazykového výkladu	41
3. Systematický výklad	49
3.1 Ústavne konformný výklad	51
3.2 Zákonne konformný výklad	58
3.3 Medzinárodnoprávne konformný výklad	59
3.4 Eurokonformný výklad	64
3.5 Zákaz interpretácie vedúcej k rozporu s inými právnymi normami	69
3.6 Príkaz k optimalizácii a zásada proporcionality obmedzenia základných práv a slobôd	72
3.7 <i>Lex specialis derogat legi generali</i>	78
3.8 Zásada nevytvárania medzier v právnom predpise	82
3.9 Zásada výkladu <i>a contrario</i>	83
3.10 Zásada tematickej jednoty (rôznosti) právneho poriadku alebo jeho častí	88
3.11 Zásada výkladu <i>a rubrica</i> , výklad podľa preambuly a poznámky pod čiarou	93
4. Historický výklad	99
4.1 Úmysel zákonodarcu	100

4.2 Teleologický zámer zákonodarcu	105
4.3 Odvrhnutie odmietnutej alternatívy	111
4.4 Zohľadnenie vývoja právnej úpravy	112
4.5 Zohľadnenie predúčinného práva	115
5. Teleologický výklad	117
5.1 Zohľadnenie účelu právnej normy	118
5.2 Zohľadnenie účelu právneho inštitútu	121
5.3 Zásada výkladu <i>a simili</i>	125
5.4 Zásada diskurzívnej záväznosti judikatúry	127
5.5 Zohľadnenie <i>communis opinio doctorum</i>	132
5.6 Zohľadnenie dôsledkov právnej regulácie	133
5.7 <i>In dubio pro libertate</i>	137
5.8 Komparatívny výklad	141
5.9 Zohľadnenie štandardov morálky a slušnosti	143
5.10 Pomeriavanie kolidujúcich účelov, princípov a hodnôt	146
5.11 Vyplnenie medzier analógiou	149
5.12 <i>Singularia non sunt extendenda</i>	160
Záver	164

Zoznam použitých skratiek právnych predpisov a medzinárodných zmlúv

Zoznam použitých zdrojov

Abstrakt a kľúčové slová

Abstrakt a kľúčová slova

Abstract and Keywords

„Nenecháme vládnuť človeka, ale zákon, lebo človek to robí vo svoj prospech a stáva sa tyranom.“¹ Aristoteles, *Etika Nikomachova*

Úvod

Interpretácia práva je témou, ktorá ľudstvo sprevádza od samotného počiatku systematických úvah o filozofii. Už Aristoteles sa ako jeden z prvých mysliteľov zaoberal otázkami výkladu práva (zákona).² Pojednanie o medzerách v práve (zákone), ktoré sú dôsledkom nevyhnutnej všeobecnosti jeho slov, je celkom nadčasové a do dnešných dní predstavuje samotný základ úvah o výklade, analógii a dotváraní práva.³

Téma interpretácie práva je stále aktuálna a dovoľme si tvrdiť, že zrejme vždy aktuálnou bude. Metodológia, ktorú súdy využívajú pri interpretácii práva, má zásadný vplyv na chod spoločnosti. Preto je dôležité, aby prax súdov pri výklade práva bola dôkladne analyticky preskúmaná a aby boli rozoberané jej problematické miesta.

Tému rigorózne práce sme zvolili predovšetkým preto, že v slovenskej doktrínálnej debata chýba podrobnejšie rozpracovanie otázky používania jednotlivých interpretačných metód v aplikačnej praxi domácich súdov. Doposiaľ publikované doktrínálne výstupy možno rozdeliť do niekoľkých kategórií. V prvom rade sa jedná o odborné články alebo kapitoly monografických publikácií, venujúce sa určitej čiastkovej otázke interpretácie práva.⁴ Ďalej sa jedná o pomerne stručné a všeobecné kapitoly učebníc, prípadne iných odborných monografií o teórii práva, ktoré ale málokedy podrobne analyzujú judikatúru.⁵ V poslednom rade možno zmieniť relatívne nedávne práce Tomáša Gábriša⁶ a autorskej dvojice Michal Mrva a Martin Turčan.⁷ Gábriš sa síce zaoberá aj judikatúrou slovenských súdov v oblasti interpretácie práva,

¹ ARISTOTELES: *Etika Nikomachova*. Bratislava: Kalligram, 2011, s. 146.

² Ibid, s. 157-158.

³ Aristoteles uvádza: „Kedykoľvek teda zákon hovorí všeobecne, ale sa príhodi čosi nie všeobecné, je vhodné opraviť a doplniť medzeru, ktorú zákonodarca zanechal, pretože hovoril všeobecne.“ „A to je podstata slušnosti, že je opravou zákona tam, kde má zákon pre svoje všeobecné znenie medzery.“ Ibid, s. 157.

⁴ Napríklad EALÍK, T.: *Test proporcionality a ústavný súd: vzostupy a pády*. In: Justičná revue, 74, č. 12, 2022; TURČAN, M.: *K argumentu e silentio a argumentu ex dicto*. In: Právníprostor.cz [online]. 18. 4. 2017 [cit. 10. 5. 2024]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/k-argumentu-e-silentio-a-argumentu-ex-dicto>; DRGONEC, J.: *Ústava Slovenskej republiky. Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck SK, 2019, s. 73-146, venujúci sa otázke interpretácie Ústavy.

⁵ Napr. PROCHÁZKA, R.; KÁČER, M.: *Teória práva*. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 236-256.

⁶ GÁBRIŠ, T.: *Preskriptívna teória práva*. Bratislava: VEDA, 2020.

⁷ MRVA, M.; TURČAN, M.: *Interpretácia a argumentácia v práve*. Bratislava: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016.

jedná sa však skôr o ilustratívny prehľad než o vyčerpávajúce pojednanie. Mrva a Turčan v svojej práci postupujú veľmi prehľadne a systematicky, avšak ich kniha pracuje primárne s vlastnými príkladmi a analýzou doktrinálnej literatúry, pričom konkrétnej judikatúre sa venujú len okrajovo. Možno teda uzavrieť, že súhrnný rozbor, ktorý by prehľadne popísal používanie jednotlivých interpretačných metód v judikatúre slovenských súdov, prípadne ich kriticky zhodnotil, na Slovensku doposiaľ chýba.

V práci budeme rozoberať používanie jednotlivých výkladových metód a zásad pri interpretácii právnych predpisov, prípadne medzinárodných zmlúv. Mimo našu pozornosť zostáva výklad právnych úkonov. Za týmto účelom budeme analyzovať judikatúru Najvyššieho súdu a Ústavného súdu v rokoch 1993-2022.⁸

Najvyšší súd je vrcholným orgánom sústavy všeobecného súdnictva, je okrem iného súdom rozhodujúcim o mimoriadnych opravných prostriedkoch a má na starosti zjednocovanie judikatúry nižších súdov. Z tohto dôvodu sú jeho interpretačné závery mimoriadne významné a majú veľký vplyv na uplatňovanie práva na súdoch nižších inštancií, ako aj mimo nich.

Ústavný súd je na druhej strane súdnym orgánom ochrany ústavnosti, ktorý dbá o rešpektovanie základných práv fyzických a právnických osôb a o zachovávanie hierarchickej výstavby právneho poriadku. Ústavný súd je tiež *ex constitutione* zmocnený k výkladu Ústavy a ústavných zákonov.

Z týchto dôvodov považujeme výber orgánov verejnej moci, ktorých rozhodovacia činnosť bude v práci analyzovaná, za celkom prirodzený. Do výberu nebol zahrnutý Najvyšší správny súd, zriadený ústavným zákonom č. 422/2020 Z. z. s účinnosťou od 1. 1. 2021, resp. zákonom č. 422/2020 Z. z. s účinnosťou od 1. 8. 2021, a to vzhľadom k jeho ešte len veľmi krátkej činnosti.

Výber analyzovanej judikatúry bol vykonaný nasledujúcim spôsobom. U Najvyššieho súdu sme analyzovali rozhodnutia publikované v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky za roky 1993-2022.⁹ V tejto zbierke sme pomocou vyhľadávania kľúčových slov súvisiacich s interpretáciou práva¹⁰ vybrali tie rozhodnutia, ktoré boli prínosné

⁸ Výnimkou sú tri rozhodnutia nižších súdov, ktoré ale boli publikované v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky a možno teda dovodiť, že Najvyšší súd ich považuje za rozhodnutia zásadného významu.

⁹ Zbierka je dostupná na: <https://www.nsud.sk/zbierka-stanovisk-a-rozhodnuti/>.

¹⁰ Vyhľadávané boli tieto výrazy, resp. ich základné a iné tvary: výklad, interpretácia, význam, cieľ, účel, teleologický, konformný, absurdný, jazykový, doslovný, extenzívny, reštriktívny, definícia, gramatický, sémantický, explicitný, implicitný, výslovný, synonymum, homonymum, polysémický, logický, taxatívny,

pre účely tejto práce. Ďalej bola analyzovaná judikatúra Najvyššieho súdu zmieňovaná v odborných publikáciách alebo v judikatúre Ústavného súdu.

Judikatúra Ústavného súdu je do väčšej hĺbky a šírky rozoberaná v komentárovej a inej odbornej literatúre, preto sme primárne analyzovali rozhodnutia zmienené v týchto zdrojoch. Ďalej sme pracovali s rozhodnutiami, na ktoré odkazoval samotný Ústavný súd vo svojej judikatúre. V prípade, že určitá metóda interpretácie ostala po tomto vyhľadávaní nepokrytá alebo pokrytá len nedostatočne, sme pristúpili k vyhľadávaniu kľúčových slov uvedených v pozn. č. 10, a to na webových stránkach Ústavného súdu.¹¹ Celkovo sme pre účely tejto práce analyzovali 72 rozhodnutí Najvyššieho súdu, 92 rozhodnutí Ústavného súdu a 3 rozhodnutia nižších súdov.

V práci budeme postupovať tematicky, na základe jednotlivých výkladových metód, resp. zásad. V tomto ohľade budeme, s istými modifikáciami, používať metodológiu Wintrovej práce *Metody a zásady interpretace práva*.¹² Táto práca veľmi prehľadným a jasným spôsobom rozčleňuje jednotlivé interpretačné postupy do štyroch veľkých kategórií, *interpretačných metód*: ide o jazykový, systematický, teleologický a historický výklad. Jednotlivé interpretačné metódy potom Wintr rozčleňuje na *interpretačné zásady*, ktoré konkretizujú a špecifikujú určitú interpretačnú metódu. Toto členenie preberáme do našej práce s miernymi odchýlkami. Jednotlivé kapitoly práce budú pojednávať spoločne o judikatúre Ústavného súdu aj Najvyššieho súdu.

Cieľom predkladanej práce je, prostredníctvom Wintrovej klasifikácie metód a zásad interpretácie práva, podrobne preskúmať judikatornú činnosť Ústavného súdu Slovenskej republiky a Najvyššieho súdu v oblasti interpretácie práva a kriticky zhodnotiť jej prípadné problematické aspekty. Zámerom práce nie je viesť podrobnú polemiku s jednotlivými rozhodnutiami vybraných súdov, ale skôr načrtnúť určité názorové tendencie a trendy interpretácie práva. Tam, kde považujeme za vhodné vstúpiť do polemiky s argumentáciou súdu, predkladáme vlastné poznámky či podnety, ktoré majú za cieľ vyvolať debatu o otázkach interpretácie práva. V práci úmyselne uvádzame aj také rozhodnutia súdov, ktoré považujeme za problematické či nepresvedčivé, aby sme tak mohli poukázať na možné nedostatky v interpretačnej praxi. V prípadoch, v ktorých to bude pre prehľadnosť práce vhodné, stručne

demonštratívny, systematika, derogácia, špeciálny, nadpis, rubrika, úmysel, zámer, zákonodarca, dôvodová (správa), historický, analógia, similiti, fortiori, contrario, minor, maior, eliminationem, silentio, singularia.

¹¹ Dostupné na: https://www.ustavnysud.sk/rozhodovacia_cinnost/rozhodnutia.

¹² WINTR, J.: *Metody a zásady interpretace práva*. 2. vydání. Praha: Auditorium, 2019.

popíšeme okolnosti a kontext rozhodovaného prípadu, a eventuálne budeme tiež citovať interpretované ustanovenia právnych predpisov.

1. Postavenie Najvyššieho súdu a Ústavného súdu ako interpretov práva

Najvyšší súd stojí na vrchole sústavy všeobecného súdnictva Slovenskej republiky. Rozhoduje okrem iného aj o riadnych a mimoriadnych opravných prostriedkoch v civilných¹³ a v trestných veciach.¹⁴ Do zriadenia Najvyššieho správneho súdu bol Najvyšší súd tiež vrcholným orgánom správneho súdnictva; v práci preto analyzujeme aj prípady týkajúce sa tejto oblasti práva. Na základe § 8 ods. 3 zákona o súdoch tiež Najvyšší súd

„dbá o jednotný výklad a jednotné používanie zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov“,

a to

- prijímaním stanovísk k zjednocovaniu výkladu právnych predpisov a
- zverejňovaním súdnych rozhodnutí zásadného významu.

Ústavný súd je podľa čl. 124 Ústavy *„nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti.“*

Rozhoduje okrem iného o:

- súlade právnych predpisov s právnymi predpismi vyššej právnej sily (čl. 125),
- súlade medzinárodných zmlúv, na ktoré je potrebný súhlas Národnej rady Slovenskej republiky, s Ústavou alebo s ústavným zákonom (čl. 125a),
- súlade predmetu referenda s Ústavou alebo s ústavným zákonom (čl. 125b),
- kompetenčných sporoch (čl. 126),
- ústavných sťažnostiach (čl. 127),
- tzv. samosprávnych sťažnostiach (čl. 127a),
- výklade Ústavy alebo ústavného zákona, ak je vec sporná (čl. 128) a o ďalších otázkach (§ 129 a 129a).

Postavenie oboch súdov v sústave súdov Slovenskej republiky je značne odlišné, z čoho vyplýva rozdielnosť ich úloh v otázkach interpretácie práva. Ústava neurčuje jediný orgán, ktorý by bol konečnou autoritou v otázkach interpretácie práva. Výnimkou je ustanovenie čl. 128 Ústavy, podľa ktorého

„Ústavný súd podáva výklad ústavy alebo ústavného zákona, ak je vec sporná. [...] Výklad je všeobecne záväzný odo dňa jeho vyhlásenia.“

¹³ Ustanovenie § 34 ods. 3 a § 35 civilného sporového poriadku, § 81 civilného mimosporového poriadku.

¹⁴ Ustanovenie § 185 ods. 5, § 315 vety druhej a § 377 trestného poriadku.

S istým zjednodušením možno úlohu Najvyššieho súdu a Ústavného súdu v oblasti interpretácie práva a ich vzájomné vzťahy v tejto oblasti načrtnúť nasledujúcim spôsobom. Najvyšší súd je vrcholovým orgánom všeobecného súdnictva a má rozhodujúce postavenie pri interpretácii podústavného práva. Ústavný súd hrá kľúčovú rolu v oblasti interpretácie ústavného práva chápaného *largo sensu*, teda Ústavy, ústavných zákonov a kvalifikovaných medzinárodných zmlúv.¹⁵

Ústavný súd v zásade uznáva, že za správnu interpretáciu právnych predpisov sú zodpovedné súdy všeobecného súdnictva. Ústavný súd do tejto ich kompetencie zasahuje len v prípadoch, ktoré dosahujú ústavnú intenzitu.

V tomto zmysle Ústavný súd uviedol:

„Ústavný súd nie je zásadne oprávnený preskúmať a posudzovať právne názory všeobecného súdu, ktoré ho pri výklade a uplatňovaní zákonov viedli k rozhodnutiu vo veci samej, ani preskúmať, či v konaní pred všeobecnými súdmi bol alebo nebol náležite zistený skutkový stav a aké skutkové a právne závery zo skutkového stavu všeobecný súd vyvodil. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou, prípadne medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách (mutatis mutandis, II. ÚS 1/95, II. ÚS 21/96, I. ÚS 4/00, I. ÚS 17/01).“¹⁶

V tejto súvislosti je nutné odlišovať dva prípady, kedy je ingerencia Ústavného súdu do interpretácie podústavného práva možná, aj keď Ústavný súd s týmto rozlíšením výslovne nepracuje. Prvý prípad sa týka situácie, keď všeobecný súd interpretuje ustanovenie podústavného práva v rozpore s určitým ustanovením Ústavy, resp. ústavného zákona alebo kvalifikovanej medzinárodnej zmluvy. Za príklad môžeme označiť kauzu rozhodovanú Ústavným súdom v konaní pod sp. zn. I. ÚS 111/07. V tejto veci šlo o to, že zatiaľ čo príkaz na odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky (§ 88 starého trestného poriadku) musel byť podľa § 80 ods. 2 starého trestného poriadku odôvodnený, rozhodnutie o využití informačno-technických prostriedkov podľa § 36 zákona o policajnom zbore odôvodnenie výslovne nevyžadovalo. Ústavný súd konštatoval, že napriek absencii výslovnej úpravy

¹⁵ Máme na mysli medzinárodnú zmluvu spadajúcu pod ustanovenie čl. 7 ods. 5 Ústavy: „Medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, medzinárodné zmluvy, na ktorých vykonanie nie je potrebný zákon, a medzinárodné zmluvy, ktoré priamo zakladajú práva alebo povinnosti fyzických osôb alebo právnických osôb a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom, majú prednosť pred zákonmi.“ Takéto zmluvy budeme označovať tiež ako kvalifikované medzinárodné zmluvy.

¹⁶ Nález Ústavného súdu z 10. 7. 2001, sp. zn. I. ÚS 13/00, s. 15-16.

požiadavka na odôvodnenie takéhoto rozhodnutia vyplýva zo základného práva na súdnu ochranu (čl. 46 ods. 1 Ústavy) a práva na spravodlivé súdne konanie (čl. 6 ods. 1 Dohovoru). Výklad, podľa ktorého odôvodnenie nie je podľa zákona nutné, označil Ústavný súd za protiústavný.¹⁷

Druhou situáciou, kedy Ústavný súd zasahuje do interpretačných záverov všeobecného súdu, je prípad, keď síce napadnutá interpretácia podústavného práva nie je priamo v rozpore s určitým ustanovením Ústavy, ale metodologický postup súdu obsahuje také nedostatky, ktoré v súhrne tvoria porušenie základného práva na súdnu ochranu (čl. 46 ods. 1 Ústavy). Ústavný súd v týchto prípadoch hovorí o prepiatom formalizme či interpretačnej ľubovôli. Napríklad uviedol, že

„Všeobecne možno interpretáciu a aplikáciu jednoduchého práva hodnotiť ako protiústavné, teda neprípustne postihujúce niektoré zo základných práv a slobôd také prípady, v ktorých nesprávna aplikácia tohto práva je spätá s konkurenciou týchto noriem, prípadne opomínajú možný výklad iný, ústavne konformný alebo sú výrazom zjavného a neodôvodneného vybočenia zo štandardu výkladu, ktorý je v súdnej praxi rešpektovaný (a predstavuje tým nepredvídateľnú interpretačnú ľubovôľu), resp. je v rozpore so všeobecne uznávanými zásadami spravodlivosti (ide o tzv. prepiaty formalizmus).“¹⁸

Podobne Ústavný súd neakceptuje svojvoľnú interpretáciu ústavného práva, pričom

„Pojem svojvôle možno aplikovať na prípady, keď všeobecný súd urobí taký výklad použitej právnej normy, ktorý je v extrémnom rozpore s princípom spravodlivosti alebo ho urobí v inom než v zákonom ustanovenom a právnom myslení či konsenzuálne akceptovanom význame alebo bez bližších nerozpoznateľných kritérií. Označené porušenie niektorej z noriem jednoduchého práva v dôsledku svojvôle alebo v dôsledku interpretácie, ktorá je v extrémnom rozpore s princípmi spravodlivosti, mohlo byť spôsobilé zasiahnuť do označených základných práv sťažovateľa.“¹⁹

V inom prípade Ústavný súd dospel k záveru, že

¹⁷ Nález Ústavného súdu zo 4. 2. 2009, sp. zn. I. ÚS 117/07.

¹⁸ Nález Ústavného súdu z 5. 10. 2011, sp. zn. I. ÚS 351/2010, s. 4.

¹⁹ Nález Ústavného súdu z 5. 2. 2014, sp. zn. I. ÚS 217/2013, s. 16, bod 26.

„najvyšší súd interpretoval § 84 zákona č. 581/2004 Z. z. bez toho, aby zohľadnil súvisiace normy obsiahnuté v zákone a logické väzby medzi nimi. Takáto interpretácia právnych noriem je nezlučiteľná s ústavou.“²⁰

Vyššie uvedené závery poukazujú na limity ingerencie Ústavného súdu do interpretačnej činnosti všeobecného súdnictva. Ako Ústavný súd uviedol,

„Rôzny výklad toho istého predpisu alebo pojmu použitého v zákone rôznymi orgánmi ešte neznamená protiústavnosť. Ústavný súd nemá právomoc zjednocovať rozdielne výklady pojmov samostatne zárobkovo činná osoba Vojenskej zdravotnej poisťovne, Národného úradu práce a Sociálnej poisťovne.“²¹

Ústavný súd napríklad odmietol sťažnosť, v ktorej konštatoval, že sťažovateľova interpretácia predmetného ustanovenia zákona je síce tiež možná, ale napadnutá interpretácia súdu nevybočila z rámcov, ktoré predstavujú limit pre ingerenciu Ústavného súdu. Uviedol pritom, že

„argumentáciu krajského súdu treba považovať za dostatočnú a výstižnú, hoci je možný aj taký výklad dotknutých ustanovení, ktorý uplatňuje sťažovateľ.“²²

Ústavný súd vo svojej judikatúre výslovne zdôrazňuje vyššie uvedený fakt, že

„nie je opravným súdom právnych názorov najvyššieho súdu. Ingerencia ústavného súdu do výkonu tejto právomoci najvyššieho súdu je opodstatnená len v prípade jeho nezlučiteľnosti s ústavou alebo kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou. Aj keby ústavný súd nesúhlasil s interpretáciou zákonov všeobecných súdov, ktoré sú »pánmi zákonov«, v zmysle citovanej judikatúry by mohol nahradiť napadnutý právny názor najvyššieho súdu iba v prípade, ak by ten bol svojvoľný, zjavne neodôvodnený, resp. ústavne nekonformný. O svojvôli pri výklade a aplikácii zákonného predpisu všeobecným súdom by bolo možné uvažovať len v prípade, ak by sa tento natoľko odchýlil od znenia príslušných ustanovení, že by zásadne poprel ich účel a význam.“²³

Ústavný súd teda v zmysle svojej judikatúry neplní úlohy zjednotiteľa výkladu právnych predpisov. Výnimku predstavuje zjednocujúca činnosť pléna Ústavného súdu voči „svojim“ senátom. V zmysle § 13 zákona o ústavnom súde rozhoduje plénum o zjednotení právnych

²⁰ Nález Ústavného súdu z 2. 6. 2009, sp. zn. III. ÚS 70/09, s. 15.

²¹ Uznesenie Ústavného súdu zo 4. 7. 2002, sp. zn. III. ÚS 89/02, s. 3.

²² Uznesenie Ústavného súdu z 29. 9. 2009, sp. zn. II. ÚS 317/09, s. 7.

²³ Uznesenie Ústavného súdu zo 4. 2. 2010, sp. zn. II. ÚS 36/2010, s. 10.

názorov, ak senát Ústavného súdu dospeje k právnenému názoru odlišnému od právneho názoru vyjadreného v inom rozhodnutí jedného zo senátov.

Významným interpretačným nástrojom Ústavného súdu je konanie o výklade Ústavy alebo ústavných zákonov podľa čl. 128 Ústavy. Pôvodne o výklade rozhodoval Ústavný súd v senáte, až od prijatia ústavného zákona č. 90/2001 Z. z. rozhoduje v pléne. Podľa pôvodne prijatého znenia čl. 128 ods. 1 Ústavy sa výklad mohol týkať len ústavných zákonov. Ústavný súd interpretáciou v hneď prvom uznesení o výklade dovodil, že vykladať môže aj Ústavu, napriek tomu, že jej text na mnohých miestach zjavne rozlišuje medzi Ústavou a ústavnými zákonmi.²⁴ Argumentoval okrem iného tým, že

„V procedúre prerokúvania, prijímania a vyhlasovania ústavy a ústavných zákonov nie sú právne rozdiely“²⁵

a že

„Medzi ústavou a ústavnými zákonmi nie je rozdiel v právnej sile, nie sú teda usporiadané vertikálne. [...] Ústava a ústavný zákon majú rovnaký stupeň právnej sily, ktorým sa odlišujú od zákonov.“²⁶

Výslovne možnosť výkladu Ústavy zaviedol až ústavný zákon č. 90/2001 Z. z. s účinnosťou od 1. 7. 2001.

Ústavný súd doposiaľ vydal 11 meritórnych uznesení o výklade, ktoré predstavujú mimoriadne významný prínos pre interpretáciu Ústavy a ústavných zákonov. Viaceré z nich budeme analyzovať v jednotlivých častiach práce.

²⁴ Napríklad čl. 84 ods. 4, čl. 86 písm. a), čl. 89 ods. 2 písm. a), čl. 125 písm. a) a b), čl. 128 ods. 2, čl. 132 ods. 1, čl. 134 ods. 4 Ústavy v pôvodnom znení.

²⁵ Uznesenie Ústavného súdu z 2. 6. 1993, sp. zn. I. ÚS 39/93, s. 3.

²⁶ Ibid, s. 4.

2. Jazykový výklad

Prírodným úvodom a prvým krokom do interpretácie akéhokoľvek právneho predpisu je nevyhnutne jazykový výklad. Je to text právneho predpisu, ktorý je prijímaný zákonodarcom alebo iným tvorcom práva, a preto musí byť tento text prvou zastávkou každého interpreta. Bez porozumenia jednotlivým súvislostiam jazykového výkladu sa stávajú ďalšie výkladové metódy nepoužiteľné a nadbytočné – nemožno napríklad pristúpiť k teleologickej interpretácii určitého ustanovenia, ak sme v prvom rade neidentifikovali jeho jazykový význam, resp. možné jazykové významy.

Metóda jazykového výkladu v sebe zahŕňa viacerú vzájomne súvisiacich zásad. Týkajú sa syntaktických (gramatických), sémantických, pragmatických a iných jazykových vlastností jednotlivých výrazov, slovných spojení, viet a súvetí. V tejto kapitole budeme rozoberať nasledujúce zásady jazykového výkladu:

- doslovný výklad a výklad podľa bežného významu slov,
- výklad legálnou definíciou,
- výklad použitím slovníka,
- zákaz výkladu vedúceho k nadbytočnosti,
- zákaz výkladu vedúceho k nepoužiteľnosti,
- zákaz synonymického výkladu,
- zákaz homonymického výkladu,
- zásada *ejusdem generis*,
- ďalšie zásady jazykového výkladu.

Pri posudzovaní povahy jednotlivých zásad jazykového výkladu považujeme za prínosné poukázať na americkú právnu teóriu, ktorá v tejto súvislosti používa ekvivalentný pojem *linguistic cannons of construction*.²⁷ Tieto pravidlá predstavujú

*„neutrálne, analytické pomôcky pre určenie významu určitého textu, ktorý by sa inak mohol zdať nejasným.“*²⁸

²⁷ Máme za to, že tu neplatí Zweigertova a Puttfarkenova poznámka, podľa ktorej nemožno bez ďalšieho porovnávať či dokonca stotožňovať výkladové metódy používané v angloamerickom a v kontinentálnom práve. Vid'te ZWEIGERT, K.; PUTTFARKEN, H.-J.: *Statutory Interpretation – Civilian Style*. In: *Tulane Law Review*, Vol. 44, Issue 4, 1970, s. 706.

²⁸ EIG, L. M.: *Statutory Interpretation: General Principles and Recent Trends*. In: *Congressional Research Service*, 24. 9. 2014. [cit. 10. 5. 2024] Dostupné z: <https://sgp.fas.org/crs/misc/97-589.pdf>, s. 5.

Nie sú absolútne záväzné; naopak, jedná sa o určité pomocné nástroje,²⁹ ktorých použitie je vylúčené v prípade iných presvedčivejších argumentov.³⁰

Jednou z prvých úloh interpreta pri výklade právneho predpisu je zodpovedanie sémantickej otázky, aký význam možno priradiť určitému pojmu. Inými slovami ide o to, aké prvky možno zaradiť do množiny akceptovateľných významov určitého pojmu, resp. či určitý posudzovaný prípad možno zaradiť do tejto množiny.

Jedným z možných prístupov k otázke jazykového výkladu právnych predpisov je teória tzv. troch oblastí významu pojmu. Podľa tejto teórie jednotlivé pojmy možno s istým zjednodušením rozdeliť do troch základných sfér:

- **jadro pojmu**, ktoré možno chápať ako množinu prvkov, ktorých zaradenie do rozsahu tohto pojmu podlieha širokej spoločenskej zhode,
- **neurčitá časť pojmu**, ktorá je množinou prvkov, ktorých zaradenie do alebo mimo rozsahu pojmu je predmetom racionálnej polemiky,
- **oblasť mimo rozsah pojmu**, ktorá je množinou prvkov, ktorých zaradenie mimo rozsah pojmu podlieha širokej spoločenskej zhode.³¹

Táto koncepcia, je určitým zjednodušením, ktoré je kritizovateľné z viacerých ohľadov.³² Každopádne pre účely načrtnutia úvodu do jazykového výkladu ju považujeme za prínosnú, aj keď si uvedomujeme jej limity. Zároveň platí, že prípadná klasifikácia do konkrétnej sféry rozsahu pojmu je len prvotným vymedzením *možných* sémantických významov pojmu, po ktorej nasleduje využitie ďalších výkladových metód a zásad.

2.1 Doslovný výklad a výklad podľa bežného významu slov

Za základnú zásadu jazykového výkladu možno označiť výklad slov podľa ich bežného významu. Podľa tejto zásady platí, že

„slovám, výrazom a termínom, použitým v texte právnej normy je potrebné rozumieť v tom zmysle, ktorý majú vo všeobecnom základe spisovného jazyka, ak neexistujú právne relevantné dôvody (dané osobitným zákonným výkladom určitého termínu,

²⁹ Často používaný pojem *rule of thumb* považujeme za najvýstižnejší. Vid'te SOLAN, L. M.: *The New Textualists' New Text*. In: Loyola of Los Angeles Law Review, Vol. 38, No. 5, 2005, s. 2046.

³⁰ EIG, L. M.: *Statutory Interpretation*, s. 5.

³¹ Vid'te napríklad MELZER, F.: *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 97-98.

³² Vid'te napríklad KÁČER, M.: *Na okraji krajnej núdze. O prepisování zákonov počas ich aplikácie*. Praha: Leges, 2015, s. 83 a nasl.

odlišným od toho, vyplývajúceho zo všeobecného základu spisovného jazyka) preto, aby ako základ ich interpretácie bol prijatý iný, rozdielny význam ich obsahu.³³

V tomto prípade to znamenalo, že Ústavný súd označil pojmy „vlastník“ (čl. 20 ods. 1 veta druhá Ústavy) a „majiteľ“ (§ 158, 159 a 161 obchodného zákonníka) za synonymné a neaplikoval tak zásadu zákazu homonymného výkladu naprieč právnymi predpismi.

Výklad podľa bežného výkladu slov možno zdôvodniť tým, že práve bežný význam slov zvyčajne napadne priemernému adresátovi právneho predpisu, ktorý ho číta; takýto výklad tak chráni jeho právnu istotu ako jednu zo základných hodnôt právneho štátu.³⁴ Výnimkou z tejto zásady je prípad, kedy je text právneho predpisu adresovaný určitým *špecialistom*, a teda vhodnejším nástrojom je interpretácia slov právneho predpisu podľa ich *špeciálneho* (odborného) významu.³⁵

Zároveň je v tejto súvislosti nutné upozorniť, že ani aplikácia zásady výkladu podľa bežného významu slov neznamená záver interpretácie. Otázka, aký význam je *bežný*, môže byť predmetom sporov a môže tak viesť k nutnosti ďalších interpretačných úvah.³⁶ Určité slovo môže mať viac odlišných bežných významov, a výber toho „správneho“ bude závisieť aj od ďalších interpretačných zásad.

Prirodzeným začiatkom každého interpretačného postupu je doslovný výklad určitého pojmu alebo ustanovenia právneho predpisu. Najvyšší súd v tejto súvislosti uviedol, že

„doslovný (teda nie extenzívny ani reštriktívny) výklad [...] by mal byť pri interpretácii právnej normy v zásade pravidlom, pretože najviac zodpovedá skutočnému obsahu interpretovanej právnej normy.³⁷

Podľa Ústavného súdu platí, že

³³ Nález Ústavného súdu z 3. 4. 1996, sp. zn. PL. ÚS 38/95, s. 7-8.

³⁴ Túto zásadu rozvíja napr. americký textualizmus, resp. s ním do istej miery prelínajúci sa myslitelia; vid'ite napr. HOLMES, O. W.: *The Theory of Legal Interpretation*. In: Harvard Law Review, Vol. 12, No. 6, 1899, s. 417; MCGINLEY: *Note. Textualism as Fair Notice*. In: Harvard Law Review, Vol. 123, Issue 2, 2009, s. 542 a nasl.; BARRETT, A. C.: *Congressional Insiders and Outsiders*. In: The University of Chicago Law Review, Vol. 84, 2017, napr. s. 2194.

³⁵ FRANKFURTER, F.: *Some Reflections on the Reading of Statutes*. In: Columbia Law Review, Vol. 47, No. 4, 1947, s. 536.

³⁶ SOLAN, L. M.: *The New Textualists' New Text*, s. 2031.

³⁷ Rozsudok Najvyššieho súdu z 26. 11. 2020, sp. zn. 5 Cdo 27/2017, publikovaný v Zbierke, č. 3/2021, s. 23, bod 14.

„extenzívny výklad právnych noriem možno uplatniť len celkom výnimočne, a to vtedy, ak možno všetky argumenty proti jeho použitiu presvedčivo vyvrátiť.“³⁸

Ako však poukážeme na ďalej v práci, v iných rozhodnutiach bol Ústavný súd v podobných tvrdeniach omnoho ambicióznejší a extenzívny výklad preto nemožno považovať za „celkom výnimočnú“ záležitosť. Zároveň treba brať podobné vyhlásenia s rezervou, pretože Ústavný súd nepracuje s jednotnou terminológiou interpretácie práva a často zamieňa pojmy extenzívneho výkladu a analógie.

Na doslovnom výklade trval Ústavný súd pri výklade čl. 59 Ústavy. Podľa tohto ustanovenia platí, že

„Dane a poplatky sú štátne a miestne.“ (ods. 1),

„Dane a poplatky možno ukladať zákonom alebo na základe zákona“ (ods. 2).

Ústavný súd dospel k záveru, že

„Doslovný výklad ústavy neumožňuje rozšíriť úpravu čl. 59 ústavy na iné verejné dávky a príspevky. Ukladať možno iba dane a poplatky. Verejné dávky a príspevky, ktoré nemajú charakter daní a poplatkov, v súlade s čl. 59 ústavy vôbec nemožno ukladať. Irelevantné je, či sa iná verejná dávka alebo príspevok uloží zákonom, na základe zákona alebo celkom mimoprávne, lebo vždy pôjde o verejnú dávku odporujúcu ústave.“³⁹

Veľmi názorným príkladom doslovného výkladu je Nález Ústavného súdu vo veci vedenej pod sp. zn. I. ÚS 252/07. Ústavný súd tu dospel k záveru, že čl. 152 ods. 4 Ústavy, podľa ktorého

„Výklad a uplatňovanie ústavných zákonov, zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov musí byť v súlade s touto ústavou“,

je nutné aplikovať aj na ústavné zákony, a preto interpretácia ústavného zákona o ochrane verejného záujmu musí byť v súlade s Ústavou.⁴⁰ Ako však ukážeme nižšie,⁴¹ takýto doslovný výklad opomína významné zásady systematického výkladu.

³⁸ Nález Ústavného súdu z 23. 6. 2005, sp. zn. PL. ÚS 9/04, s. 15.

³⁹ Nález Ústavného súdu zo 4. 11. 2015, sp. zn. PL. ÚS 14/2014, s. 46-47, bod 63.

⁴⁰ Nález Ústavného súdu z 1. 10. 2008, sp. zn. I. ÚS 252/07.

⁴¹ Viďte podkapitolu 3.1.

Ústavný súd naopak odmietol aplikovať doslovný výklad pri rozhodovaní o poplatkoch súvisiacich so zdravotnou starostlivosťou. Posudzoval pritom súlad týchto poplatkov (zavedených zákonom) s čl. 40 Ústavy, podľa ktorého platí, že

„Každý má právo na ochranu zdravia. Na základe zdravotného poistenia majú občania právo na bezplatnú zdravotnú starostlivosť a na zdravotnícke pomôcky za podmienok, ktoré ustanoví zákon.“

Ústavný súd konštatoval, že tieto poplatky sú ústavné, a kládol pritom dôraz na správnu interpretáciu výrazu „bezplatnú“ v kontexte celého ustanovenia:

„Bezplatnosť zdravotnej starostlivosti podľa názoru ústavného súdu (čo nakoniec nenamietal ani navrhovateľ 1) neznamena, že sa táto poskytuje celkom zadarmo. Už samotný princíp poskytovania zdravotnej starostlivosti na základe zdravotného poistenia vylučuje takúto myšlienku.

[...]

ústava vytvára priestor pre spoplatnenie určitej časti poskytovania zdravotnej starostlivosti, ktorá prekračuje rozsah a obsah zdravotnej starostlivosti poskytovanej na základe zdravotného poistenia, ako aj úkonov a činností, ktoré síce so zdravotnou starostlivosťou poskytovanou na základe zdravotného poistenia úzko súvisia, ale netvoria jej bezprostrednú súčasť (v súčasnom právnom vymedzení ide o služby spojené s poskytovaním zdravotnej starostlivosti), pretože ústava garantuje len právo na bezplatnú zdravotnú starostlivosť poskytovanú na základe zdravotného poistenia, pričom na úpravu podmienok jej poskytovania, t. j. na reálne naplnenie obsahu tohto základného práva, splnomocňuje zákon.“⁴²

Tento prístup Ústavného súdu bol podrobený kritike disentujúceho sudcu Barányho a sudkyne Gajdošíkovej, ktorí preferovali striktnější výklad slova „bezplatnú“:

„znenie čl. 40 druhej vety ústavy neumožňuje, aby sa pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti na základe zdravotného poistenia od občana (fyzickej osoby) požadovala za túto (rozumej zdravotnú starostlivosť) akákoľvek platba (bez ohľadu na jej označenie). Výraz »bezplatná« použitý v čl. 40 ústavy totižto svojou podstatou nepripúšťa mieru alebo odstupňovanie bezplatnosti, lebo sám je presným vyjadrením tejto miery. Ustanovenie zákonných podmienok poskytovania zdravotnej starostlivosti musí totižto rešpektovať bezplatnosť jej poskytovania na základe zdravotného poistenia

⁴² Nález Ústavného súdu zo 17. 5. 2004, sp. zn. PL. ÚS 38/03, s. 58, 60-61.

*a v momente jej poskytovania musí byť bez akejkoľvek platby. Vychádzame pritom z toho, že ústavný súd musí pri výklade ústavy rešpektovať zjavný a presný význam tých výrazov, ktoré ho jednoznačne (bez potreby ich ďalšieho výkladu alebo doplnenia) majú. Úvahy o miere sú prípustné podľa nášho názoru za podmienky, ak vykladaný text alebo výraz takéto úvahy svojou podstatou umožňuje, čo nie je daný (posudzovaný) prípad.*⁴³

Pre porovnanie poukazujeme na starší judikát Ústavného súdu, v ktorom bolo analyzované právo na bezplatné vzdelanie na základných školách (čl. 42 ods. 2 Ústavy). Ústavný súd bol v tomto prípade nekompromisný a uviedol:

*„Bezplatnosť vzdelania na základných školách vylučuje akékoľvek poplatky spojené s prístupom k vzdelaniu, ako i s poskytnutím úrovne a kvality vzdelania. Nie je podstatné ich označenie (školné, zápisné), ale účel, ktorému slúžia. Ukladanie takýchto poplatkov, ktorými sa podmieňuje samotný prístup k vzdelaniu alebo poskytnutie jeho úrovne či kvality, porušuje záväzok zabezpečenia bezplatnosti vzdelania na základných školách.*⁴⁴

Jednou z variant zásady doslovného výkladu je argument, podľa ktorého jasný text právneho predpisu nepripúšťa výnimky. Tak napríklad Ústavný súd pri výklade čl. 2 ods. 2 Ústavy uviedol, že

*„Článku 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky v časti: »Štátne orgány môžu konať... v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon« zodpovedá konanie orgánu štátu v rozsahu zákona bez výnimky a súčasne zákonom ustanoveným spôsobom. Tento výklad platí aj vtedy, keď sa orgán štátu domnieva, že iný štátny orgán konal spôsobom, ktorý nebol v súlade s Ústavou Slovenskej republiky. Údajné protiústavné konanie jedného orgánu štátu nie je pre iný štátny orgán dôvodom, aby konal inak ako v rozsahu zákona a zákonom ustanoveným spôsobom.*⁴⁵

Takúto interpretáciu odôvodnil Ústavný súd tým, že

⁴³ Ibid, odlišné stanovisko sudkyne Ľudmily Gajdošíkovej a sudcu Eduarda Barányho, s. 1.

⁴⁴ Uznesenie Ústavného súdu z 18. 5. 1994, sp. zn. PL. ÚS 5/93, s. 40.

⁴⁵ Uznesenie Ústavného súdu z 5. 2. 1998, sp. zn. I. ÚS 3/98, s. 1.

„Konanie orgánu štátu v rozsahu zákona bez akejkoľvek výnimky, ako aj súčasné uplatňovanie ústavných príkazov o konaní orgánu štátu v rozsahu zákona a zákonom ustanoveným spôsobom v právnom štáte napĺňa princíp právnej istoty.“⁴⁶

Podobne Ústavný súd odmietol akékoľvek výnimky z práva účastníka konania na prerokovanie veci v jeho prítomnosti podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy. Podľa tohto ustanovenia platí, že

„Každý má právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných prietahov a v jeho prítomnosti a aby sa mohol vyjadriť ku všetkým vykonávaným dôkazom. Verejnosť možno vylúčiť len v prípadoch ustanovených zákonom.“

Ústavný súd tu konštatoval, že

„hoci ustanovenie čl. 48 ods. 2 ústavy umožňuje v určitých prípadoch vylúčenie verejnosti, nijakú výnimku nepripúšťa v tej časti, kde sa ustanovuje právo na prerokovanie veci v prítomnosti účastníka konania. V tomto smere možno považovať ústavný text za celkom jasný a jednoznačný.“⁴⁷

Ustanovenie § 250f občianskeho súdneho poriadku preto označil za protiústavné – toto ustanovenie umožňovalo uvedenú výnimku, a to len na základe úvahy súdy a bez ohľadu na názor účastníka konania.⁴⁸

Za značne konzervatívny možno označiť názor Ústavného súdu, podľa ktorého

„výklad môže [...] prebiehať iba v rámci vymedzenom textom normatívnej vety; v jeho priebehu nesmie dochádzať k odchyleniu sa od zmyslu právnej normy.“⁴⁹

To by vo svojom dôsledku znamenalo, že pri interpretácii právnych predpisov nemožno pristúpiť k analógii alebo k teleologickej redukcii.⁵⁰ V tomto konkrétnom prípade Ústavný súd interpretoval čl. 102 ods. 1 písm. i) Ústavy, ktorý vo vtedy platnom znení stanovoval, že

„Prezident udeľuje amnestiu, odpúšťa a zmierňuje tresty uložené trestnými súdmi a nariaďuje, aby sa trestné konanie nezačínalo, alebo aby sa v ňom nepokračovalo, a zahládza tresty.“

⁴⁶ Ibid, s. 5.

⁴⁷ Nález Ústavného súdu z 22. 6. 1999, sp. zn. PL. ÚS 14/98, s. 15.

⁴⁸ V neskoršej judikatúre však Ústavný súd zmiernil toto absolútne poňatie práva na prerokovanie veci v prítomnosti účastníka; nález Ústavného súdu z 2. 8. 2007, sp. zn. III. ÚS 4/07, s. 10.

⁴⁹ Uznesenie Ústavného súdu z 28. 6. 1999, sp. zn. I. ÚS 30/99, s. 44.

⁵⁰ Taký postup Ústavný súd pochopiteľne nezastáva, ako bude ukázané nižšie.

Ústavný súd tu dospel k záveru o nemožnosti zrušiť už raz udelenú amnestiu:

„Výsledkom metódy gramatického výkladu je zistenie, že pojmy zmierňuje a odpúšťa tresty uložené trestnými súdmi a nariaďuje, aby sa trestné konanie nezačínalo alebo aby sa v ňom nepokračovalo a zahládza odsúdenia, nemožno považovať za sémanticky neostré výrazy, rovnako tak ako za takýto nemožno považovať zložený výraz udeľuje amnestiu.

V súhrne táto interpretačná metóda vyústila do záveru ústavného súdu, že čl. 102 ods. 1 písm. i) ústavy priznáva prezidentovi Slovenskej republiky právo amnestiu (milosť) vo všetkých jej formách udeliť, z jeho gramatického obsahu naopak nevyplýva právo udelenú amnestiu (milosť) vziať späť (zrušiť ju).“⁵¹

Problémom, ktorý sa v praxi môže vyskytnúť,⁵² je tiež otázka časového hľadiska pri hľadaní významu určitého pojmu – ako interpretovať pojem, ktorého význam sa od prijatia právneho predpisu do okamihu rozhodovania súdu (alebo do okamihu, kedy nastala relevantná právna skutočnosť) zmenil. Táto otázka sa by sa potenciálne mohla týkať predovšetkým starších právnych predpisov, ktoré sa do právneho poriadku Slovenskej republiky dostali recepciou na základe čl. 152 ods. 1 Ústavy.⁵³ Má sa pojem obsiahnutý v právnom predpise interpretovať podľa jeho významu v čase prijatia,⁵⁴ alebo v čase, kedy došlo k relevantnej právnej skutočnosti, resp. v čase rozhodovania?⁵⁵ Každé z riešení prináša potenciálne problémy a žiadne z nich nie je úplne ideálne.⁵⁶

2.2 Výklad legálnou definíciou

Podľa zásady výkladu legálnou definíciou platí, že pokiaľ právny predpis určitý pojem výslovne definuje, táto definícia má prednosť pred obvyklým alebo bežným významom tohto pojmu. Ak súd interpretuje tento pojem, mal by mu priznať význam výslovne uvedený

⁵¹ Uznesenie Ústavného súdu z 28. 6. 1999, sp. zn. I. ÚS 30/99, s. 37.

⁵² Takýto prípad popisujeme v podkapitole 5.9. Ústavný súd tu uprednostnil aktualizovaný výklad, ktorý zdôvodnil ústavnými zásadami demokratického a právneho štátu; nález Ústavného súdu zo 4. 5. 2010, sp. zn. III. ÚS 72/2010.

⁵³ „Ústavné zákony, zákony a ostatné všeobecne záväzné právne predpisy zostávajú v Slovenskej republike v platnosti, ak neodporujú tejto ústave. Meniť a zrušovať ich môžu príslušné orgány Slovenskej republiky.“

⁵⁴ Napríklad GORSUCH, N. M.: *2016 Sumner Canary Memorial Lecture: Of Lions and Bears, Judges and Legislators, and the Legacy of Justice Scalia*. In: *Case Western Reserve Law Review*, Vol. 66, Issue 4, 2016, s. 917.

⁵⁵ Napríklad ESKRIDGE JR., W. N.: *Dynamic Statutory Interpretation*. In: *University of Pennsylvania Law Review*, Vol. 135, No. 6, 1987, s. 1479; ESKRIDGE JR., W. N.: *Public Values in Statutory Interpretation*. In: *University of Pennsylvania Law Review*, Vol. 137, No. 4, 1989, s. 1072.

⁵⁶ SOBEK, T.: *Argumenty teorie práva*. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2008, s. 226 a nasl.

v legálnej definícii. Táto interpretačná zásada je relatívne nesporná a vyplýva z ústavnej zásady viazanosti sudcu zákonom v zmysle čl. 144 ods. 1 Ústavy.

V prípade vedenom pod sp. zn. 1 VOdbdo 1/2020 Najvyšší súd posudzoval otázku, či môže generálny prokurátor podať dovolanie na základe podnetu intervenienta alebo osoby, ktorú súd nepripustil ako intervenienta do konania. Podľa § 458 civilného sporového poriadku

„Generálny prokurátor podá dovolanie iba na základe podnetu strany“,

pričom podľa § 60 tohto zákona platí, že

„Stranami sú žalobca a žalovaný.“

Najvyšší súd argumentáciu generálneho prokurátora o potrebe extenzívneho výkladu pojmu „strana“ odmietol a uviedol:

„pojmem »strana« – pri neexistencii osobitnej definície tohto pojmu pri právnej úprave dovolania generálneho prokurátora - treba vykladať tak, ako je tento pojem v definovaný v zákone (konkrétne v ustanovení § 60 C. s. p.) a ako ho chápe Civilný sporový poriadok v jednotlivých jeho ustanoveniach. Osobitne takýto prístup je nevyhnutný v prípade posudzovania prípustnosti mimoriadnych opravných prostriedkov a iný výklad pojmu »strana« v súvislosti s podaním podnetu na podanie dovolania generálneho prokurátora, než je predpokladaný v ustanovení § 60 C. s. p., nie je možný ani s prihliadnutím na výkladové pravidlá obsiahnuté v Civilnom sporovom poriadku, konkrétne v článku 3 ods. 2 jeho Základných princípov, v zmysle ktorého »výklad tohto zákona nesmie protirečiť tomu, čo je v jeho slovách a vetách jasné a nepochybné«, pričom definícia pojmu strana obsiahnutá v ustanovení § 60 C. s. p. je podľa názoru veľkého senátu obchodnoprávneho kolégia jasná a nepochybná a do úvahy neprichádza možnosť iného (širšieho) výkladu predmetného pojmu.“⁵⁷

Na legálnu definíciu sa odkázal aj Vyšší vojenský súd v Trenčíne vo veci vedenej pod sp. zn. 4 To 2/2008. V tomto prípade šlo o interpretáciu § 396 ods. 2 trestného zákona:

„Kto iného vojaka hrubo urazí, ak nejde o prísnejší trestný čin, potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok.“

v spojení s § 128 ods. 4 trestného zákona:

⁵⁷ Uznesenie Najvyššieho súdu z 25. 2. 2021, sp. zn. 1 V Obdo 1/2020, publikované v Zbierke, č. 55/2021, s. 26, bod 38.2.

„Kde sa v tomto zákone hovorí o vojenskej službe alebo o vojenskej povinnosti, rozumie sa tým služba alebo povinnosť osôb uvedených v odseku 3 písm. c) len v čase vojny alebo vojnového stavu.“⁵⁸

Súd musel posúdiť otázku, či sa trestného činu urážky medzi vojakmi môžu dopustiť vojaci aj mimo vojny alebo vojnového stavu. Súd na základe legálnej definície dovodil, že to nie je možné:

„Týmto ustanovením [§ 128 ods. 4 trestného zákona] prakticky došlo k zúženiu obsahu pojmu vojak u osôb uvedených v § 128 ods. 3 písm. b) Trestného zákona (príslušník ozbrojeného bezpečnostného zboru alebo bezpečnostného zboru) len na čas vojny alebo vojnového stavu.“⁵⁹

Tento záver však považujeme prinajmenšom za prekvapujúci, keďže § 396 trestného zákona vôbec nehovorí o „vojenskej službe“ ani o „vojenskej povinnosti“, a aplikácia § 128 ods. 4 by preto nemala pripadať do úvahy – na rozdiel od tohto ustanovenia sa o „vojenskej povinnosti“ hovorí napríklad v § 395 ods. 1, § 399 ods. 1 písm. a), b) a o „vojenskej službe“ napríklad v § 402 ods. 1 trestného zákona.

Spornejší je výklad na základe takej legálnej definície, ktorá je obsiahnutá v inom než práve interpretovanom právnom predpise, a ktorá nie je výslovne vzťahnutá aj na tento iný právny predpis. Argumentácia v týchto prípadoch je veľmi blízka interpretačnej zásade zákazu homonymického výkladu *largo sensu*, teda chápanej tak, že sa vzťahuje aj na odlišné právne predpisy. V náleze vedenom pod sp. zn. II. ÚS 28/96 sa Ústavný súd zaoberal interpretáciou pojmov „obrazové záznamy“, „obrazové prenosy“ a „zvukové prenosy“ v kontexte § 8 ods. 3 zákona o súdoch a sudcoch, podľa ktorého platilo, že

„Predseda senátu rozhoduje o tom, či je možné v priebehu súdneho pojednávania vyhotovovať obrazové záznamy alebo uskutočňovať obrazové alebo zvukové prenosy.“

V prvom kroku dospel Ústavný súd k záveru, že zákon o súdoch a sudcoch, ktorého § 8 ods. 3 bol predmetom výkladového sporu, neobsahuje legálnu definíciu týchto pojmov. Následne Ústavný súd konštatoval, že

⁵⁸ Ustanovenie § 128 ods. 3 písm. c), na ktoré citované ustanovenie odkazuje, obsahuje definíciu pojmu „vojak“.

⁵⁹ Uznesenie Vyššieho vojenského súdu v Trenčíne z 3. 3. 2008, sp. zn. 4 To 2/2008, publikované v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky (ďalej len „Zbierka“), č. 23/2008, s. 9.

„Výrazy s porovnateľným obsahom sa v platnom právnom poriadku definujú pre účely iných právnych predpisov.“⁶⁰

Váhu takejto interpretácie ale považujeme za spornú. Jednak sa, ako uvádza i Ústavný súd, jedná len o výrazy „s porovnateľným obsahom“, nie teda výrazy totožné. Ďalej považujeme za problematickú pasáž, v ktorej Ústavný súd odkazuje na vyhlášku ministra zahraničných vecí, teda na *podzákonný* právny predpis – tento predpis používa na výklad *zákona*.⁶¹

Podobne postupoval Najvyšší súd pri interpretácii pojmu „pošta“ podľa § 60 ods. 4 písm. a) starého trestného poriadku, ktorý znel takto:

„Lehota je zachovaná aj vtedy, ak podanie bolo v lehote podané na poštu a adresované súdu, prokurátorovi, vyšetrovateľovi alebo policajnému orgánu, u ktorého sa má podať alebo ktorý má vo veci rozhodnúť.“

V tomto prípade šlo o to, či obvinený, ktorý podal odvolanie proti rozsudku v posledný deň lehoty na podacej stanici vojenského poštového spojenia, splnil podmienku podania na „pošte“. Najvyšší súd rozhodol v neprospech obvineného a použil pritom túto argumentáciu:

„Podaním na poštu v zmysle § 60 ods. 4 písm. a) Trestného poriadku treba rozumieť podanie urobené v lehote u poskytovateľov poštových služieb, ktorými sú poštové podniky zaregistrované podľa § 15 zákona č. 507/2001 Z. z. o poštových službách v znení neskorších predpisov a vykonávajúce poštové služby na základe všeobecného povolenia na ich poskytovanie, vydaného Poštovým úradom v Žiline pod č. 246/112/2004, ktoré nadobudlo účinnosť 1. mája 2004 a bolo zverejnené vo Vestníku Ministerstva dopravy, pôšt a telekomunikácií Slovenskej republiky 5. marca 2004 pod č. 1. Za »poštu« v zmysle § 60 ods. 4 písm. a) Trestného poriadku preto treba považovať iba podnikateľov vedených Poštovým regulačným úradom v registri poštových podnikov a nie aj iné subjekty vykonávajúce poštové služby pre obmedzený okruh užívateľov, ako je tomu aj v prípade poľného poštového spojenia v ozbrojených silách Slovenskej republiky, upraveného vo výnose Ministerstva obrany Slovenskej republiky S - Spoj -1 - 22 z roku 1994.“⁶²

Použitie reštriktívneho výkladu pojmu „pošta“ – ktoré v konečnom dôsledku viedlo k záveru o oneskorenom podaní opravného prostriedku – za pomoci zákona nachádzajúceho sa celkom

⁶⁰ Nález Ústavného súdu z 12. 5. 1997, sp. zn. II. ÚS 28/96, s. 15.

⁶¹ Ibid, s. 16.

⁶² Uznesenie Najvyššieho súdu z 11. 7. 2006, sp. Zn. 2 Tdo 5/2006, publikované v Zbierke, č. 24/2007, s. 41-42.

mimo oblasť trestného práva, považujeme minimálne za sporné. Najvyšší súd sa mal zamyslieť, či by v špecifickej oblasti trestného práva, ktorá si vyžaduje mimoriadnu mieru právnej istoty, nebolo vhodnejšie aplikovať zásadu *in dubio mitius*,⁶³ resp. zásadu uprednostnenia takého výkladu, ktorý umožní čo najplnohodnotnejšiu realizáciu ústavne garantovaných základných práv,⁶⁴ v tomto prípade práva na súdnu a inú právnu ochranu (čl. 46 a nasl. Ústavy) a práva na spravodlivé súdne konanie (čl. 6 Dohovoru). Navyše je nutné zmieniť, že citovaný zákon č. 507/2001 Z. z. o poštových službách používal legislatívnu skratku „pošta“ v celkom inom kontexte – neoznačoval ňou podnikateľov vedených v registri poštových podnikov, ale „stále prevádzkarne určené na vyberanie a distribúciu poštových zásielok a na predaj poštových cien“ [§ 6 ods. 2 písm. a)].

2.3 Výklad použitím slovníka

Pri výklade určitého pojmu obsiahnutého v právnom predpise často dochádza k sporu o to, aký význam mu má byť priradený. Jedným z možných argumentov, ktoré vzbudzujú dojem objektivity a nearbitrárnosti, je použitie slovníka za účelom definície určitého pojmu. Slovník v takomto prípade funguje ako akýsi kvazidôkazný materiál o priradzovaní významu určitým pojmom v bežnej jazykovej praxi. Táto zásada je využívaná aj v judikatúre Ústavného súdu a Najvyššieho súdu a je teda namieste sa ňou bližšie zaoberať.

V niektorých prípadoch sa argumentácia súdu opiera o slovník, zo samotného odôvodnenia ale nemožno zistiť, o aký slovník, resp. o aké konkrétne vydanie sa jedná. Najvyšší súd v stanovisku svojho trestnoprávneho kolégia napríklad pri výklade pojmov „*pohnútka*“ a „*motív*“ uviedol, že

„Pohnútka« a »motív« predstavujú terminologické synonymá, podľa obvyklej právnej (osobitne trestnoprávnej) terminológie, aj podľa dostupných verzií slovníka slovenského jazyka.“⁶⁵

⁶³ Rozsudok Najvyššieho súdu z 1. 7. 2010, sp. zn. 8 Sžp 1/2010, publikovaný v Zbierke, č. 102/2011; rozsudok Najvyššieho súdu z 23. 11. 2016, sp. zn. 3 Sžo 70/2015, publikovaný v Zbierke, č. 34/2017. Vid' tiež podkapitolu 5.7.

⁶⁴ Rozsudok Najvyššieho súdu z 10. 7. 2008, sp. zn. 3 Obdo 19/2007, publikovaný v Zbierke, č. 16/2010; nález Ústavného súdu SR z 12. 4. 2007, sp. zn. II. ÚS 148/06. Vid' tiež podkapitolu 3.1.

⁶⁵ Stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu zo 6. 12. 2016, sp. zn. Tpj 57/2016, publikované v Zbierke, č. 1/2017, s. 10.

Podobne Najvyšší súd, interpretujúc pojem „súčasne“ obsiahnutý v § 19 ods. 2 písm. a) bode 1 zákona č. 125/2006 Z. z. o inšpekcii práce⁶⁶, konštatoval, že

„Podľa významu slova »súčasne« v zmysle slovníka slovenského jazyka ide o jav vyskytujúci sa, resp. vykonávaný v tom istom čase, čiže zároveň s niečím časovo paralelným, vykonávaný naraz, teda v tom istom čase.“⁶⁷

Pri interpretácii pojmu „opustiť dieťa“ v zmysle § 3 ods. 4 zákona č. 235/1998 Z. z.⁶⁸ síce Najvyšší súd odkázal na Krátky slovník slovenského jazyka, nešpecifikoval však, o ktoré vydanie sa jedná.⁶⁹ Najvyšší súd pritom uviedol:

„Pre vymedzenie pojmu »opustiť«, použitého v zákone o príspevku pri narodení dieťaťa možno poukázať aj na vysvetlenie, uvedené v Krátkom slovníku slovenského jazyka. Táto jazyková pomôcka vykladá pojem »opustiť« významom »zanechať (natrvalo) nejaké miesto, zanechať bez opory, odísť od niekoho, vzdať sa, zriecť sa niekoho«. Spoločným znakom týchto pojmov je skutočnosť, že musí ísť o stav trvalý. Podľa názoru odvolacieho súdu pod pojem »opustiť dieťa«, ktorý je použitý v spomínanom ustanovení zákona a s naplnením ktorého zákon spája nesplnenie podmienky pre nárok na príspevok pri narodení dieťaťa, nemožno automaticky stotožňovať so situáciou, v ktorej sa matka dieťaťa bez súhlasu ošetrojúceho lekára po pôrode vzdiali zo zdravotníckeho zariadenia v ktorom je spolu s ním hospitalizovaná a o niekoľko dní sa k dieťaťu vráti, aj keď je jej konanie nad akúkoľvek pochybnosť porušením liečebného režimu a zanedbaním starostlivosti o dieťa, za ktoré môže znášať iné právne následky.“⁷⁰

Takýto interpretačný postup nepovažujeme za optimálny. Pri interpretácii pojmov obsiahnutých v právnom predpise súdy vo väčšine prípadov postupujú intuitívne, bez použitia slovníkov. Ak má použitie slovníka prinášať pridanú hodnotu oproti intuitívnemu postupu a ak

⁶⁶ Celým názvom sa jedná o zákon o inšpekcii práce a o zmene a doplnení zákona č. 82/2005 Z. z. o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁶⁷ Rozsudok Najvyššieho súdu z 21. 2. 2018, sp. zn. 6 Asan 9/2017, publikovaný v Zbierke, č. 52/2018, s. 54, bod 54.

⁶⁸ Celým názvom sa jedná o zákon o príspevku pri narodení dieťaťa, o príspevku rodičom, ktorým sa súčasne narodili tri deti alebo viac detí alebo ktorým sa v priebehu dvoch rokov opakovane narodili dvojčatá a ktorým sa menia ďalšie zákony. Uvedené ustanovenie znie takto: „Nárok na príspevok nevzniká oprávnenej osobe uvedenej v § 2 písm. a), ak po pôrode bez súhlasu ošetrojúceho lekára opustila dieťa v zdravotníckom zariadení.“

⁶⁹ Rozsudok Najvyššieho súdu z 22. 10. 2009, sp. zn. 7 Sžso 8/2009, publikovaný v Zbierke, č. 64/2011, s. 43.

⁷⁰ Ibid.

má zvyšovať kvalitu odôvodnenia súdu, je vhodné, aby súd korektne citoval *konkrétne* vydanie použitého slovníka. Iba tak je možné preskúmať presvedčivosť argumentácie súdu.

V ďalších prípadoch súdy priamo odkazujú na konkrétne vydanie použitého slovníka. V praxi používajú napríklad Synonymický slovník slovenčiny⁷¹, Slovník slovenského jazyka,⁷² prípadne Slovník súčasného slovenského jazyka.⁷³ Príkladom tejto praxe je výklad ustanovenia čl. 102 ods. 1 písm. i) Ústavy, podľa ktorého

„Prezident udeľuje amnestiu, odpúšťa a zmierňuje tresty uložené trestnými súdmi a nariaďuje, aby sa trestné konanie nezačínalo, alebo aby sa v ňom nepokračovalo, a zahládza tresty.“

Ústavný súd uviedol, že

„V Synonymickom slovníku slovenčiny (Veda, vydavateľstvo SAV, Bratislava 1995) je termín udeliť charakterizovaný ako: poskytnúť bez náhrady, ako dar, odovzdať do vlastníctva, poskytnúť právo, oprávnenie na používanie. Neprijateľný je preto názor, že by v samotnom tomto pojme mohlo byť implikované právo vziať udelené späť.“⁷⁴

Tento čiastkový záver podporil výklad Ústavného súdu, podľa ktorého prezident nemôže zrušiť už raz udelenú amnestiu.

Aj v týchto prípadoch nachádzame určité sporné momenty. V prvom rade ide o samotnú účelnosť použitia slovníka. Tento interpretačný postup sa zakladá na predpoklade, že slovník najlepšie zachycuje význam pojmu v jeho bežnom využití priemerným adresátom práva.⁷⁵ Každá slovníková definícia však uvádza *možné* spôsoby použitia určitého pojmu, pričom zákonite musí abstrahovať od určitých kontextuálnych špecifik.⁷⁶ Jednotlivé pojmy v právnom predpise však nie sú používané akontextuálne – naopak, ich konkrétne použitie môže viesť

⁷¹ Uznesenie Ústavného súdu z 28. 6. 1999, sp. zn. I. ÚS 30/99, s. 35, interpretácia pojmu „*udelit'*“ [čl. 102 ods. 1 písm. i) Ústavy]; nálež Ústavného súdu z 12. 9. 1996, sp. zn. PL. ÚS 37/95, s. 23-24, interpretácia pojmu „*dosiaľ*“ [§ 141 ods. 4 písm. b) zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon)]; nálež Ústavného súdu z 3. 4. 1996, sp. zn. PL. ÚS 38/95, s. 7-8, interpretácia pojmu „*majiteľ*“ (viaceré ustanovenia obchodného zákonníka).

⁷² Stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu z 9. 12. 2014, sp. zn. Tpj 54/2013, publikované v Zbierke, č. 12/2015, s. 14, interpretácia pojmu „*rozsah*“ (§ 125 ods. 1 trestného zákona). Citované vydanie z roku 1977 sa nám však nepodarilo dohľadať, pravdepodobne sa jedná o chybu pri citácii. Zoznam relevantných slovník je dostupný na: https://www.juls.savba.sk/slovniky_knizne_serie.html.

⁷³ Uznesenie Ústavného súdu zo 7. 8. 2018, sp. zn. III. ÚS 294/2018, s. 16, bod 24, interpretácia pojmu „*čestne*“ [§ 3 ods. 4 zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov].

⁷⁴ Uznesenie Ústavného súdu z 28. 6. 1999, sp. zn. I. ÚS 30/99, s. 35.

⁷⁵ MCGINLEY: *Note. Textualism as Fair Notice*, s. 558.

⁷⁶ LEE, T. R.; MOURITSEN, S. C.: *Judging Ordinary Meaning*. In: The Yale Law Journal, Vol. 127, No. 4, 2018, s. 816.

k záveru, že význam pojmu použitého v právnom predpise sa líši od jeho bežného, slovníkového významu. V prípade, že súd prostredníctvom slovníka identifikuje možné významy určitého pojmu, je to len prvotný krok k celkovému výkladovému záveru, ktorý tieto možné významy musí konfrontovať s konkrétnym kontextom použitia pojmu. Z tohto dôvodu považujeme použitie slovníka za účelnejšie v prípade, keď má za cieľ *vylúčiť* určitú interpretáciu ako takú, ktorá je sémanticky neprípustná – je jednoduchšie určiť, aký význam určitý pojem *nemá* než určiť, aký význam *má*.⁷⁷

Vzhľadom k vyššie uvedenému je preto potrebné pozorne zvážiť, či konkrétny kontext umožňuje korektné využitie slovníkovej definície. V tomto duchu argumentoval Najvyšší súd, keď konštatoval, že

„posudzovanie pojmu »spojenie« nie je možné tak, ako to tvrdil žalobca v odvolaní s poukazom na význam pojmu »spojené(ý)« z jazykového hľadiska podľa slovníkov slovenského jazyka zverejnených na stránkach internetu, pretože význam slova »spojenie« nie je možné vytrhnúť z kontextu deja a vždy je potrebné posudzovať význam tohto pojmu v kontexte účelu a významu sa ho týkajúceho a to aj vzhľadom na právnu úpravu v konkrétnej veci.“⁷⁸

Ďalším potenciálne sporným bodom je voľba slovníka. Ako sme videli vyššie, v judikatúre neexistuje zjednotená prax používania konkrétneho slovníka, čo môže vzbudzovať pochybnosti o objektívnosti postupu súdov pri argumentácii slovníkom. Prípadná aplikácia viacerých slovníkov a ich vzájomné porovnávanie by naopak zrejme viedlo k nadmernému nabobtnávaniu rozsahu odôvodnenia.

2.4 Zákaz výkladu vedúceho k nadbytočnosti

Ďalšou z interpretačných zásad spadajúcich do jazykového výkladu je zákaz takého výkladu ustanovenia právneho predpisu, ktorý ho robí nadbytočným. Túto zásadu môžeme považovať za prejav jednej z Griceových maxím komunikačnej ústretovosti.⁷⁹ Podľa tejto zásady sa snažíme byť voči zákonodarcovi (resp. autorovi právneho predpisu) čo najústretivejší. Predpokladáme, že zákonodarca neprijíma ustanovenia, ktoré sú nadbytočné, pretože rovnaký

⁷⁷ K tomu v inom kontexte viďte TALEB, N. N.: *Antifragile*. Bratislava: Citadella, 2014, s. 310-311 a jeho koncepciu *via negativa*.

⁷⁸ Rozsudok Najvyššieho súdu z 19. 1. 2012, sp. zn. 8 Sžp 8/2011, publikovaný v Zbierke, č. 102/2012, s. 78.

⁷⁹ Viďte napríklad MILLER, G. P.: *Pragmatics and the Maxims of Interpretation*. In: *Wisconsin Law Review*, 1990, s. 11-17. Aj keď Graceove maximy neboli výslovne vypracované pre účely interpretácie normatívneho textu, v právnej doktríne si získali značnú popularitu.

normatívny výsledok by mohol dosiahnuť aj bez ich zahrnutia do právneho predpisu. Tento predpoklad je súčasťou širšej koncepcie prezumpcie racionálneho zákonodarcu.

Ústavný súd sa vo svojom rozhodnutí zaoberal argumentáciou sťažovateľa, podľa ktorého možno člena Súdnej rady odvolať iba z toho dôvodu, že prestane spĺňať ústavné predpoklady na vymenovanie do funkcie. Ústavný súd to odmietol s argumentáciou, podľa ktorej

„Ak vezmeme do úvahy, že preukázanie existencie vysokoškolského vzdelania a existencie pätnástich rokov odbornej praxe je vláda povinná obligatórne preskúmať už pri vymenúvaní určitej osoby za člena súdnej rady (a je teda prakticky nepredstaviteľné, že by do funkcie člena súdnej rady vymenovala osobu, ktorá tieto podmienky nespĺňa), tak by ustanovenie právomoci vlády odvolávať ňou ustanoveného člena súdnej rady pred uplynutím jeho funkčného obdobia predstavovalo v zásade prázdnu množinu a bolo by v legislatívnej úprave (tak v ústave, ako aj v zákone o súdnej rade) v podstate nadbytočné.“⁸⁰

Obdobne argumentoval Najvyšší súd pri interpretácii § 257 ods. 1 písm. f) obchodného zákonníku. Podľa tohto ustanovenia platilo, že

„Súd môže na návrh orgánu štátnej správy, orgánu alebo člena družstva alebo osoby, ktorá osvedčí právny záujem, rozhodnúť o zrušení družstva a jeho likvidácii, ak založením, splynutím alebo zlúčením družstva sa porušil zákon.“

V danom prípade šlo o to, či sa toto ustanovenie aplikuje aj na prípad vzniku družstva vyčlenením podľa § 49 zákona č. 176/1990 Zb. o bytovom, spotrebnom, výrobnom a inom družstevníctve. Najvyšší súd to odmietol s touto argumentáciou:

„Vyčlenenie, resp. rozdelenie družstva je samostatnou formou vzniku družstva, ktorá v ustanovení § 257 ods. 1 písm. f) Obchodného zákonníka uvedená nie je, a preto v takomto prípade podľa tohto ustanovenia postupovať nie je možné. V tomto smere extenzívny výklad ustanovenia § 257 ods. 1 písm. f) nie je možný, pretože, ak jeho použitie a aplikácia by sa mali vzťahovať na všetky družstvá, bez ohľadu na formu ich vzniku, potom výpočet len troch foriem vzniku družstva v tomto ustanovení by bol

⁸⁰ Uznesenie Ústavného súdu zo 17. 2. 2011, sp. zn. IV. ÚS 46/2011, s. 11. Celkový interpretačný záver tohto uznesenia, podľa ktorého možno člena Súdnej rady odvolať zo v zásade ľubovoľného dôvodu, odmietol Ústavný súd v zjednocovacom stanovisku z 19. 9. 2018, sp. zn. PLz. ÚS 2/2018. Nami rozoberaným interpretačným argumentom sa ale nezaoberal.

*zbytočný a stačilo by do jeho znenia uviesť iba to, že ak pri vzniku družstva bol porušený zákon, súd rozhodne o jeho zrušení a likvidácii.*⁸¹

Posledná ukážka argumentu zákazom nadbytočnosti sa týka interpretácie § 349 nového trestného zákona⁸² a § 171 ods. 3 starého trestného zákona, č. 140/1961 Zb.⁸³ Pri porovnaní oboch úprav si môžeme všimnúť, že neskorší zákon okrem nepatrných úprav obsahuje navyše vetu „*alebo vo veciach starostlivosti súdu o maloletých.*“ Pri rozhodovaní Najvyššieho súdu šlo o to, či sa alinea prvá týchto ustanovení v slove „*rozhodnutia*“ vzťahuje na definitívne, meritórne rozhodnutie upravujúce otázky týkajúce sa výchovy maloletých detí, alebo aj na dočasné, predbežné opatrenia súdu. Najvyšší súd zaujal prvý postoj s tým, že ak by sme chceli akceptovať druhý výkladový postoj,

„potom by zákonodarca vôbec nemusel v novom zákone osobitne uvádzať v skutkovej vete § 349 Tr. zák. marenie výkonu predbežného opatrenia vo veciach starostlivosti súdu o maloleté deti, ale také konanie by bolo postihnutelné, za splnenia ďalších podmienok, už na základe prvej vety tohto ustanovenia.“⁸⁴

Najvyšší súd teda skombinoval jazykový a historický výklad, keď dôvodil, že zmena právnej úpravy (pridanie vety „*alebo vo veciach starostlivosti súdu o maloletých*“) by bola celkom nadbytočná, ak by sme akceptovali opačný výklad.

Podobne ako ostatné interpretačné zásady jazykového výkladu, ani túto zásadu nemožno aplikovať celkom bezvýhradne, bez ohľadu na iné interpretačné nástroje. Táto zásada vychádza z prezumpcie racionálneho zákonodarcu, teda z určitého ideálu právneho štátu, ktorý môže, ale nemusí byť v konkrétnom prípade naplnený. Tvorcovia právneho predpisu môžu byť nepozorní, prípadne sa môžu zopakovaním určitého slovného spojenia alebo určitej vety pokúsiť poistiť, že súd pri jeho interpretácii dospeje k zamýšľanému záveru. Ako vtipne podotkol Najvyšší súd USA,

⁸¹ Rozsudok Najvyššieho súdu z 30. 9. 2005, sp. zn. 1 Obdo V 6/2004, publikovaný v Zbierke, č. 56/2006, s. 31.

⁸² „*Kto po tom, čo sa proti nemu bezvýsledne použili opatrenia v civilnom procese smerujúce k výkonu rozhodnutia súdu alebo súdom schválenej dohody o výchove maloletých detí, mári výkon takého rozhodnutia alebo dohody alebo kto mári výkon neodkladného opatrenia uloženého v civilnom procese na ochranu osôb ohrozených násilím alebo vo veciach starostlivosti súdu o maloletých, potrestá sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.*“

⁸³ „*Kto po tom, čo sa proti nemu bezvýsledne použili opatrenia v občianskom súdnom konaní smerujúce k výkonu rozhodnutia súdu alebo súdom schválenej dohody o výchove maloletých detí, mári výkon takého rozhodnutia alebo dohody alebo kto mári výkon predbežného opatrenia uloženého v občianskom súdnom konaní na ochranu osôb ohrozených násilím, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo peňažným trestom.*“

⁸⁴ Rozsudok Najvyššieho súdu z 18. 11. 2010, sp. zn. 5 Tdo 24/2010, publikovaný v Zbierke, č. 5/2012, s. 23-24.

„Kongres zjavne môže použiť opasok a zároveň traky k tomu, aby dosiahol svoje ciele.“⁸⁵

Podľa Posnera je táto zásada založená na predpoklade, ktorý v praxi neplatí – zákonodarca naopak veľmi často používa určité výrazy či pasáže nadbytočne. Zásada výkladu vedúceho k nadbytočnosti preto podľa neho popiera realitu zákonodarného procesu a platných právnych predpisov.⁸⁶

2.5 Zákaz výkladu vedúceho k nepoužiteľnosti

Vyššie rozoberanej zásade zákazu takej interpretácie, ktorá vedie k nadbytočnosti určitého ustanovenia právneho predpisu, je veľmi blízka interpretačná zásada, podľa ktorej každé ustanovenie právneho predpisu musí byť interpretované ako normatívne relevantné. Inými slovami každé ustanovenie právneho predpisu má byť vykladané tak, aby bolo aplikovateľné aspoň na jeden potenciálny prípad, a to buď priamo alebo prostredníctvom interpretačného presahu. Táto zásada je rovnako ako zásada zákazu nadbytočnosti založená na maxime komunikačnej ústretovosti a na prezumpcii racionálneho zákonodarcu.

Ústavný súd túto zásadu aplikoval pri výklade druhej vety čl. 15 ods. 1 Ústavy, ktorá znie takto:

„Ludský život je hodný ochrany už pred narodením.“

Podľa Ústavného súdu interpretovať toto ustanovenie

„len ako proklamáciu je však v zásadnom rozpore so súčasnou koncepciou ústavy, ktorá nie je dokumentom obsahujúcim normatívne irelevantné proklamácie, ktorých význam je určený až ďalšou zákonodarcovou činnosťou, ale je skutočným súborom priamo aplikovateľných noriem, princípov a hodnôt, ktoré majú svoj konkrétny normatívny dopad (pozri najmä čl. 152 ods. 4 ústavy).“⁸⁷

Podobne Ústavný súd v súvislosti s úpravou hospodárskej súťaže (čl. 55 ods. 2 Ústavy) konštatoval, že

⁸⁵ Barton v. Barr, 140 S. Ct. 1442, 1453 (2020), citované podľa BRANNON, V. C.: *Statutory Interpretation: Theories, Tools, and Trends*. In: Congressional Research Service, 18. 5. 2022. [cit. 10. 5. 2024] Dostupné z: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R45153/2>, s. 31-32.

⁸⁶ POSNER, R. A.: *Statutory Interpretation – in the Classroom and in the Courtroom*. In: University of Chicago Law Review, 1983, s. 812.

⁸⁷ Nález Ústavného súdu zo 4. 12. 2007, sp. zn. PL. ÚS 12/01, s. 28.

„Ústava je základným zákonom materiálneho právneho štátu, a preto sú jej ustanovenia právnymi normami s právne relevantným obsahom a spôsobilosťou vyvolávať právny účinok. Nemožno ich interpretovať a aplikovať ako frázy, slogany či bonmoty bez právneho určenia.“⁸⁸

Ústavný súd síce výslovne hovorí iba o interpretácii Ústavy, podľa nášho názoru však možno túto argumentáciu bez väčších kontroverzií rozšíriť aj na interpretáciu zákonov, poprípade iných právnych predpisov alebo medzinárodných zmlúv.

Príkladom aplikácie tejto zásady pri výklade zákona je rozsudok Najvyššieho súdu vo veci týkajúcej sa trestného činu nedovoleného ozbrojovania a obchodovania so zbraňami. Pre posúdenie rozsahu činu – nelegálneho obchodovania so zbraňami – a teda aj jeho hmotnoprávnu kvalifikáciu bolo rozhodujúce ustanovenie § 126 ods. 1 vety prvej trestného zákona v tomto znení:

„Pri určení výšky škody sa vychádza z ceny, za ktorú sa vec, ktorá bola predmetom útoku, v čase a v mieste činu obvykle predáva.“

V danom prípade musel súd určiť, či sa touto cenou rozumie cena na legálnom trhu alebo cena na ilegálnom trhu. Najvyšší súd konštatoval, že rozhodná je cena na ilegálnom trhu:

„páchateľ sa nemôže domáhať započítania legálnej ceny zbraní, ak s nimi nakladá ilegálne. Ide o obdobnú situáciu ako v prípade drogovej trestnej činnosti (§ 172 ods. 2 až 4 Tr. zák.), pri ktorej súdy taktiež vychádzajú z cien na čiernom trhu.

*Okrem toho podľa mienky najvyššieho súdu určovanie rozsahu trestnej činnosti prostredníctvom hodnoty zbraní na čiernom trhu lepšie vystihuje závažnosť takéhoto konania. Napríklad predajná (legálna) cena 1 kg trhaviny zn. Ecodanubit predstavuje približne 1,45 eur (č. l. 1591), naproti tomu tá istá výbušnina sa na čiernom trhu pohybuje na úrovni niekoľkých stoviek eur / kg (č. l. 1585a). V prípade, že by sa za smerodajné považovali legálne ceny, na to, aby páchatel' (vo vzťahu k tejto trhavine) naplnil okolnosť podmieňujúcu použitie vyššej trestnej sadzby podľa § 295 ods. 3 písm. c) Tr. zák. »ak spácha čin uvedený v odseku 1 alebo 2 vo väčšom rozsahu«, musel by ju mať k dispozícii v množstve takmer dvoch ton. **S prihliadnutím na ničivý účinok výbušnín tohto druhu (už niekoľko stoviek gramov je schopných zničiť osobné***

⁸⁸ Nález Ústavného súdu zo 4. 11. 2015, sp. zn. PL. ÚS 14/2014, s. 36, bod 41.

motorové vozidlo) je takýto záver neprípustný a napríklad vo vzťahu k tejto trhavine smeruje k obsolesčnosti kvalifikovaných skutkových podstat.⁸⁹

V tomto prípade by však podľa nás samotná zásada zákazu výkladu vedúceho k nepoužiteľnosti určitého ustanovenia nemala byť relevantná. V oblasti trestného práva hmotného je celkom dobre možné, že zákonodarca definuje určitú skutkovú podstatu tak, že nebude aplikovateľná na niektoré v praxi sa vyskytujúce prípady, ktoré vykazujú znaky spoločenskej nebezpečnosti. To ale neznamená, že takýto stav má v *neprospech páchatel'a* korigovať interpret trestného zákona. Naopak, vzhľadom na intenzívne pôsobiaci záujem na právnej istote je takáto argumentácia vylúčená. V tejto kauze považujeme za presvedčivejší argument, podľa ktorého hodnota zbrani na čiernom trhu lepšie vystihuje závažnosť páchatel'ovho konania; argument zákazom výkladu vedúceho k nepoužiteľnosti považujeme za nevhodný.

Najvyšší súd neaplikoval zásadu zákazu výkladu vedúceho k nepoužiteľnosti pri interpretácii § 38 ods. 7 trestného zákona, podľa ktorého platí, že

„Ustanovenia odsekov 4 až 6 sa nepoužijú, ak sa súčasne ukladá zvýšený úhrnný trest alebo súhrnný trest podľa § 41 ods. 2 alebo podľa § 42, ak by súčasné použitie týchto ustanovení bolo pre páchatel'a neprimerane prísne.“

Najvyšší súd tak urobil v dôsledku derogačného rozhodnutia Ústavného súdu, ktoré učinilo toto ustanovenie nepoužiteľným. Najvyšší súd uviedol, že

„po nadobudnutí účinkov nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len »ústavný súd«) z 28. novembra 2012, sp. zn. PL. ÚS 106/2011, o nesúlade § 41 ods. 2 Tr. zák. v texte za bodkočiarkou s čl. 1 Ústavy Slovenskej republiky, už nemôže nastať situácia, že by súčasné použitie § 38 ods. 4, ods. 5 alebo ods. 6 Tr. zák. a § 41 ods. 2 Tr. zák. bolo pre páchatel'a neprimerane prísne. Inými slovami, keďže po zrušení časti tzv. asperačnej zásady o zvyšovaní dolnej hranice trestnej sadzby už nedochádza k interakcii medzi § 41 ods. 2 Tr. zák., ktorý zvyšuje (už len) hornú hranicu trestnej sadzby, s § 38 ods. 4 až 6 Tr. zák., ktoré z tam uvedených dôvodov zvyšujú dolnú hranicu trestnej sadzby, je a priori vylúčené, aby súčasné použitie týchto ustanovení mohlo byť pre páchatel'a neprimerane prísne. Ustanovenie § 38 ods. 7 Tr. zák. je tak po zverejnení označeného nálezu v Zbierke zákonov pod č. 428/2012 Z. z. od 21. decembra 2012 obsolesčné [...].“⁹⁰

⁸⁹ Rozsudok Najvyššieho súdu z 9. 11. 2017, sp. zn. 5 Tdo 83/2016, publikovaný v Zbierke, č. 47/2018, s. 22.

⁹⁰ Rozsudok Najvyššieho súdu zo 6. 2. 2020, sp. zn. 5 Tdo 66/2019, publikovaný v Zbierke, č. 26/2020, s. 33.

2.6 Zákaz synonymického výkladu

S princípom interpretačnej ústretovosti súvisí aj zásada zákazu synonymického výkladu. Podľa tejto zásady platí, že ak právny predpis obsahuje dva odlišné pojmy, mali by sme obom pojmom prikladať odlišný význam a nemali by sme ich teda interpretovať synonymne. Táto zásada taktiež vyplýva z prezumpcie racionálneho zákonodarcu – bolo by neracionálne a pre adresátov právnych noriem máť, ak by zákonodarca vyjadroval tie isté veci na rôznych miestach odlišnými slovami. Naopak, racionálny zákonodarca by za účelom prehľadnosti a jasnosti právneho predpisu mal byť terminologicky konzistentný a raz zvolený termín pre označenie určitého javu by mal používať rovnako v celom právnom predpise. Terminologické odlišnosti v právnom predpise preto v zmysle tejto zásady neinterpretujeme ako dôsledok náhody či nepozornosti, ale ako cieľenú voľbu slov tvorcom právneho predpisu.

V prípade rozhodovanom Najvyšším súdom pod sp. zn. 4 Cdo 9/2005 šlo o interpretáciu pojmu „*pozemok*“ v ustanovení § 13 ods. 2 zákona č. 182/1993 Z. z. o vlastníctve bytov a nebytových priestorov. Najvyšší súd dovodil, že keďže zákon na rôznych miestach používa odlišné pojmy „*pozemok zastavený domom*“ a „*priľahlým pozemkom*“, pojem „*pozemok*“ bez prívlastku je všeobecnejší a zahŕňa v sebe oba špecifickejšie pojmy. Odmietol tak navrhovanú interpretáciu, podľa ktorej sa pojem „*pozemok*“ v citovanom ustanovení mal chápať synonymne s pojmom „*pozemok zastavaný domom*.“⁹¹

Zásadu zákazu synonymického výkladu možno identifikovať aj v rozsudku Najvyššieho súdu pod sp. zn. 8 Sžp 8/2011. Najvyšší súd tu uviedol, že

*„Zákonodarca v právnej norme § 71 ods.1 písm. c/ stavebného zákona ustanovuje ako zákonnú podmienku pre vyžiadanie si povolenia stavebného úradu, ak predmetné zariadenia sú spojené so stavbou alebo pozemkom, pričom predpokladá spojenie zariadenia so zemou, avšak nie pevné spojenie so zemou tak, ako to vyžaduje pri stavbách.“*⁹²

Aj keď súd výslovne túto zásadu nezmienil, tým, že odmietol interpretovať odlišne formulované ustanovenia zákona („*spojené so zemou*“ a „*pevne spojené so zemou*“) ako totožné, sa k nej implicitne prihlásil.

Ústavný súd sa vo svojej judikatúre zaoberal výkladom inštitútov vyslovenia nedôvery a vyslovenia dôvery vláde Národnou radou. Ústava vo vtedy platnom a účinnom znení

⁹¹ Rozsudok Najvyššieho súdu z 29. 11. 2005, sp. zn. 4 Cdo 9/2005, publikovaný v Zbierke, č. 26/2007, s. 52. Najvyšší súd použil aj ďalšie, najmä systematické a teleologické argumenty.

⁹² Rozsudok Najvyššieho súdu z 19. 1. 2012, sp. zn. 8 Sžp 8/2011, publikovaný v Zbierke, č. 102/2012, s. 78.

obsahovala jednak ustanovenia týkajúce sa vyslovenia *dôvery*,⁹³ ako aj *nedôvery*.⁹⁴ Ústavný súd dospel k záveru, že toto terminologické rozlišovanie v Ústave nie je bezúčelné, a označil vyslovenie dôvery a vylovenie nedôvery za dva samostatné a odlišné inštitúty. Dospel teda k záveru, že

*„oprávnením navrhnúť »hlasovanie o dôvere vláde« nedisponuje ani kvalifikovaná skupina poslancov národnej rady (najmenej päťina), pretože táto môže podľa čl. 88 ods. 1 ústavy predložiť len návrh na vyslovenie nedôvery vláde alebo jej jednotlivému členovi, ale nie návrh na vyslovenie dôvery vláde“*⁹⁵

a zároveň, že

*„slovné spojenie »... možno spojiť s hlasovaním o dôvere« použité v čl. 80 ods. 2 ústavy sa musí vykladať doslovne, t. j. že hlasovanie o odpovedi na interpeláciu (interpelácie) možno spojiť len s hlasovaním o dôvere vláde, a nie aj s hlasovaním o nedôvere vláde, prípadne jej jednotlivému členovi.“*⁹⁶

Inými slovami, Ústavný súd odmietol interpretovať slová *dôvera* a *nedôvera* obsiahnuté v Ústave ako synonymá, resp. ako zameniteľné pojmy.⁹⁷

Pri posudzovaní súladnosti úpravy interrupčnej legislatívy s Ústavou a so zákonom Ústavný súd odmietol interpretovať synonymne vety „*má právo na život*“ a „[...] *život [...] je hodný ochrany*“. Celé ustanovenie čl. 15 ods. 1 Ústavy znie takto:

„Každý má právo na život. Ľudský život je hodný ochrany už pred narodením.“

Ústavný súd uviedol, že

*„Z porovnania doslovného výkladu prvej a druhej vety čl. 15 ods. 1 ústavy, najmä spojenia »má právo na život« v. »hodný ochrany« vyplýva, že ústavodarca v čl. 15 ústavy celkom zjavne rozlišuje medzi právnym statusom nascitura a právnym statusom narodenej osoby.“*⁹⁸

⁹³ Čl. 80 ods. 2, čl. 86 písm. f), čl. 102 ods. 1 písm. e), čl. 113, čl. 114 ods. 2 a 3, čl. 115 ods. 1, čl. 119 písm. k).

⁹⁴ Čl. 88 ods. 1 a 2, čl. 114 ods. 1, čl. 115 ods. 1, čl. 116 ods. 3 a 6.

⁹⁵ Nález Ústavného súdu z 23. 6. 2005, sp. zn. PL. ÚS 9/04, s. 13.

⁹⁶ Ibid, s. 15.

⁹⁷ Treba však dodať, že ani toto rozlišovanie v Ústave nie je celkom konzistentné. Napríklad podľa čl. 86 písm. f) Ústavy (vo vtedajšom aj v dnešnom znení) hovorí o právomoci Národnej rady rokovať o „*dôvere vláde alebo jej členom*“, aj keď jednotlivým členom vlády možno na vysloviť len nedôveru, nie dôveru.

⁹⁸ Nález Ústavného súdu zo 4. 12. 2007, sp. zn. PL. ÚS 12/01, s. 28.

Zatiaľ čo právo na život má charakter subjektívneho ústavného práva, ochrana ľudského života pred narodením je objektívnou ústavnou hodnotou.⁹⁹ V prospech tohto rozlíšenia použil Ústavný súd aj systematické argumenty,¹⁰⁰ naopak historický výklad nepovažoval za presvedčivý.¹⁰¹

Za použitie zásady zákazu synonymického výkladu, aj keď takto výslovne neoznačené, možno považovať aj rozsudok Najvyššieho súdu, sp. zn. 2 Cdo 400/2013, vykladajúci zákon č. 34/2002 Z. z. o nadáciách a o zmene Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov. Zatiaľ čo § 15 ods. 1 písm. b) tohto zákona stanoví, že

„Súd na návrh zakladateľa, ministerstva alebo osoby, ktorá osvedčí právny záujem, nadáciu zruší [...]“,

podľa § 15 ods. 2

„Súd na návrh zakladateľa, ministerstva alebo osoby, ktorá osvedčí právny záujem, môže zrušiť nadáciu [...]“

Z rozdielnej modalitty použitých slovíet dovodil rozdielne postavenie súdu, ktorý v prvom prípade nadáciu musí zrušiť, ak sú splnené zákonné predpoklady, zatiaľ čo v druhom prípade je oprávnený skúmať dôvody a okolnosti, ktoré majú viesť k zrušeniu nadácie.¹⁰²

Ako uvedieme nižšie, zásade zákazu synonymického výkladu možno prikladať rôznu váhu v závislosti od referenčnej úrovne právneho poriadku. Ústavný súd túto zásadu neakceptoval pri posudzovaní pojmov v odlišných, ale súvisiacich právnych predpisoch, a to konkrétne v čl. 31 vety druhej Listiny:

„Občania majú na základe verejného poistenia právo na bezplatnú zdravotnícku starostlivosť a na zdravotnícke pomôcky za podmienok, ktoré ustanoví zákon.“

a čl. 40 vety druhej Ústavy:

„Na základe zdravotného poistenia majú občania právo na bezplatnú zdravotnú starostlivosť a na zdravotnícke pomôcky za podmienok, ktoré ustanoví zákon.“

Ústavný súd použil nasledujúcu argumentáciu:

„V čl. 31 Listiny základných práv a slobôd sa priznáva právo na bezplatnú zdravotnícku starostlivosť na základe verejného poistenia, kým podľa čl. 40 ústavy sa priznáva právo

⁹⁹ Ibid, s. 32-33.

¹⁰⁰ Ibid, s. 28-29.

¹⁰¹ Ibid, s. 53-54.

¹⁰² Rozsudok Najvyššieho súdu z 26. 5. 2015, sp. zn. 2 Cdo 400/2013, publikovaný v Zbierke, č. 14/2018, s. 5-7.

na bezplatnú zdravotnú starostlivosť na základe zdravotného poistenia. **Slovo »verejný« treba chápať ako synonymum vo vzťahu k slovu »zdravotný«.** Použitie rozdielnych výrazov v oboch ústavnoprávnych predpisoch nemožno však chápať ako prejav zámeru ústavy zaviesť v porovnaní s Listinou rozdielny právny režim zabezpečenia práva na zdravie prostredníctvom zdravotného poistenia. Použitie rozdielnych termínov je skôr dôsledkom snahy po hľadaní optimálnych vecných riešení, ale aj optimalizácii ich pomenovania. [...] **terminologický rozdiel medzi čl. 31 Listiny základných práv a slobôd a čl. 40 ústavy neznamena rozdiel v obsahu právnej úpravy, ani v mechanizme jej uplatňovania [...].**¹⁰³

Ústavný súd v inom rozhodnutí odmietol aplikáciu tejto zásady aj v rámci jediného právneho predpisu, v tomto prípade dokonca Ústavy. Ústavný súd uviedol, že

„Pojem »rozhodnutie orgánu verejnej správy« uvedený v čl. 46 ods. 2 ústavný súd hodnotil ako synonymný s termínom »rozhodnutia správnych orgánov«, ktorý sa uvádza v čl. 142 ods. 1. V právnom poriadku Slovenskej republiky toto synonymum použil aj zákonodarca, keď v § 244 ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku ustanovil: »V správnom súdnictve preskúmavajú súdy zákonnosť rozhodnutí orgánov štátnej správy, orgánov územnej samosprávy, ako aj orgánov záujmovej samosprávy a ďalších právnických osôb, pokiaľ im zákon zveruje rozhodovanie o právach a povinnostiach fyzických osôb a právnických osôb v oblasti verejnej správy [...].¹⁰⁴

Túto zásadu neaplikoval ani Najvyšší súd pri posudzovaní vzťahu § 125 ods. 1 trestného zákona:

„Škodou malou sa rozumie škoda prevyšujúca sumu 266 eur. Škodou väčšou sa rozumie suma dosahujúca najmenej desaťnásobok takej sumy. Značnou škodou sa rozumie suma dosahujúca najmenej stonásobok takej sumy. Škodou veľkého rozsahu sa rozumie suma dosahujúca najmenej päťstonásobok takej sumy. Tieto hľadiská sa použijú rovnako na určenie výšky prospechu, hodnoty veci a rozsahu činu.“

k § 253 ods. 1 trestného zákona:

„Kto bez povolenia vo väčšom množstve vyrába lieh alebo kto lieh bez povolenia vyrobený vo väčšom množstve prechováva alebo uvádza do obehu [...].“

¹⁰³ Nález Ústavného súdu z 19. 10. 1994, sp. zn. PL. ÚS 5/94, s. 6.

¹⁰⁴ Nález Ústavného súdu z 11. 3. 1999, sp. zn. PL. ÚS 15/98, s. 69.

Konkrétne sa jednalo o vzťah medzi pojmami „väčší rozsah“ a „väčšie množstvo“. Pojem „väčšie množstvo“ obsiahnutý v špeciálnej časti trestného zákona totiž nebol vo všeobecnej časti výslovne definovaný, nakoľko úprava § 125 ods. 1 hovorila len o „výške prospechu“, „hodnote vecí“ a o „rozsahu činu“. Najvyšší súd dospel k záveru, že pojem „množstvo“ je obsiahnutý v definovanom pojme „rozsah“ a uviedol:

„Pokiaľ Trestný zákon v osobitnej časti používa pojmy »prospech«, »hodnota vecí« a »rozsah činu« na určenie ich výšky sa používa stupnica uvedená v § 125 ods. 1 vety prvej Tr. zák. Vyplýva to z druhej vety tohto ustanovenia, ktorá však postráda konkretizáciu na pojem »množstvo«. Podľa Slovníka slovenského jazyka (Veda, Bratislava, 1977, str. 613) slovo »rozsah« znamená tiež veľkosť, množstvo, mieru, objem niečoho. Z toho je evidentné, že pojem »väčšie množstvo« možno priradiť k pojmu »rozsah« a na výpočet množstva použiť – podľa vety poslednej § 125 ods. 1 Tr. zák. stupnicu uvedenú v § 125 ods. 1 vete prvej až štvrtej.“¹⁰⁵

Za spoločný znak vyššie uvedených judikátov môžeme označiť fakt, že zásada zákazu synonymického výkladu – pokiaľ je aplikovaná – nie je používaná ako jediný ani ako hlavný interpretačný argument. Zároveň platí, že táto zásada nie je absolútne záväzná a nie sú tak ojedinelé prípady, kedy súd naopak konštatuje, že určité odlišné pojmy je potrebné vykladať ako synonymá.

Presvedčivosť argumentu zákazom synonymického výkladu závisí od úrovne všeobecnosti, na ktorej sa pri interpretácii pohybujeme. Predpoklad, že zákonodarca označuje rovnaké javy rovnakými výrazmi a vyhýba sa synonymnému označovaniu *naprieč celým právnym poriadkom*, nie je príliš vierohodný. O niečo vierohodnejší je tento argument, ak sa týka jedného právneho odvetvia, napríklad občianskeho práva. V rámci jedného právneho predpisu je tento argument ešte silnejší, naopak oslabuje sa v prípade, že právny predpis obsahuje početné novelizácie, a „tvorcov“ právneho predpisu je teda viac. Ďalej v hierarchii presvedčivosti stoja výrazy použité v určitej časti zákona. Celkom najvierohodnejší je argument zákazu synonymického výkladu v prípade, že sa posudzované výrazy vyskytujú v jedinej vete.

¹⁰⁵ Stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu z 9. 12. 2014, sp. zn. Tpj 54/2013, publikované v Zbierke, č. 12/2015, s. 14.

2.7 Zákaz homonymického výkladu

Zásada zákazu homonymického výkladu právneho predpisu má podobnú štruktúru a legitimitačný zdroj ako zásada zákazu synonymického výkladu. Podľa tejto zásady platí, že interpret by nemal jednému pojmu prikladať odlišný význam na rôznych miestach jedného právneho predpisu, prípadne viacerých súvisiacich právnych predpisov.

Ústavný súd pri úvahe o podmienkach obmedzovania základných práv a slobôd interpretoval v Ústave opakujúcu sa požiadavku, aby určité obmedzenie bolo „*nevyhnutné v demokratickej spoločnosti*“.¹⁰⁶ Konštatoval pri tom toto:

„Ústava vo viacerých článkoch používa termín »nevyhnutný v demokratickej spoločnosti« (napríklad v čl. 24 ods. 4, čl. 26 ods. 4). Hoci ho používa v rôznych súvislostiach, nemožno mu pripisovať rôzny obsah.“¹⁰⁷

Záver Ústavného súdu považujeme za správny, a to s menším dodatkom, že súvislosti používania tohto štandardu sú veľmi podobné (obmedzenie základného práva alebo slobody v odseku nasledujúcom po základnom vymedzení tohto práva), odlišné je vždy len konkrétne právo, ktoré je možné pri splnení tohto štandardu obmedziť.

V náleze vedenom pod sp. zn. IV. ÚS 520/2012 Ústavný súd interpretoval § 39 občianskeho zákonníku, podľa ktorého platí, že

„Neplatný je právny úkon, ktorý svojím obsahom alebo účelom odporuje zákonu alebo ho obchádza alebo sa prieči dobrým mravom.“

Predmetom sporu bola situácia, keď sťažovateľ uzatvoril s inou osobou zmluvu, ktorou sa fakticky snažil vyhnúť budúcim právnym účinkom zákona, ktorý už nadobudol platnosť, ale nie účinnosť. Podľa súdov nižšieho stupňa sťažovateľ týmto konaním obchádzal zákon v zmysle § 39 občianskeho zákonníku, a preto takto uzatvorená zmluva bola neplatná. Ústavný súd túto interpretáciu odmietol s poukazom na zásadu zákazu retroaktivity právnych noriem, ktorá je súčasťou širšej zásady právneho štátu (čl. 1 ods. 1 veta prvá Ústavy). Podporne Ústavný súd argumentoval tiež určitou variáciou zásady zákazu homonymického výkladu. Podľa Ústavného súdu bolo nesporné, že *porušiť* nemožno zákon, ktorý nie je účinný; ak ale napriek tomu všeobecné súdy usúdili, že je možné *obchádzať* zákon, ktorý je platný, ale nie účinný, vlastne tak dovodili, že slovo „*zákon*“ v § 39 občianskeho zákonníku má iný význam vo vzťahu

¹⁰⁶ Okrem ustanovení, ktoré cituje Ústavný súd, viďte tiež čl. 20 ods. 4, čl. 21 ods. 3, čl. 28 ods. 2, čl. 29 ods. 2, čl. 37 ods. 3 Ústavy.

¹⁰⁷ Nález Ústavného súdu z 10. 7. 2001, sp. zn. I. ÚS 13/00, s. 22.

ku slovu „odporuje“ (zahŕňa len platné a účinné zákony) a iný význam vo vzťahu ku slovám „ho obchádza“ (zahŕňa aj platné, ale neúčinné zákony). Podľa Ústavného súdu

„Takejto interpretácii pojmu »zákon« nielenže v okolnostiach danej veci chýba zmysluplné a teoreticky udržateľné zdôvodnenie, ale bez bližšej argumentácie narúša obsahovú koherenciu rovnako znejúcich legálnych pojmov, čím sa bez akéhokoľvek zdôvodnenia dostáva do rozporu s jazykovo interpretačnou zásadou zákazu homonymického (polysémického) výkladu slov použitých v rámci jedného právneho predpisu.“¹⁰⁸

V inom prípade sa Ústavný súd výslovne zaoberal legitimačným zdrojom zásady zákazu homonymického výkladu, a za tento zdroj označil princíp právnej istoty.¹⁰⁹ V tomto rozhodnutí Ústavný súd zrušil podzákonný právny predpis (všeobecne záväzné nariadenie obce), pretože v rozpore s Ústavou zveril obci právomoci, ktoré už boli zákonom zverené štátnym správnym úradom. Odporca tu argumentoval, že napadnuté všeobecne záväzné nariadenie obce upravovalo odlišnú problematiku ako zákon, a uviedol, že

„Konštatovaniu, že napadnuté nariadenie nepôsobí v oblasti zákona na ochranu zvierat neodporuje ani to, že oba právne predpisy operujú na niektorých miestach rovnakými pojmami (napríklad chov a držba zvierat), pretože rovnaké pojmy nezasahujú do účelu právneho predpisu, ale plnia len komunikatívnu funkciu.“¹¹⁰

Ústavný súd túto argumentáciu rázne odmietol s poukazom na zásadu zákazu homonymického výkladu:

*„Vytváranie právnej istoty v tvorbe a aplikácii práva je požiadavkou, ktorá sa v právnom štáte netýka iba štátnych orgánov. Rovnakou mierou zaväzuje aj orgány územnej samosprávy v ich normotvornej a právno-aplikačnej praxi. Predpokladom rovnakého uplatňovania právnej úpravy v nezmenených podmienkach je terminologická jednoznačnosť právnych noriem a právnych inštitútov. Požiadavku terminologickej jednoznačnosti nemožno splniť aplikáciou práva založenou na téze, podľa ktorej právne normy a v nich použité pojmy môžu byť homonymné, lebo plnia »len komunikatívnu funkciu«. Jednoznačné a navzájom presne odlišené právne pojmy sú prostriedkom nastoľovania právnej istoty. **Identický právny pojem nemožno interpretovať rozdielne***

¹⁰⁸ Nález Ústavného súdu zo 6. 5. 2015, sp. zn. IV. ÚS 520/2012, s. 21.

¹⁰⁹ Nález Ústavného súdu z 28. 10. 1997, sp. zn. II. ÚS 59/97, s. 24-25.

¹¹⁰ Ibid, s. 24.

*a zároveň dodržat' princíp právneho štátu. Preto ústavný súd neprijal odporcovce tvrdenie.*¹¹¹

Za značne extenzívny príklad použitia zásady zákazu homonymického výkladu možno označiť rozsudok Najvyššieho súdu vo veci sp. zn. 7 Sžso 8/2009. Najvyšší súd sa tu zaoberal výkladom slovného spojenia „*opustila dieťa*“ v § 3 ods. 4 zákona č. 235/1998 Z. z.¹¹² V tomto prípade šlo o posúdenie otázky, či matka opustila svoje dieťa v zmysle tohto zákona a či jej preto zanikol nárok na rodičovský príspevok podľa § 1 ods. 1. Najvyšší súd okrem iného uviedol, že

*„Pojem »opustenie dieťaťa« nie je však v zákone o príspevku pri narodení dieťaťa samostatne definovaný. Zo zásady jednotnosti právneho poriadku však vyplýva, že použitie uvedeného pojmu a výklad jeho obsahu musí byť rovnaký, ako v iných právnych predpisoch. Pojem »opustenie dieťaťa« výslovne používa Trestný zákon. Za opustenie dieťaťa sa podľa tohto zákona považuje konanie, následkom ktorého nie je dieťa schopné samo si pomôcť a je ponechané svojmu osudu, teda konanie, v dôsledku ktorého osoba, v starostlivosti ktorej sa dieťa nachádza (v uvedenej veci matka dieťaťa) nemá záujem o dieťa sa niekedy v budúcnosti starať.“*¹¹³

V tejto súvislosti je nutné dodať, že výklad pojmu „*opustí dieťa*“ obsiahnutého v § 206 trestného zákona má svoj pôvod v doktríne, a nie vo výslovnom znení zákona – nejedná sa teda o legálnu definíciu.¹¹⁴ Subsidiárne argumentoval Najvyšší súd tiež slovníkovou definíciou pojmu „*opustiť*“.

Limity aplikácie tejto zásady popísal Ústavný súd pri posudzovaní vzájomného vzťahu § 444 občianskeho zákonníku:

„Pri škode na zdraví sa jednorazove odškodňujú bolesti poškodeného a sťaženie jeho spoločenského uplatnenia.“

a § 4 ods. 2 písm. a) zákona č. 381/2001 Z. z., o povinnom zmluvnom poistení zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla a o zmene a doplnení niektorých zákonov:

¹¹¹ Ibid, s. 24-25.

¹¹² Celým názvom sa jedná o zákon o príspevku pri narodení dieťaťa, o príspevku rodičom, ktorým sa súčasne narodili tri deti alebo viac detí alebo ktorým sa v priebehu dvoch rokov opakovane narodili dvojčatá a ktorým sa menia ďalšie zákony. Uvedené ustanovenie znie takto: „*Nárok na príspevok nevzniká oprávnenej osobe uvedenej v § 2 písm. a), ak po pôrode bez súhlasu ošetrojúceho lekára opustila dieťa v zdravotníckom zariadení.*“

¹¹³ Rozsudok Najvyššieho súdu z 22. 10. 2009, sp. zn. 7 Sžso 8/2009, publikovaný v Zbierke, č. 64/2011, s. 43.

¹¹⁴ § 206 ods. 1 trestného zákona znie: „*Kto opustí dieťa, o ktoré má povinnosť starať sa a ktoré si nemôže zadovážiť pomoc, a vystaví ho tým nebezpečenstvu smrti alebo ublíženia na zdraví, potrestá sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.*“

„Poistený má z poistenia zodpovednosti právo, aby poisťovateľ za neho nahradil poškodenému uplatnené a preukázané nároky na náhradu škody na zdraví a nákladov pri usmrtení.“

Ústavný súd odmietol aplikáciu tejto zásady, ktorá by tu viedla k totožnej interpretácii pojmov „škoda na zdraví“ obsiahnutých v odlišných právnych predpisoch, argumentujúc, že

„interpretačný záver najvyššieho súdu, ktorý pojmu »škoda na zdraví« použitom v Občianskom zákonníku a zákone č. 381/2001 Z. z. priradil ten istý obsah, je síce na prvý pohľad v súlade s interpretačnou zásadou zákazu polysémického výkladu, ktorú najvyšší súd naplnil, avšak táto problematika je oveľa širšia. Hranice použiteľnosti označenej interpretačnej zásady nie sú ani v rámci právnej teórie jednoznačné v tom smere, či jej uplatnenie sa obmedzuje iba na pôsobnosť v rámci konkrétneho právneho predpisu alebo jej použitie sa vzťahuje na celé právne odvetvie. Čo je však podstatné, je to, že ide o zásadu používanú v rámci jazykového výkladu a vo svojej podstate ide o bližšiu konkretizáciu princípu doslovného výkladu normatívneho textu.

V okolnostiach danej veci proti tejto zásade stojí v kolízii princíp teleologickej/hodnotovej a systematickej koherencie vnútroštátnej právnej úpravy prijatej pre účely vykonania smernice s úniou právnou úpravou.“¹¹⁵

Ústavný súd tak uprednostnil zásadu eurokonformného výkladu.

Podobne ako pri zásade zákazu synonymického výkladu, aj zásade zákazu homonymického výkladu možno prikladať rôznu váhu v závislosti od toho, na akej úrovni právneho poriadku sa pohybuje; posudzujeme teda, či sa jedná o úroveň právneho poriadku ako celku, právneho odvetvia, právneho predpisu, jeho časti či jednotlivého ustanovenia.

2.8 Zásada ejusdem generis

Ďalšou zo zásad jazykového výkladu je tzv. *ejusdem generis*. Jedná sa o zásadu rozpracovanú predovšetkým v angloamerickom právnom prostredí, avšak jej aplikovateľnosť na kontinentálny právny poriadok podľa nášho názoru neprináša významnejšie problémy.¹¹⁶ Túto zásadu aplikujeme na ustanovenie, v ktorom za výpočtom jednotlivých prvkov spoločne

¹¹⁵ Nález Ústavného súdu z 5. 12. 2018, sp. zn. II. ÚS 695/2017, s. 23.

¹¹⁶ Výhrada, podľa ktorej angloamerické interpretačné zásady (*cannons of construction* alebo *maxims of statutory interpretation*) nemožno mechanicky stotožňovať a porovnávať s interpretačnými zásadami kontinentálneho práva, podľa nás v tomto prípade neplatí. K tejto výhrade viďte ZWEIGERT, K.; PUTTFARKEN, H.-J.: *Statutory Interpretation – Civilian Style*, s. 706.

tvoriacich určitú množinu nasleduje pojem, ktorý je oproti týmto prvkom všeobecnejší a daný výpočet dopĺňa.¹¹⁷ Za takejto konštelácie platí prezumpcia, že všeobecnejší pojem zahŕňa len tie prvky, ktoré sú obsiahnuté v uvedenej množine naznačenej vymenovanými prvkami.¹¹⁸ Inými slovami, všeobecnejší pojem interpretujeme tak, aby sa vzťahoval len na prípady v podstatných znakoch podobné prípadom výslovne vypočítaným.¹¹⁹

Zásadu *ejusdem generis* aplikoval Ústavný súd pri interpretácii čl. 12 ods. 2 Ústavy, ktorý znie takto:

„Základné práva a slobody sa zaručujú na území Slovenskej republiky všetkým bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie. Nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať, zvyhodňovať alebo znevýhodňovať.“

Ústavný súd uviedol, že

„Povolanie nepatrí medzi kritériá, ktoré čl. 12 ods. 2 ústavy explicitne formuluje ako kritériá zakázané. Výpočet zakázaných dôvodov je ale demonštratívny (m. m. rozsudok ESLP týkajúci sa čl. 14 dohovoru o sťažnosti č. 5100/71 z 8. júna 1976 vo veci Engel a spol. proti Nemecku, § 72). Použitý pojem »iné postavenie« totiž umožňuje zahrnúť do množiny zakázaných diskriminačných dôvodov aj ďalšie, ústavou explicitne neformulované kritériá [...].“¹²⁰

Ďalej Ústavný súd argumentoval, že

„slovné spojenie »iné postavenie« použité v čl. 12 ods. 2 ústavy je potrebné vykladať v nadväznosti na predtým vymenované zakázané diskriminačné dôvody nerozlučne späté s ľudskou jedinečnosťou. Inými slovami, uvedené slovné spojenie, ktorým čl. 12 ods. 2 ústavy nadobúda demonštratívny charakter, treba vykladať ako »iné postavenie« obdobné charakteristikám pred ním menovaným, nie ako »iné postavenie« v zmysle postavenia svojou podstatou odlišného od ostatných explicitne menovaných zakázaných dôvodov. Nevyhnutné je preto skúmanie, či uvažovaný diskriminačný dôvod má svojou

¹¹⁷ Napríklad nižšie citovaný čl. 12 ods. 2 Ústavy.

¹¹⁸ *The Rule of „Ejusdem Generis“*. In: Virginia Law Review, Vol. 4, No. 1, 1916.

¹¹⁹ Harrison v. PPG Industries, Inc., 446 U.S. 578, 588 (1980), Washington Dep't of Social Servs. v. Keffeler, 537 U.S. 371, 384 (2003). Citované podľa: EIG, L. M.: *Statutory Interpretation*, s. 11-12.

¹²⁰ Nález Ústavného súdu z 3. 7. 2013, sp. zn. PL. ÚS 1/2012, s. 30.

*povahou priamy vzťah k niektorému z vypočítaných dôvodov podľa čl. 12 ods. 2 ústavy.*¹²¹

Ústavný súd teda požaduje, aby „iné postavenie“ v zmysle citovaného ustanovenia bolo obdobné jednému z výslovne uvedených diskriminačných dôvodov, a to aj pri absencii výslovného odkazu na požiadavku takejto podobnosti v texte, napríklad formuláciou „iné obdobné postavenie.“ V tomto prípade Ústavný súd dospel k záveru, že povolanie nie je „iným postavením“ v zmysle citovaného ustanovenia Ústavy. V skoršom rozhodnutí naopak označil za „iné postavenie“ napríklad príslušnosť k duchovenstvu.¹²²

Vzhľadom k relatívne nízkemu počtu prípadov aplikácie zásady *ejusdem generis* citujeme ďalší príklad z judikatúry Vyššieho vojenského súdu Trenčín, ktorý však bol rovnako ako väčšina v práci citovaných rozhodnutí Najvyššieho súdu publikovaný v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky.¹²³ Súd v tomto prípade interpretoval ustanovenie § 250b ods. 1 trestného zákona, upravujúce skutkovú podstatu trestného činu subvenčného podvodu:

„Kto vyláka od iného dotáciu, subvenciu, príspevok alebo iné plnenie zo štátneho rozpočtu, rozpočtu verejnoprávnej inštitúcie, rozpočtu štátneho fondu alebo rozpočtu obce, ktorých poskytnutie alebo použitie je podľa zákona alebo iného právneho predpisu viazané na podmienky, ktoré nesplňa, a to tým, že ho uvedie do omylu v otázke ich splnenia, potresce sa odňatím slobody až na tri roky alebo zákazom činnosti, alebo peňažným trestom.“

Obžalovaného, ktorý za účelom splnenia kvalifikačného predpokladu pre potenciálnu funkciu a za účelom získania vyššieho platu sfaľoval podpisy na maturitnom vysvedčení, Vyšší vojenský súd v tomto bode zbavil obvinení. Odôvodnil to tým, že

„príspevok, resp. iné plnenie zo štátneho rozpočtu, tak ako to predpokladá dispozícia právnej normy § 250b Trestného zákona, musia byť svojím charakterom a účelom obdobné dotácii alebo subvencii.“¹²⁴

¹²¹ Ibid.

¹²² „Skutočnosť, či niekto je alebo nie duchovným ktorejkoľvek cirkvi, je jeho iným postavením. Preto ho z tohto dôvodu nemožno zvýhodňovať ani znevýhodňovať.“ Nález Ústavného súdu z 31. 1. 2001, sp. zn. III. ÚS 64/00, s. 10.

¹²³ Túto zbierku vydáva Najvyšší súd a v zmysle § 8 ods. 3 zákona o súdoch v nej okrem iného za účelom zjednotenia výkladu zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov „zverejňuje právoplatné súdne rozhodnutia zásadného významu.“

¹²⁴ Rozsudok Vyššieho vojenského súdu Trenčín z 26. 1. 2005, sp. zn. 1 To-31/2004, publikovaný v Zbierke, č. 23/2005, s. 10.

Absenciu potrebnej podobnosti odôvodnil súd takto:

„Dotácie a subvencie sa pridelujú zo štátneho rozpočtu právnickým alebo fyzickým osobám za určitým účelom, avšak služobný príjem profesionálneho vojaka je za výkon funkcie alebo prácu v prospech Ozbrojených síl Slovenskej republiky. Z tohto dôvodu služobný príjem profesionálneho vojaka nemožno považovať za iné plnenie zo štátneho rozpočtu tak, ako to predpokladá ustanovenie § 250b Trestného zákona, pretože svojím charakterom nespĺňa ani základné kritériá pre dotáciu alebo subvenciu, ale je to odmena za výkon funkcie, resp. práce v prospech Ozbrojených síl Slovenskej republiky.“¹²⁵

V oboch citovaných prípadoch súd v odôvodnení svojho rozhodnutia formuloval požiadavku *podobnosti*, a to aj bez toho, aby interpretovaný právny predpis túto požiadavku výslovne vyžadoval. Práve z tohto dôvodu sa podľa nášho názoru jedná o aplikáciu zásady *ejusdem generis*.

Zásada *ejusdem generis* nemá absolútnu platnosť a je pri nej nutné pozorne skúmať konkrétne okolnosti, na základe ktorých by bolo nerozumné trvať na jej aplikácii. Napríklad v situácii, keď by výslovne vymenované prvky celkom vyčerpávali relevantnú množinu, by sa aplikáciou tejto zásady stal všeobecný pojem celkom nadbytočným, keďže by nad rámec vymenovaných prvkov neprinášal žiadnu novú situáciu, na ktorú by bolo možné predmetné ustanovenie aplikovať – taký záver je v rozpore so zásadou zákazu výkladu vedúceho k nadbytočnosti. Aplikácia tejto zásady taktiež neprichádza do úvahy v prípade, keď sú vymenované prvky príliš nesúrodé na to, aby sme z nich vyvodili určitú spoločnú podstatnú črtu.¹²⁶ Zároveň je dôležité uvedomiť si, že povaha zásady *ejusdem generis* je skôr zmiešaná a samotná úvaha o podobnosti relevantných znakov prekračuje jazykový výklad a môže pracovať s teleologickými a hodnotovými hľadiskami.¹²⁷

2.9 Ďalšie zásady jazykového výkladu

Pri interpretácii právneho predpisu je dôležité brať do úvahy tiež jednotlivé gramatické, syntaktické, sémantické a iné pravidlá spisovnej slovenčiny. Pokiaľ nenarazíme na iné

¹²⁵ Ibid, s. 11.

¹²⁶ Arcadia v. Ohio Power Co., 498 U.S. 73, 78 (1990). Citované podľa: EIG, L. M.: *Statutory Interpretation*, s. 11-12.

¹²⁷ Sme si preto vedomí, že zaradenie tejto zásady do jazykového výkladu nie je celkom nekontroverzné. Vychádzame však zo zahraničných publikácií, ktoré ju zaraďujú do jazykového výkladu. Vidíte napríklad BRANNON, V. C.: *Statutory Interpretation*, s. 51 EIG, L. M.: *Statutory Interpretation*, s. 12.

presvedčivé argumenty, mali by sme pri výklade prinajmenšom prihliadať k týmto pravidlám. Táto zásada je legitimizovaná jednak vyššie zmienenými zásadami komunikačnej ústretovosti, prezumpcie racionálneho zákonodarcu (ktorý pozná a dodržiava pravidlá spisovného jazyka), prípadne tiež zásadou právnej istoty, podľa ktorej môžu adresáti právnych noriem oprávnené očakávať dodržiavanie týchto pravidiel zákonodarcom (či iným tvorcom práva). Ako však uvidíme, interpretačná relevancia jednotlivých pravidiel sa môže medzi sebou líšiť.

Jednou z gramatických kategórií, ktoré môžu mať vplyv na interpretáciu ustanovenia právneho predpisu, je kategória čísla. Z tohto pohľadu odpovedáme na otázku, či je určitý pojem vyjadrený v singulári alebo v pluráli.

Najvyšší súd priznal interpretačnú relevanciu gramatickej kategórii čísla v kauze vedenej pod sp. zn. 5 Cdo 212/2010. Okrem iného tu šlo o interpretáciu § 5 ods. 5 zákona č. 437/2004 Z. z.,¹²⁸ ktorý stanovil, že

„V prípadoch hodných osobitného zreteľa, akým je uznanie invalidity, môže súd náhradu za sťaženie spoločenského uplatnenia zvýšiť najviac o 50 %.“

Podľa súdu druhého stupňa platilo, že uznanie invalidity je *jediným* prípadom hodným osobitného zreteľa. Najvyšší súd túto interpretáciu odmietol a uviedol:

„Takýto záver z uvedeného ustanovenia nemožno vyvodit' ani pri gramatickom a logickom výklade. V texte ustanovenia sa totiž uvádzajú »prípady« (pozn. v pluráli) hodné osobitného zreteľa, akým je »uznanie invalidity« (pozn.: v singulári).“¹²⁹

Podľa tohto záveru teda bolo neprípustné ignorovať vyjadrenie množného čísla pojmu v texte zákona.

Pri interpretácii čl. 7 ods. 1 Ústavy, podľa ktorého

„Slovenská republika môže na základe slobodného rozhodnutia vstúpiť do štátneho zväzku s inými štátmi. O vstupe do štátneho zväzku s inými štátmi alebo o vystúpení z tohto zväzku sa rozhodne ústavným zákonom, ktorý sa potvrdí referendum.“

Ústavný súd dovodil, že

¹²⁸ Celým názvom sa jedná o zákon o náhrade za bolesť a o náhrade za sťaženie spoločenského uplatnenia a o zmene a doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 273/1994 Z. z. o zdravotnom poistení, financovaní zdravotného poistenia, o zriadení Všeobecnej zdravotnej poisťovne a o zriaďovaní rezortných, odvetvových, podnikových a občianskych zdravotných poisťovní v znení neskorších predpisov

¹²⁹ Uznesenie Najvyššieho súdu z 29. 11. 2011, sp. zn. 5 Cdo 212/2010, publikované v Zbierke, č. 35/2013, s. 19.

„slová »do štátneho zväzku s inými štátmi« sa vzťahujú nielen na vstup do štátneho zväzku aspoň s dvomi štátmi naraz, ale aj vstup do štátneho zväzku s jedným štátom podlieha úprave čl. 7 ods. 1 ústavy.“¹³⁰

Ústavný súd tak odmietol priznať právnu relevanciu gramatickej kategórie čísla s odôvodnením, že

„Použitím metódy doslovného výkladu čl. 7 ods. 1 ústavy by sa poprel účel prvej vety tohto ustanovenia.“¹³¹

Podobne postupoval Ústavný súd pri výklade čl. 26 ods. 4 Ústavy, ktorý stanoví, že

„Slobodu prejavu a právo vyhľadávať a šíriť informácie možno obmedziť zákonom, ak ide o opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejného poriadku, ochranu verejného zdravia a mravnosti.“

Podľa Ústavného súdu platí, že

„Termínom »zákon« sa neoznačuje jeden všeobecne záväzný právny predpis so silou zákona, ale neurčitý počet všeobecne záväzných právnych predpisov s definovaným stupňom právnej sily.“¹³²

Totožne v tom istom náleze interpretoval aj čl. 144 ods. 1 Ústavy, podľa ktorého platí, že

„Sudcovia sú pri výkone svojej funkcie nezávislí a pri rozhodovaní sú viazaní ústavou, ústavným zákonom, medzinárodnou zmluvou podľa čl. 7 ods. 2 a 5 a zákonom.“

Ústavný súd sa neriadil použitým singulárom a uviedol, že

„Viazanosť sudcu zákonom podľa čl. 144 ods. 1 ústavy nemožno vysvetľovať doslovne tak, že sudcovia sú viazaní len jedným zákonom. Termínom »zákon« sa v čl. 144 ods. 1 označujú všeobecne záväzné právne predpisy s definovaným stupňom právnej sily. Sudcovia sú pri rozhodovaní viazaní všetkými zákonmi, ktoré sú relevantné pre rozhodnutie o predmete uskutočňovaného konania.“¹³³

Podobne ako iné argumenty jazykového výkladu, aj výklad gramatickou kategóriou čísla považujeme skôr za pomocný a subsidiárny. Interpret by ho nemal používať osamotene, bez zváženia ostatných jazykových, ako aj iných interpretačných argumentov. O obmedzenej použiteľnosti tohto argumentu svedčí prax tvorby právnych predpisov v Slovenskej republike,

¹³⁰ Nález Ústavného súdu z 27. 2. 2008, sp. zn. II. ÚS 171/05, s. 35.

¹³¹ Ibid.

¹³² Nález Ústavného súdu z 12. 5. 1997, sp. zn. II. ÚS 28/96, s. 9.

¹³³ Ibid, s. 14.

ktorá často nezohľadňuje možné interpretačné implikácie používania jednotného a množného čísla.¹³⁴ Týka sa to aj Ústavy.¹³⁵ Túto skutočnosť nehodnotíme *a priori* ako negatívum, ale skôr ako pochopiteľnú súčasť používania prirodzeného jazyka.

Relevanciu pre výklad ustanovenia právneho predpisu môže mať tiež zvolený slovosled v spojení s významom určitej spojky. Pri interpretácii čl. 144 ods. 2 Ústavy, ktoré znie takto:

„Ak sa súd domnieva, že iný všeobecne záväzný právny predpis, jeho časť alebo jeho jednotlivé ustanovenie, ktoré sa týka prejednávanej veci, odporuje ústave, ústavnému zákonu, medzinárodnej zmluve podľa čl. 7 ods. 5 alebo zákonu, konanie preruší a podá návrh na začatie konania na základe čl. 125 ods. 1. Právny názor ústavného súdu obsiahnutý v rozhodnutí je pre súd záväzný.“

dovodil Ústavný súd, že z vety „konanie preruší a podá návrh na začatie konania na základe čl. 125 ods. 1“ vyplýva povinnosť všeobecného súdu najprv konanie prerušiť a až po právoplatnosti rozhodnutia o prerušení podať návrh na začatie konania o súlade právnych predpisov.¹³⁶ Proti tomu možno namietnuť, že výklad Ústavného súdu je len jedným z možných, nakoľko je celkom predstaviteľná taká interpretácia spojky „a“, ktorá nevyjadruje časovú následnosť, ale len prostú konjunkciu, ktorej podmienky možno dodržať aj pri *súčasnom* splnení jednotlivých prvkov. Napríklad podľa čl. 127 ods. 2 Ústavy platí, že ak Ústavný súd vyhovie sťažnosti,

„svojim rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah“,

pričom k obojm týmto výrokom (vyslovenie porušenia, zrušenie rozhodnutia apod.) dochádza v jedinom rozhodnutí, a teda súčasne. Proti tomu je ale možné argumentovať, že toto ustanovenie obsahuje tiež slová „svojim rozhodnutím“,¹³⁷ z ktorého vyplýva nutnosť vysloviť oba výroky v jedinom rozhodnutí, zatiaľ čo čl. 144 ods. 2 takéto slová neobsahuje.

V odlišnom kontexte naopak Ústavný súd nepriznal žiadnu relevanciu slovosledu v čl. 2 ods. 1 Ústavy. Podľa tohto ustanovenia platí, že

¹³⁴ VOZÁR, J. *Právo proti nekalej súťaži*. Bratislava: Veda, 2013, s. 41-2. Citované podľa DRGONEC, J.: *Ústava Slovenskej republiky*, s. 1040.

¹³⁵ Ústava na mnohých miestach upravuje, že podrobnosti „ustanoví zákon“. Podľa nášho názoru sa zjavne môže jednať aj o viacero zákonov.

¹³⁶ Uznesenie Ústavného súdu z 9. 5. 2012, sp. zn. PL. ÚS 7/2012, s. 5, bod 12.

¹³⁷ A je tu teda namieste priznať význam formulácii v jednotnom čísle.

„Štátna moc pochádza od občanov, ktorí ju vykonávajú prostredníctvom svojich volených zástupcov alebo priamo.“

Ústavný súd konštatoval, že

„skutočnosť, že v čl. 2 ods. 1 ústavy sa najprv spomína vykonávanie štátnej moci občanmi prostredníctvom volených zástupcov a až potom priamy výkon štátnej moci, nemožno podľa názoru ústavného súdu hodnotiť ako materiálno-právne prioritizovanie nepriamej (zastupiteľskej) demokracie.“¹³⁸

Poukázal tiež na čl. 21 ods. 1 Listiny, podľa ktorej

„Občania majú právo zúčastňovať sa na správe verejných vecí priamo alebo slobodnou voľbou svojich zástupcov“,

a uviedol, že

„Pri interpretácii čl. 2 ods. 1 ústavy a čl. 21 ods. 1 listiny výlučne na podklade ich syntaxe by tak bolo možné konštatovať ich rozpor, čo je záver absurdný.“¹³⁹

S týmto tvrdením Ústavného súdu nesúhlasíme. V prvom rade nezdieľame názor, podľa ktorého by čisto syntaktický výklad viedol záveru o rozpore týchto dvoch ustanovení – naopak, zo syntaktického hľadiska sú citované časti oboch ustanovení ekvivalentné. Navyše platí, že uvádzací ústavný zákon k Listine musí byť podľa čl. 152 ods. 4 Ústavy interpretovaný v súlade s Ústavou, a nie naopak.

Za spornú považujeme aplikáciu jazykového výkladu na základe etymologického pôvodu slov. Podľa Najvyššieho súdu **jazykový výklad**

„vychádza predovšetkým z analýzy slov a ich etymológie (pôvodu), rozmanitých gramatických foriem, sémantiky, lexiky a objasňovania noriem pomocou pravidiel gramatiky, štylistiky, syntaxe i morfológie.“¹⁴⁰

Túto zásadu aplikoval Najvyšší súd aj v praxi, keď uviedol, že

„Za ďalší argument založený na historickom výklade, prečo je treba za konečné (konštitutívne) rozhodnutie považovať až podpis dekrétu, považuje kasačný súd etymológiu a zaužívaný význam slova dekrét. Toto slovo má pôvod v latinskom slovese

¹³⁸ Nález Ústavného súdu z 28. 10. 2014, sp. zn. PL. ÚS 24/2014, s. 24, bod 23.

¹³⁹ Ibid.

¹⁴⁰ Uznesenie Najvyššieho súdu z 25. 2. 2021, sp. zn. 5 Cdo 10/2019, publikované v Zbierke, č. 81/2021, s. 51, bod 11.

*decernere (rozhodnúť, ustanoviť), a slovo dekrét rovnako aj v slovenskom jazyku má význam »rozhodnutie«, resp. ide o pomenovanie listiny, ktorá rozhodnutie obsahuje.*¹⁴¹

Etymologický pôvod slova v tomto prípade vypovedá o jeho historickom význame v latinskom jazyku, nemusí však byť nevyhnutne relevantný pre identifikáciu významu tohto slova v slovenskom jazyku v súčasnosti. Postup súdu považujeme za argumentačnú chybu, ktorú zahraničná doktrína označuje ako tzv. *etymological fallacy*.¹⁴²

V rozhodovacej praxi vrcholných súdov naopak zvyčajne nehrá rolu gramatická kategória *vidu* slovesa. Ten môže byť buď dokonavý (napríklad prezident podľa čl. 111 Ústavy *vymenuje a odvolá* členov vlády) alebo nedokonavý (prezident *vymenúva* sudcov Ústavného súdu podľa čl. 134 ods. 2 Ústavy).

V prípade rozhodovanom Ústavným súdom pod sp. zn. III. ÚS 26/01 šlo o výklad § 71 ods. 2 starého trestného poriadku:

„Väzba v konaní pred súdom spolu s väzbou v prípravnom konaní nesmie trvať dlhšie ako dva roky. Ak nebolo možné pre obťažnosť veci alebo z iných závažných dôvodov trestné stíhanie v tejto lehote skončiť a prepustením obvineného na slobodu hrozí, že bude zmarené alebo podstatne sťažené dosiahnutie účelu trestného konania, môže o ďalšom trvaní väzby v dĺžke do jedného roka rozhodnúť najvyšší súd.“

Sťažovateľ v tomto prípade namietal, že zo slova „*rozhodnúť*“ vyplýva, že Najvyšší súd môže vydať len jedno rozhodnutie, a o ďalšom trvaní väzby (ani za predpokladu splnenia dĺžky do jedného roka) po vydaní takéhoto rozhodnutia nemôže rozhodovať opakovane. Ak by zákonodarca zamýšľal umožniť opakované rozhodovanie, mohol použiť nedokovaný vid „*rozhodovať*“, prípadne formuláciu „*rozhodnúť, a to aj opakovane*.“ Ústavný súd túto argumentáciu odmietol a uviedol:

*„Doslovný gramatický výklad, tak ako ho prezentuje navrhovateľ, je neprijateľný preto, lebo by mohol nútiť súd rozhodovať o predĺžení väzby na maximálne možnú hranicu, čo je v rozpore s účelom inštitútu predĺženia väzby a s požiadavkou obmedzenej doby trvania väzby.“*¹⁴³

Podobne Ústavný súd, aj keď implicitne, nepriznal význam kategórii *vidu* pri formulácii jednotlivých právomocí prezidenta republiky. Ústavný súd okrem iného posudzoval otázku, či

¹⁴¹ Uznesenie Najvyššieho súdu z 19. 6. 2018, sp. zn. I Sžk 14/2017, s. 10, bod 41.

¹⁴² LEE, T. R.; MOURITSEN, S. C.: *Judging Ordinary Meaning*, s. 809-810.

¹⁴³ Uznesenie Ústavného súdu z 8. 3. 2001, sp. zn. III. ÚS 26/01, s. 11.

má prezident povinnosť odvolať člena vlády, ktorého odvolanie navrhol predseda vlády. Ústavný súd konštatoval, že takú povinnosť nemá, pričom argumentoval nasledovne:

„V Ústave Slovenskej republiky (č. 460/1992 Zb.) sú uvedené tri typy formulácií pre úpravu právomoci prezidenta. V prvom prípade ide o výslovne priznané oprávnenie vyjadrené formuláciou »môže urobiť«; napríklad môže rozpustiť Národnú radu Slovenskej republiky (čl. 102 písm. d)), môže odvolať sudcu Ústavného súdu (čl. 138 ods. 2). V druhom prípade ide o výslovne určenú povinnosť vyjadrenú formuláciou »je povinný«, napríklad je povinný vypočítať stanovisko predsedu Národnej rady Slovenskej republiky (čl. 102 písm. d) druhá veta). V treťom prípade ide o formuláciu »urobí«, napríklad »prepožičiava vyznamenania« (čl. 102 písm. h)), alebo »odvolá člena vlády« (čl. 116 ods. 7). Táto formulácia nemá jednoznačný obsah. Interpretáciou z nej možno odvodiť oprávnenie, ale aj povinnosť. V dôsledku toho treba odstrániť pochybnosti o obsahu normatívnych viet určených v právnom poriadku Slovenskej republiky a osobitne v jej Ústave. [...]

Ústavné postavenie prezidenta Slovenskej republiky je jednoznačné iba vtedy, keď mu Ústava Slovenskej republiky výslovne priznáva oprávnenie, alebo výslovne ukladá povinnosť. V iných prípadoch ústavné postavenie prezidenta treba dotvoriť buď interpretáciou právnych noriem uvedených v texte Ústavy Slovenskej republiky alebo zmenou znenia jednotlivých ustanovení Ústavy Slovenskej republiky.“¹⁴⁴

Ústavný súd tak vlastne rozhodol, že pokiaľ Ústava pri stanovení právomoci prezidenta nepoužíva modálne výrazy ako *môže* alebo explicitne neuvádza, že prezident *je povinný* niečo konať, samotný vid slovesa bez ďalšieho nerozhoduje o tom, či sa jedná o oprávnenie alebo povinnosť prezidenta. Do tejto „jazykovo neurčitej“ kategórie tak súd zaradil formulácie v nedokonavom (*prepožičiava vyznamenania*), ako aj v dokonavom vide (*odvolá člena vlády*).

Na tento judikát reagovala Národná rada prijatím ústavného zákona č. 9/1999 Z. z., ktorý okrem iného zmenil v čl. 111 formuláciu, že prezident „*vymenúva a odvoláva*“ členov vlády na návrh predsedu vlády, za formuláciu, že prezident ich „*vymenuje a odvolá*“. Tento postup však výslovne opomína vyššie zmienenú argumentáciu Ústavného súdu, v zmysle ktorej by takáto zmena bez ďalšieho nemala vplyv na určenie, či sa jedná o oprávnenie alebo povinnosť prezidenta. Ústavný súd bol v tejto otázke pomerne konzistentný, keď pri posudzovaní, či určité ustanovenie Ústavy stanoví oprávnenie alebo povinnosť ústavného činiteľa celkom odhládľal

¹⁴⁴ Uznesenie Ústavného súdu z 2. 6. 1993, sp. zn. I. ÚS 39/93, s. 2.

od kategórie vidu a sústredil sa na iné, prevažne systematické a teleologické súvislosti.¹⁴⁵ Ústavný súd tak postupoval v súlade s názormi niektorých jazykovedcov¹⁴⁶ či právnych teoretikov,¹⁴⁷ podľa ktorých nemožno z odlišného vidu slovesa vyvodzovať odlišný význam, a teda aj odlišné interpretačné závery.

¹⁴⁵ Vid'te napr. uznesenie Ústavného súdu z 23. 9. 2009, sp. zn. PL. ÚS 14/06; uznesenie Ústavného súdu z 24. 10. 2012, sp. zn. PL. ÚS 4/2012; nález Ústavného súdu zo 17. 3. 2015, sp. zn. III. ÚS 571/2014.

¹⁴⁶ HRUBANIČOVÁ, I.: *Pravda skrytá v práve*. In: SME [online]. 10. 1. 2013. [cit. 10. 5. 2024] Dostupné z: <https://komentare.sme.sk/c/6662658/pravda-skryta-v-prave.html>.

¹⁴⁷ DRGONEC, J.: *Ústava Slovenskej republiky*, s. 45.

3. Systematický výklad

Jedným z ideálov moderného právneho štátu je určitá miera racionalizácie a systematizácie práva. Právne normy sú usporiadané tak, aby bolo právo pre jeho adresátov čo najprehľadnejšie a najzrozumiteľnejšie. V rámci systematického výkladu sa tak interpret zaoberá usporiadaním jednotlivých súčastí právneho poriadku, a to na rôznych úrovniach všeobecnosti, ako bude uvedené nižšie.

Za nosnú ideu systematického výkladu môžeme označiť poučku, že jednotlivé ustanovenia právneho predpisu nemožno interpretovať izolovane, ale v ich vzájomnej súvislosti. Kontext a vzájomné vzťahy viacerých ustanovení sú tak hlavnými zreteľmi pri systematickom výklade. V tomto zmysle napríklad Ústavný súd uvádza, že

„Každé ustanovenie ústavy treba interpretovať a uplatňovať v nadväznosti na iné normy ústavy, pokiaľ medzi nimi existuje príčinná súvislosť.“¹⁴⁸

V inom rozhodnutí Ústavný súd konštatoval, že

„Ústava Slovenskej republiky predstavuje právny celok, ktorý treba aplikovať vo vzájomnej súvislosti všetkých ústavných noriem. Len výnimočne a ojedinele môže nastať stav, keď sa spoločenský vzťah upravuje jedinou normou Ústavy Slovenskej republiky.“¹⁴⁹

Uvedené závery možno bez väčších problémov vzťahnúť aj na všetky ďalšie právne predpisy – ani ich ustanovenia nemožno interpretovať izolovane, bez preskúmania relevantného kontextu.

Vyššie uvedený kontext a systematické súvislosti právnych noriem možno rozlišovať v niekoľkých kategóriách a úrovniach. V prvom rade platí, že právny poriadok v právnom štáte je usporiadaný hierarchicky, rozlišuje teda jednotlivé pramene práva podľa ich právnej sily. Hierarchické usporiadanie prameňov práva spočíva na základnej ideji, podľa ktorej právny predpis určitej právnej sily nemôže odporovať právnemu predpisu vyššej právnej sily. V prípade, že by mu odporoval, jednalo by sa o dôvod pre jeho derogáciu, prípadne jeho neaplikovanie. To sú na prvý pohľad dôsledky, ktoré sa prejavujú pri skúmaní *platnosti* či

¹⁴⁸ Nález Ústavného súdu zo 7. 1. 1998, sp. zn. II. ÚS 48/97, s. 11. Slovo „príčinná“ je tu však celkom nadbytočné; vo vzťahoch noriem je nezmyselné hovoriť o príčinnej súvislosti, ktorá sa týka kauzálnych vzťahov. Bohužiaľ táto nepresnosť sa vyskytuje aj v prednej doktrínálnej literatúre – viďte napr. DRGONEC, J.: *Ústava Slovenskej republiky*, na viacerých miestach.

¹⁴⁹ Uznesenie Ústavného súdu z 10. 10. 1995, sp. zn. II. ÚS 128/95, s. 3.

aplikovateľnosti právnej normy obsiahnutej v určitom prameni práva. Z hierarchického usporiadania právneho poriadku však možno vyvodzovať aj *interpretačné* závery. Ich prejavom sú zásady ústavne konformného, zákonne konformného, medzinárodnoprávne konformného a eurokonformného výkladu, ktoré budú rozobrané v tejto kapitole. Podľa týchto zásad platí, že ak ostatné interpretačné metódy pripúšťajú niekoľko možných výkladov ustanovenia právneho predpisu, preferujeme ten, ktorý je v súlade s prameňom práva vyššej právnej sily.

Okrem vertikálneho, teda hierarchického usporiadania právneho poriadku môžeme hovoriť tiež o jeho horizontálnej systematike. Právny poriadok Slovenskej republiky možno s určitým zjednodušením rozčleniť na dva základné celky – verejné a súkromné právo. Nie je ambíciou našej práce podrobnejšie analyzovať jednotlivé deliace parametre, preto sa uspokojíme so záverom, že toto delenie má svoje opodstatnenie a tiež dôsledky pre interpretačnú prax. Horizontálne možno členiť právny poriadok tiež na jednotlivé právne predpisy.¹⁵⁰

V neposlednom rade sa systematický výklad týka členenia – *systematiky* – určitého prameňa práva. Analyzujeme tak členenie právneho predpisu na časti, hlavy, paragrafy či články, odseky, písmená, body a prípadne iné jednotky, na ktoré je text právneho predpisu rozdelený. Pritom skúmame tiež špecifické časti textu právneho predpisu, ako napr. preambuly, nadpisy, poznámky pod čiarou apod.

Pri tomto druhu interpretácie vychádzame do určitej miery zo zaužívanej praxe zákonodarného orgánu či iného tvorca právneho predpisu. Pomocnú rolu môžu pri výklade systematikou právneho predpisu zohrávať pravidlá ich tvorby, ktoré sú v súčasnosti obsiahnuté v zákone o tvorbe právnych predpisov a v legislatívnych pravidlách vlády. Tieto predpisy síce zaväzujú iba tvorcov právnych predpisov, nie ich interpretov, môžu byť ale vhodným prostriedkom pre identifikáciu základných systematických súvislostí právnych predpisov.

Jednotlivým interpretačným zásadám v rámci metódy systematického výkladu bude venovaná rôzna pozornosť podľa ich významu pre právny poriadok Slovenskej republiky a podľa toho, ako často sa vyskytujú v judikatúre Ústavného súdu a Najvyššieho súdu. Oproti Wintrovej publikácii vynechávame zásadu výkladu rešpektujúceho nezmeniteľnosť podstatných náležitostí demokratického právneho štátu, ktorá nie je výslovne zakotvená v právnom poriadku Slovenskej republiky, a niektoré ďalšie zásady systematického výkladu,

¹⁵⁰ Toto členenie však nemusí celkom korešpondovať s rozdelením právneho poriadku na verejné a súkromné právo. Existujú právne predpisy, ktoré presahujú do oboch týchto metaodvetví práva, resp. ich klasifikácia nie je jednoznačná.

ktoré nepovažujeme za všeobecné interpretačné direktívy, ale skôr za dôsledok konkrétnej úpravy, ktorá však nie je jediná možná.¹⁵¹

V tejto kapitole budú rozoberané nasledovné interpretačné zásady:

- ústavne konformný výklad,
- zákonne konformný výklad,
- medzinárodnoprávne konformný výklad,
- eurokonformný výklad,
- zákaz interpretácie vedúcej k rozporu s inými právnymi normami,
- príkaz k optimalizácii a zásada proporcionality obmedzenia základných práv a slobôd,
- *lex specialis derogat legi generali*,
- zásada nevytvárania medzier v právnom predpise,
- zásada výkladu *a contrario*,
- zásada tematickej jednoty (rôznosti) právneho poriadku alebo jeho častí,
- zásada výkladu *a rubrica*, výklad podľa preambuly a poznámky pod čiarou.

3.1 Ústavne konformný výklad

Ako už bolo uvedené vyššie, právny poriadok Slovenskej republiky je vybudovaný hierarchicky, t. j. jeho súčasťou sú pramene práva rôznej právnej sily. Na vrchole tejto pomyselné pyramídy stojí Ústava ako základný zákon štátu, spoločne s ústavnými zákonmi. To sa okrem iného odráža v rigidite Ústavy, ktorú je možno zmeniť alebo doplniť len kvalifikovanou väčšinou Národnej rady. Z dominantného postavenia Ústavy vyplýva imperatív ústavne konformného výkladu, v zmysle ktorého musí byť preferovaný taký výklad prameňov práva nižšej právnej sily, ktorý je v súlade s Ústavou (ústavnými zákonmi).

V jednom z prvých rozhodnutí týkajúcich sa tejto interpretačnej zásady Ústavný súd spojil požiadavku ústavne konformného výkladu s ustanovením čl. 152 ods. 4 Ústavy, podľa ktorého

„Výklad a uplatňovanie ústavných zákonov, zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov musí byť v súlade s touto ústavou.“

Ústavný súd konštatoval, že

¹⁵¹ Jedná sa o zásady výkladu konformného s explicitnými zásadami zákona, jednoty právneho odvetvia, systematického členenia právnych odvetví, jednoty súkromného práva, jednoty správneho práva v širšom zmysle, jednoty právneho poriadku ako celku.

„Pri výklade a uplatňovaní zákonov (rovnako ústavných zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov) treba postupovať tak, aby boli v súlade s ústavou (čl. 152 ods. 4 ústavy).“¹⁵²

V konkrétnom prípade to znamenalo, že

„nie je možné zákon o súdnych poplatkoch uplatňovať tak, aby došlo k porušeniu ústavnoprocésneho princípu právnej ochrany pred súdmi, kde všetci účastníci sú si rovní, a to len z dôvodu legislatívnej nejasnosti textu, ktorú možno odstrániť práve výkladom v zmysle čl. 152 ods. 4 ústavy.“¹⁵³

Vyvodzovanie zásady ústavne konformného výkladu z čl. 152 ods. 4 Ústavy sa v judikatúre Ústavného súdu ujalo ako samozrejmé, a prebrala ho judikatúra všeobecných súdov Slovenskej republiky i značná časť doktríny. Napríklad v náleze zo dňa 4. 2. 2009, sp. zn. I. ÚS 117/07, Ústavný súd uviedol:

*„Generálna interpretačná a realizačná klauzula ustanovuje, že výklad a uplatňovanie ústavných zákonov, zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov musí byť v súlade s ústavou (čl. 152 ods. 4 ústavy). **Výklad každej právnej normy (právneho predpisu) musí byť konformný s ústavou ako základným zákonom štátu s najvyššou právnou silou. V prípade, že vec pripúšťa rôzny výklad, orgán aplikujúci právo je v konkrétnej veci povinný uprednostniť ústavne konformný výklad. Ak ústavne konformný výklad nie je možný, orgán aplikujúci právo danú právnu normu nesmie uplatniť.**“¹⁵⁴*

Uvedenú argumentačnú líniu považujeme za nesprávnu. Ustanovenie čl. 152 Ústavy je súčasťou Deviatej hlavy nadpisanej ako „Prechodné a záverečné ustanovenia.“ V tejto súvislosti možno konštatovať, že

„predmetom intertemporálnych ustanovení v užšom vymedzení je právna úprava dočasného pôsobenia skoršieho právneho predpisu v budúcnosti, prípadne spolupôsobenie skoršieho a neskoršieho právneho predpisu v prechodnom období, v ktorom sa finalizuje realizácia právnych vzťahov vzniknutých za časovej pôsobnosti skoršieho normatívneho právneho aktu.“¹⁵⁵

¹⁵² Uznesenie Ústavného súdu z 11. 4. 1995, sp. zn. I. ÚS 18/95, s. 6.

¹⁵³ Ibid.

¹⁵⁴ Nález Ústavného súdu zo 4. 2. 2009, sp. zn. I. ÚS 117/07, s. 7, bod 8.

¹⁵⁵ OGURČÁK, Š.; PRUSÁK, J. In: ČIČ, M. a kolektív. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Žilina: Eurokódex, 2012, s. 809. Zhodne tiež nález Ústavného súdu z 10. 6. 2015, sp. zn. PL. ÚS 12/2014, s. 19.

Aplikujúc zásadu tematickej rôznosti právneho predpisu¹⁵⁶ dospievame k záveru, že

„Z formálneho systematického hľadiska možno usudzovať, že právna úprava obsiahnutá v určitom systémovom celku, v našom prípade v prechodných a záverečných ustanoveniach, sa vzťahuje k matérii upravenej v tomto celku a nie v matérii upravenej v iných systematických celkoch.“¹⁵⁷

Keďže všetky ostatné ustanovenia Deviatej hlavy Ústavy majú intertemporálny, recepčný alebo derogačný charakter, resp. sa zaoberajú účinnosťou Ústavy (čl. 156), nemožno interpretovať čl. 152 ods. 4 tak, že sa vzťahuje na materiu upravenú v iných hlavách Ústavy. Ak čl. 152 ods. 4 Ústavy hovorí o výklade a aplikácii určitých právnych predpisov v súlade s Ústavou, jedná sa výlučne o predpisy, ktoré sú týmto článkom recipované, a nie o predpisy prijímané na základe Ústavy.

Túto zásadu možno aplikovať nielen z hľadiska celej deviatej hlavy Ústavy, ale aj samotného čl. 152. Pri interpretácii právneho predpisu v zásade platí, že materiál obsiahnutá v určitom odseku sa vzťahuje a nadväzuje na úpravu predošlých odsekov im spoločného článku. Ustanovenie čl. 152 ods. 1 až 3 teda vytvára kontext, vo svetle ktorého je nutné interpretovať čl. 152 ods. 4. Keďže prvé tri odseky tohto článku hovoria výlučne o recipovaných právnych predpisoch a ods. 4 túto otázku ďalej nerieši, vychádzame z toho, že aj ods. 4 sa týka výlučne recipovaných predpisov. Interpretáciu, podľa ktorej čl. 152 ods. 4 Ústavy predstavuje základ pre ústavne konformný výklad, tak považujeme za prehnane doslovnú, ignorujúcu presvedčivé argumenty systematického výkladu.¹⁵⁸

Napriek vyššie uvedenému však považujeme zásadu ústavne konformného výkladu za záväznú v právnom poriadku Slovenskej republiky. Jedná sa o celkom základný interpretačný prvok v ústavnom štáte, teda právnom štáte založenom na písanej ústave vyššej právnej sily oproti iným prameňom práva. To, že Slovenská republika patrí medzi ústavné štáty s hierarchickou výstavbou právneho poriadku, vyplýva z niekoľkých ustanovení Ústavy, predovšetkým z

- úpravy rigidnej Ústavy, ktorú možno meniť kvalifikovanou väčšinou poslancov Národnej rady (čl. 84 ods. 4), a

¹⁵⁶ Vid'ťe podkapitolu 3.10.

¹⁵⁷ OGURČÁK, Š.; PRUSÁK, J. In: ČIČ, M. a kolektív. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*, s. 814.

¹⁵⁸ Nami prezentovaný názor rozpracoval napr. PROCHÁZKA, R.: *Lud a sudcovia v konštitučnej demokracii*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 37-38.

- úpravy právomoci Ústavného súdu, na základe ktorej môže okrem iného rozhodovať o nesúlade zákona s Ústavou a ústavnými zákonmi [čl. 125 ods. 1 písm. a), čl. 132 ods. 1].

Pokiaľ teda právny poriadok ustanovuje hierarchiu Ústavy (a ústavných zákonov) a zákonov, je z hľadiska princípov demokracie, del'by moci a právnej istoty vhodné, aby interpret pred väčším zásahom do právneho poriadku (derogáciou zákonných ustanovení) uprednostnil menší zásah, teda interpretáciu v súlade s Ústavou. Tento interpretačný postup je poctivejší – nezakladá sa na akontextuálnom výklade čl. 152 ods. 4 – a navyše je aplikovateľný aj na zásadu zákonne konformného výkladu, ktorú z čl. 152 ods. 4 nemožno vyvodit'.

Za sporný považujeme záver Ústavného súdu, podľa ktorého zásade ústavne konformného výkladu podliehajú tiež *ústavné zákony*. Ústavný súd pri interpretácii ústavného zákona o ochrane verejného záujmu konštatoval, že čl. 152 ods. 4 Ústavy

*„má v štruktúre ústavných noriem charakter generálneho princípu výkladu a uplatňovania práva, pričom z jeho textu vyplýva, že sa vzťahuje aj na výklad a uplatňovanie ústavných zákonov. Inak povedané, **aj príslušné ustanovenia ústavného zákona o ochrane verejného záujmu treba vykladať a uplatňovať tak, aby ich výklad a aplikácia boli v súlade s ústavou**, t. j. aj v súlade s obsahom a kvalitou základného práva na súdnu a inú právnu ochranu garantovanú čl. 46 ods. 1 ústavy.“¹⁵⁹*

V tomto prípade tak Ústavný súd dospel k záveru, že

„výbor pri ukladaní pokuty sťažovateľovi interpretoval a aplikoval príslušné ustanovenia ústavného zákona o ochrane verejného záujmu ústavne nesúladným spôsobom, v dôsledku čoho mu uložil pokutu za porušenie povinnosti podať oznámenie podľa čl. 7 ods. 1 ústavného zákona v určenej lehote v nesprávnej výške, a preto napadnutým rozhodnutím výboru nad správnu výšku pokuty, t. j. nad sumu 17 274 Sk došlo k zásahu do ústavou garantovaného práva sťažovateľa [na inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy].“¹⁶⁰

Ústavný súd tak minimálne implicitne vychádzal z premisy hierarchického postavenia Ústavy voči ústavnými zákonom – v opačnom prípade by aplikácie zásady ústavne konformného výkladu nedávala zmysel. Samotný Ústavný súd vo svojej skoršej judikatúre uviedol, že

¹⁵⁹ Nález Ústavného súdu z 1. 10. 2008, sp. zn. I. ÚS 252/07, s. 6.

¹⁶⁰ Ibid, s. 10.

„všeobecné výkladové pravidlo uvedené v čl. 152 ods. 4 ústavy je možné uplatniť iba u všeobecne záväzných právnych predpisov s právnou silou nižšou ako ústava sama.“¹⁶¹

Právny názor Ústavného súdu, podľa ktorého je nutné interpretovať ústavné zákony v súlade s Ústavou, považujeme na nesprávny. V prvom rade vôbec nemožno čl. 152 ods. 4 aplikovať na ústavné zákony prijaté na základe Ústavy, t. j. po vzniku Slovenskej republiky. Ďalej platí, že tento právny názor neberie do úvahy záver Ústavného súdu, podľa ktorého majú Ústava a ústavné zákony rovnaký stupeň právnej sily.¹⁶² Tento záver síce Ústavný súd neskôr opustil v mimoriadne kontroverznom náleze zrušujúcom ústavný zákon pre rozpor s Ústavou,¹⁶³ no za rozhodujúce považujeme znenie čl. 125 ods. 4 Ústavy po novelizácii Ústavy ústavným zákonom č. 422/2020 Z. z., podľa ktorého

„Ústavný súd nerozhoduje ani o súlade ústavného zákona s ústavou.“

Príkladom aplikácie zásady ústavne konformného výkladu je kauza týkajúca sa rozhodnutia o použití informačno-technických prostriedkov podľa § 36 a 37 zákona o policajnom zbore. Napriek tomu, že uvedené ustanovenia výslovne neformulovali požiadavku odôvodniť takéto rozhodnutie, Ústavný súd túto podmienku dovodil ústavne konformným výkladom:

„Na rozdiel od písomného príkazu na odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky, ktorý mohol v relevantnom čase v súlade s § 88 ods. 1 Trestného poriadku účinného do 31. decembra 2005 (ďalej len »Trestný poriadok«) vydať predseda senátu a v prípravnom konaní prokurátor a ktorý musel byť podľa § 80 ods. 2 Trestného poriadku odôvodnený, zákon o Policajnom zbore v prípade rozhodnutia podľa § 36 a § 37 nezakotvoval, aby ho bolo potrebné odôvodniť. Táto podmienka bola výslovne kladená len na písomnú žiadosť Policajného zboru. Ústavný súd však zotrúvajúc na svojej doterajšej judikatúre konštatuje, že nemôžu byť nijaké pochybnosti o tom, že tak ako príkaz na odpočúvanie a zaznamenávanie telekomunikačnej prevádzky vydaný podľa § 80 Trestného poriadku, aj rozhodnutie podľa § 36 a § 37 zákona o Policajnom zbore musí byť riadne odôvodnené. Je to tak preto, že hoci ide o závažný zásah do základného práva, dotknuté osoby nemajú možnosť podať proti takému rozhodnutiu opravný prostriedok a o jeho vydaní sa dozvedia spravidla až dodatočne (ak vôbec), keď už zásah do práva na súkromie bol realizovaný. Majú preto možnosť žiadať o jeho preskúmanie až dodatočne. Preskúmateľnosť dôvodnosti vydania rozhodnutia podľa

¹⁶¹ Uznesenie Ústavného súdu z 28. 6. 1999, sp. zn. I. ÚS 30/99, s. 32.

¹⁶² Uznesenie Ústavného súdu z 2. 6. 1993, sp. zn. I. ÚS 39/93, s. 4.

¹⁶³ Nález Ústavného súdu z 30. 1. 2019, sp. zn. PL. ÚS 21/2014.

§ 36 a § 37 zákona o Policajnom zbore si vyžaduje relevantnú konkrétnu vysvetľujúcu argumentáciu, akými skutočnosťami boli naplnené zákonom ustanovené podmienky na tento zásah do práva na súkromie. Bez takéhoto odôvodnenia opierajúceho sa o konkrétne skutočnosti je dané rozhodnutie spravidla nepreskúmateľné, a tým aj svojvoľné. [...]

*Obsahom základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy (ako aj podľa čl. 36 ods. 1 listiny) a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru je aj právo účastníka konania, procesnej strany v konaní alebo právo inej zainteresovanej osoby na rozhodnutie, ktorého dôvody vydania sú zjavné a zreteľné, pretože práve odôvodnenie rozhodnutia je zárukou toho, že výkon spravodlivosti nebude arbitrárny.*¹⁶⁴

Vyššie v tejto práci sme zásadu ústavne konformného výkladu definovali tak, že na jej základe má interpret spomedzi možných výkladov zvoliť ten, ktorý je v súlade s Ústavou. V súvislosti s ochranou ústavne zakotvených základných práv Ústavný súd túto zásadu rozšíril tak, že cieľom má byť *čo najvyššia miera* realizácie týchto práv. Inými slovami, interpretácia podústavného práva má smerovať takému výkladu, ktorý bude *v čo najväčšom* súlade s ústavnou ochranou základných práv. Konkrétne Ústavný súd uviedol:

„Zo zásady ústavne konformného výkladu vyplýva tiež požiadavka, aby v prípadoch, ak pri uplatnení štandardných metód výkladu prichádzajú do úvahy rôzne výklady súvisiacich právnych noriem, bol uprednostnený ten, ktorý zabezpečí plnohodnotnú, resp. plnohodnotnejšiu realizáciu ústavou garantovaných práv fyzických alebo právnických osôb. Inak povedané, všetky orgány verejnej moci sú povinné v pochybnostiach vykladať právne normy v prospech realizácie ústavou (a tiež medzinárodnými zmluvami) garantovaných základných práv a slobôd (II. ÚS 148/06).¹⁶⁵

V tomto prípade Ústavný súd interpretoval ustanovenie § 374 ods. 3 vety prvej občianskeho súdneho poriadku, podľa ktorého platilo, že

„Proti rozhodnutiu vydanému v občianskom súdnom konaní súdnym úradníkom alebo justičným čakatelom možno podať odvolanie za rovnakých podmienok ako proti rozhodnutiu sudcu.“

¹⁶⁴ Nález Ústavného súdu zo 4. 2. 2009, sp. zn. I. ÚS 117/07, s. 13-14.

¹⁶⁵ Nález Ústavného súdu zo 17. 1. 2008, sp. zn. III. ÚS 348/06, s. 12.

Konkrétne šlo o to, či výraz „za rovnakých podmienok“ znamená, že rozhodnutie, proti ktorému zákon nepripúšťa odvolanie, je nenapadnuteľné aj vtedy, ak ho vydal súdny úradník. Takýto výklad však kolидуje s čl. 142 ods. 2 vetou treťou Ústavy, podľa ktorého

„Proti rozhodnutiu zamestnanca súdu povereného sudcom je prípustný opravný prostriedok, o ktorom rozhoduje vždy sudca.“

Ústavný súd preto takúto interpretáciu odmietol a uviedol:

„Ustanovenie § 374 ods. 3 prvej vety OSP (v znení platnom do 30. júna 2007) zakotvujúce možnosť podania odvolania proti rozhodnutiu vydanému vyšším súdnym úradníkom alebo justičným čakatelom za rovnakých podmienok ako proti rozhodnutiu sudcu totiž nemožno (práve so zreteľom na ústavnú úpravu) vykladať tak široko, že by z neho mala byť odvodená aj neprípustnosť odvolania. Zmysel uvedenej úpravy pri jej ústavne konformnom výklade totiž treba vidieť len v ustanovení zásadne rovnakých požiadaviek na odvolania proti rozhodnutiam poverených zamestnancov v porovnaní s požiadavkami kladenými na odvolania proti rozhodnutiam sudcov (najmä vo vzťahu k lehotám na odvolania, k ich náležitostiam, resp. k spôsobom rozhodnutí o odvolaniach). Vzhľadom na uvedené je preto potrebné prísne rozlišovať, či v prípade rozhodnutia inak nenapadnuteľného riadnym opravným prostriedkom (odvolaním) príslušné rozhodnutie vydal sudca, alebo tak urobil poverený zamestnanec súdu, a podľa toho urobiť i záver o prípustnosti odvolania. Kým totiž v prípade rozhodnutí sudcov nenapadnuteľnosť niektorých rozhodnutí odvolaniami zákonná úprava priamo predpokladá a ani ústava také rozhodovanie v jedinom stupni nevylučuje, pri rozhodnutiach vydávaných poverenými zamestnancami je to naopak. Napadnuteľnosť všetkých rozhodnutí poverených zamestnancov odvolaním je totiž bezvýnimočným pravidlom majúcim oporu v základnom zákone štátu.

Ústavne konformným výkladom už citovanej úpravy tak treba podľa názoru ústavného súdu dospieť k záveru, podľa ktorého odvolanie je prípustné aj proti takému rozhodnutiu, proti ktorému zákon inak odvolanie nepripúšťa, ak vo veci nerozhodoval sudca, ale zamestnanec súdu [...].“¹⁶⁶

Ani zásada ústavne konformného výkladu však nie je aplikovateľná na každý interpretačný problém. Vo vyššie citovanom náleze týkajúcom sa § 36 a 37 zákona o policajnom zbore Ústavný súd uviedol, že

¹⁶⁶ Ibid, s. 14.

„Ak ústavne konformný výklad nie je možný, orgán aplikujúci právo danú právnu normu nesmie uplatniť.“¹⁶⁷

V náleze zo dňa 4. 3. 1998, sp. zn. PL. ÚS 17/96, sa Ústavný súd zaoberal § 56 zákona č. 314/1996 Z. z. o prokuratúre, podľa ktorého tento zákon, zverejnený v zbierke zákonov dňa 12. 11. 1996, nadobudol účinnosť 1. 11. 1996. Ústavný súd konštatoval, že retroaktívne stanovenie účinnosti zákona nebolo možné napraviť ústavne konformnou interpretáciou – napríklad takou, podľa ktorej sa má prednostne aplikovať § 3 ods. 2 zákona č. 1/1993 Z. z. o Zbierke zákonov Slovenskej republiky. Podľa tohto ustanovenia sa v právnom predpise nemôže ustanoviť skorší začiatok jeho účinnosti, ako dňom vyhlásenia v zbierke zákonov. Ústavný súd preto rozhodol o nesúlade § 56 citovaného zákona s čl. 1 a čl. 2 ods. 2 Ústavy, v dôsledku čoho sa zákon ako celok stal neúčinným.¹⁶⁸

3.2 Zákonne konformný výklad

Z princípu hierarchického usporiadania právneho poriadku vyplýva taktiež zásada zákonne konformného výkladu. V prípade, že pri aplikácii podzákonného právneho predpisu prichádza do úvahy viacero výkladových záverov, má interpret zvoliť taký, ktorý je v súlade so zákonom či zákonmi, ktoré vykonáva. Týka sa to:

- všeobecne záväzných právnych predpisov vydávaných Národnou bankou Slovenska (čl. 56 ods. 1 Ústavy),
- všeobecne záväzných nariadení obcí a vyšších územných celkov vo veciach samosprávy (čl. 68),
- všeobecne záväzných nariadení obcí a vyšších územných celkov vo veciach štátnej správy (čl. 71 ods. 2),
- nariadení vlády (čl. 120 ods. 1, 2) a
- všeobecne záväzných právnych predpisov ministerstiev a iných orgánov štátnej správy (čl. 123).

Samotný hierarchický vzťah medzi zákonmi na jednej strane a vyššie menovanými podzákonnými predpismi na strane druhej možno dovodiť jednak zo zmocňujúcich ustanovení Ústavy, ktoré používajú formulácie ako „na základe zákona“ či „v medziach zákona“, zároveň aj z ustanovení upravujúcich právomoc Ústavného súdu [(prípadne všeobecného súdu, ak tak

¹⁶⁷ Nález Ústavného súdu zo 4. 2. 2009, sp. zn. I. ÚS 117/07, s. 7.

¹⁶⁸ Nález Ústavného súdu zo 4. 3. 1998, sp. zn. PL. ÚS 17/96.

stanoví zákon v zmysle § 125 ods. 1 písm. c) a d)] posudzovať súlad týchto podzákonných predpisov s predpismi vyššej právnej sily [čl. 125 ods. 1 písm. b), c), d)].

Pri písaní práce sme nedohľadali konkrétny príklad aplikácie zásady zákonne konformného výkladu v judikatúre Ústavného súdu ani Najvyššieho súdu. Pre príklad z Českej republiky odkazujeme na prácu Jana Wintra.¹⁶⁹

3.3 Medzinárodnoprávne konformný výklad¹⁷⁰

Ďalšou zásadou vyplývajúcou z ustanovení Ústavy je zásada medzinárodnoprávne konformného výkladu. Kľúčové sú v tomto kontexte ustanovenia čl. 1 ods. 2:

„Slovenská republika uznáva a dodržiava všeobecné pravidlá medzinárodného práva, medzinárodné zmluvy, ktorými je viazaná, a svoje ďalšie medzinárodné záväzky.“,

čl. 7 ods. 5:

„Medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, medzinárodné zmluvy, na ktorých vykonanie nie je potrebný zákon, a medzinárodné zmluvy, ktoré priamo zakladajú práva alebo povinnosti fyzických osôb alebo právnických osôb a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom, majú prednosť pred zákonmi.“

a čl. 154c ods. 1 Ústavy:

„Medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, ktoré Slovenská republika ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom pred nadobudnutím účinnosti tohto ústavného zákona, sú súčasťou jej právneho poriadku a majú prednosť pred zákonom, ak zabezpečujú väčší rozsah ústavných práv a slobôd.“

Zároveň možno poukázať na ustanovenia o právomoci Ústavného súdu (prípadne všeobecného súdu) posúdiť nesúlad zákonov a podzákonných právnych predpisov s kvalifikovanými medzinárodnými zmluvami [čl. 125 ods. 1 písm. a) až d)]. Z týchto ustanovení Ústavy môžeme dovodiť povinnosť uprednostniť taký výklad zákona a podzákonných právnych predpisov, ktorý bude v súlade s predmetnou medzinárodnou zmluvou.

¹⁶⁹ WINTR, J.: *Metody a zásady interpretace práva*, s. 81-82.

¹⁷⁰ Používame tu zaužívaný pojem medzinárodnoprávne konformného výkladu, aj keď v skutočnosti sa budeme venovať iba výkladu súladnému s *medzinárodnými zmluvami*; iným prameňom medzinárodného práva verejného (obyčaje, *case law*, akty medzinárodných orgánov atď.) sa tu nevenujeme, aj keď si možno predstaviť situáciu, kedy by boli z hľadiska výkladu vnútroštátneho práva relevantné.

Interpretačné spory môžu nastať v prípade potenciálneho konfliktu Ústavy (či ústavných zákonov) a medzinárodnej zmluvy. Ako upozornil Ústavný súd:

„Podľa čl. 11 ústavy [dnes čl. 7 ods. 5] sa medzinárodným zmluvám o ľudských právach a základných slobodách priznáva prednosť pred zákonmi Slovenskej republiky, ale nie pred ústavou.“¹⁷¹

Napriek tomu ale Ústavný súd priznal kvalifikovaným medzinárodným zmluvám relevanciu aj pri výklade Ústavy, keď uviedol, že

„Práva a slobody zaručené medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách vo vzťahu k ústave majú podporný význam predovšetkým pri podávaní výkladu ústavy. Ústavu nemožno vysvetľovať spôsobom zakladajúcim porušenie medzinárodnej zmluvy o ľudských právach, ak je Slovenská republika účastníkom takejto zmluvy.“¹⁷²

K tomuto záveru sa Ústavný súd hlásil aj vo svojej neskoršej judikatúre.¹⁷³ V pojednávanom prípade to znamenalo, že Ústavný súd odmietol interpretovať čl. 30 Ústavy tak, že nezaručuje pasívne volebné právo, a to pre rozpor takéhoto výkladu s čl. 25 písm. b) Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach.

Obdobne uviedol Ústavný súd vo vzťahu Dohovoru, ale aj k jeho výkladu zo strany ESLP:

„Podľa konštantnej judikatúry ústavného súdu právne názory ESLP majú »podporný význam pri podávaní výkladu ústavy« (PL. ÚS 15/98, PL. ÚS 22/00). V nadväznosti na citované ústavný súd poukazuje na svoj právny názor založený na všeobecnom východisku, v zmysle ktorého vykladá a aplikuje čl. 20 ústavy tak, aby jeho výklad a aplikácia boli v súlade s čl. 1 dodatkového protokolu (PL. ÚS 17/00), t. j. v súlade s jeho výkladom a aplikáciou.“¹⁷⁴

K podobnému záveru dospel Ústavný súd už v skoršom období, keď Ústavou garantované právo na bezplatné vzdelanie interpretoval v kontexte kvalifikovaných medzinárodných zmlúv.¹⁷⁵ Zároveň tu konštatoval, že pojmy obsiahnuté v medzinárodných zmluvách je

¹⁷¹ Nález Ústavného súdu zo 7. 1. 1998, sp. zn. II. ÚS 48/97, s. 12.

¹⁷² Ibid.

¹⁷³ Vid'ťe napr. nález Ústavného súdu z 15. 10. 1998, sp. zn. II. ÚS 71/97, s. 16; nález Ústavného súdu z 10. 7. 2001, sp. zn. I. ÚS 13/00, s. 20; nález Ústavného súdu zo 4. 7. 2012, sp. zn. PL. ÚS 111/2011, s. 46.

¹⁷⁴ Nález Ústavného súdu z 26. 1. 2011, sp. zn. PL. ÚS 3/09, s. 56.

¹⁷⁵ Uznesenie Ústavného súdu z 18. 5. 1994, sp. zn. PL. ÚS 5/93, s. 11.

potrebné interpretovať podľa výkladových pravidiel medzinárodného práva verejného, zakotvených v čl. 31 až 33 Viedenského dohovoru o zmluvnom práve. Uviedol, že

„Použitie výlučne »vnútroštátneho výkladu« termínu obsiahnutého v platnej medzinárodnej zmluve by naopak mohlo viesť k jej nerešpektovaniu a i k možnému založeniu medzinárodnoprávnej zodpovednosti Slovenskej republiky.“¹⁷⁶

Na túto zásadu odkázal Ústavný súd aj v ďalších prípadoch, napríklad keď pri výklade Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach vzal do úvahy príslušné *travaux preparatoires*.¹⁷⁷

Špecifickým príkladom aplikácie zásady medzinárodnoprávne konformného výkladu sú kauzy, v ktorých do úvah interpreta vstupuje judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva. V judikatúre Ústavného súdu sú veľmi časté pasáže, v ktorých sa súd stotožňuje s určitým výkladom ESĽP, aj keď výslovne neuvádza, že je *povinný* riadiť sa takýmto výkladom. Napríklad pri interpretácii v Ústave obsiahnutých pojmov „rodinný a súkromný život“ a „obydlie“ Ústavný súd

„prihliadal aj na príslušnú judikatúru týkajúcu sa predovšetkým čl. 8 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd [...].“¹⁷⁸

V tomto náleze Ústavný súd *prihliadal* tiež k judikatúre ESĽP ohľadom termínu „*nevyhnutný v demokratickej spoločnosti*“.¹⁷⁹

V inej kauze si Ústavný súd

„pri výklade »práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov« garantovaného v čl. 48 ods. 2 ústavy osvojil judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva k čl. 6 ods. 1 dohovoru, pokiaľ ide o »právo na prejednanie veci v primeranej lehote«, preto v obsahu týchto práv nemožno vidieť zásadnú odlišnosť.“¹⁸⁰

V judikatúre Ústavného súdu narážame vo vzťahu k judikatúre ESĽP väčšinou na pomerne opatrné formulácie, podľa ktorých sa k judikatúre ESĽP *priklonil*,¹⁸¹ *zohľadňuje ju*,¹⁸²

¹⁷⁶ Ibid.

¹⁷⁷ Nález Ústavného súdu zo 4. 12. 2007, sp. zn. PL. ÚS 12/01, s. 42; viď tiež nález Ústavného súdu zo 7. 11. 2002, sp. zn. PL. ÚS 25/01, s. 8-9.

¹⁷⁸ Nález Ústavného súdu z 10. 7. 2001, sp. zn. I. ÚS 13/00, s. 20.

¹⁷⁹ Ibid, s. 22.

¹⁸⁰ Nález Ústavného súdu z 18. 10. 2001, sp. zn. II. ÚS 55/98, s. 53.

¹⁸¹ Nález Ústavného súdu z 3. 7. 2013, sp. zn. PL. ÚS 1/2012, s. 29.

¹⁸² Nález Ústavného súdu z 26. 1. 2011, sp. zn. PL. ÚS 3/09, s. 61.

rešpektuje ju,¹⁸³ alebo z nej vychádzal.¹⁸⁴ Ojedinele však Ústavný súd formuluje viazanosť judikatúrou ESĽP aj kategoricky:

„Ak špecifikácia práva alebo slobody zaručenej Dohovorom na konkrétnu situáciu vyplýva z medzinárodného štandardu uplatnenia Dohovoru, je ním Slovenská republika viazaná.“¹⁸⁵

Ako sme už uviedli vyššie, Ústavný súd pri výklade Ústavy prihliada nielen k medzinárodným zmluvám, ale aj k s nimi súvisiacej judikatúre, predovšetkým judikatúre ESĽP. Je však otázne, kde presne končí aplikovateľnosť zásady medzinárodnoprávne konformného výkladu – kedy by už nebolo možné hovoriť o výklade, ale o prepisovaní Ústavy? Podľa Drgonca napríklad platí, že tam, kde výklad Ústavy súladný s medzinárodnou zmluvou nie je ani pri ústretovom postoji možný, si musí zachovať prednosť znenie Ústavy.¹⁸⁶ V tejto súvislosti Ústavný súd konštatoval, že

*„aj vtedy, keď nebol nútený sa priamo vysloviť o porušení dohovoru alebo inej medzinárodnej zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, **ústavný súd vždy, pokiaľ to ústava svojím znením nevyučovala, prihliadal pri vymedzení obsahu základných práv a slobôd ustanovených v ústave aj na znenie týchto zmlúv a príslušnú judikatúru k nim vydanú.**“¹⁸⁷*

Príkladom, kedy Ústavný súd *neaplikoval* zásadu medzinárodnoprávne konformného výkladu Ústavy, je uznesenie zo dňa 29. 10. 2013, sp. zn. PL. ÚS 6/2013. V tejto kauze šlo o riešenie situácie, keď ESĽP konštatoval porušenie práva sťažovateľa na spravodlivý proces Slovenskou republikou a sťažovateľ navrhol obnovu konania pred Ústavným súdom – právny poriadok ale neobsahoval úpravu obnovy konania pred Ústavným súdom a čl. 133 Ústavy kategoricky stanovil, že proti rozhodnutiu Ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok. Ústavný súd pri rozhodovaní o návrhu sťažovateľa nedosiahol potrebnú väčšinu pre meritórne rozhodnutie a preto návrh zamietol¹⁸⁸ podľa § 4 ods. 3 zákona č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov:

¹⁸³ Uznesenie Ústavného súdu z 1. 6. 2016, sp. zn. I. ÚS 348/2016, s. 12.

¹⁸⁴ Nález Ústavného súdu z 20. 10. 2015, sp. zn. III. ÚS 375/2015, s. 13-14.

¹⁸⁵ Nález Ústavného súdu z 12. 5. 1997, sp. zn. II. ÚS 28/96, s. 19; prakticky totožne tiež nález Ústavného súdu z 16. 6. 1999, sp. zn. II. ÚS 10/99, s. 17. Z novej judikatúry potom viďte nález Ústavného súdu zo 4. 7. 2012, sp. zn. PL. ÚS 111/2011, s. 46.

¹⁸⁶ DRGONEC, J.: *Ústava Slovenskej republiky*, s. 316.

¹⁸⁷ Nález Ústavného súdu z 18. 10. 2001, sp. zn. II. ÚS 55/98, s. 35.

¹⁸⁸ Uznesenie Ústavného súdu z 29. 10. 2013, sp. zn. PL. ÚS 6/2013.

„Plénum Ústavného súdu sa uznáva nadpolovičnou väčšinou všetkých sudcov. Ak sa táto väčšina nedosiahne, návrh sa zamietne.“¹⁸⁹

Časť sudcov odmietla aplikovať zásadu medzinárodnoprávne konformného výkladu (a pripustiť obnovu konania pred Ústavným súdom) preto, že by to vo svojej podstate znamenalo zmenu čl. 133 Ústavy, ktorá takéto konanie výslovne vylučovala. Naopak iná časť sudcov preferovala medzinárodnoprávne konformný výklad aj za cenu faktického vytvorenia výnimky z čl. 133 Ústavy. Disentujúci sudca Dobřík uviedol:

„Ústavný súd musel vziať do svojej úvahy záväzok vyplývajúci z čl. 1 ods. 2 ústavy, podľa ktorého Slovenská republika uznáva a dodržiava všeobecné pravidlá medzinárodného práva, medzinárodné zmluvy, ktorými je viazaná, a svoje ďalšie medzinárodné záväzky. K takýmto medzinárodným záväzkom Slovenskej republiky bezprostredne patrí aj čl. 46 ods. 1 dohovoru podľa, ktorého vysoké zmluvné strany sa zaväzujú, že sa budú riadiť právoplatným rozsudkom súdu vo všetkých prípadoch, ktorých sú stranami.

Povinnosť konať v súlade s rozhodnutím ESLP vyplýva aj z Viedenského dohovoru o zmluvnom práve. Zásada »pacta sunt servanda« je jednou zo základných zásad medzinárodného práva. Táto všeobecne platná zásada medzinárodného práva je premietnutá aj do Viedenského dohovoru o zmluvnom práve (publikovaná ako vyhláška č. 15/1988 Zb.), keď čl. 26 uvádza, že každá platná zmluva zaväzuje zmluvné strany a musí byť nimi plnená dobromyseľne. Podľa čl. 27 citovaného dohovoru strana sa nemôže dovoliavať ustanovení svojho vnútroštátneho práva ako dôvodu pre neplnenie zmluvy. Toto pravidlo nie je na ujmu čl. 46 citovaného dohovoru. V súlade s medzinárodným právom, ktoré je záväzné pre Slovenskú republiku (čl. 1 ods. 2 ústavy), ak ESLP žiada vnútroštátne súdy o obnovu konania ako primeraný spôsob nápravy porušenia čl. 6 dohovoru, nemožno podľa môjho názoru takéto rozhodnutie odmietnuť. Zdôrazňuje to aj záväzok prijatý v čl. 42 a čl. 44 ods. 2 dohovoru.“¹⁹⁰

Argumentáciu disentu však považujeme za problematickú minimálne z jedného dôvodu. V prípade, že by jednoznačný text Ústavy mal ustúpiť textu Dohovoru a judikatúre ESLP k nemu, by nastal problém legitimacy takejto interpretácie. Zatiaľ čo na zmenu Ústavy je podľa

¹⁸⁹ Podobnú prax pritom ESLP označil za porušenie práva na prístup k súdu (čl. 6 Dohovoru); viď napr. *Avdić a ďalší proti Bosne a Hercegovine*, rozsudok z 19. 11. 2013, č. 28357/11, 31549/11 a 39295/11.

¹⁹⁰ Uznesenie Ústavného súdu z 29. 10. 2013, sp. zn. PL. ÚS 6/2013, odlišné stanovisko sudcu Ľubomíra Dobříka, s. 3.

čl. 84 ods. 4 Ústavy potrebný súhlas aspoň trojpätinovej väčšiny poslancov Národnej rady, na prijatie Dohovoru (alebo inej obdobnej medzinárodnej zmluvy) postačuje súhlas nadpolovičnej väčšiny poslancov Národnej rady (čl. 84 ods. 3). Faktickú zmenu Ústavy by tak bolo možné dosiahnuť aj bez splnenia potrebného trojpätinového kvóra, čím by si ústavodarnú právomoc atrahovala prostá väčšina parlamentu, ktorej podľa Ústavy nenáleží.

Na túto ústavne neutešenú situáciu reagoval ústavodarca prijatím ústavného zákona č. 161/2014 Z. z., ktorý upravil čl. 133 Ústavy a ktorým bola obnova konania pred Ústavným súdom pripustená,

„ak rozhodnutím orgánu medzinárodnej organizácie zriadeného na uplatňovanie medzinárodnej zmluvy, ktorou je Slovenská republika viazaná, vznikne Slovenskej republike povinnosť v konaní pred ústavným súdom znovu preskúmať už prijaté rozhodnutie ústavného súdu.“

3.4 Eurokonformný výklad

Zásada eurokonformného výkladu vychádza z judikatúry Súdneho dvora EÚ a najlepšie ju možno chápať ako implikáciu zásady nadradenosti, resp. aplikačnej prednosti práva EÚ pred právom členských štátov. Tam, kde nie je možné priznať prameňu práva EÚ priamy účinok, je namieste priznať mu nepriamy, t. j. interpretačný účinok. Výstižne formuloval tuto zásadu SDEÚ v kauze Pfeiffer:

„Ak umožňuje vnútroštátne právo použitím vlastných metód výkladu vnútroštátne ustanovenie vykladať za určitých okolností tak, že bude možné vyhnúť sa rozporu s inou normou vnútroštátneho práva alebo obmedziť oblasť pôsobnosti tohto ustanovenia na dosiahnutie tohto účelu a použiť ho len do tej miery, aby bolo v súlade s danou normou, tak je vnútroštátny súd povinný použiť rovnaké metódy, aby sa dosiahol cieľ sledovaný smernicou.“¹⁹¹

Z hľadiska právneho poriadku Slovenskej republiky je pre eurokonformný výklad kľúčové ustanovenie čl. 7 ods. 2 Ústavy:

„Slovenská republika môže medzinárodnou zmluvou, ktorá bola ratifikovaná a vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, alebo na základe takej zmluvy preniesť výkon časti svojich práv na Európske spoločenstvá a Európsku úniu. Právne záväzné

¹⁹¹ Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, veľkej komory, z 5. 10. 2004, Pfeiffer, C-397/01 až C-403/01, bod 116.

akty Európskych spoločenstiev a Európskej únie majú prednosť pred zákonmi Slovenskej republiky. Prevzatie právne záväzných aktov, ktoré vyžadujú implementáciu, sa vykoná zákonom alebo nariadením vlády podľa čl. 120 ods. 2.“

Toto ustanovenie tak predstavuje určitú „vstupnú bránu“ práva Európskej únie a Európskych spoločenstiev do právneho poriadku Slovenskej republiky. Pri bližšom skúmaní si môžeme všimnúť dva dôležité detaily tohto ustanovenia – v prvom rade platí, že prednosť sa týka *právne záväzných aktov Európskych spoločenstiev a Európskej únie*, čo je pojem, ktorý Ústava nedefinuje a ktorý tak podlieha ďalšiemu výkladu. Ich prednosť je zároveň stanovená pred *zákonmi*, nie teda pred Ústavou (ústavnými zákonmi).¹⁹²

Samotná zásada eurokonformného výkladu nie je výslovne formulovaná v prameňoch práva EÚ – vychádza z judikatúry Súdneho dvora EÚ. Preto je pochopiteľné, že slovenské sudy zvyčajne samy neformulujú jednotlivé prvky zásady eurokonformného výkladu, ale tieto prvky preberajú tak, ako ich formuloval SDEÚ.

Zásadu eurokonformného výkladu popísal prehľadne Ústavný súd v náleze, ktorý sa zaoberal interpretáciou pojmu „škoda na zdraví“ v § 444 občianskeho zákonníku a § 4 ods. 2 písm. a) zákona č. 381/2001 Z. z., o povinnom zmluvnom poistení zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Ústavný súd tu uviedol:

„Jedným z nástrojov systémového prepojenia úniového práva s vnútroštátnym právom členských štátov je zásada eurokonformnej interpretácie resp. nepriameho účinku smernice, ktorú Súdny dvor objasnil a s odvolaním sa na svoju predchádzajúcu judikatúru rozviedol a ďalej konkretizoval vo veci Pfeiffer a ďalší (spojené veci C 397/01 až C-403/01) tak, že »[p]ri použití vnútroštátneho práva, najmä ustanovení právnej úpravy špeciálne prijatej na vykonanie požiadaviek vyplývajúcich zo smernice, musí vnútroštátny súd vykladať vnútroštátne právo v najvyššej možnej miere v zmysle znenia a cieľov tejto smernice, aby sa dosiahol ňou sledovaný výsledok, ako aj súlad s článkom 249 tretím pododsekom ES...«.

Z uvedeného vyplýva, že vnútroštátny súd je povinný zdržať sa takého výkladu vnútroštátnych ustanovení prijatých na vykonanie príslušnej smernice, ktorý by bol v rozpore s autonómnym právnym poriadkom, naopak, má usilovať o taký výklad vnútroštátneho práva, ktorý nevedie k výsledku, ktorý je v rozpore s cieľom

¹⁹² Vid'ťe tiež DRGONEC, J.: *Ústava Slovenskej republiky*, s. 315.

predpokladaným smernicou. Požiadavka eurokonformného výkladu vnútroštátneho práva prijatého pre účely transpozície smernice tak predstavuje nástroj, ktorý je spôsobilý posunúť významový obsah právnej normy vnútroštátneho práva do inej roviny, a to aj bez jeho vonkajšej textuálnej zmeny, pričom pozitívnou externalitou tohto prístupu je zabezpečenie koherencie medzi vnútroštátnou a úniou právnou úpravou.

Označená povinnosť vyplývajúca z judikatúry Súdneho dvora interpretovať vnútroštátne právo v najvyššej možnej miere v zmysle znenia a cieľov príslušnej smernice nemá absolútnu prednosť. **Limitom tejto povinnosti je zákaz takého výkladu a aplikácie vnútroštátneho práva vo svetle úniového práva, ktorý by bol contra legem.** Nie je povinnosťou vnútroštátneho súdu vyplývajúcou z úniového práva aplikovať úniové právo proti zmyslu vnútroštátneho práva (*contra legem*), pretože inak by priznal smernici priamy účinok, na druhej strane je potrebné uviesť, že ak bude mať vnútroštátny súd k dispozícii dva rovnocenné výklady, z ktorých jeden bude súladný so zmyslom a účelom smernice a druhý nie, bude jeho povinnosťou dať prednosť tomu výkladu, ktorý je konformný so zmyslom a účelom smernice.¹⁹³

V tomto prípade viedla aplikácia zásady eurokonformného výkladu k takému záveru, že citovaný pojem v oboch zákonoch zahŕňa nielen majetkovú, ale aj nemajetkovú ujmu. Takáto interpretácia podľa Ústavného súdu nebola *contra legem*.

Výkladu pojmu „škoda“ sa venoval aj Najvyšší súd, a to v kontexte zákona o povinnom zdravotnom poistení. Aj tu dospel súd k širokému výkladu, podľa ktorého tento pojem zahŕňa majetkovú aj nemajetkovú ujmu. Najvyšší súd argumentoval predovšetkým účelom vnútroštátnej úpravy, ale k svojmu odôvodneniu pripojil tiež argument eurokonformného výkladu:

„Pri výklade pojmu škoda pre účely ZoPZP treba vychádzať z chápania tohto pojmu v komunitárnom práve. Zodpovednostný zákon bol totiž výsledkom transpozície smerníc Európskej únie, ktoré boli nahradené t. č. platnou Smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2009/103/ES zo 16. septembra 2009 o poistení zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorových vozidiel a o kontrole plnenia povinnosti poistenia tejto zodpovednosti. Táto smernica síce nedefinuje pojem škoda, ale z jej textu je zrejmé, že pod týmto pojmom rozumie osobnú ujmu a škodu na majetku, resp. používa slovné spojenie utrpenie »ujmy alebo škody«, či používa termíny »akákoľvek ujma alebo

¹⁹³ Nález Ústavného súdu z 5. 12. 2018, sp. zn. II. ÚS 695/2017, s. 21-22.

škoda« alebo »akákoľvek škoda«. Komunitárne právo chápe škodu ako majetkovú aj nemajetkovú ujmu, resp. za ujmu považuje škodu majetkovú aj nemajetkovú (tu por. napr. rozsudok SD EÚ zo 6. mája 2010 vo veci C-63/09 Axel Walz proti Clickair SA).“¹⁹⁴

O poznanie kontroverznejší je záver Najvyššieho súdu pri interpretácii § 9 ods. 2 písm. f) zákona č. 129/2010 Z. z. o spotrebiteľských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebiteľov a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Podľa tohto ustanovenia platilo, že

„Zmluva o spotrebiteľskom úvere okrem všeobecných náležitostí podľa Občianskeho zákonníka musí obsahovať tieto náležitosti: [...] dobu trvania zmluvy o spotrebiteľskom úvere a termín konečnej splatnosti spotrebiteľského úveru.“

Toto ustanovenie transponovalo čl. 10 ods. 2 písm. c) smernice Európskeho parlamentu a Rady 2008/48/ES z 23. 4. 2008 o zmluvách o spotrebiteľskom úvere a o zrušení smernice Rady 87/102/EHS, podľa ktorého

„Zmluva o úvere zrozumiteľne a stručne uvádza [...] dĺžku trvania zmluvy o úvere.“

Interpretačný problém tu spôsobil čl. 22 ods. 1 smernice, podľa ktorého

„členské štáty nesmú zachovať ani zaviesť vo svojom vnútroštátnom práve ustanovenia, ktoré sa odchyľujú od ustanovení tejto smernice.“

Už na prvý pohľad je tak zrejmé, že požiadavka na uvedenie *termínu konečnej splatnosti spotrebiteľského úveru* predstavuje odchylenie sa od smernice. Najvyšší súd túto požiadavku fakticky vyňal zo zákona, keď argumentoval týmto spôsobom:

„v zmluvách uzatváraných podľa zákona č. 129/2010 Z. z. v znení účinnom do 30. apríla 2018 nemožno od dodávateľov (veriteľov) žiadať, aby v nich uvádzali presný termín konečnej splatnosti spotrebiteľského úveru a pokiaľ ustanovenie § 9 ods. 2 písm. f) zákona č. 129/2010 Z. z. uvádzalo tento pojem (»termín konečnej splatnosti spotrebiteľského úveru«), je za použitia eurokonformného výkladu práva možné dospieť k záveru, že toto ustanovenie len vyjadruje požiadavku na uvedenie »dĺžky, či doby trvania zmluvy o spotrebiteľskom úvere«.

Z dôvodovej správy k zákonu č. 129/2010 Z. z. v žiadnom prípade nevyplýva, že by zámerom zákonodarcu bolo, aby ustanovenie § 9 ods. 2 písm. f) tohto zákona sprísnilo požiadavku zakotvenú v Smernici, teda to, aby zmluva o úvere upravovala okrem dĺžky trvania zmluvy o spotrebiteľskom úvere, aj termín konečnej splatnosti spotrebiteľského

¹⁹⁴ Rozsudok Najvyššieho súdu z 31. 7. 2017, sp. zn. 6 MCdo 1/2016, publikovaný v Zbierke, č. 61/2018, s. 16, bod 15.

úveru dokonca v podobe konkrétneho dátumu. Podľa názoru dovolacieho súdu zohľadňujúceho aj účel zákona, ktorý je vyjadrený v dôvodovej správe, tak ustanovenie § 9 ods. 2 písm. f/ zákona č. 129/2010 Z. z. neupravuje požiadavku odlišnú od toho, ako ju vymedzuje článok 10 ods. 2 písm. c/ Smernice.“¹⁹⁵

Túto argumentáciu považujeme za problematickú. Najvyšší súd na jednej strane uvádza, že v sporoch medzi jednotlivcami je priamy účinok smernice vylúčený a že nepriamy účinok smernice nemôže nahradiť výslovné znenie zákona;¹⁹⁶ na druhej strane sa však priklonil k výkladu, ktorý len ťažko možno označiť inak než ako výklad *contra legem*.

Najvyšší súd sa v inej kauze vyjadril tiež k potrebe výkladu konformného s rámcovým rozhodnutím:

*„hoci rámcové rozhodnutia nemôžu mať priamy účinok, ich záväzný charakter ukladá vnútroštátnym orgánom, najmä vnútroštátnym súdnym orgánom, povinnosť konformného výkladu vnútroštátneho práva. **Vnútroštátne súdy, ktoré uplatňujú vnútroštátne právo, sú preto povinné vykladať toto právo s čo najväčším ohľadom na znenie a účel rámcového rozhodnutia, aby sa dosiahol ním sledovaný výsledok.** Táto povinnosť vnútroštátneho súdu odvolávať sa na obsah rámcového rozhodnutia pri výklade a uplatňovaní relevantných ustanovení vnútroštátneho práva je síce obmedzená všeobecnými zásadami práva a nemôže slúžiť ako základ na výklad *contra legem* vnútroštátneho práva, vyžaduje však, aby vnútroštátne súdy urobili všetko, čo je v ich právomoci (tým, že zohľadnia vnútroštátne právo ako celok a uplatnia výkladové metódy, ktoré toto právo uznáva) s cieľom zaručiť úplnú účinnosť predmetného rámcového rozhodnutia a dospieť k riešeniu, ktoré je v súlade s ním sledovaným účelom (pozri napr. rozsudok Súdneho dvora z 5. septembra 2012, Joao Pedro Lopes Da Silva Jorge, C-42/11, body 53 až 56).“¹⁹⁷*

Najvyšší súd v tomto prípade prevzal interpretačné závery Súdneho dvora EÚ, ktorý vykladal predmetné rámcové rozhodnutie.¹⁹⁸

¹⁹⁵ Uznesenie Najvyššieho súdu z 30. 11. 2021, sp. zn. 2 Cdo 69/2020, publikované v Zbierke, č. 16/2022, s. 128, body 20-21.

¹⁹⁶ Ibid, bod 18.

¹⁹⁷ Uznesenie Najvyššieho súdu z 26. 7. 2016, sp. zn. 2 Tdo 46/2016, publikované v Zbierke, č. 10/2017, s. 36.

¹⁹⁸ Najvyšší súd však v tomto prípade odvolanie generálneho prokurátora z procesných dôvodov odmietol, a teda vecne neposúdil – citované závery sú vyslovené len *obiter dictum*.

3.5 Zákaz interpretácie vedúcej k rozporu s inými právnymi normami

Slovenská republika je podľa čl. 1 ods. 1 Ústavy právnym štátom. Ústavný súd vo svojej judikatúre postupne nachádzal jednotlivé prvky a zásady, ktoré možno pod túto metazásadu podradiť. Jednou z nich je zásada bezrozpornosti právneho poriadku. Ústavný súd v tejto súvislosti uviedol, že

„k atribútom obsiahnutým v medziach slovného spojenia »právny štát« aj vzájomná bezrozpornosť právneho poriadku, lebo vzájomný nesúlada oslabuje reálnu uplatniteľnosť a regulačnú účinnosť právnych noriem a taktiež právnú istotu ako atribút právneho štátu. Značná miera nesúlada medzi právnymi normami môže mať za následok dokonca popretie princípov právneho štátu.“¹⁹⁹

Jedným z praktických prejavov tejto zásady v oblasti výkladu právnych predpisov je imperatív, aby sa interpret, pokiaľ je to možné s ohľadom na iné interpretačné zásady, vyhol takému výkladu určitého ustanovenia, ktorý je v rozpore s iným ustanovením. Tento ideál je formulovaný aj v zákone o tvorbe právnych predpisov, podľa ktorého musí byť právny predpis vnútorne bezrozporný (§ 4 ods. 1) a práva a povinnosti nesmú byť upravené protirečivo (§ 4 ods. 2). Podobne stanoví čl. 6 ods. 1 legislatívnych pravidiel vlády. V tejto podkapitole sa budeme venovať takému druhu potenciálnych rozporov právnych noriem, ktoré nemožno vyriešiť inými interpretačnými zásadami, napr. *lex specialis derogat legi generali*.

Ústavný súd sa pri výklade čl. 35 ods. 1 Ústavy venoval otázke, či sa právo podnikat' a uskutočňovať inú zárobkovú činnosť vzťahuje len na tie činnosti, ktoré zákon *výslovne dovoľuje*. Problematický bol predovšetkým vzťah k čl. 51 ods. 1 Ústavy, podľa ktorého sa týchto práv možno domáhať len v medziach vykonávajúcich zákonov. Ústavný súd dospel k záveru, že výslovné dovolenie nie je potrebné:

„Pre vymedzenie rozsahu práva podnikat' a uskutočňovať inú zárobkovú činnosť je dôležitá otázka vzájomných účinkov čl. 51 a čl. 2 ods. 3 ústavy vo vzťahu k čl. 35 ods. 1 ústavy. Výkladom citovaných článkov ústavy možno dospieť k záveru, že občan môže vykonávať len takú zárobkovú činnosť, ktorú mu zákon výslovne dovoľuje. Uplatnením takého výkladu by sa však nerešpektoval čl. 2 ods. 3 ústavy, podľa ktorého: »Každý môže konať, čo nie je zákonom zakázané, a nikoho nemožno nútiť, aby konal niečo, čo zákon neukladá.«. Zároveň by sa výrazne obmedzili reálne možnosti občana zabezpečovať vlastnú obživu. Preto pre hľadanie obsahu, rozsahu a účelu ochrany

¹⁹⁹ Nález Ústavného súdu z 12. 11. 2014, sp. zn. PL. ÚS 2/2013, s. 21.

zaručenej čl. 35 ods. 1 ústavy okrem čl. 51 a čl. 2 ods. 3 ústavy je právne významný aj čl. 55 ods. 1, podľa ktorého: »Hospodárstvo Slovenskej republiky sa zakladá na princípoch sociálne a ekologicky orientovanej trhovej ekonomiky.« Z tohto ustanovenia nemožno odvodzovať subjektívne práva. Jeho právna významnosť spočíva vo vymedzení splnomocnenia adresovaného zákonodarcovi, ktoré umožňuje zákonom obmedziť len to, čo nie je v rozpore s princípmi čl. 55 ods. 1 ústavy.²⁰⁰

Najvyšší súd sa vo svojej judikatúre zaoberal otázkou oneskoreného zaplatenia súdneho poplatku. Podľa relevantného ustanovenia § 10 ods. 1 vety prvej zákona o súdnych poplatkoch platilo, že

„Ak nebol zaplatený poplatok splatný podaním návrhu na začatie konania alebo dovolania, prvostupňový súd vyzve poplatníka, aby poplatok zaplatil v lehote, ktorú určí spravidla v lehote desiatich dní od doručenia výzvy; ak aj napriek výzve poplatok nebol zaplatený v lehote, súd konanie zastaví.“

Šlo o posúdenie situácie, kedy poplatok nebol zaplatený v lehote, avšak bol zaplatený predtým, než súd nakoniec rozhodol o zastavení konania. Najvyšší súd označil takýto postup za nesprávny a uviedol:

„Keďže poplatok za odvolanie nebol zaplatený v stanovenej lehote, odvolací súd zastavil konanie pre nezaplatenie súdneho poplatku v zmysle ustanovenia § 10 ods. 1 zákona č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch. Opomenul, že odvolací súd, ktorý rozhoduje na základe podaného odvolania o napadnutom rozhodnutí, v zmysle § 211 ods. 2 O. s. p., je povinný aplikovať ustanovenie § 154 O. s. p. v spojení s ustanovením § 167 ods. 2 O. s. p., podľa ktorého je pre rozsudok rozhodujúci stav v čase jeho vyhlásenia. Nesporným je, že v čase vyhlásenia rozhodnutia odvolacieho súdu poplatok za odvolanie bol zaplatený. Najvyšší súd Slovenskej republiky pri rozhodovaní o podanom odvolaní vychádzal aj zo zásady, v zmysle ktorej, ak v konkrétnom prípade prichádzajú do úvahy rôzne výklady súvisiacich právnych noriem, má byť uprednostnený ten, ktorý zabezpečí plnohodnotnú, resp. plnohodnotnejšiu realizáciu ústavou garantovaných práv fyzických a právnických osôb. V zmysle tejto zásady sú všetky orgány verejnej moci povinné v pochybnostiach vykladať právne normy v prospech realizácie ústavou

²⁰⁰ Nález Ústavného súdu z 24. 6. 1998, sp. zn. PL. ÚS 13/97, s. 10-11.

garantovaných základných práv a slobôd (totožné nález Ústavného súdu SR zo dňa 12. apríla 2007, sp. zn. II. ÚS 148/06).“²⁰¹

Ustanovenia, ktoré cituje Najvyšší súd, upravujú, že

„Ak nie je ďalej ustanovené inak, použijú sa na uznesenie primerane ustanovenia o rozsudku.“ (§ 167 občianskeho súdneho poriadku),

„Pre rozsudok je rozhodujúci stav v čase jeho vyhlásenia.“ (§ 154 ods. 1 občianskeho súdneho poriadku).

Podľa Najvyššieho súdu tak mal nižší súd prijať taký výklad § 10 ods. 1 zákona o súdnych poplatkoch, ktorý by bol v súlade s ustanoveniami občianskeho súdneho poriadku, a vyhol by sa tak prípadnému rozporu týchto ustanovení. Tento výklad však považujeme za nesprávny. Pre určenie vzťahu oboch predpisov, resp. ich ustanovení, je rozhodujúci § 14 ods. 1 zákona o súdnych poplatkoch, podľa ktorého

„Na konanie vo veciach poplatkov, ak tento zákon neustanovuje inak, platí primerane Občiansky súdny poriadok.“

Zo znenia § 10 ods. 1 zákona o súdnych poplatkoch podľa nášho názoru jednoznačne vyplýva, že sa jedná o *lex specialis*, ktorý aplikáciu § 154 ods. 1 občianskeho súdneho poriadku vylučuje – v prvom z citovaných ustanovení sa výslovne uvádza, že rozhodujúce je, či bol súdny poplatok zaplatený *v lehote*. Na tejto skutočnosti nemôže nič zmeniť fakt, či sa má rozhodovať podľa stavu v čase rozhodovania alebo nie – aj v čase rozhodovania bude platiť, že súdny poplatok nebol zaplatený *v lehote*, a teda konanie malo byť zastavené. Tento záver pritom podľa nášho názoru nie je ústavnoprávne problematický.²⁰²

V súlade so zákazom takej interpretácie, ktorá by viedla k rozporu s inými právnymi normami, je tiež všeobecná zásada, podľa ktorej možno právnu normu interpretovať len v spojení s inými funkčne spojenými normami právneho predpisu. Takto postupoval Ústavný súd pri zodpovedaní otázky, v akom momente začína plynúť funkčné obdobie prezidenta republiky. Ústavný súd dospel k záveru, že k tomu dochádza po zložení Ústavou predpísaného sľubu, nie zvolením za prezidenta:

²⁰¹ Rozsudok Najvyššieho súdu z 10. 7. 2008, sp. zn. 3 Obdo 19/2007, publikovaný v Zbierke, č. 16/2010, s. 25.

²⁰² Opačné stanovisko ale zastáva Ústavný súd, ktorý takýto výklad označil za prílišne formalistický a porušujúci základné právo sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy; nález Ústavného súdu z 28. 8. 2008, sp. zn. IV. ÚS 192/08.

„Skutočnosť, že ústava nestanovuje presný začiatok plynutia volebného obdobia prezidenta ešte neznamená, že z nej nemožno vyvodiť odpoveď na túto otázku. Tá je vecou výkladu jazykového, logického a systematického.

Výklad čl. 101 ods. 2 v spojitosti s ďalšími čl. 103 ods. 3, čl. 104 a čl. 105 tvorí jednotné ústavné vymedzenie volebného a funkčného obdobia prezidenta. **Tieto ustanovenia ústavy na seba vzájomne nadväzujú a sú vzájomne prepojené príčinnou súvislosťou. Nemožno ich preto vykladať oddelene a tak zanedbať tieto vzájomné väzby a prepojenia.** Došlo by k narušeniu príčinných súvislostí a logických nadväzností, ktoré sú v ústave stanovené.

[...]

Svojej funkcie aj s príslušnými právomocami sa ujíma po zložení ústavou predpísaného sľubu, text ktorého je uvedený v čl. 104 ods. 1 ústavy, a to do rúk predsedu národnej rady. Zo samotného textu sľubu jasne vyplýva, že len zložením sľubu sa stáva prezident hlavou štátu, lebo týmto sľubom berie na seba záväzok verne slúžiť Slovenskej republike, dbať o blaho slovenského národa, národnostných menšín a etnických skupín žijúcich v Slovenskej republike. Ďalej, že bude svoje povinnosti vykonávať v záujme občanov a zachovávať a obhajovať ústavu a ostatné zákony. Vyplýva to aj z odseku 2 citovaného článku, podľa ktorého odmietnutie sľubu alebo zloženie sľubu s výhradou, má za následok neplatnosť voľby prezidenta.²⁰³

3.6 Príkaz k optimalizácii a zásada proporcionality obmedzenia základných práv a slobôd

Súčasťou právneho poriadku nie sú len právne normy, ale aj právne princípy, ktoré sú podľa Alexyho

„príkazmi na optimalizáciu [...], ktoré ukladajú, že sa má niečo realizovať vzhľadom na skutkové a právne možnosti na rozličnej úrovni a že prikázaná miera ich uskutočňovania nezávisí len od skutkových, ale aj od právnych možností.“²⁰⁴

Interpretácia právnych princíпов je v istom zmysle špecifická, pretože právne princípy nefungujú na binárnej škále buď-alebo, ale môžu byť naopak uplatnené do určitej miery. Podľa príkazu k optimalizácii sme povinní prijať takú interpretáciu, ktorá jednak povedie k uplatneniu

²⁰³ Uznesenie Ústavného súdu z 10. 12. 1997, sp. zn. II. ÚS 65/97, s. 14-15.

²⁰⁴ ALEXY, R.: *Pojem a platnosť práva*. Bratislava: Kalligram, 2009, s. 100-101.

daného princípu v čo najväčšej miere, a zároveň bude čo najmenej kolidovať s inými právnymi princípmi, prípadne právnymi normami. Naopak neprípustná je v zásade taká interpretácia, ktorá naplnenie jedného z princípov celkom vylúči. Ako uviedol Ústavný súd,

„V prípade stretu záujmov chránených právnymi normami sa nijakému záujmu neposkytuje taká veľká ochrana, ktorá by mala za následok absolútnu neuplatniteľnosť práv slúžiacich na ochranu konfliktného záujmu.“²⁰⁵

Aj keď tu Ústavný súd používa inú terminológiu, pokojne by sme mohli hovoriť o strete právnych princípov a záujmov, ktoré sú nimi chránené.

Určitou špecifikáciou príkazu k optimalizácii je zásada proporcionality obmedzenia základných práv a slobôd. Základné práva a slobody chránené Ústavou a medzinárodnými zmluvami možno považovať za špecifické právne princípy,²⁰⁶ ktorých uplatnenie je otázkou miery. Pri konflikte základného práva s iným základným právom alebo s ústavne chráneným verejným záujmom tak interpret musí medzi týmito konfliktnými zložkami právneho poriadku hľadať určitú rovnováhu, t. j. musí medzi nimi *vyvažovať*. Ústavný súd to už v „prvom“ funkčnom období formuloval takto:

„Všetky základné práva a slobody sa chránia len v takej miere a rozsahu, dokiaľ uplatnením jedného práva alebo slobody nedôjde k neprimeranému obmedzeniu, či dokonca popretiu iného práva alebo slobody. Rovnováha verejného a súkromného záujmu je dôležitým kritériom pre určovanie primeranosti obmedzenia každého základného práva a slobody.“²⁰⁷

Ústavný súd sa tiež vyjadril k otázke vzťahu medzi jednotlivými základnými právami a slobodami vo všeobecnosti:

„Základné práva a slobody sú navzájom rovnocenné. Konceptia materiálneho právneho štátu vylučuje vytvorenie »hierarchie« základných práv a slobôd, v ktorej by sa jednému základnému právu alebo slobode priznal väčší význam, než aký má iné základné právo alebo sloboda. Základné práva a slobody sa môžu dostať do konfliktu, aj sa do konfliktu dostávajú. Každý konflikt vo vnútri systému základných práv a slobôd

²⁰⁵ Nález Ústavného súdu z 27. 2. 1996, sp. zn. PL. ÚS 7/96, s. 39.

²⁰⁶ Nie všetky základné práva a slobody musia byť formulované ako princípy – napríklad právo nebyť stíhaný inak než zo zákonom stanovených dôvodov (čl. 17 ods. 2 Ústavy) je ustanovené vo forme kategorickej normy.

²⁰⁷ Nález Ústavného súdu z 27. 2. 1996, sp. zn. PL. ÚS 7/96, s. 38.

*(resp. ľudských práv a základných slobôd v režime medzinárodných dohovorov o ľudských právach) treba riešiť pomocou zásady spravodlivej rovnováhy.*²⁰⁸

K tomuto záveru však možno dodať, že niektoré základné práva a slobody môžu mať predsa len apriórnu prednosť pred inými, a to vzhľadom k ich absolútnemu charakteru. Vo vzťahu k slobode myslenia a súvisiacim slobodám Ústavný súd uviedol, že

„Tieto práva majú absolútny charakter v tom smere, že nikto nemôže byť podrobený takému opatreniu, cieľom ktorého je zmena procesu a spôsobu myslenia, ďalej, že nikoho nemožno nútiť, aby zmenil svoje myslenie, náboženské vyznanie alebo vieru. Pri ich ochrane ide o rešpektovanie »vnútorného«, »interného« rozmeru týchto práv (forum internum), ktorý vylučuje akýkoľvek nátlak alebo ovplyvňovanie myslenia, svedomia, náboženského vyznania alebo viery. Tieto práva (vzhľadom na ich absolútny charakter) nie je preto možné (a ani reálne) obmedziť zákonom.“²⁰⁹

Pod vplyvom Roberta Alexyho si viaceré vrcholné európske súdy osvojili tzv. test proporcionality, ktorý aplikujú pri obmedzení základného práva či slobody. Tento test je namieste aplikovať aj v ústavnom systéme Slovenskej republiky, ktorý okrem formálnych požiadaviek obmedzenia základného práva či slobody formuluje tiež požiadavky materiálne, a to v čl. 13 ods. 4 Ústavy:

„Pri obmedzovaní základných práv a slobôd sa musí dbať na ich podstatu a zmysel. Takéto obmedzenia sa môžu použiť len na ustanovený cieľ.“

Základné parametre testu proporcionality, a to kritéria vhodnosti a nevyhnutnosti, formuloval Ústavný súd v roku 2001:

„Zákonodarca musí aj pri zmene chráneného právneho postavenia – aby zásah bol ústavnoprávne prípustný – vychádzať z princípu proporcionality, ktorý je vlastný právnemu štátu. Tento princíp predovšetkým znamená primeraný vzťah medzi cieľom (účelom) sledovaným štátom a použitými prostriedkami. V týchto súvislostiach cieľ (účel) sledovaný štátom smie byť sledovaný; prostriedky, ktoré štát použije, smú byť použité; použitie prostriedkov na dosiahnutie účelu je vhodné; použitie prostriedkov na dosiahnutie účelu je potrebné a nevyhnutné.

²⁰⁸ Nález Ústavného súdu z 1. 10. 2008, sp. zn. PL. ÚS 22/06, s. 52.

²⁰⁹ Uznesenie Ústavného súdu z 24. 5. 1995, sp. zn. PL. ÚS 18/95, s. 3.

Kritérium alebo princíp vhodnosti znamená, že stav, ktorý štát vytvorí zásahom, a stav, v ktorom treba sledovaný cieľ vidieť ako uskutočnený, sa nachádzajú vo vzájomnej súvislosti: cieľ musí byť v súlade s prostriedkom.

*Nevyhnutnosť znamená, že neexistuje iný stav, ktorý štát bez veľkej námahy môže rovnako vytvoriť, ktorý občana zaťažuje menej a ktorý súvisí so stavom, v ktorom treba sledovaný účel pokladať za uskutočnený. Inými slovami, cieľ nesmie byť dosiahnuteľný rovnako účinným, ale menej zaťažujúcim prostriedkom.*²¹⁰

Podľa Tomáša Ľalíka aplikoval Ústavný súd prvýkrát test proporcionality v jeho celistvosti v náleze vydanom v roku 2010.²¹¹ V tomto prípade Ústavný súd konštatoval, že zákonná úprava povinnosti telefonických operátorov niesť podstatnú časť nákladov na zabezpečenie zariadení na odpočúvanie a zaznamenávanie prevádzky potrebných pre štát, je v rozpore s čl. 1 Dodatkového protokolu (č. 1) k Dohovoru. Okrem formálnej podmienky, aby bolo obmedzenie základného práva upravené zákonom (a ktorá bola v tomto prípade splnená), formuloval Ústavný súd tri materiálne podmienky:

„Prvým krokom je hľadisko vhodnosti (Geeignetheit), resp. dostatočne dôležitého cieľa (test of legitimate aim/effect) a racionálnej väzby medzi právnou normou a cieľom (účelom) právnej úpravy. Druhým krokom je zisťovanie kritéria nevyhnutnosti, potrebnosti či použitia najmenej drastických–šetrnejších prostriedkov (Erforderlichkeit, test of necessity, test of subsidiarity, sufficiently important objective). Napokon tretím krokom je hľadisko proporcionality v užšom zmysle slova (Angemessenheit, test of proportionality in the strict sense, proportionate effect).“²¹²

Prvým krokom testu proporcionality je podľa Ústavného súdu

„posudzovanie právnej normy z hľadiska možného naplnenia sledovaného účelu (čl. 13 ods. 4 druhá veta ústavy). Inými slovami, samoučelné, zbytočné obmedzenie základného práva je ústavne neprípustné. Zákonná norma musí smerovať k naplneniu účelu, ktorý je dostatočne dôležitý, aby odôvodnil obmedzenie základného práva alebo slobody. Ak uvedená norma nie je spôsobilá dosiahnuť sledovaný účel, tak ide zo strany zákonodarcu o prejav svojvôle nezlučiteľný s princípom právneho štátu.“²¹³

²¹⁰ Uznesenie Ústavného súdu z 24. 4. 2001, sp. zn. PL. ÚS 3/00, s. 19.

²¹¹ ĽALÍK, T.: *Test proporcionality a ústavný súd*, s. 1400-1401.

²¹² Nález Ústavného súdu z 2. 6. 2010, sp. zn. PL. ÚS 23/06, s. 57, bod 12.

²¹³ *Ibid*, s. 57, bod 13.

Za účel zákonnej úpravy označil Ústavný súd ochranu verejného poriadku a bezpečnosti štátu, a cieľ úpravy označil za legitímny. Ohľadom racionálnej väzby medzi samotnou právnou úpravou a jej sledovaným cieľom Ústavný súd konštatoval, že

„V preskumávanej veci je táto zložka menej jednoznačná, pretože orgány štátnej moci majú odpočúvanie k dispozícii bez ohľadu na spôsob úhrady zariadenia. Nie je známa okolnosť, podľa ktorej by napríklad operátori radšej platili pokuty za ne-súčinnosť, než by zabezpečili zariadenie. Taktiež povinnosť na vlastné náklady vykonávať odpočúvanie nie je súčasťou obchodného či spoločenského rizika operátorov a neprináša im žiadne dobrá. Táto skutočnosť oslabuje racionálnosť zákonného obmedzenia a jeho cieľa. Ak zákonodarca v rozpore s obvyklým poňatím daňových nákladov umelo zákonom priznáva preneseným nákladom status odpísateľných výdavkov, priznáva tým nepreviazanosť týchto nákladov s predmetom podnikania operátorov. Len s istou rezervovanosťou teda možno konštatovať, že právna norma je racionálne previazaná s legitímnym cieľom a preto je nutné prejsť k ďalšiemu kroku testu.“²¹⁴

Ohľadom druhého kroku Ústavný súd uviedol, že

„Test nevyhnutnosti má preveriť, či zákonné obmedzenie danej preskumávanej úrovne je naozaj nevyhnutné, teda či na dosiahnutie legitímneho cieľa nie je k dispozícii menej obmedzujúci, menej invazívny prostriedok. Myšlienka testu spočíva v tom, že právna norma nemá obmedzovať základné právo alebo slobodu viac než je nevyhnutné na dosiahnutie cieľa alebo inak, že právna norma má dosahovať cieľ najmenej ľudskoprávne drastickým spôsobom. V predmetnej veci je evidentne k dispozícii miernejší prostriedok, a to (vyššia) úhrada vzniknutých nákladov štátom. Drastickosť preskumávanej normy však nespočíva len v existencii miernejšieho postihu, ale aj v absencii predvídateľnosti prenesených nákladov.

[...]

Ústavný súd aplikoval test nevyhnutnosti s vedomím, že takmer v každom prípade obmedzenia základných práv a slobôd je predstaviteľné menej obmedzujúce riešenie. Striktná aplikácia testu nevyhnutnosti by mohla demokraticky neprípustným spôsobom zúžiť priestor parlamentu pre realizáciu jeho politik. Ústavný súd teda berie do úvahy aj istý priestor na uváženie parlamentu nezabúdajúc však na minimalizáciu zásahov do

²¹⁴ Ibid, s. 58, bod 13.

*základných práv a slobôd. Napriek tomu však v predmetnej veci ústavný súd konštatuje, že dotknutá právna norma nie je nevyhnutná.*²¹⁵

Keďže Ústavný súd dospel k záveru o nesplnení druhého kritéria testu proporcionality – nevyhnutnosti obmedzenia základného práva –, nepristúpil k aplikácii tretieho kritéria, t. j. testu proporcionality *stricto sensu*.

Ústavný súd sa v ďalšej rozhodovacej praxi, podobne ako vo vyššie citovaných nálezoč, inšpiroval judikatúrou Ústavného súdu Českej republiky. Prebral od neho tzv. modifikovaný test proporcionality, ktorý sa aplikuje na prípady obmedzenia základných práv a slobôd druhej generácie. Takéto rozlišovanie má základ v ustanovení čl. 51 ods. 1 Ústavy, podľa ktorej sa tam vymenovaných základných práv a slobôd možno domáhať len v medziach vykonávacích zákonov. Ústavný súd pri rozhodovaní kauzy tzv. daňových licencií uviedol, že

„Z rozdielov medzi základnými právami a slobodami prvej generácie a medzi základnými právami a slobodami druhej generácie vyplýva aj testovanie oboch generácií základných práv a slobôd podľa rozdielnych testov. Všeobecný test proporcionality, na aký odkazujú navrhovatelia, je testom určeným pre prvú generáciu základných práv a slobôd. Pre testovanie druhej generácie základných práv a slobôd existuje modifikovaný test proporcionality. [...]

*Ústavný súd by nemusel pristúpiť na prevzatie modifikovaného testu proporcionality základných práv a slobôd druhej generácie podľa predstáv Ústavného súdu Českej republiky a mohol by vypracovať vlastný modifikovaný test. Taký postup by bol ale na ujmu právnej istoty, akú treba nastoliť aj v interpretácii a aplikácii testov zásahov do základných práv a slobôd. Právny názor Ústavného súdu Českej republiky nie je očividne nesprávny či nerozumný. Ústavný súd nemá rozumný dôvod hľadať vlastné testy pre posúdenie ústavnej konformity obmedzujúcich zásahov do základných práv a slobôd.*²¹⁶

V tomto konkrétnom prípade to znamenalo, že

„Uzákonenie daňových licencií treba podrobiť iba testu racionality, aby ústavný súd overil, či uzákonenie daňových licencií nepredstavuje svojvoľné obmedzenie práva

²¹⁵ Ibid, s. 58, bod 14; s. 59, bod 17.

²¹⁶ Nález Ústavného súdu zo 4. 11. 2015, sp. zn. PL. ÚS 14/2014, s. 50, bod 71; s. 52, bod 73.

*podnikať, ktoré nesleduje legitímny cieľ, alebo či tento cieľ nesleduje nerozumnými prostriedkami.*²¹⁷

Vzhľadom k tomu, že napadnutá úprava daňových licencií podľa Ústavného súdu prešla testom racionality, nálezom návrhu nevyhovelo.

Používanie testu proporcionality v praxi Ústavného súdu podrobili niektorí autori kritike. Ľalík vyčíta Ústavnému súdu to, že k aplikácii pristúpil pomerne neskoro, a že ho neaplikuje v senátnych veciach, s výnimkou používania tzv. testu proporcionality *stricto sensu* pri strete slobody prejavu a práva na súkromie.²¹⁸ Drgonec zase poukazuje na časté odklony Ústavného súdu od štandardného testu proporcionality, čo podľa neho znižuje mieru predvídateľnosti jeho rozhodovania.²¹⁹

3.7 *Lex specialis derogat legi generali*

Právne predpisy zvyčajne obsahujú právne normy na odlišnom stupni všeobecnosti. Podľa zásady *lex specialis derogat legi generali* platí, že v prípade potenciálneho konfliktu dvoch ustanovení aplikujeme to, ktoré je zvláštne, t. j. nachádza sa na nižšej úrovni všeobecnosti. Toto zvláštne ustanovenie chápeme ako určitú výnimku alebo upresnenie všeobecnejšieho ustanovenia.

Napríklad vo vzťahu k právu vlastníť majetok Ústavný súd uviedol:

*„Hoci Ústava Slovenskej republiky priznáva každému právo vlastníť majetok, neposkytuje každému právo vlastníť akýkoľvek majetok. Majetok určený priamo ústavou (čl. 4) alebo zákonom (čl. 20 ods. 2) môže byť iba vo vlastníctve štátu a ďalší majetok stanovený zákonom môže byť len vo vlastníctve obce, určených právnických osôb, prípadne občanov alebo právnických osôb so sídlom v Slovenskej republike. Uvedené ustanovenie Ústavy Slovenskej republiky treba vykladať tak, že každý má právo vlastníť majetok, ktorý ústavou alebo zákonom Slovenskej republiky nie je z jeho vlastníctva vylúčený.“*²²⁰

Platí teda, že ustanovenie čl. 20 ods. 1 Ústavy, garantujúce právo vlastníť majetok, je *lex generalis*, a ako také podlieha obmedzeniam *lex specialis*, ktoré Ústavný súd menoval.

²¹⁷ Ibid, s. 53, bod 76.

²¹⁸ ĽALÍK, T.: *Test proporcionality a ústavný súd*, s. 1401.

²¹⁹ DRGONEC, J.: *Ústava Slovenskej republiky*, s. 136.

²²⁰ Nález Ústavného súdu z 3. 4. 1996, sp. zn. PL. ÚS 38/95, s. 4-5.

K podobnému záveru dospel Ústavný súd vo vzťahu k právu zúčastňovať sa na správe vecí verejných účasťou v referende:

„Základné právo občana zúčastňovať sa na správe verejných vecí priamo prostredníctvom účasti v celoštátnom referende nie je neobmedzené. Možno ho uplatniť iba v súlade s ústavou. Základné právo podľa čl. 30 ods. 1 ústavy nemožno interpretovať a aplikovať nezávisle od ustanovení čl. 93 až 99 ústavy, lebo právo zúčastňovať sa na správe verejných vecí priamo prostredníctvom celoštátneho referenda nemožno uplatniť inak, ako za podmienok a spôsobom určeným ústavnými normami o referende.“²²¹

Zásada *lex specialis derogat legi generali* býva tradične využívaná v trestnom práve hmotnom pri posudzovaní možného jednočinného súbehu viacerých trestných činov. Najvyšší súd v tejto súvislosti uviedol:

„Právna veda, aj súdna prax akceptuje, že jednočinný súbeh je vylúčený aj v prípadoch keď sú trestné činy navzájom v pomere špeciality. V pomere špeciality sú tie ustanovenia, ktoré sú určené na ochranu tých istých záujmov, ak má byť špeciálnym ustanovením (zvlášť) osobitne postihnutý určitý druh útokov proti tým istým individuálnym záujmom (individuálnym objektom), aby bola vystihnutá zvláštna povaha závažnosť takýchto útokov pre spoločnosť. V dôsledku pomeru špeciality sa použije to ustanovenie, u ktorého je obsah pojmu širší a rozsah pojmu užší, teda ustanovenie, ktoré lepšie vystihuje nielen daný prípad, ale i závažnosť činu pre spoločnosť.“²²²

Na základe vzťahu špeciality dospel súd k záveru, že

„Konanie páchatel'a, ktorý násilím, hrozbou násilia alebo hrozbou inej ťažkej ujmy núti svedka, znalca, tlmočníka alebo prekladateľa, aby v konaní pred súdom alebo v trestnom konaní niečo konal, opomenul alebo trpel možno posúdiť len ako trestný čin vydierania podľa § 189 ods. 1, ods. 2 písm. b/ Tr. zák. a nie aj ako trestný čin marenia spravodlivosti podľa § 344 ods. 1 písm. d/ Tr. zák.“²²³

Vzťah špeciálneho a všeobecného ustanovenia možno identifikovať na základe systematiky zákona. Príkladom je uznesenie Najvyššieho súdu, sp. zn. 3 Cdo 302/2012, týkajúce sa prípustnosti dovolania podľa občianskeho súdneho poriadku. Kým ustanovenia § 238 ods. 1

²²¹ Nález Ústavného súdu z 27. 2. 2008, sp. zn. II. ÚS 171/05, s. 39.

²²² Stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu z 30. 5. 2011, publikované v Zbierke, č. 3/2012, s. 10. V Zbierke nie je uvedená spisová značka stanoviska.

²²³ Ibid, s. 9.

až 3 zákona upravovali prípady, kedy je dovolanie prípustné, ods. 4 stanovil prípady neprípustnosti dovolania. Posledný ods. 5 znel takto:

„Dovolanie nie je prípustné ani vo veciach, v ktorých bolo napadnuté právoplatné rozhodnutie odvolacieho súdu o peňažnom plnení neprevyšujúcom trojnásobok minimálnej mzdy a v obchodných veciach desaťnásobok minimálnej mzdy, pričom na príslušenstvo sa neprihliada. [...]“

Najvyšší súd musel posúdiť, či je dovolanie prípustné v prípadoch, ktoré sú výslovné obsiahnuté v ods. 1 až 3, ale ktoré sú zároveň bagateľnými spormi v zmysle ods. 5. Uviedol pritom, že:

„Z hľadiska legislatívno-technického bol v § 238 O.s.p. zvolený taký spôsob vyjadrenia prípustnosti dovolania proti rozsudku odvolacieho súdu, so zreteľom na ktorý je zrejmé, že ustanovenie § 238 ods. 5 O.s.p. je [špeciálnym (v zmysle konkrétnejším)] ustanovením, ktorého aplikácia má v zmysle právneho princípu »lex specialis derogat legi generali« prednosť pred (všeobecnejšími) ustanoveniami § 238 ods. 1 až 3 O.s.p.“²²⁴

Rozhodujúcim argumentom tak bolo členenie § 238, z ktorého súd dovodil, že posledný odsek predstavuje *lex specialis* voči prvým trom odsekom.

Zodpovedanie otázky, ktoré z ustanovení predstavuje *lex specialis* a ktoré *lex generalis* nemusí byť také jednoduché, ako vo vyššie uvedenom prípade. Interpret k tomu môže využiť nielen výslovné znenie oboch ustanovení a systematiku zákona, ale aj teleologické pozadie jednotlivých ustanovení. V kauze vedenej u Najvyššieho súdu pod sp. zn. 1 TdoV 9/2017 šlo o zodpovedanie otázky, či musí byť obhajca obvineného upovedomený o výkone domovej prehliadky. Podľa § 105 ods. 1 trestného poriadku platilo, že

„Orgán vykonávajúci domovú prehliadku alebo prehliadku iných priestorov, alebo prehliadku pozemku je povinný umožniť osobe, u ktorej sa taký úkon vykonáva, alebo niektorému dospelému členovi jej domácnosti alebo v prípade prehliadky iných priestorov aj jej zamestnancovi účasť pri prehliadke. O práve účasti pri prehliadke je povinný tieto osoby poučiť.“

Ustanovenie § 213 trestného poriadku znelo takto:

²²⁴ Uznesenie Najvyššieho súdu z 12. 11. 2012, sp. zn. 3 Cdo 302/2012, publikované v Zbierke, č. 63/2014, s. 24.

„Obhajca má právo od vznesenia obvinenia zúčastniť sa úkonov, ktorých výsledok môže byť použitý ako dôkaz v konaní pred súdom, iba ak vykonanie úkonu nemožno odložiť a obhajcu o ňom vyrozumieť. Obvinenému a iným vypočúvaným osobám môže obhajca klásť otázky potom, keď policajt výsluch skončí.“ (ods. 2)

„Ak obhajca oznámi policajtovi, že sa chce zúčastniť vyšetrovacieho úkonu podľa odseku 2, policajt je povinný včas mu oznámiť čas, miesto konania úkonu a druh úkonu okrem prípadu, keď vykonanie úkonu nemožno odložiť a vyrozumieť obhajcu nemožno zabezpečiť. O tomto postupe policajt vyhotoví záznam, ktorý založí do spisu.“ (ods. 3)

Najvyšší súd dospel k záveru, že je nutné prednostne aplikovať § 105 ods. 1 trestného poriadku a uviedol, že

„Ustanovenie § 105 ods. 1, 2 Trestného poriadku je v pozícii osobitného ustanovenia (*lex specialis*) oproti ustanoveniu § 213 ods. 2, 3 Trestného poriadku (nie je výnimkou uvedenou v naposledy označenom ustanovení, platnou len za určitých okolností - »ak vykonanie úkonu nemožno odložiť a obhajcu o ňom vyrozumieť«).[...]

O nariadenej domovej prehliadke sa teda vopred neupovedomuje nielen obhajca obvineného, ale ani obvinený, keďže predchádzajúcim upovedomením by sa mohol zmariť účel domovej prehliadky - podstatný je práve moment nemožnosti ovplyvnenia výsledku úkonu dotknutou (podozrivou alebo obvinenou) osobou (rovnako to platí aj pre iné úkony s dôkazným využitím, napr. sledovanie osôb a vecí, odpočúvanie, zadržanie zásielok, kontrolovanú dodávku a pod.). Tomu zodpovedá znenie zákona, ktorý s prítomnosťou obhajcu už obvinenej osoby v osobitnej a v tomto smere vyčerpávajúcej úprave nepočíta.“²²⁵

Tento prípad je zaujímavý okrem iného z toho dôvodu, že argument systematickým členením trestného poriadku by mohol viesť k odlišnému záveru – zatiaľ čo § 105 je súčasťou Prvej časti zákona nazvanej *Všeobecné ustanovenia*, § 213 je obsiahnutý v Druhej časti nazvanej *Predsúdne konanie*. Napriek tomu presvedčivá teleologická argumentácia viedla k záveru, že vzťah *lex specialis* – *lex generalis* týchto dvoch ustanovení je opačný, než ako by to vyplývalo len z členenia zákona samotného. Aj tento prípad je tak demonštráciou tézy, že jednotlivé interpretačné metódy nie sú pevne ohraničené a je potrebné ich používať vždy vo vzájomnej súvislosti. Usporiadanie jednotlivých interpretačných zásad (v tomto prípade *lex specialis*

²²⁵ Uznesenie Najvyššieho súdu z 3. 10. 2018, sp. zn. 1 TdoV 9/2017, publikované v Zbierke, č. 97/2018, s. 14, 20.

derogat legi generali) do metód výkladu (v tomto prípade systematického) je preto nutné vnímať ako určité didaktické zjednodušenie.

3.8 Zásada nevytvárania medzier v právnom predpise

Jednou z aspirácií moderného právneho štátu je vytvoriť taký právny poriadok, ktorý bude normatívne úplný, t. j. bude právne normovať všetky relevantné situácie praktického života. Tomu napomáhajú zásady legálnej licencie (čl. 2 ods. 3 Ústavy) a enumeratívosti verejnoprávných pretenzií (čl. 2 ods. 2). Tam, kde tieto zásady nepostačujú pre zodpovedanie otázky, ako je určitá situácia právne normovaná, nastupuje zásada nevytvárania medzier v právnom predpise – podľa tejto zásady má interpret odmietnuť taký výklad, ktorý by viedol k vytvoreniu medzery v právnom predpise. Medzerou tu myslíme situáciu, kedy právny predpis predpokladá existenciu určitej úpravy, ale táto úprava absentuje; v odbornej literatúre sa zvyčajne hovorí o tzv. pravej medzere. Príkladom môže byť situácia, keď procesný predpis upravuje podrobnosti určitého druhu konania, ale opomenie určiť, ktorý orgán v ňom rozhoduje.

Za špecifický prípad aplikácie zásady nevytvárania medzier v právnom predpise, spojený tiež s argumentom *ad absurdum*, možno označiť stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu, sp. zn. Tpj 8/2011. V tomto prípade šlo o interpretáciu § 349 ods. 1 trestného poriadku:

„Samosudca vykonáva konanie o prečinoch a zločinoch, na ktoré zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšuje osem rokov.“

a § 241 ods. 1 trestného poriadku:

„Obžalobu podanú na súde pre prečin a zločin s hornou hranicou trestnej sadzby neprevyšujúcou osem rokov preskúma samosudca a podľa jej obsahu a obsahu spisu [...]“

v tesnej súvislosti s § 243 ods. 1:

„Obžalobu podanú na súde pre zločin s hornou hranicou trestnej sadzby prevyšujúcou osem rokov preskúma predseda senátu [...]“

Konkrétne šlo v tomto prípade o to, či sa časť vety *„na ktoré zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšuje osem rokov“*, resp. *„s hornou hranicou trestnej sadzby neprevyšujúcej osem rokov“* vzťahuje len na zločiny alebo aj na prečiny. Vzhľadom ku

klasifikácii trestných činov na zločiny a prečiny²²⁶ Najvyšší súd skonštatoval, že výklad, podľa ktorého by sa mala táto časť vety týkať aj prečinov, by mal za následok, že

„by prečiny s hornou hranicou trestnej sadzby prevyšujúcou osem (8) rokov nemal kto preskúmať ani predbežne prejednať, keďže zákon v ustanovení § 243 ods. 1 Tr. por. hovorí len o zločinoch [...]. Obžaloby podané pre prečin s hornou hranicou trestnej sadzby prevyšujúcou osem rokov by sa nemohli zaradiť na predbežné prejednanie senátu a teda senát by o nich nemohol ani rozhodovať. Z tohto vyplýva, že výklad či už ustanovenia § 349 ods. 1 Tr. por. alebo aj ustanovenia § 241 ods. 1 Tr. por. vedie k záveru, že všetky prečiny má prejednať samosudca.“²²⁷

Inými slovami, takáto interpretácia by viedla k tomu, že hmotnoprávne ustanovenia o prečinoch s hornou hranicou trestnej sadzby prevyšujúcou osem rokov by boli procesne celkom neaplikovateľné, pretože by neexistoval súd, ktorý by o nich mohol rozhodovať. Vznikla by tak neprípustná právna medzera. V situácii, kedy samotná jazyková metóda pripúšťala oba výklady, preferoval Najvyšší súd ten, ktorý neviedol ku vzniku medzery v právnom predpise.

So zásadou nevytvárania medzier v právnom predpise úzko súvisí zásada výkladu *a contrario* a zásada vyplnenia medzier analógiou, o ktorých budeme pojednávať v ďalších častiach práce.

3.9 Zásada výkladu *a contrario*

Výklad *a contrario* je jednou z pomerne ťažko klasifikovateľných zásad výkladu právneho predpisu. V nadväznosti na Wintra²²⁸ zaraďujeme túto zásadu do systematického výkladu, aj keď často môže v sebe zahŕňať aj prvky teleologického výkladu.

Základom aplikácie argumentu *a contrario* je premisa, že právny poriadok je úplný, a teda normuje každú predstaviteľnú situáciu. Na základe toho, že určité ustanovenie posudzovaný prípad výslovne neupravuje, dovodzujeme, že ho na tento prípad nemožno aplikovať. Konštatujeme teda, že ak by zákonodarca chcel posudzovaný prípad subsumovať pod dané ustanovenie právneho predpisu, stanovil by to explicitne. K záveru o oprávnenosti aplikácie argumentu *a contrario* môžeme okrem vyššie zmienených argumentov dospieť napríklad na základe systematickej analýzy – rozborom iných ustanovení právneho predpisu (alebo

²²⁶ Ustanovenia § 10 a 11 trestného zákona.

²²⁷ Stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu z 12. 12. 2011, sp. zn. Tpj 8/2011, publikované v Zbierke, č. 114/2012, s. 7.

²²⁸ WINTR, J.: *Metody a zásady interpretace práva*, s. 114.

právneho poriadku), v ktorých je určitá úprava obsiahnutá, môžeme dovodiť, že vynechanie tejto úpravy v posudzovanom ustanovení nie je náhodné a má právne následky.

V tejto súvislosti je nutné zdôrazniť, že argument *a contrario* nie je sám o sebe *logickým* argumentom.²²⁹ Z toho, že na hypotézu H sa má aplikovať dispozícia D (spolu norma N), nevyplýva *logicky*, že na hypotézu non-H sa *nemá* aplikovať dispozícia D. Predstaviteľný je totiž aj taký záver, že norma N vôbec neupravuje situáciu non-H. Žiadna z týchto dvoch potenciálnych výkladových možností pritom nie je bez ďalšieho nadradená druhej – v konkrétnom prípade bude závisieť od ďalších, systematických a iných interpretačných zásad.²³⁰

Preto napríklad platí, že zo znenia § 371 ods. 2 trestného poriadku, ktorý upravuje právo ministra spravodlivosti podať za určitých podmienok dovolanie proti rozhodnutiu, nevyplýva *logicky*, že toto právo nemá obvinený. Avšak považujeme za celkom samozrejmé, že ak zákon priznáva toto právo výslovne iba ministrovi spravodlivosti, nepriznáva ho obvinenému.²³¹ Otázku, či obvinený má právo podať dovolanie, síce zákon explicitne nerieši, avšak pri jeho výklade pracujeme s premisou, že právo podať opravný prostriedok majú *iba* tie osoby, ktorým ho zákon *výslovne* stanoví. V tomto duchu Najvyšší súd uviedol, že

*„v prípade každého opravného prostriedku právna úprava jednoznačne definuje subjekty oprávnené na jeho podanie. Ak má oprávnenie podať opravný prostriedok iný subjekt ako strana, zákon tento subjekt jednoznačne vymedzuje, a to vrátane podmienok, za ktorých môže tento opravný prostriedok podať.“*²³²

Argument *a contrario* využil Ústavný súd pri výklade ustanovenia § 36 ods. 1 občianskeho zákonníku, podľa ktorého

„Vznik, zmenu alebo zánik práva či povinnosti možno viazať na splnenie podmienky. Na nemožnú podmienku, na ktorú je zánik práva alebo povinnosti viazaný, sa neprihliada.“

V posudzovanom prípade šlo o to, či sa prihliada na nemožnú podmienku, na ktorú je viazaný vznik práva alebo povinnosti. Ústavný súd odpovedal záporne a uviedol:

²²⁹ Vid'te napr. SOBEK, T.: *Argumenty teorie práva*, s. 136-137. Pri týchto úvahách odhliadame od problému, či je vôbec logika noriem ako taká možná. Ak by sme dospeli k záveru, že možná nie je, úvahy o logickej povahe argumentu *a contrario* či akéhokoľvek iného argumentu pracujúceho s normami, by boli bezpredmetné.

²³⁰ CANALE, D.; TUZET, G.: *On the Contrary. Inferential Analysis and Ontological Assumptions of the A Contrario Argument*. In: Bocconi Legal Studies Research Paper No. 2007-03, 2007, s. 2 a nasl.

²³¹ Uznesenie Najvyššieho súdu z 28. 6. 2007, sp. zn. 1 Tdo V - 5/2007, publikované v Zbierke, č. 65/2007.

²³² Uznesenie Najvyššieho súdu z 25. 2. 2021, sp. zn. 1 V Obdo 1/2020, publikované v Zbierke, č. 55/2021, s. 28, bod 40.5.

„Použitím argumentum a contrario možno z citovaného § 36 Občianskeho zákonníka dospieť k záveru, že na »nemožnú podmienku«, na ktorú je viazaný vznik práva alebo povinnosti (tak ako to je v okolnostiach prípadu), je potrebné prihliadať.“²³³

Argument *a contrario* možno použiť aj pri skúmaní viacerých súvisiacich ustanovení, ktoré dotvárajú kontext interpretovaného ustanovenia. Ústavný súd tak napríklad konštatoval, že právo na *bezplatné* súdne konanie nie je Ústavou ani Dohovorom garantované. Podľa Ústavného súdu platí, že

„podobne ako Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ani Ústava SR vo svojom čl. 46 ods. 1 negarantuje právo na bezplatné súdne konanie. Podobne ako v prípade Dohovoru, tak aj v prípade Ústavy SR, ak to ústavodarca považoval za vhodné, určil priamo v jej texte, že konkrétne základné právo alebo sloboda sa priznáva (poskytuje) bezplatne.“²³⁴

Za príklad výslovného zakotvenia takýchto práv označil Ústavný súd čl. 42 (právo na bezplatné vzdelanie v základných a stredných školách) a čl. 40 (právo na bezplatnú zdravotnú starostlivosť).

Určitú variáciu na argument *a contrario* predstavuje uznesenie Ústavného súdu v kauze odvolávania členov Súdnej rady. V tomto prípade šlo o zodpovedanie otázky, či člena Súdnej rady možno odvolať bez dôvodu. Ústavný súd v prvom rade systematicky porovnal rôzne úpravy odvolávania ústavných činiteľov podľa Ústavy:

„ústavný súd považuje za potrebné poukázať na skutočnosť, že ústava rozlišuje medzi ústavnými (verejnými) funkciami, z ktorých

a) nemožno ústavného činiteľa z jeho ústavnej funkcie pred uplynutím volebného obdobia vôbec odvolať [napr. z funkcie poslanca národnej rady; v tomto prípade ústava len taxatívnym spôsobom vymenúva dôvody, v dôsledku ktorých môže dôjsť k zániku mandátu poslanca (pozri čl. 81a ústavy)],

b) možno ústavného činiteľa pred uplynutím funkčného obdobia z jeho ústavnej funkcie odvolať len na základe ústavou alebo zákonom ustanovených dôvodov [popri už spomenutých funkciách sudcov ústavného súdu, predsedu najvyššieho súdu a generálneho prokurátora, ide ďalej napr. o funkciu verejného ochrancu práv (pozri čl. 151a ods. 5 ústavy), predsedu a podpredsedu Najvyššieho kontrolného úradu

²³³ Uznesenie Ústavného súdu zo 14. 12. 2012, sp. zn. IV. ÚS 637/2012, s. 13.

²³⁴ Nález Ústavného súdu z 23. 6. 1999, sp. zn. PL. ÚS 38/99, s. 11.

Slovenskej republiky (pozri čl. 51 ods. 1 ústavy v spojení s § 12 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 39/1993 Z. z. Najvyššom kontrolnom úrade Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov)] a

c) možno ústavného činiteľa odvolať z jeho ústavnej funkcie pred uplynutím funkčného (volebného) obdobia bez toho, aby ústava alebo zákon ustanovovali dôvody, na základe ktorých k takémuto odvolaniu môže dôjsť.“²³⁵

Ústavný súd tak dospel k záveru, že keďže Ústava výslovne neurčuje žiadne podmienky pre odvolanie člena Súdnej rady, možno tak urobiť bez dôvodu:

„Ak ústavodarca na rozdiel od iných ústavných funkcií (pozri už uvedené) neustanovil dôvody, na základe ktorých možno členov súdnej rady odvolať z ich funkcie, tak to neurobil z dôvodu opomenutia (či pochybenia), ale na základe racionálnej úvahy zodpovedajúcej ústavnému zloženiu súdnej rady pozostávajúceho zo zástupcov jednotlivých zložiek moci, resp. ústavných orgánov, ktoré tieto zložky moci reprezentujú, ako aj z ústavou ustanoveného spôsobu jej uznášania, ktorý predpokladá dosiahnutie konsenzu zástupcov jednotlivých zložiek moci, resp. zástupcov ústavných orgánov, ktoré ich reprezentujú vo veciach týkajúcich sa chodu súdnictva, t. j. vo veciach, ktoré zahrnul do pôsobnosti súdnej rady.“²³⁶

Tento právny názor bol prekonaný uznesením Ústavného súdu PLZ. ÚS 2/2018, v ktorom súd formuloval záver, že

„Člena Súdnej rady Slovenskej republiky nie je možné odvolať v priebehu jeho 5-ročného funkčného obdobia orgánom, ktorý ho na tento post nominoval, lebo len tak sa zaručí jeho základné právo podľa čl. 30 ods. 1 a 4 Ústavy Slovenskej republiky.“²³⁷

Podľa Ústavného súdu

„Neexistencia dôvodov na odvolanie člena súdnej rady v ústave i v zákone o súdnej rade neprezumuje a ani prezumovať nemôže existenciu akýchkoľvek dôvodov na odvolanie člena súdnej rady kedykoľvek v priebehu ústavou mu určenej a garantovanej 5-ročnej doby (čl. 141a ods. 3), tak ako to konštatoval IV. senát ústavného súdu v označenom rozhodnutí, pretože takýto zásah priamo ohrozuje jej nezávislosť, implicitne vyplývajúcu

²³⁵ Uznesenie Ústavného súdu zo 17. 2. 2011, sp. zn. IV. ÚS 46/2011, s. 15-16.

²³⁶ Ibid, s. 17-18.

²³⁷ Uznesenie Ústavného súdu z 19. 9. 2018, sp. zn. PLZ. ÚS 2/2018, s. 1.

pre ňu z celého druhého oddielu siedmej hlavy ústavy pri zabezpečovaní postavenia súdnej moci vo vzťahu k iným orgánom štátu (III. ÚS 79/04). [...]

[...] ak právna úprava mlčí o dôvodoch odvolania člena súdnej rady, platí zásada, že neexistuje ani možnosť odvolať členov súdnej rady pred uplynutím ich funkčného obdobia.“²³⁸

Argumentáciu pléna považujeme za nesprávnu z dvoch hlavných dôvodov. Po prvé, nikde v Ústave sa nepíše o nezávislosti Súdnej rady, ako to naznačil Ústavný súd. Ani citovaný nález nehovorí o nezávislosti Súdnej rady, ale o tom, že Súdna rada *zabezpečuje* nezávislé postavenie súdnej moci vo vzťahu k iným orgánom štátu.²³⁹ Vyvodzovať nezávislosť Súdnej rady len z faktu, že jej úprava je zaradená do Siedmej hlavy Ústavy (*Súdna moc*) je minimálne problematické; zároveň tým súd opomenul svoj starší judikát, podľa ktorého

„Ústavodarca nezávislosť prisúdil len určitým orgánom a výslovne to ustanovil v ústave. U orgánov, kde nezávislosť nechce priznať, v ústave ju neuvádza. Odporovalo by ústave priznať ju prokuratúre obyčajným zákonom.“²⁴⁰

Zároveň platí, že Ústava v čl. 141a ods. 2 písm. c) až e) výslovne stanoví, že Národná rada, prezident a vláda *odvoláva* po troch členoch Súdnej rady. Ak Ústavný súd konštatoval, že člena Súdnej rady nemožno odvolať v priebehu jeho 5-ročného funkčného obdobia, výslovne tým poprel jasné a nesporné znenie tohto ustanovenia Ústavy. To konštatovali tiež disentujúci sudcovia Orosz a Mochnáčová.²⁴¹

Na toto rozhodnutie Ústavného súdu reagoval ústavodarca prijatím ústavného zákona č. 422/2020 Z. z., ktorý výrazne pozmenil úpravu súdnej rady a včlenil do nej čl. 141a ods. 5 vetu druhú Ústavy, podľa ktorej

„Predsedu, podpredsedu a člena Súdnej rady Slovenskej republiky možno pred uplynutím ich funkčného obdobia kedykoľvek odvolať.“

²³⁸ Ibid, s. 9, bod 11; s. 11, bod 13.1.

²³⁹ Nález Ústavného súdu z 21. 10. 2004, sp. zn. III. ÚS 79/04, s. 8.

²⁴⁰ Nález Ústavného súdu zo 4. 3. 1998, sp. zn. PL. ÚS 17/96, s. 27.

²⁴¹ Uznesenie Ústavného súdu z 19. 9. 2018, sp. zn. PLz. ÚS 2/2018, odlišné stanovisko sudcov Ladislava Orosza a Marianny Mochnáčovej, s. 2-3, bod 5.

3.10 Zásada tematickej jednoty (rôznosti) právneho poriadku alebo jeho častí

Zásada tematickej jednoty (rôznosti) má svoj legitimačný pôvod v princípe racionálneho zákonodarcu a v praxi a pravidlách procesu tvorby právnych predpisov. Pod túto zásadu zahrňujeme niekoľko praktických pokynov pre interpreta, vychádzajúcich zo systematického členenia právneho predpisu. Predovšetkým prezumujeme, že úprava určitej časti právneho poriadku (paragraf, hlava, časť, právny predpis ako celok) sa vzťahuje len na materiu tu upravenú a nepresahuje do matérie upravenej v inej časti právneho poriadku. Výnimkou sú všeobecné časti právnych predpisov, ktoré sa aplikujú aj na zvláštne časti, pokiaľ tieto nestanovia inak, prípadne úprava obsiahnutá v kódexoch.²⁴²

Zo zásady tematickej jednoty vyplýva, že odsek určitého paragrafu či článku nemožno interpretovať izolovane, ale len v spojení s ostatnými (predchádzajúcimi) odsekmi. Preto platí, že úprava odseku sa vzťahuje na všetky predchádzajúce odseky, nielen na odsek bezprostredne predchádzajúci.²⁴³ Veta v odseku sa vzťahuje na všetky predchádzajúce vety tohto odseku, s výnimkou prípadov, kedy je oddelená bodkočiarkou – vtedy sa vzťahuje len na túto vetu prerušenú bodkočiarkou.²⁴⁴

V tejto súvislosti možno odkázať tiež na úpravu zákona o tvorbe právnych predpisov (§ 5 ods. 3 až 5) alebo legislatívnych pravidiel vlády (čl. 8 ods. 3 až 5), ktoré špecifikujú, aká úprava má byť obsiahnutá v spoločných, prechodných a záverečných ustanoveniach právneho predpisu.

Ukážkovým príkladom aplikácie zásady tematickej rôznosti je posúdenie úpravy platobného rozkazu a zmenkového platobného rozkazu. Najvyšší súd v tejto súvislosti konštatoval, že

„I keď sú ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku, upravujúce skrátené (rozkazné) konania, nadpísané jednou marginálnou rubrikou »platobný rozkaz«, z obsahu §§ 172 až 175 je zrejmé, že upravujú dva rôzne a samostatné procesné inštitúty (dve rôzne formy súdneho konania a rozhodnutia). Pre každý z nich sú predpísané rôzne podmienky pre vydanie, rôzne predpoklady, za akých nadobúdajú účinky právoplatného rozsudku, rôzne opravné prostriedky, ich účinky a rôzny procesný postup v konaní o nich. Medzi úpravou konania o platobnom rozkaze (§ 172 až § 174 O. s. p.) a konania o zmenkovom platobnom rozkaze (§ 175 O. s. p.) nie je vzťah úpravy všeobecnej k úprave špeciálnej. Každé z nich upravuje osobitný druh konania.

²⁴² WINTR, J.: *Metody a zásady interpretace práva*, s. 116.

²⁴³ Ibid.

²⁴⁴ Ibid.

Ustanovenia upravujúce konanie o platobnom rozkaze nie sú použiteľné pre konanie o zmenkovom platobnom rozkaze a naopak.²⁴⁵

Najvyšší súd tak uprednostnil zásadu tematickej rôznosti právneho predpisu a naopak upozadil zásadu výkladu *a rubrica*, o ktorej pojednáme neskôr. Na tento judikát zareagoval zákonodarca okrem iného tým, že zákonom č. 384/2008 Z. z. nadpísal § 175 rubrikou *Zmenkový platobný rozkaz a šekový platobný rozkaz*.

Vo veci vedenej pod sp. zn. 6 Cdo 209/2010 sa Najvyšší súd zaoberal systematickými súvislosťami úpravy predkupného práva. Konkrétne šlo o to, či sa ustanovenie § 604 občianskeho zákonníku (zaradené do ôsmej časti nazvanej *Záväzkové právo*), podľa ktorého

„Predkupné právo neprechádza na dediča oprávnenej osoby a nemožno ho previesť na inú osobu.“,

vzťahuje aj na predkupné právo podľa § 140 (zaradené do druhej časti nazvanej *Vecné práva*):

„Ak sa spoluvlastnícky podiel prevádza, majú spoluvlastníci predkupné právo, ibaže ide o prevod blízkej osobe (§ 116, 117). Ak sa spoluvlastníci nedohodnú o výkone predkupného práva, majú právo vykúpiť podiel pomerne podľa veľkosti podielov.“

Na základe argumentu tematickej rôznosti právneho predpisu Najvyšší súd uzavrel, že tomu tak nie je:

„Ustanovenie § 604 Občianskeho zákonníka, podľa ktorého predkupné právo neprechádza na dediča oprávnenej osoby, sa týka, čomu nasvedčuje i jeho systematické zaradenie, predkupného práva založeného zmluvou, teda obligačného predkupného práva. Na predkupné právo spoluvlastníka založené zákonom v § 140 Občianskeho zákonníka nie je použiteľné. Jeho nepoužiteľnosť vyplýva z povahy predkupného práva spoluvlastníka, ktoré je nerozlučne späté s existenciou spoluvlastníctva, a s dedením vlastníckeho a teda aj spoluvlastníckeho práva. Keďže smrťou spoluvlastníka prechádza jeho spoluvlastnícke právo na dedičov, stávajú sa dedičia zároveň zo zákona aj nositeľmi predkupného práva. Okrem toho odvolací súd nesprávne stotožnil predkupné právo s nárokmi z porušenia predkupného práva. Ustanovenie § 604 Občianskeho zákonníka vylučuje dedenie predkupného práva založeného zmluvou, netýka sa však subjektívnych práv a z nich vyplývajúcich nárokov

²⁴⁵ Stanovisko Najvyššieho súdu z 26. 6. 2008, sp. zn. Objp 3/2006, publikované v Zbierke, č. 19/2008, s. 48.

*vzniknutých porušením predkupného práva. Tieto nároky majúce majetkovú povahu nepochybné sú predmetom dedenia.*²⁴⁶

Na limity zásady tematickej rôznosti poukázal Najvyšší súd pri posudzovaní prípadu týkajúceho sa postúpenia pohľadávky banky za klientom tretej osobe. Šlo o to, či nesplnenie postupu podľa § 92 ods. 8 zákona č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (nachádzajúceho sa v štrnástej časti zákona, nadpisanej ako *Ochrana klientov a bankové tajomstvo* a upravujúceho podmienky, pri splnení ktorých môže banka postúpiť svoju pohľadávku za klientom tretej osobe) má za následok neplatnosť postúpenia pohľadávky banky za klientom tretej osobe alebo „len“ porušenie bankového tajomstva. S tým zároveň súvisela interpretácia ustanovení občianskeho zákonníku, podľa ktorých platí, že

„Nemožno postúpiť pohľadávku, ak by postúpenie odporovalo zákonu alebo dohode s dlžníkom.“ (§ 525 ods. 2)

a

„Neplatný je právny úkon, ktorý svojím obsahom alebo účelom odporuje zákonu alebo ho obchádza alebo sa prieči dobrým mravom.“ (§ 39).

Najvyšší súd teda musel posúdiť, či sa „zákonom“ v zmysle citovaných ustanovení občianskeho zákonníku myslí len samotný občiansky zákonník, alebo aj iné predpisy, a to dokonca aj predpisy prevažne verejnoprávneho charakteru, akým je zákon o bankách. Súd konštatoval, že tento pojem sa vzťahuje aj na verejnoprávne predpisy. Stotožnil sa tak s argumentáciou Krajského súdu v Trenčíne, ktorý uviedol, že

*„je bez významu, že podmienky platnosti postúpenia pohľadávky sú uvedené v zákonomnom predpise, ktorý je predpisom verejného práva. Zmluva o postúpení je občianskoprávnou zmluvou, ktorú upravuje Občiansky zákonník. Táto charakteristika zmluvy nevylučuje možnosť upraviť osobitné podmienky jej platnosti pre špecifický okruh pohľadávok (bankové pohľadávky) v osobitnom zákone verejnoprávnej povahy (zákon o bankách). Pre aplikáciu ustanovenia § 39 OZ je rozhodujúce zistenie, že právny úkon je v rozpore so zákonom. Ustanovenie § 39 OZ nerozlišuje, o akú triedu právnej normy ide (normu verejného alebo súkromného práva).“*²⁴⁷

²⁴⁶ Uznesenie Najvyššieho súdu z 27. 10. 2010, sp. zn. 6 Cdo 209/2010, publikované v Zbierke, č. 26/2011, s. 8.

²⁴⁷ Citované podľa rozsudku Najvyššieho súdu z 24. 4. 2018, sp. zn. 1 Cdo 147/2017, publikovaného v Zbierke, č. 60/2018, s. 5, bod 2.

Najvyšší súd zároveň nepovažoval za pádny argument *a rubrica*, podľa ktorého nemožno podmienky § 92 ods. 8 vzťahovať na úvahy o platnosti postúpenia pohľadávky, nakoľko táto časť zákona sa venuje iba *bankovému tajomstvu*:

„Aj keď je uvedené ustanovenie § 92 zákona o bankách systematicky zaradené do štrnásť časti právneho predpisu s názvom Bankové tajomstvo, nemožno len na základe tohto zaradenia bez ďalšieho usudzovať, že zákonodarca pri úprave postúpenia pohľadávky bankou na nebankový subjekt, mal zámer riešiť výlučne len otázku ne/porušenia bankového tajomstva. Pokiaľ by bolo uvedené cieľom, nič by nebránilo tomu, aby to v znení zákona výslovne uviedol.“²⁴⁸

V tomto prípade bola ale argumentácia Najvyššieho súdu nepresná, nakoľko v znení účinnom od 10. 6. 2013²⁴⁹ už nebola štrnásť časť zákona nadpísaná *Bankové tajomstvo*, ale *Ochrana klientov a bankové tajomstvo*.

V inej kauze rozhodovanej obchodným kolégiom Najvyššieho súdu šlo o to, či v prípade zániku poistenia z dôvodu nezaplatenia jednorazového poistenia v lehote podľa § 801 občianskeho zákonníku má poistiteľ právo na celé poistné alebo na jeho pomernú časť. Rozhodujúce bolo posúdenie vzťahu ustanovení § 803 ods. 2 a 3 občianskeho zákonníku:

„Ak zanikne poistenie pred uplynutím doby, za ktorú bolo bežné poistné zaplatené, je poistiteľ povinný zvyšujúcu časť poistného vrátiť.“ (§ 803 ods. 2)

„Ak nastala poistná udalosť a dôvod ďalšieho poistenia tým odpadol, patrí poistiteľovi poistné do konca poistného obdobia, v ktorom poistná udalosť nastala; jednorazové poistné patrí poistiteľovi aj v týchto prípadoch vždy celé.“ (§ 803 ods. 3)

Najvyšší súd pri výklade § 803 ods. 3 aplikoval zásadu tematickej rôznosti častí právneho predpisu a konštatoval, že

„Časť vety za bodkočiarkou v ustanovení § 803 ods. 3 Občianskeho zákonníka (»jednorazové poistné patrí poistiteľovi aj v týchto prípadoch celé«) možno vykladať len vo vzťahu k časti vety pred bodkočiarkou a aplikovať len pre prípad predvídaný touto časťou vety (»ak nastala poistná udalosť a dôvod ďalšieho poistenia tým

²⁴⁸ Ibid, s. 11, bod 26.

²⁴⁹ A teda aplikovateľnom na daný prípad, keďže zmluva o postúpení pohľadávok bola uzavretá dňa 27. 6. 2013.

odpadol, patrí poisťiteľovi ...«), nie však vo vzťahu k odseku 2 uvedeného paragrafu upravujúcemu celkom inú hypotézu a dispozíciu.²⁵⁰

Subsidiárne argumentoval Najvyšší súd teleologicky:

„Opačný výklad by znamenal, že ak zaniklo poistenie pre nezaplatenie poistného, je ten, kto uzavrel poistnú zmluvu povinný platiť poistné napriek tomu, že poisťovateľ už žiadnu poistnú ochranu neposkytuje. Plnenie poistného by tak postrádalo akýkoľvek hospodársky dôvod a bolo by v rozpore so zmyslom poistenia, princípom reciprocity a požiadavkou vyváženosti práv a povinností v záväzkových vzťahoch.²⁵¹

Zásada tematickej jednoty zohrala dôležitú rolu aj pri interpretácii čl. 26 ods. 2 Ústavy nálezom Ústavného súdu. Podľa tohto ustanovenia platí, že

„Každý má právo vyjadrovať svoje názory slovom, písmom, tlačou, obrazom alebo iným spôsobom, ako aj slobodne vyhľadávať, prijímať a rozširovať idey a informácie bez ohľadu na hranice štátu. Vydávanie tlače nepodlieha povolovaciemu konaniu. Podnikanie v odbore rozhlasu a televízie sa môže viazať na povolenie štátu. Podmienky ustanoví zákon.“

V tomto rozhodnutí šlo o to, či sa posledná veta, zmocňujúca zákonodarcu k prijatiu podrobnejšej vykonávacej úpravy, vzťahuje aj na prvú vetu zakotvujúcu právo vyjadrovať, vyhľadávať, prijímať a rozširovať názory, idey a informácie. Ak by sme bez ďalšieho aplikovali jednu z direktív zásady tematickej jednoty, dospeli by sme k záveru, že táto posledná veta odseku sa má vzťahovať na všetky predchádzajúce vety tohto odseku. Ústavný súd ale takúto interpretáciu odmietol:

„Poslednú vetu čl. 26 ods. 2 ústavy »Podmienky ustanoví zákon.« možno uplatňovať iba v nadväznosti na predchádzajúcu vetu: »Podnikanie v odbore rozhlasu a televízie sa môže viazať na povolenie štátu.« Obe citované vety čl. 26 ods. 2 ústavy nemožno vysvetľovať a uplatňovať ako generálne splnomocnenie pre zákonodarcu, aby v zákone ustanovil podmienky pre uplatnenie slobody prejavu alebo práva vyhľadávať, prijímať a rozširovať idey a informácie (II. ÚS 28/96).²⁵²

²⁵⁰ Stanovisko obchodného kolégia Najvyššieho súdu zo 16. 12. 2005, sp. zn. 1 Obpj 1/2005, publikované v Zbierke, č. 21/2006, s. 51.

²⁵¹ Ibid, s. 51-52.

²⁵² Nález Ústavného súdu z 11. 3. 1999, sp. zn. PL. ÚS 15/98, s. 29.

Tento záver považujeme za správny. Zásadu tematickej jednoty totiž možno aplikovať nielen v rámci jedného odseku, ale aj v rámci celého článku. Preto je namieste prihliadať k čl. 26 ods. 4, podľa ktorého platí, že

„Slobodu prejavu a právo vyhľadávať a šíriť informácie možno obmedziť zákonom, ak ide o opatrenia v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu práv a slobôd iných, bezpečnosť štátu, verejného poriadku, ochranu verejného zdravia a mravnosti.“

Zatiaľ čo v oblasti podnikania v odbore rozhlasu a televízie má zákonodarca širší manévrovací priestor (ustanovuje tu podmienky povoľovacieho režimu), v oblasti obmedzení slobody prejavu a šírenia informácií je výrazne obmedzený dôvodmi, ktoré takéto obmedzenia ospravedlňujú.

Do systematického výkladu zaraďujeme aj výkladové postupy, pri ktorých súdy prikladajú význam členeniu právneho poriadku na jednotlivé právne odvetvia. Napríklad Najvyšší súd v roku 2003 judikoval, že pohľadávky majúce základ vo verejnom práve a súkromnoprávne pohľadávky nie sú pre účely § 580 vety prvej občianskeho zákonníku pohľadávkami „rovnakého druhu“ a preto ich vzájomné započítanie nie je možné.²⁵³ Podobne v inej veci Najvyšší súd konštatoval, že „vecné bremeno“ v zmysle § 22 zákona č. 79/1957 Zb. výrobe, rozvoje a spotrebe elektriny (elektrizačný zákon), upravujúceho prekládku elektrického vedenia, nie je vecným bremenom v zmysle občianskeho zákonníka, a preto príslušnosť civilných súdov v sporoch s tým súvisiacich nie je daná.²⁵⁴

3.11 Zásada výkladu *a rubrica*, výklad podľa preambuly a poznámky pod čiarou

Súčasťou právneho predpisu bývajú zvyčajne nadpisy jednotlivých častí, hláv, oddielov alebo konkrétnych paragrafov. Tieto nadpisy, *rubriky*, podliehajú legislatívnemu procesu rovnako ako samotný normatívny text, a preto je vhodné k nim pri výklade právneho predpisu prinajmenšom prihliadať. V prípade nejasnosti môže nadpis v právnom predpise prispieť k správne porozumeniu interpretovaného textu. Argument *a rubrica* sa často môže prekrývať s argumentom tematickou rôznosťou právneho predpisu – interpret môže argumentovať tým, že predmetná úprava je obsiahnutá práva v určitej časti právneho predpisu a zároveň môže argumentovať nadpisom tejto časti.

²⁵³ Rozsudok Najvyššieho súdu z 20. 2. 2003, sp. zn. Sž-o-KS 87/03, publikovaný v Zbierke, č. 8/2005.

²⁵⁴ Rozsudok Najvyššieho súdu z 31. 5. 2005, sp. zn. 1 Cdo 190/2004, publikovaný v Zbierke, č. 39/2006; viď tiež podkapitolu 5.2.

Vo výkladovom uznesení vydanom pod sp. zn. II. ÚS 31/97 Ústavný súd posudzoval otázku, či výsledok referenda podľa čl. 93 a nasl. Ústavy má priame právne účinky. Ústavný súd rozhodol, že áno, argumentujúc pritom okrem iného nadpisom Druhého oddielu Piatej hlavy Ústavy:

„Druhý oddiel piatej hlavy Ústavy Slovenskej republiky má pomenovanie Referendum. Ústavodarca týmto pomenovaním výslovne prejavil zámer spojiť s hlasovaním občanov právne účinky. [...]

Referendum je ústavnoprávny inštitút, ktorého účelom je zabezpečiť občanom štátu, aby bezprostredne spolupôsobili pri tvorbe štátnej vôle. Občania v referende uplatňujú toto svoje oprávnenie hlasovaním, ktoré má právne účinky. Hlasovanie občanov bez právnych účinkov je ľudovou iniciatívou, plebiscitom.“²⁵⁵

Túto argumentáciu však považujeme za nadbytočnú. Skôr než z nadpisu tohto oddielu možno právnu záväznosť referenda dovodzovať z viacerých ustanovení Ústavy, najmä z použitia slova „rozhodnúť“ (čl. 93 ods. 2), resp. „rozhodnutie“ (čl. 98 ods. 1). Prípadne možno argumentovať tiež zaradením úpravy referenda do Piatej hlavy Ústavy nazvanej *Zákonodarná moc*.

Argument *a rubrica* použil Ústavný súd v priamom spojení so zásadou tematickej rôznosti právneho predpisu pri posudzovaní vzťahu medzi ustanoveniami čl. 19 ods. 2 (právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života) a čl. 41 ods. 1 vety prvej Ústavy (ochrana manželstva, rodičovstva a rodiny). Zatiaľ čo prvé ustanovenie je zaradené do Druhého oddielu Druhej hlavy Ústavy (*Základné ľudské práva a slobody*), druhé patrí do Piateho oddielu (*Hospodárske, sociálne a kultúrne práva*). Ústavný súd v tejto súvislosti uviedol:

„Ak by sa pri vymedzovaní obsahu práv priznaných podľa čl. 41 neprihliadalo na názov piateho oddielu druhej hlavy ústavy, medzi právom na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do rodinného života podľa čl. 19 ods. 2 a medzi ochranou manželstva, rodičovstva a rodiny podľa čl. 41 by nebol rozdiel. Ústavodarca však obe práva upravil v rozdielnych oddieloch ústavy preto, aby sa s obomi ustanoveniami ústavy spojil iný obsah, aby štát mal iné povinnosti pri zabezpečovaní práv, ktoré priznal oprávneným osobám.“²⁵⁶

²⁵⁵ Uznesenie Ústavného súdu z 21. 5. 1997, II. ÚS 31/97, s. 28, 25.

²⁵⁶ Nález Ústavného súdu z 28. 10. 1997, sp. zn. II. ÚS 47/97, s. 16.

Podobnú štruktúru argumentácie malo uznesenie Ústavného súdu vo veci PL. ÚS 7/96, v ktorom uviedol, že:

„Pre konanie o tejto časti námietky irelevantné je porušenie čl. 55 ods. 2 ústavy, lebo ochrana hospodárskej súťaže sa v systematike ústavy zaraďuje do Tretej hlavy Prvého oddielu ústavy, ktorý sa nazýva Hospodárstvo Slovenskej republiky. Ustanovenia čl. 12 a čl. 13 ústavy zaručujú ochranu iba základným právam a slobodám podľa Druhej hlavy ústavy.“²⁵⁷

Ústavný súd tak na základe znenia rubriky Druhej hlavy Ústavy (*Základné práva a slobody*) a rubrik ostatných hláv Ústavy (ktoré nezmieňujú základné práva a slobody) dovodil, ktoré ustanovenia Ústavy sa týkajú ochrany týchto práv a ktoré nie. K podobným záverom dospel Ústavný súd aj v ďalších rozhodnutiach.²⁵⁸ Naopak za nekonzistentné s týmto výkladom možno označiť rozhodnutie Ústavného súdu, v ktorom konštatoval porušenie práva na štátne občianstvo podľa čl. 5 Ústavy (súčasť Prvej hlavy, ktorá nemá nadpis).²⁵⁹ Podľa tohto ustanovenia platí, že:

„Nadobúdanie a stratu štátneho občianstva Slovenskej republiky ustanoví zákon.“
(ods. 1)

„Nikomu nemožno odňať štátne občianstvo Slovenskej republiky proti jeho vôli.“
(ods. 2)

Argumentácia Ústavného súdu v tomto prípade však bola veľmi lakonická a súd nevysvetlil, či je vo všeobecnosti možné „nachádzať“ základné práva a slobody aj mimo Druhej hlavy Ústavy.

Ako sme uviedli vyššie, okrem samotného normatívneho textu, teda jednotlivých ustanovení, ktorých normatívna relevancia je celkom nesporná, obsahuje právny predpis tiež niektoré spornejšie komponenty. Vyššie sme pojednávali o rubrikách, môžeme však zmieniť tiež preambuly a poznámky pod čiarou.

Preambuly bývajú v prípade niektorých – spravidla mimoriadne významných – právnych predpisov prijímané ako určitý úvod do právneho predpisu, odkazujúci na ciele právnej úpravy, jej hodnotové východiská alebo zdôrazňujúci určité významné dejinné okolnosti jej prijatia. Už

²⁵⁷ Nález Ústavného súdu z 27. 2. 1996, sp. zn. PL. ÚS 7/96, s. 41.

²⁵⁸ Viďte napríklad nález Ústavného súdu z 24. 6. 1998, sp. zn. PL. ÚS 13/97, s. 17, vo vzťahu k čl. 55 ods. 2 Ústavy.

²⁵⁹ Nález Ústavného súdu z 22. 4. 1997, II. ÚS 23/96.

podľa názvu býva preambula umiestnená pred paragrafované znenie zákona či iného právneho predpisu. Napríklad Ústava obsahuje za nadpisom *Preambula* tento text:

„My, národ slovenský, pamätajúc na politické a kultúrne dedičstvo svojich predkov a na stáročnú skúsenosť zo zápasov o národné bytie a vlastnú štátnosť, v zmysle cyrilo-metodského duchovného dedičstva a historického odkazu Veľkej Moravy, vychádzajúc z prirodzeného práva národov na sebaurčenie, spoločne s príslušníkmi národnostných menšín a etnických skupín žijúcich na území Slovenskej republiky, v záujme trvalej mierovej spolupráce s ostatnými demokratickými štátmi, usilujúc sa o uplatňovanie demokratickej formy vlády, záruk slobodného života, rozvoja duchovnej kultúry a hospodárskej prosperity, teda my, občania Slovenskej republiky, uznášame sa prostredníctvom svojich zástupcov na tejto ústave:“,

za ktorým nasleduje samotný text Ústavy.

Ústavný súd stál v 90. rokoch pred otázkou, či je možné v konaní pred ním posudzovať súlad *preambuly* zákona s Ústavou. Súd konštatoval, že to nie je možné, a že posudzovať možno len súlad paragrafovaného znenia zákona s Ústavou.²⁶⁰ Zároveň však *preambule* zákona č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky priznal interpretačnú relevanciu, keď uviedol, že § 1 ods. 1 zákona

„je však podľa právneho názoru ústavného súdu potrebné vykladať vo väzbe na tú časť jeho preambuly, podľa ktorej je slovenský jazyk: »aj všeobecným dorozumievacím prostriedkom jej občanov«. Aby sa dosiahol tento účel zákona a slovenský jazyk mohol slúžiť ako všeobecný dorozumievací prostriedok jej občanov, bolo potrebné, aby v tých prípadoch zákonnej úpravy, kde by tento účel (a prostredníctvom iného ako slovenského jazyka) nebolo možné dosiahnuť, mal zákonom stanovenú prednosť pred »ostatnými jazykmi používanými na území Slovenskej republiky«.“²⁶¹

Tento záver však môže viesť k určitej nekonzistentnosti. Na jednej strane je takto znemožnené posudzovanie ústavnosti *preambuly* zákona, ale jej interpretačná direktíva (ktorá pritom môže byť protiústavná) aj tak môže zasahovať do interpretácie a aplikácie zákona. Z hľadiska racionálneho usporiadania právneho poriadku by potom bolo vhodnejšie, aby interpretačné direktívy neboli obsiahnuté v *preambule*, ale napríklad v úvodných ustanoveniach právneho predpisu, formulujúcich všeobecné zásady jeho aplikácie a interpretácie. Naopak, v prospech

²⁶⁰ Nález Ústavného súdu z 9. 9. 1997, sp. zn. PL. ÚS 8/96, s. 25.

²⁶¹ Ibid, s. 26.

interpretačnej relevancie preambuly svedčí to, že o tejto časti návrhu právneho predpisu sa zvyčajne hlasuje rovnako ako o jeho zvyšnej časti – na rozdiel od napríklad dôvodovej správy, o ktorej budeme pojednávať v kapitole o historickom výklade.

Naopak odmietavý názor vo vzťahu k interpretačnej relevancii preambuly prezentoval Ústavný súd v neskoršom uznesení, keď uviedol, že

„Preambuly nie sú esenciálnou náležitosťou žiadneho normatívneho aktu a sú pre posudzovanie jeho normatívneho obsahu bez právneho významu.“²⁶²

Vo vzťahu k Ústave prezentoval rovnaký názor Drgonec, podľa ktorého

„Doplnkovú povahu preambuly znovu vylučuje spôsob jej formulovania, ktorý svojou všeobecnosťou neprispieva k hľadaniu a objasňovaniu konkrétneho správania predpísaného normatívnym textom Ústavy.“²⁶³

Právny predpis často nemožno aplikovať izolovane, ale naopak len v súvislosti s inými právnymi predpismi. Za účelom odkazu na tieto ďalšie právne predpisy používa tvorca právneho predpisu často poznámky pod čiarou, ktoré špecifikujú, aký konkrétny predpis má na mysli. Tým sa zabezpečí väčšia prehľadnosť právneho predpisu, keďže normatívny text vďaka poznámke pod čiarou nie je zbytočne presýtený dlhými citáciami iných právnych predpisov. Napríklad občiansky zákonník v dnes platnom a účinnom znení obsahuje 26 poznámok pod čiarou.

Vrcholné súdy Slovenskej republiky vo viacerých prípadoch priznali poznámke pod čiarou určitú právnu relevanciu. Napríklad Ústavný súd uviedol nasledovné:

„Pri hľadaní odpovede na právnu charakteristiku zdravotných poisťovní má pre interpretáciu textu § 2 ods. 1 zákona o zdravotných poisťovniach nezanedbateľný význam aj poznámka pod čiarou k odkazu 3, a to napriek tomu, že vo všeobecnosti platí, že poznámka pod čiarou nemá bezprostredný normatívny charakter. Na druhej strane ale nemožno spochybňovať, že poznámka pod čiarou uvedená v texte právneho predpisu predstavuje dôležitú »normatívnu« informáciu, ktorá má význam z hľadiska interpretácie príslušnej právnej normy. V danom prípade § 2 ods. 1 zákona o zdravotných poisťovniach odkazuje na § 56 ods. 1 Obchodného zákonníka [...].“²⁶⁴

²⁶² Uznesenie Ústavného súdu z 28. 6. 1999, sp. zn. I. ÚS 30/99, s. 33.

²⁶³ DRGONEC, J.: *Ústava Slovenskej republiky*, s. 156.

²⁶⁴ Nález Ústavného súdu z 26. 1. 2011, sp. zn. PL. ÚS 3/09, s. 40.

Podobne Najvyšší súd vo vzťahu k zákonu č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií) konštatoval, že

„Podľa § 1 zákona o slobode informácií tento zákon upravuje podmienky, postup a rozsah slobodného prístupu k informáciám. V poznámke k tomuto ustanoveniu je citovaný aj čl. 26 ústavy, ktorá síce nemá normatívnu povahu, ale vyjadruje zámer zákonodarcu, čo sa týka účelu zákona o slobode informácií, t. j. úpravou v tomto zákone sa má chrániť reálne uplatnenie čl. 26 Ústavy Slovenskej republiky.“²⁶⁵

²⁶⁵ Rozsudok Najvyššieho súdu z 28. 2. 2013, sp. zn. 5 SžI 20/2012, publikovaný v Zbierke, č. 106/2013, s. 46.

4. Historický výklad

Zatiaľ čo pri jazykovom výklade skúmame syntaktické (gramatické), sémantické, pragmatické a iné jazykové vlastnosti právneho textu, a pri systematickom výklade zase rozoberáme súvislosti jednotlivých ustanovení právneho predpisu alebo rôznych právnych predpisov v rámci celého právneho poriadku, základom historického výkladu je dôraz na *časové hľadisko právneho predpisu*.

Pri historickom výklade tak skúmame buď to, čo prijatiu právneho predpisu predchádzalo (úmysel zákonodarcu, teleologický zámer zákonodarcu, odvrhnutie zamietnutej alternatívy), čo naopak nasledovalo po jeho prijatí (zohľadnenie vývoja právnej úpravy), prípadne výnimočne právny predpis „posúvame“ na časovej osy tak, že vyvodzujeme interpretačné dôsledky z právnej úpravy, ktorá ešte nie je účinná (zohľadnenie predúčinného práva).

Základom historického výkladu bývajú zvyčajne úvahy o úmysle či zámere zákonodarcu. Pri týchto úvahách vychádzame z predpokladu, že právo nie je samoúčelným výtvorom, ale je naopak cieleným výsledkom zákonodarného procesu, za ktorým možno nájsť určitý úmysel či zámer. Z toho dôvodu považujeme za relevantný zámer zákonodarcu, resp. tvorcu právneho predpisu. Pre tieto úvahy je charakteristické, že historický pohľad sa do istej miery prekrýva s teleologickým pohľadom – pre prehľadnosť budeme v našej práci rozlišovať výklad historický ako do istej miery subjektívizujúci (pokiaľ ide o úmysel zákonodarcu), resp. historizujúci (pokiaľ ide o ďalšie historické fakty), zatiaľ čo pri teleologickom hľadisku budeme od subjektívnych hľadísk čo najviac abstrahovať.²⁶⁶

Ústavný súd a Najvyšší súd vo všeobecnosti považujú historický výklad za legitímnu súčasť interpretácie právneho predpisu a pravidelne pripomínajú, že od doslovného znenia právneho predpisu sa súd môže a musí odchýliť, ak pre to existujú naliehavé dôvody, medzi ktorými menuje aj históriu vzniku právneho predpisu.²⁶⁷

V nasledujúcej kapitole budeme rozoberať tieto interpretačné zásady:

- úmysel zákonodarcu,
- teleologický zámer zákonodarcu,
- odvrhnutie zamietnutej alternatívy,

²⁶⁶ Úmyselne sa tu vyhýbame slovnému spojeniu „objektívny teleologický výklad“, ktoré považujeme za nepresné až zavádzajúce – viďte kapitolu 5.

²⁶⁷ Nález Ústavného súdu z 8. 12. 2010, sp. zn. I. ÚS 306/2010, s. 7-8; rozsudok Najvyššieho súdu z 31. 7. 2017, sp. zn. 6 MCdo 1/2016, publikovaný v Zbierke, č. 61/2018, s. 16, bod 13.

- zohľadnenie vývoja právnej úpravy,
- zohľadnenie predúčinného práva.

4.1 Úmysel zákonodarcu

Základnou zásadou historického výkladu je interpretácia na základe úmyslu zákonodarcu. Podľa tejto zásady skúmame, aký význam prikladal interpretovanému textu zákonodarcu. Jej legitimačným podkladom je ústavne upravená zásada demokratického usporiadania štátu, v ktorom je parlament ako volený zástupca ľudu oprávnený svojimi prejavmi vôle zaväzovať podriadené subjekty. Za relevantný je zvyčajne považovaný úmysel toho zákonodarcu, ktorý je tvorcom daného právneho predpisu – nie teda zákonodarcu neskoršieho.

Najčastejšie využívaným zdrojom pre poznanie úmyslu zákonodarcu býva v našom právnom prostredí dôvodová správa zákona. Podľa § 68 ods. 1 v spojení s § 2 ods. 2 písm. a) zákona č. 350/1996 Z. z. o rokovacom poriadku Národnej rady Slovenskej republiky platí, že návrh zákona alebo ústavného zákona obsahuje jeho paragrafované znenie a dôvodovú správu. Náležitosti dôvodovej správy stanoví § 7 ods. 2 zákona o tvorbe právnych predpisov takto:

„Dôvodová správa sa člení na všeobecnú časť a osobitnú časť. Všeobecná časť dôvodovej správy obsahuje zhodnotenie súčasného stavu s uvedením potreby novej právnej úpravy, spôsobu jej vykonávania, zhrnutie vplyvu v súlade s doložkou vybraných vplyvov, súlad právneho predpisu s inými právnymi predpismi, právom Európskej únie a s medzinárodnoprávnymi záväzkami a ďalšie skutočnosti nevyhnutné na posúdenie návrhu právneho predpisu. Osobitná časť dôvodovej správy obsahuje vecné odôvodnenie jednotlivých navrhovaných ustanovení právneho predpisu; do odôvodnenia sa nesmie preberať text týchto ustanovení.“

Ďalším zdrojmi pre identifikáciu zámeru zákonodarcu môžu byť napríklad uznesenia schválené výbormi pri prerokúvaní návrhu zákona alebo vystúpenia navrhovateľov či iných poslancov v rozprave.

Ku škode veci platí, že Ústavný súd ani Najvyšší súd sa zvyčajne nepúšťajú do argumentačného zdôvodnenia výkladu úmyslom zákonodarcu, a to ani v prípade, keď takýto výklad zohráva dôležitú rolu v danom rozhodnutí súdu. Jednou z výnimiek z pomerne lakonického narábania s výkladom podľa úmyslu zákonodarcu je nález Ústavného súdu posudzujúci ústavnosť úpravy umelého prerušenia tehotenstva. Ústavný súd tu zaujal vcelku skeptické stanovisko k výkladu na základe úmyslu zákonodarcu (ústavodarcu) a uviedol:

„argument zámerom historického ústavodarcu (metóda historického výkladu) má pri výklade ústavy len subsidiárne miesto. Podstatné nie je to, čo jednotliví členovia ústavodarného zboru určitým ústavným ustanovením zamýšľali, ale to, aký text po prebiehajúcej diskusii prijali. Zastupiteľské zbory (ústavodarne orgány) sú tvorené desiatkami či stovkami osôb, pričom určitý subjektívny názor člena či členov zastupiteľského zboru nemožno identifikovať s objektívnym zmyslom zákona. Ostatne práve z dôvodov kolektívnej povahy zastupiteľského zboru je samotný pojem zámer zákonodarcu alebo ústavodarcu fikciou, s ktorou treba, a to hlavne v prípade súdneho prieskumu ústavnosti, zachádzať veľmi opatrne. Zároveň ústavný súd považoval za potrebné zdôrazniť, že podrobná analýza dotknutej rozpravy vo Federálnom zhromaždení Českej a Slovenskej Federatívnej republiky môže viesť aj k iným záverom, aké formulovali k »úmyslu ústavodarcu« pretaveného do dikcie čl. 6 ods. 1 listiny navrhovateľa.

Historická metóda výkladu Listiny základných práv a slobôd má menší význam tiež preto, že k listine neexistuje žiadna detailná dôvodová správa, ktorá je pritom v európskych štátoch, čo sa týka obdobných dokumentov, obvyklá (z nedávno prijatých ústavných dokumentov napr. Poľsko). Žiadna taká podrobná správa neexistuje ani v súvislosti s analogickým ustanovením Ústavy Slovenskej republiky. Taktiež preto prijatie identického ústavného textu »slovenským ústavodarcom« nemôže znamenať, že »slovenský ústavodarca« sa súčasne stotožnil s názormi niekoľkých členov ústavodarného zboru - Federálneho zhromaždenia Českej a Slovenskej Federatívnej republiky. Z toho vyplýva, že pre výklad čl. 15 ods. 1 ústavy sú podstatné nie subjektívne názory niektorých navrhovateľom citovaných poslancov ústavodarného orgánu Českej a Slovenskej Federatívnej republiky prednesené pred viac ako 16-imi rokmi, ale objektívny význam samotného ústavného textu. Preto ústavný súd neakceptoval ani túto námietku navrhovateľov.“²⁶⁸

Podobne kriticky sa vyjadril k možnosti argumentácie dôvodovou správou Najvyšší súd pri rozhodovaní o nároku na jednorazový príspevok politickým väzňom. Podľa zákona č. 462/2002 Z. z. o poskytnutí jednorazového príspevku politickým väzňom platilo, že nárok politických väzňov na jednorazový príspevok prechádza ich smrťou na vdovu či vdovca, alebo prípadne na

²⁶⁸ Nález Ústavného súdu zo 4. 12. 2007, sp. zn. PL. ÚS 12/01, s. 53-54.

deti (§ 2 ods. 2). Naopak dôvodová správa stanovila okruh osôb, na ktoré tento nárok prechádza širšie, a to tak, že

„ak oprávnená osoba zomrela a nárok neprešiel na vdovu (vdovca) prechádza nárok na dedičov oprávnenej osoby v alikvotnom podiele, a to podľa právnych predpisov upravujúcich nadobudnutie dedičstva.“²⁶⁹

Najvyšší súd odmietol rozšíriť dosah § 2 ods. 2 zákona na základe dôvodovej správy a konštatoval, že:

„Dôvodová správa, na ktorú odkazyňa odkazuje pri tomto právnom stave, nemôže byť určujúca, lebo platí len obsah právnej normy a nie to, čo v nej nie je vyjadrené. Nemožno preto zohľadniť argumentáciu odporkyne, podľa ktorej pomerné podiely prechádzajú na dedičov politického väzňa.“²⁷⁰

Veľmi častou praxou v rozhodovacej činnosti vrcholových súdov Slovenskej republiky je však odkazovanie na dôvodovú správu ako na dôkaz o úmysle zákonodarcu, z ktorého následne súd autoritatívne vyvodí interpretačné dôsledky. V judikatúre Najvyššieho súdu sú veľmi časté pasáže, v ktorých sa uvádza, že:

„Z dôvodovej správy k návrhu zákona č. 222/2002 Z. z. vyplýva, že úmyslom zákonodarcu bolo [...].“²⁷¹

„Úmyslom zákonodarcu, ako to vyplýva priamo z dôvodovej správy k zákonu č. 384/2008 Z. z., bolo [...].“²⁷²

„Z dôvodovej správy k zákonu č. 384/2008 Z. z. vyplýva, že úmyslom zákonodarcu bolo [...].“²⁷³

V niektorých prípadoch súdy používajú dôvodovú správu ako podporný argument, napríklad konštatujúc, že

„Tento záver potvrdzuje v plnom rozsahu aj znenie dôvodovej správy k § 1 ods. 2 návrhu ústavného zákona.“²⁷⁴

²⁶⁹ Citované podľa rozsudku Najvyššieho súdu z 29. 4. 2004, sp. zn. Sžn 114/03, publikovaného v Zbierke, č. 20/2005, s. 53.

²⁷⁰ Ibid, s. 54.

²⁷¹ Rozsudok Najvyššieho súdu z 29. 5. 2008, sp. zn. 4 So 189/2007, publikovaný v Zbierke, č. 68/2008, s. 60.

²⁷² Uznesenie Najvyššieho súdu zo 6. 5. 2014, sp. zn. 1 Obdo 11/2011, publikované v Zbierke, č. 32/2016, s. 56.

²⁷³ Uznesenie Najvyššieho súdu z 27. 10. 2010, sp. zn. 5 Cdo 322/2009, publikované v Zbierke, č. 33/2011, s. 34.

²⁷⁴ Uznesenie Ústavného súdu z 31. 5. 1994, sp. zn. I. ÚS 20/94, s. 17.

V týchto prípadoch súd bohužiaľ presne nevysvetlil, či a ako možno z dôvodovej správy odvodit' úmysel zákonodarcu ako celku, a akú rolu má hrať takto zistený úmysel pri interpretovaní určitého predpisu – nevysporiadal sa tak s výhradami voči výkladu na základe úmyslu zákonodarcu, ktoré uvádzame nižšie.

Drgonec vo svojom komentári k Ústave identifikuje vzrastajúcu tendenciu používania dôvodových správ ako výkladového nástroja v judikatúre Ústavného súdu, ktorú odôvodňuje zvýšením kvality samotných dôvodových správ.²⁷⁵

Problematické aspekty výkladu na základe úmyslu zákonodarcu boli zrejme najpodrobnejšie a najpresvedčivejšie rozobraté v americkej doktrinálnej debata. V zásade možno tieto výhrady rozdeliť do troch skupín argumentov. Po prvé, nič také ako úmysel či zámer zákonodarcu v skutočnosti neexistuje. Úmysel je psychologický pojem, ktorý možno identifikovať u zákonodarcu-jednotlivca, ale je pojmovovo vylúčený u zákonodarného zboru, skladajúceho sa z desiatok poslancov.²⁷⁶

Zatiaľ čo prvý argument je ontologický, teda popiera samotnú existenciu úmyslu zákonodarcu, druhý argument je noetický a popiera možnosť vierohodne zistiť úmysel zákonodarcu. Aj ak by sme akceptovali premisu, že z úmyslov jednotlivých poslancov možno skonštruovať spoločný úmysel zákonodarcu ako celku,²⁷⁷ prakticky nikdy nemáme k dispozícii dostatok podkladov, aby sme vierohodne identifikovali tieto jednotlivé úmysly.²⁷⁸

Posledný argument mieri na legitimitu tejto zásady historického výkladu. Aj ak by sme dva vyššie uvedené body označili za neproblematické, stále musíme zodpovedať otázku, či úmysel zákonodarcu je právne relevantný do tej miery, že z neho možno vyvodzovať interpretačné dôsledky. Keďže úmysel zákonodarcu nebol vtelený do právneho predpisu – argumentujú odporcovia historického výkladu –, nejedná sa o záväzný prameň práva. Naopak, jedná sa o súkromné názory členov zákonodarného zboru, ktorým chýba legitimita zákonov.²⁷⁹ Aby tieto názory (či už ich nájdeme v dôvodovej správe alebo v inom zdroji) mali právnu relevanciu, museli by prejsť zákonodarným procesom tak ako text právneho predpisu – ostatne nič nebráni zákonodarnému zboru, aby dôvodovú správu včlenil do právneho predpisu (napríklad ako

²⁷⁵ DRGONEC, J.: *Ústava Slovenskej republiky*, s. 104.

²⁷⁶ RADIN, M.: *Statutory Interpretation*. In: Harvard Law Review, Vol. 43, No. 6, 1930, s. 870-871.

²⁷⁷ Že je to prakticky nemožné, ukázal napríklad DWORKIN, R.: *Riša práva*. Bratislava: Kalligram, 2014.

²⁷⁸ RADIN, M.: *Statutory Interpretation*, s. 870-871.

²⁷⁹ Ibid.

prílohu) a nechal tak o nej hlasovať.²⁸⁰ Ak naopak tieto predstavy určitých členov zákonodarného zboru neprešli zákonodarným procesom, môže pre to existovať jednoduché vysvetlenie – neexistovala pre to dostatočná podpora potrebnej väčšiny; interpretácia na základe dôvodovej správy (či obdobného, menej relevantného historického zdroja) tak naopak môže narúšať zásadu demokratickej legitimacy a vytvárať „vítazov“ legislatívneho procesu z „porazených“.²⁸¹

V slovenskom právnom prostredí vyvstáva ďalší problém spojený s výkladom na základe dôvodovej správy zákona. Ako správne upozornil Hodás,

„v rámci normotvorného procesu sa nezhotovuje tzv. »úplné znenie« dôvodovej správy, t.j. do dôvodovej správy nie sú zapracované odôvodnenia poslaneckých pozmeňujúcich návrhov, ktoré často zásadným spôsobom zmenia normatívny text predložený do parlamentu.“²⁸²

Celú vec nezjednodušuje ani § 96 ods. 1 zákona č. 350/1996 Z. z. o rokovacom poriadku Národnej rady Slovenskej republiky, podľa ktorého sa pri výklade a uplatňovaní zákona použije písomné odôvodnenie schválených pozmeňovacích návrhov; o interpretačnom význame dôvodovej správy ale zákon mlčí. V kontexte Ústavy napríklad platí, že

„Publikovaná dôvodová správa k vládnemu návrhu Ústavy SR nebola upravená a zosúladená s prijatým znením Ústavy SR, hoci výbory a poslanci SNR predložili a odsúhlasili veľa pozmeňovacích návrhov.“²⁸³

Podľa Drgonca je preto použiteľnosť tejto dôvodovej správy prakticky nulová.²⁸⁴

Aj v rámci tejto zásady však možno používať argumenty rôznej presvedčivosti. Je napríklad veľmi sporné vyvodzovať úmysel zákonodarcu v nejakom ohľade na základe vyjadrenia jedného či niekoľkých poslancov; naopak ale môže byť menej kontroverzné vyvodzovať *absenciu* úmyslu zákonodarcu na základe mlčania všetkých aktérov zákonodarného procesu o nejakom aspekte, a to zvlášť tam, kde by sme mlčanie neočakávali. Inými slovami,

²⁸⁰ KAVANAUGH, B.: *Fixing Statutory Interpretation*. In: Harvard Law Review, Vol. 43, Issue 129, 2016; MANNING, J. F.: *Why Does Congress Vote on Some Texts but Not Others?* In: Tulsa Law Review, Vol. 51, Issue 2, 2015.

²⁸¹ STARR, K. W.: *Observations About the Use of Legislative History*. In: Duke Law Journal, Vol. 36, Issue 3, 1987, s. 376.

²⁸² HODÁS, M.: *Odstraňovanie kontradiktórnosti noriem v aplikačnej praxi a doktrína racionálneho zákonodarcu*. In: Právny obzor, 94, č. 4, 2011, s. 374.

²⁸³ CHOVANEC, J.: *Ústava Slovenskej republiky – základný zákon štátu*. Bratislava: Procom, 2002. Citované podľa DRGONEC, J.: *Ústava Slovenskej republiky*, s. 103.

²⁸⁴ DRGONEC, J.: *Ústava Slovenskej republiky*, s. 103.

vyvodzovať, čo *nebolo* úmyslom zákonodarcu, môže byť za určitých okolností menej kontroverzné než vyvodzovať, čo *bolo* jeho úmyslom.²⁸⁵

4.2 Teleologický zámer zákonodarcu

Táto interpretačná zásada úzko súvisí so zásadou výkladu podľa úmyslu zákonodarcu, má obdobné legitimačné pozadie a v zásade môže byť predmetom obdobnej kritiky. Rozdiel spočíva v tom, že zatiaľ čo pri výklade na základe úmyslu zákonodarcu hľadáme na konkrétny jazykový zámer zákonodarcu (teda hľadáme, čo *chcel* zákonodarca povedať), pri výklade podľa teleologického zámeru zákonodarcu skúmame účel, ktorý zákonodarca sledoval pri prijímaní právneho predpisu alebo jeho časti (hľadáme, čo *chcel* zákonodarca dosiahnuť). V ďalšom kroku potom uprednostňujeme taký výklad, ktorý čo najlepšie napĺňa tento sledovaný účel či cieľ.

Príkladom aplikácie zásady výkladu podľa teleologického zámeru zákonodarcu je kauza, v ktorej Najvyšší súd interpretoval slovo „*konanie*“ obsiahnuté v §567m trestného poriadku. Podľa tohto ustanovenia platilo, že

„Konanie začaté pred 1. januárom 2017 sa dokončí podľa predpisov účinných do 31. decembra 2016.“

Konkrétne šlo o to, či sa pod „*konaním*“ myslí trestné konanie vo všeobecnosti alebo konanie pred súdom. Trestný poriadok neobsahoval definíciu, resp. legislatívnu skratku „*konanie*“.

Špecializovaný trestný súd ustanovenie interpretoval tak, že sa nejedná o súdne, ale akékoľvek trestné konanie (resp. akúkoľvek jeho fázu). Argumentoval, že

„Zo siedmej časti Trestného poriadku totiž podľa samosudcu ŠTS vyplýva, že zákonodarca v ňom pojem »konanie« vyjadruje v rôznych významoch, a to okrem iného: »Konanie začaté...« (napr. § 567m Tr. por.) a »Konanie, v ktorom bola podaná obžaloba...« (napr. §567f ods. 2, § 567a Tr. por.), z čoho vyplýva, že keď má ísť o konanie, v ktorom je podstatným časovým údajom dátum podania obžaloby, zákonodarca túto skutočnosť výslovne v prechodných ustanoveniach uvádza.“²⁸⁶

²⁸⁵ Vid'te TALEB, N. N.: *Antifragile*, s. 310-311.

²⁸⁶ Citované podľa uznesenia Najvyššieho súdu z 20. 11. 2018, sp. zn. 2 Ndt 38/2018, publikovaného v Zbierke, č. 21/2019, s. 65; jedná sa o zhrnutie argumentácie Špecializovaného trestného súdu slovami Najvyššieho súdu, nie o priamo citáciu.

Najvyšší súd túto argumentáciu odmietol a prijal opačný výklad, podľa ktorého sa jedná iba o súdne konanie:

„Historický výklad právnej normy spočíva v skúmaní zmyslu právnej normy v období, v ktorom zákonodarca príslušnú právnu normu prijímal. Pri tomto výklade sa berie do úvahy napríklad dôvodová správa k zákonu, doplňujúce a pozmeňujúce návrhy k zákonu a pod. V predmetnej veci bolo prechodné ustanovenie § 567m do Trestného poriadku doplnené zákonom č. 316/2016 Z. z. o uznávaní a výkone majetkového rozhodnutia vydaného v trestnom konaní v Európskej únii a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Cieľom čl. III tohto zákona (podľa jeho dôvodovej správy) bolo zmeniť právnu úpravu týkajúcu sa vymedzenia okruhu okresných súdov v sídle krajského súdu na účely trestného konania o trestných činoch uvedených v § 16 ods. 1 Tr. por., čím by sa zabezpečilo rovnomerné zaťaženie určených okresných súdov v sídle Krajského súdu v Bratislave a Krajského súdu v Košiciach a znížil by sa nápad na Okresnom súde Bratislava I a Okresnom súde Košice I. Zároveň sa predmetným zákonom rozšíril aj okruh trestných činov patriacich do pôsobnosti ŠTS, ktorého pôsobnosť rozšíril o trestné činy extrémizmu. Pôsobnosť prejednávať tieto trestné činy a rozhodovať o týchto trestných činoch sa stiahla z 54 okresných súdov na jeden a tým je ŠTS. Vo vzťahu k prechodnému ustanoveniu § 567m Tr. por. je v dôvodovej správe k tomuto zákonu uvedené: »Vzhľadom na navrhované rozšírenie okruhu okresných súdov v sídle krajského súdu na účely trestného konania o trestných činoch uvedených v § 16 ods. 1 Tr. por. pre obvod Krajského súdu v Bratislave a pre obvod Krajského súdu v Košiciach a určenie územných obvodov pre tieto okresné súdy v sídle krajského súdu sa navrhuje doplniť právnu úpravu o prechodné ustanovenie, ktoré bude riešiť prípadné kolízie pri určovaní príslušnosti súdov vykonávajúcich trestné konanie o trestných činoch uvedených v § 16 ods. 1 Tr. por. Uvedené platí aj pre rozšírenie pôsobnosti ŠTS na trestné činy extrémizmu podľa § 140a Tr. zák. To znamená, že všetky konania začaté pred 1. januárom 2017 sa dokončia podľa doterajších predpisov.«

Vychádzajúc z uvedeného, ako aj z nadväzujúceho teleologického výkladu čl. III zákona č. 316/2016 Z. z. je zrejmé, že úmyslom zákonodarcu v tejto časti bolo odbremeniť najzaťaženejšie súdy rozložením trestných vecí na ďalšie okresné súdy v obvode Krajského súdu v Bratislave a v obvode Krajského súdu v Košiciach a zároveň vo vzťahu k trestným činom extrémizmu založiť pôsobnosť ŠTS. Z tohto dôvodu by bol výklad pojmu »konanie« podaný ŠTS v rozpore s úmyslom zákonodarcu, ako aj s účelom

predmetnej novely, pretože podľa tohto výkladu by bola príslušnosť ďalších okresných súdov v obvode Krajského súdu v Bratislave a v obvode Krajského súdu v Košiciach, ako aj pôsobnosť ŠTS prejednávať a rozhodovať trestné činy extrémizmu podľa § 140a Tr. zák. daná až vo veciach, v ktorých bolo trestné konanie začaté po 1. januári 2017. ŠTS podaný výklad pojmu »konanie« vo vzťahu k predmetnej novele by tak mal za následok, že zákonodarcom sledovaná zmena (spočívajúca v odbremenení najzaťaženejších súdov rozložením v novele vymedzených trestných vecí na ďalšie súdy) by sa reálne začala prejavovať až v priebehu niekoľkých mesiacov, resp. rokov (v závislosti od dĺžky prípravného konania), čo však (s poukazom na vyššie uvedené) nebolo jeho úmyslom pri koncipovaní predmetnej novely Trestného poriadku. Z tohto dôvodu je potrebné prikloniť sa k výkladu pojmu »konanie« podanému Okresným súdom Bratislava I, v zmysle ktorého konaním na účely prechodného ustanovenia § 567m Tr. por. sa rozumie súdne konanie, t. j. konanie po podaní obžaloby.²⁸⁷

Najvyšší súd tak preferoval taký výklad, ktorý vo väčšej miere naplnil účel predmetnej právnej úpravy dovodený z dôvodovej správy k zákonu.

Druhým príkladom aplikácie tejto výkladovej zásady, ktorý budeme v práci analyzovať, je už spomenuté uznesenie Ústavného súdu zo dňa 19. 9. 2018, sp. zn. PLz. ÚS 2/2018. Pre zopakovanie uvádzame, že Ústavný súd v tomto rozhodnutí dospel k záveru, že člena Súdnej rady nemôže počas jeho 5-ročného funkčného obdobia odvolať orgán, ktorý ho do funkcie menoval. Ústavný súd v prospech tohto záveru argumentoval zásadou nezávislosti súdnej moci, ktorý v prípade Súdnej rady vyvodil zo zamýšľaného účelu novely Ústavy, ktorá tento orgán zriadila:

„Práve posilnenie inštitucionálnej nezávislosti súdnej moci od moci výkonnej a zákonodarnej bolo kľúčovým argumentom pre zakotvenie súdnej rady do siedmej hlavy ústavy upravujúcej súdnu moc ústavným zákonom č. 90/2001 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov a v zmysle dôvodovej správy ktorého »Začlenenie Súdnej rady Slovenskej republiky do siedmej hlavy Ústavy Slovenskej republiky zvyrazňuje jej nezávislé postavenie od moci zákonodarnej, ako aj výkonnej a je reálnym naplnením ústavnej zásady nezávislosti a oddelenia výkonu súdnej moci od iných orgánov štátu. Zodpovedá tak požiadavke Odporúčania Rady Európy No R (94) 12 Výboru ministrov členských štátov Rady

²⁸⁷ Ibid, s. 66.

Európy z 13. októbra 1994 na nezávislosť orgánu zodpovedného za výber a služobný postup od vlády a štátnej správy.«. Dôvodová správa k ústavnému zákonu č. 90/2001 Z. z. tak plne podporuje záver, že na súdnu radu sa vzťahuje záruka nezávislosti od výkonnej moci a zákonodarnej moci, táto záruka sa vzťahuje aj na jej jednotlivých členov, ktorými je tvorená, keďže by nebolo možné hovoriť o nezávislom rozhodovaní, resp. nezávislosti súdnej rady, ak by nebolo garantované, že jej jednotliví členovia rozhodujú nezávisle, resp. sú nezávislí, neviazaní akýmkoľvek príkazom, a to ani »politickým príkazom« kreujúceho orgánu.»²⁸⁸

Ako sme už uviedli vyššie v podkapitole 3.9, tento záver je veľmi problematický, keďže výslovné a zrozumiteľné znenie Ústavy²⁸⁹ je tu „prebité“ dôvodovou správou k ústavnému zákonu. Okrem toho platí, že Ústava výslovne označuje niektoré orgány ako nezávislé²⁹⁰ – Súdna rada medzi ne nepatrí. Ústavný súd pritom v inom náleze konštatoval, že

„Ústavodarca nezávislosť prisúdil len určitým orgánom a výslovne to ustanovil v ústave. U orgánov, kde nezávislosť nechce priznať, v ústave ju neuvádza. Odporovalo by ústave priznať ju prokuratúre obyčajným zákonom.»²⁹¹

Účelom, ktorý sledoval tvorca právneho predpisu, argumentoval tiež Ústavný súd pri výklade vzťahu čl. 125 ods. 1 písm. d) a čl. 142 ods. 1 Ústavy. Podľa prvého z týchto ustanovení platí, že Ústavný súd rozhoduje okrem iného o súlade všeobecne záväzných nariadení orgánov územnej samosprávy so zákonmi, ak o nich nerozhoduje iný súd. Podľa čl. 142 ods. 1 potom platí, že

„Súdy rozhodujú v občianskoprávných a trestnoprávných veciach; súdy preskúmajú aj zákonnosť rozhodnutí orgánov verejnej správy a zákonnosť rozhodnutí, opatrení alebo iných zásahov orgánov verejnej moci, ak tak ustanoví zákon.“

Navrhovateľ v tomto prípade namietal protiústavnosť § 250zfa občianskeho súdneho poriadku, ktorý stanovil kompetenciu súdov rozhodovať o súlade všeobecne záväzných nariadení obcí so zákonom – podľa jeho argumentácie Ústava v čl. 142 ods. 1 (ani nikde inde) nezakotvila právomoc všeobecných súdov v iných než občianskoprávných a trestnoprávných veciach a čl. 125 ods. 1 písm. d) v tomto kontexte nepredstavoval kompetenčné ustanovenie. Ústavný

²⁸⁸ Uznesenie Ústavného súdu z 19. 9. 2018, sp. zn. PLZ. ÚS 2/2018, s. 9-10.

²⁸⁹ Čl. 141a ods. 2, podľa ktorého sú členovia Súdnej rady volení a odvolávaní tam uvedenými ústavnými orgánmi.

²⁹⁰ Jedná sa o súdy (čl. 27 ods. 3, čl. 46 ods. 1, čl. 141 ods. 1), Slovenskú národnú banku (čl. 56 ods. 1), Najvyšší kontrolný úrad (čl. 60 ods. 1) a Ústavný súd (čl. 124).

²⁹¹ Nález Ústavného súdu zo 4. 3. 1998, sp. zn. PL. ÚS 17/96, s. 27.

súd túto argumentáciu odmietol poukazom na teleologický zámer ústavodarcu, ktorý v ústavnom zákone č. 90/2001 Z. z. formuloval nový čl. 125 ods. 1 písm. d) Ústavy, obsahujúci tiež vetu „*ak o nich nerozhoduje iný súd.*“ Ústavný súd uviedol:

„Cieľ, ktorý ústavodarca prijatím ustanovení čl. 125 ods. 1 písm. c) a d) ústavy sledoval, je zreteľne vyjadrený v dôvodovej správe k ústavnému zákonu č. 90/2001 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov (ďalej len »ústavný zákon č. 90/2001 Z. z.«), ktorým boli označené ustanovenia do ústavného textu doplnené s účinnosťou od 1. januára 2002. Zo znenia bodu 58 dôvodovej správy k ústavnému zákonu č. 90/2001 Z. z. [...] jednoznačne vyplýva, že cieľom ústavodarcu v rámci zmeny znenia čl. 125 ústavy, pokiaľ ide o ustanovenia odseku 1 písm. c) a d), bolo vytvoriť ústavný základ, aby zákonodarca mohol zákonom zveriť do právomoci všeobecných súdov v rámci výkonu správneho súdnictva rozhodovanie o súlade všeobecne záväzných nariadení orgánov územnej samosprávy s právnymi predpismi vyššej právnej sily.“²⁹²

Posledný prípad, ktorý budeme analyzovať v tejto podkapitole, sa týkal výkladu vtedajšieho § 115 ods. 7 trestného poriadku:

„V inej trestnej veci, ako je tá, v ktorej sa odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky vykonal, možno záznam ako dôkaz použiť len vtedy, ak sa súčasne aj v tejto veci vedie trestné konanie pre trestný čin uvedený v odseku 1.“

Konkrétne šlo v tomto prípade o to, či časť vety „*sa súčasne aj v tejto veci vedie trestné konanie*“ znamená, že v okamihu vykonania či použitia odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky sa vedie iné trestné konanie alebo že vo všeobecnosti platí, že na túto „*inú trestnú vec*“ sa má viesť konanie v zmysle odseku 1. Z tohto rozdielu je zrejmé, že prvý variant by bol priaznivejší pre obvinenú či podozrivú osobu, naopak druhý by dával širšie možnosti orgánom činným v trestnom konaní.

Najvyšší súd uprednostnil druhý z možných výkladov, a to na základe historicko-teleologickej argumentácie:

„Právna úprava, výslovne umožňujúca použiť záznam telekomunikačnej prevádzky v inej veci, ako je tá, v ktorej bolo odpočúvanie vykonané, a obsahovo zodpovedajúca dnešnému zneniu ustanovenia § 115 ods. 7 Trestného poriadku, bola prvýkrát zavedená zákonom č. 247/1994 Z. z., ktorým sa menil a dopĺňal Trestný poriadok (zákon

²⁹² Nález Ústavného súdu z 12. 11. 2014, sp. zn. PL. ÚS 2/2013, s. 22.

č. 141/1961 Zb.). Z dôvodovej správy k tejto novele Trestného poriadku vyplýva, že bola reakciou na nepretržitý nárast kriminality a zároveň bola súčasťou súboru legislatívnych zmien, ktorých cieľom bolo zefektívniť boj proti najzávažnejším, najmä organizovaným formám, trestnej činnosti a proti legalizácii z nej pochádzajúcich príjmov.

[...]

Z uvedeného vyplýva, že cieľom zavedenia možnosti využiť odpočúvaním a záznamom telekomunikačnej prevádzky legálne získané informácie ako dôkazy aj v inej veci, ako len v tej, v ktorej boli získané, bolo (a je) napomôcť pri odhaľovaní a následnom dokazovaní najzávažnejších druhov trestnej činnosti.

Takto identifikovaný účel by však bol len ťažko naplniteľný (resp. len vo veľmi malom množstve prípadov) pri výklade ustanovenia § 115 ods. 7 Trestného poriadku založenom na tom, že už v čase získania dôkazne relevantnej informácie sa požaduje súčasné vedenie trestného konania aj v inej trestnej veci. Z pohľadu tohto výkladu by sa dotknuté ustanovenie javilo byť zbytočné aj preto, že ak je už v čase realizácie odpočúvania vedené trestné konanie aj v inej veci, nič nebráni vydaniu príslušného príkazu a vykonávaniu odpočúvania, ktoré je podľa Trestného poriadku možné aj v štádiu pred začatím trestného stíhania, v tejto inej veci.

Naproti tomu taký výklad tohto ustanovenia, podľa ktorého sa na použitie záznamu telekomunikačnej prevádzky ako dôkazu v inej veci vyžaduje ako jediná podmienka iba to, aby aj v tejto inej trestnej veci bolo vedené trestné konanie pre niektorý z trestných činov predpokladaných v § 115 ods. 1 Trestného poriadku (tzv. vecná súvislosť), je nepochybne spôsobilý vyššie vymedzený účel, ktorý má byť týmto ustanovením dosiahnutý, lepšie naplniť.

Preto slovo »súčasne« použité v ustanovení § 115 ods. 7 Trestného poriadku sa viaže výlučne k Trestným poriadkom »požadovanej« právnej kvalifikácii a nie k okamihu získania či použitia záznamu telekomunikačnej prevádzky, čo znamená, že taká kvalifikácia konania, aká sa vyžaduje pre vydanie príkazu na odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky podľa § 115 ods. 1 Trestného poriadku, sa súčasne/zároveň požaduje aj v inej trestnej veci, v ktorej taký príkaz vydaný nebol a v ktorej odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky nebol vykonávaný, avšak v ktorej sa legálnym

*spôsobom, pri dodržaní zákonom stanoveného postupu, získané informácie majú použiť.*²⁹³

Zákonodarca túto pomerne nešťastnú formuláciu nahradil novým znením § 115 ods. 7 trestného poriadku, ktorý znie takto:

*„V inej trestnej veci, ako je tá, v ktorej sa odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky vykonal, možno záznam ako dôkaz použiť len vtedy, ak ide o trestné konanie pre trestný čin uvedený v odseku 1.“*²⁹⁴

V tejto súvislosti tiež považujeme za zaujímavé poukázať na vyššie citovaný rozsudok Najvyššieho súdu, v ktorom slovo „*súčasne*“ interpretoval presne naopak, poukazujúc pritom na jeho slovníkovú definíciu.²⁹⁵ Aj to svedčí o skutočnosti, že samotný jazykový výklad právneho predpisu v mnohých prípadoch nie je dostačujúci a musí byť doplnený o ďalšie interpretačné nástroje.

4.3 Odvrhnutie odmietnutej alternatívy

Na základe ďalšej interpretačnej zásady možno usudzovať na úmysel zákonodarcu (alebo jeho teleologický zámer) nie z toho, čo zákonodarný zbor prijal – napríklad dôvodovú správu –, ale naopak z toho, čo *odmietol* prijať. Podľa tejto argumentácie je neprijatie určitého normatívneho textu dôkazom o *negatívnom úmysle* zákonodarcu, t. j. o tom, že zákonodarca si niečo neželal.

Príklad, ktorý sme pre túto prácu vybrali, nie je typický, nakoľko sa netýka zákonodarného procesu *stricto sensu*, teda procesu prijímania zákonov alebo ústavných zákonov Národnou radou SR, ale jedná sa o proces prijímania textu medzinárodnej zmluvy. V náleze z roku 2007 posudzoval Ústavný súd ústavnosť úpravy umelého prerušenia tehotenstva. V pasáži, ktorá je tu pre nás relevantná, sa súd zaoberal otázkou, či čl. 6 ods. 1 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach chráni aj život pred narodením. Podľa tohto ustanovenia platí nasledujúce:

²⁹³ Stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu zo 17. 6. 2020, sp. zn. Tpj 46/2020, publikované v Zbierke, č. 22/2020, s. 18-19.

²⁹⁴ Dôvodová správa k novele pochádza z 11. 11. 2020 a za účel zmeny § 115 ods. 7 uvádza práve prekonanie nejednotnosti judikatúry, ktorú ale už v tom čase vyriešil Najvyšší súd.

²⁹⁵ Rozsudok Najvyššieho súdu z 21. 2. 2018, sp. zn. 6 Asan 9/2017, publikovaný v Zbierke, č. 52/2018, citovaný v podkapitole 2.3.

„Každá ľudská bytosť má právo na život. Toto právo je chránené zákonom. Nikto nebude svojvoľne zbavený života.“

Ústavný súd, aplikujúc zásadu odvrhnutia odmietnutej alternatívy, dovodil, že toto ustanovenie *nechráni* život pred narodením. V špecifickom kontexte medzinárodnej zmluvy vychádzal z tzv. *travaux preparatoires*:

„Z histórie procesu dojednávania medzinárodného paktu je známe, že v ňom bol odmietnutý návrh, aby sa jeho čl. 6 ods. 1 vzťahoval aj na obdobie pred narodením. Potvrďuje to Travaux preparatoires Komisie, v ktorom sa uvádza, že bol navrhnutý a zamietnutý návrh, ktorý mal stanoviť, že »Právo na život je späté s ľudskou osobou od momentu počatia, toto právo je chránené zákonom«, pričom Komisia v pomere hlasov 55:0 so 17 zdržaniami definitívne hlasovala za schválenie čl. 6, ktorý neobsahoval odkaz na počatie [...].“²⁹⁶

4.4 Zohľadnenie vývoja právnej úpravy

Úmysel zákonodarcu alebo jeho teleologický zámer je možné identifikovať aj na základe porovnania rôznych postupne prijímaných právnych predpisov upravujúcich tú istú materiu. Z ich totožnosti alebo naopak odlišnosti možno podľa tejto línie argumentácie dovodzovať, že úmyslom zákonodarcu bolo právnú úpravu a jej z nej vychádzajúce interpretačné závery ponechať nezmenené alebo naopak zmeniť. Podľa prvej varianty tejto zásady predpokladáme, že ak je novšia právna úprava totožná (alebo v podstatných znakoch totožná) s predchádzajúcou, bolo úmyslom zákonodarcu prevziať túto právnú úpravu bezo zmien a to vrátane jej zaužívanej interpretácie. Naopak, podľa druhej varianty platí, že ak je právna úprava formulovaná (v relevantných ohľadoch) odlišne, interpretujeme to ako úmysel zákonodarcu zmeniť predmetnú právnú normu.

Jedná sa teda o ďalšiu variáciu na tému výkladu podľa úmyslu zákonodarcu, ktorý však dovodzujeme nepriamo, porovnaním na seba nadväzujúcich právnych úprav. Pritom si možno všimnúť, že táto zásada je do istej miery historizujúcou verziou zásad zákazu synonymického výkladu a zákazu homonymického výkladu, s tým rozdielom, že neposudzujeme viacero súčasne účinných ustanovení, ale ustanovenia po sebe nasledujúce na časovej osi. Turčan používa iné členenie tejto zásady, a to na argumenty *e silentio* a *ex dicto* podľa toho, či v novšej

²⁹⁶ Nález Ústavného súdu zo 4. 12. 2007, sp. zn. PL. ÚS 12/01, s. 42.

právnej úprave chýba niečo, čo bolo obsiahnuté v staršej (*e silentio*), alebo je v nej naopak obsiahnuté niečo nové (*ex dicto*).²⁹⁷

Variantu, pri ktorej je novšia právna úprava odlišná od predchádzajúcej, môžeme ilustrovať na rozhodnutí Najvyššieho súdu týkajúcom sa otázky, či sa právo nájmu bytu premlčuje alebo nie. Prvostupňový aj odvolací súd dovodili, že sa nepremlčuje – s tým, že výnimky podľa § 100 ods. 2 a 3 občianskeho zákonníku nie sú taxatívne vypočítané. Najvyšší súd naopak dospel k záveru, že toto právo sa premlčuje – vyšiel z § 100 ods. 2 vety prvej občianskeho zákonníku, podľa ktorého platí, že

„Premlčujú sa všetky majetkové práva s výnimkou vlastníckeho práva.“

a z argumentu, že právo nájmu bytu je majetkovým právom, pričom občiansky zákonník na žiadnom mieste nepripúšťa výnimku pre právo nájmu bytu. Podporne ale použil tiež argument zohľadnenia vývoja právnej úpravy:

„Nižšie súdy pri svojom názore vôbec nevzali do úvahy interpretáciu, ktorú možno vyvodiť z porovnania príslušnej právnej úpravy (§ 100 Občianskeho zákonníka) účinnej v čase do 31. decembra 1991 a v čase od 1. januára 1992 (po účinnosti zákona č. 509/1991 Zb.).

V úprave § 100 ods. 2 Občianskeho zákonníka v znení účinnom do 31. decembra 1991 (pred účinnosťou novely vykonanej zákonom č. 509/1991 Zb.) sa stanovilo, že premlčujú sa všetky majetkové práva s výnimkou vlastníckeho práva, práv osobného užívania bytov a pozemkov, obmedzenia prevodu nehnuteľností, ako aj práva z vkladov na vkladnej knižke alebo na bežnom účte, pokiaľ vkladový vzťah trvá; nepremlčuje sa tiež právo na uzavretie dohody o osobnom užívaní pozemku podľa § 135a ods. 2.

*Od 1. januára 1992 sa právo osobného užívania bytu, ktoré trvalo ku dňu nadobudnutia účinnosti zákona č. 509/1991 Zb., zmenilo na nájom (porovnaj § 871 ods. 1 Občianskeho zákonníka), zároveň však došlo aj k zásadnej zmene úpravy vo vymedzení, ktoré majetkové práva sa nepremlčujú - novým znením § 100 ods. 2 a pripojením odseku 3. **Zákonodarca pri tejto novele kontinuálne nenadviazal na výnimku z premlčania majetkových práv, ktorá sa viazala k právu osobného užívania bytov, keďže medzi výnimky z majetkových práv, u ktorých nedochádza k premlčaniu, právo nájmu bytu (nájom bytu) nezaradil. Z porovnania § 100 Občianskeho zákonníka***

²⁹⁷ TURČAN, M.: *K argumentu e silentio a argumentu ex dicto*. Tieto argumenty teda zahŕňajú len prípady, kedy sa novšia právna úprava líši od staršej.

*v znení účinnom do 31. decembra 1991 s jeho znením účinným od 1. januára 1992 je takto zreteľný zámer zákonodarcu nevyklúčiť právo nájmu bytu (ktoré nahradilo právo osobného užívania bytu) z majetkových práv, ktoré sa premlčujú.*²⁹⁸

Obe varianty tejto výkladovej zásady aplikoval Najvyšší súd pri posudzovaní otázky, či je pevné spojenie viacerých listov, ktorými je tvorený závet, nutnou podmienkou pre platnosť závetu. Najvyšší súd na základe rozsiahlej argumentácie dospel k záveru, že zákon takúto podmienku nestanovuje, a teda absencia takéhoto spojenia nemá *per se* za následok neplatnosť závetu. Subsidiárne pritom argumentoval tým, že zatiaľ čo staršia právna úprava túto podmienku výslovne stanovila, ďalšie právne úpravy (tzv. stredného občianskeho zákonníka – zákona č. 141/1950 Zb. – a dnes platného a účinného občianskeho zákonníka) ju opakovane vypustili; pritom Najvyšší súd považoval za vhodné prevziať doktrínálnu interpretáciu tzv. stredného občianskeho zákonníka, ktorého úpravu prevzal dnes platný občiansky zákonník:

„Na území Slovenska upravoval formálne náležitosti závetov zákonný čl. XVI/1876 o náležitostiach závetu, dedičských zmlúv a darovaní pre prípad smrti. Tento zákon v § 8 predpisoval ako podmienku platnosti závetu, aby bol závet pozostávajúci z viacerých hárkov zošitý a oba konce nite závetcom a – ak je potrebné použiť svedkov – ešte aspoň jedným svedkom ich pečaťami zapečatené.

[...]

*Prijatím tzv. stredného Občianskeho zákonníka – zákona č. 141/1950 Sb. – bol s účinnosťou od 1. januára 1950 zákonný čl. XVI/1876 zrušený. **Požiadavky na spojenie viacerých listov závetu v tomto Občianskom zákonníku a ani v teraz platnom Občianskom zákonníku neboli upravené.** Právna teória riešila problém viacerých listov závetu [...] formulovaním záveru, že ak je závet napísaný na dvoch alebo viacerých navzájom voľných listoch, postačuje podpis poručiteľa aj len na poslednom liste za predpokladu, že súvislosť, nadväznosť a autentickosť (pravosť) všetkých listov je nepochybná [...]. Podľa názoru dovolacieho súdu **je tento záver pri nezmenenej právnej úprave stále použiteľný.***²⁹⁹

Podobne argumentoval Najvyšší súd pri posudzovaní otázky, či je súd oprávnený moderovať (znižit') požadovanú náhradu poistného plnenia podľa § 12 ods. 1 a 2 zákona č. 381/2001 Z. z., o povinnom zmluvnom poistení zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového

²⁹⁸ Uznesenie Najvyššieho súdu z 31. 7. 2009, sp. zn. 1 MCdo 8/2008, publikované v Zbierke, č. 31/2010, s. 18.

²⁹⁹ Uznesenie Najvyššieho súdu z 28. 7. 2010, sp. zn. 4 Cdo 93/2009, publikované v Zbierke, č. 33/2014, s. 55.

vozidla a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Najvyšší súd judikoval, že k tomu oprávnený nie je, a odôvodnil to zásadou zohľadnenia vývoja práva:

„Možnosť obmedzenia takého nároku pritom v minulosti, za predchádzajúcej právnej úpravy vyplývala priamo zo samotnej vyhlášky č. 423/1991 Zb., konkrétne z ustanovenia § 11 ods. 2 a 4 [...].

[...]

Vzhľadom k tomu, že právna úprava týkajúca sa regresného nároku sa zásadným spôsobom nezmenila, no do novej úpravy reprezentovanej zákonom č. 381/2001 Z. z. nebola prevzatá ta časť, ktorá hovorila o akomkoľvek obmedzení poisťovateľa vzťahujúcom sa na akýkoľvek druh porušenia povinnosti, takúto legislatívnu zmenu je potrebnú chápať ako úmysel zákonodarca. S ohľadom na uvedené je zrejmé, že zákonodarca považoval takéto právo poisťovne za primerané a odôvodnené najmä svojou preventívnou funkciou, čo napokon vyplýva aj zo samotnej dôvodovej správy k predmetnému ustanoveniu § 12 zákona č. 381/2001 Z. z.“³⁰⁰

4.5 Zohľadnenie predúčinného práva

Zásada zohľadnenia tzv. „predúčinného“ práva patrí medzi kontroverzné výkladové nástroje, ktorých aplikácia nie je príliš častá a prichádza do úvahy len ako nástroj *ultima ratio*. Podľa tejto zásady interpret pri výklade určitého ustanovenia berie do úvahy nielen text právneho predpisu v účinnom znení, ale aj časť právneho predpisu, ktorá už je síce platná (je teda súčasťou právneho poriadku), ale nie je účinná a nevyvoláva teda právne účinky. Aplikácia tejto zásady značne zasahuje do právnej istoty a len ťažko si možno predstaviť prípad, kedy by bola oprávnená nielen ako doplnkový argument, ale ako nosný dôvod určitého výkladu.

Ani pri príprave tejto práce sme nenarazili na rýdži príklad aplikácie tejto zásady, ale iba na jedno rozhodnutie Najvyššieho súdu, v ktorom súd spomenul novú právnu úpravu, ktorá v relevantnom čase ešte nebola účinná. Jednalo sa o pomerne kontroverzné rozhodnutie týkajúce sa transpozície smernice upravujúcej okrem iného problematiku spotrebiteľských úverov, ktoré sme už rozoberali vyššie.³⁰¹ Zatiaľ čo zákon v účinnom znení požadoval uvedenie termínu konečnej splatnosti v zmluve o spotrebiteľskom úvere, novelizácia vykonaná zákonom

³⁰⁰ Rozsudok Najvyššieho súdu z 11. 12. 2019, sp. zn. 4 Obdo 84/2018, publikovaný v Zbierke, č. 64/2020, s. 216, body 16.2-16.3.

³⁰¹ Uznesenie Najvyššieho súdu z 30. 11. 2021, sp. zn. 2 Cdo 69/2020, publikované v Zbierke, č. 16/2022, rozoberané v podkapitole 3.4.

č. 279/2017 Z. z. (čl. XII bod 32 zákona) túto požiadavku vypustila; v čase rozhodnom pre rozoberaný prípad ale ešte nebola táto novela účinná. Podľa Najvyššieho súdu správnosť jeho výkladu – ktorým fakticky došlo k vyňatiu tejto podmienky zo zákona – potvrdzuje nielen text novely, ale

„aj jeho dôvodová správa, v ktorej sa uvádza, že vypustenie náležitostí zmluvy o spotrebiteľskom úvere bolo nevyhnuté so zreteľom na závery vyjadrené v Rozsudku [Súdneho dvora Európskej únie vo veci C-42/15 z 9. novembra 2016 Home Credit Slovakia, a. s. proti Kláre Bíróovej] a zabezpečenie súladu so Smernicou.

[...]

Účinnosťou zákona č. 279/2017 Z. z. sa tak legislatívne pregnantnejším vyjadrením odstráni možnosť rôzneho výkladu ustanovenia § 9 ods. 2 písm. d/ novelizovaného zákona č. 129/2010 Z. z. v platnom znení (predtým § 9 ods. 2 písm. f/ zákona č. 129/2010 Z. z.), ktorú bolo - podľa názoru vec prejednávajúceho senátu najvyššieho súdu - možné (a potrebné) preklenúť už podľa doterajšej právnej úpravy jeho eurokonformným výkladom.“³⁰²

³⁰² Ibid, s. 129, body 24-24.2.

5. Teleologický výklad

V prostredí kontinentálnej právnej kultúry je dnes notoriou, že pri výklade právneho predpisu má interpret prihliadať aj k výkladovým metódam, ktoré idú nad rámec jazykového, systematického či historického výkladu.³⁰³ Interpret tak má za istých okolností používať tiež nástroje teleologického výkladu orientované na účel právneho predpisu (či jeho časti) alebo hodnoty či princípy ním chránené.

Samotný pojem *teleologický* znamená *účelový* či *orientovaný na účel* a teda predpokladá, že právna norma alebo iná jednotka právneho predpisu *má* určitý účel. Základným východiskom teleologického výkladu je predpoklad, že právo nie je bezúčelné, resp. samo o sebe nie je účelom, ale že naopak slúži iným účelom a hodnotám, ktoré má chrániť. Právo bez účelu je v tomto ponímaní považované za *contradictio in adiecto*.

Keď interpret právneho predpisu hovorí o teleologickom výklade, nemyslí tým – v ideálnom prípade –, že by snád určité ustanovenie právneho predpisu *objektívne malo* určitý účel. Takýto účel objektívne jednoducho neexistuje. Účel sám o sebe je výtvor ľudského uvažovania, o to viac to platí o účele práva (či jeho výseku) ako produkte ľudského konania a myslenia. Naopak, interpret tým má na mysli, že určitá skupina ľudí pripisuje tomuto ustanoveniu nejaký účel. Táto skupina môže byť označená rôzne; pre účely našej práce môžeme (nie nekontroverzne) hovoriť napríklad o účele, ktorý s určitou jednotkou právneho poriadku spája priemerný, dobre informovaný pozorovateľ právneho poriadku. Úvahy spojené s účelom, ktorý právnomu predpisu prikladali jeho tvorcovia, vyčleňujeme do kapitoly o historickom výklade a v tejto kapitole o nich nebudeme pojednávať.

Jeden z problematických bodov teleologického účelu súvisí s vyššie uvedeným faktom, že tento účel neexistuje objektívne. Zatiaľ čo napríklad text právneho predpisu alebo jeho systematické členenie je objektívne skúmateľné, teleologické úvahy sú do istej miery subjektívne, keďže závisia na hodnotení istých nepísaných súvislostí interpretom. Preto v ťažkých prípadoch často dochádza medzi právnikmi k nezhode, aké je teleologické pozadie určitého ustanovenia, akému účelu či účelom toto ustanovenie slúži, resp. skôr *má* slúžiť.

To súvisí s faktom, že väčšina ustanovení právnych predpisov, u ktorých vyvstáva interpretačná nezhoda, neslúži jedinému účelu. Naopak, právo je do istej miery výslednicou

³⁰³ Zo slovenskej judikatúry viďte napr. uznesenie Ústavného súdu zo 4. 2. 2010, sp. zn. II. ÚS 36/2010, s. 10; nález Ústavného súdu z 5. 10. 2011, sp. zn. I. ÚS 351/2010, s. 5.

stretu rôznych účelov, hodnôt a princípov. Preto je pri interpretácii ustanovenia podľa jeho údajného účelu nutné uvážiť, či dôraz na tento účel nevedie k prílišnému upozadeniu iného účelu, hodnoty či princípu.

Teleologický výklad tu ponímame v zhode s Wintrom pomerne široko a do tejto kapitoly preto zaraďujeme aj výkladové zásady, ktoré sa *stricto sensu* neviažu na účel (*telos*) určitej právnej normy, právneho inštitútu či inej jednotky právneho predpisu, ale týkajú sa dôsledkov právnej regulácie, jej hodnotového pozadia, základných princípov právneho poriadku apod. Oproti Wintrovi sme v našom členení urobili drobné úpravy.³⁰⁴ V práci budeme rozoberať tieto zásady teleologického výkladu:

- zohľadnenie účelu právnej normy,
- zohľadnenie účelu právneho inštitútu,
- zásada výkladu *a simili*,
- zásada diskurzívnej záväznosti judikatúry,
- zohľadnenie *communis opinio doctorum*,
- zohľadnenie dôsledkov právnej regulácie,
- *in dubio pro libertate*,
- komparatívny výklad,
- zohľadnenie štandardov morálky a slušnosti,
- pomeriavanie kolidujúcich účelov, princípov a hodnôt,
- vyplnenie medzier analógiou,
- *singularia non sunt extendenda*.

5.1 Zohľadnenie účelu právnej normy

Základnou zásadou teleologického výkladu je zohľadnenie účelu právnej normy. Pri aplikácii tejto zásady skúmame, akému účelu slúži určitá právna norma a preferujeme taký výklad, ktorý tento účel čo najviac napĺňa.

³⁰⁴ Do našej klasifikácie nezahŕňame zásadu teleologicko-systematického výkladu (podľa účelu súvisiacej normy), ktorá je „rozpustená“ v zásadách zohľadnenia účelu právnej normy a právneho inštitútu; ďalej sem nezahŕňame výklad v súlade s ústavnými princípmi a hodnotami, ktorý je v našom chápaní súčasťou široko chápanej zásady ústavne konformného výkladu; zásadu vylúčenia absurdných záverov ponímame ako špeciálny prípad aplikácie zásady zohľadnenia dôsledkov právnej regulácie; zásadu výkladu podľa princípov právneho odvetvia chápeme ako súčasť systematického výkladu (podkapitola 3.10).

Účel právnej normy zohľadnil Najvyšší súd pri interpretácii § 52 ods. 2 civilného sporového poriadku. Podľa tohto ustanovenia platí, že:

„V námietke zaujatosti musí byť okrem všeobecných náležitostí podania uvedené, proti komu smeruje, dôvod, pre ktorý má byť sudca vylúčený, kedy sa strana uplatňujúca si námietku o dôvode vylúčenia dozvedela a dôkazy na preukázanie svojho tvrdenia, ktorých povaha to pripúšťa, okrem tých, ktoré nemôže bez svojej viny pripojiť. Na podanie, ktoré nespĺňa náležitosti podľa prvej vety, súd neprihliada; v tomto prípade sa vec nadriadenému súdu nepredkladá. Ustanovenia o odstraňovaní väd podania sa nepoužijú.“

Zároveň podľa § 53 ods. 1 platilo, že:

„Námietku zaujatosti je potrebné uplatniť najneskôr do siedmich dní, odkedy sa strana dozvedela o dôvode, pre ktorý je sudca vylúčený. Na neskôr uplatnenú námietku zaujatosti súd neprihliada; v tomto prípade sa vec nadriadenému súdu nepredkladá.“

V danom prípade strana uplatňujúca námietku zaujatosti neuviedla, kedy sa o dôvode vylúčenia dozvedela; z obsahu spisu ale bolo jasné, že námietka bola uplatnená včas v zmysle § 53 ods. 1. Najvyšší súd preto konštatoval, že námietka zaujatosti obsahovala všetky náležitosti podľa § 53 ods. 1:

„napriek tomu, že žalobca a v jeho mene konajúci Ing. J. C. vo svojej námietke zaujatosti neuviedol, kedy sa dozvedel o dôvode vylúčenia sudcu, posudzujúc začiatok plynutia lehoty dňom, kedy sa žalobca mohol prvýkrát dozvedieť o zmene sudcu (a teda o dôvode podania námietky) a skonštatujúc, že túto námietku podal nepochybne včas, bolo by neprimerane formalistické skonštatovať, že sa podanou námietkou zaujatosti súd nebude zaoberať čisto z dôvodu formálneho nedostatku.

[...]

Úmyslom zákonodarcu nepochybne nebolo sankcionovanie strany sporu za neuvedenie tejto náležitosti neprihliadaním na námietku zaujatosti v prípade, keď je bez akýchkoľvek pochyb zrejme, že bola podaná včas.“³⁰⁵

Najvyšší súd síce výslovne hovorí o „úmysle zákonodarcu“, ale keďže sa nijak nezaobrá zákonodarným procesom a skutočným zámerom zákonodarcu, máme za to, že sa jedná o teleologickú, a nie historickú argumentáciu. Účelom podmienky uvedenia momentu, kedy sa

³⁰⁵ Uznesenie Najvyššieho súdu z 25. 5. 2020, sp. zn. 4 Ndob 9/2020, publikované v Zbierke, č. 45/2020, s. 16, bod 14.1; s. 17, bod 14.2.

strana o dôvode vylúčenia dozvedela, je umožniť posúdenie včasnosti podania námietky podľa § 53 ods. 1.

Podobnú argumentáciu použil Najvyšší súd v prípade z oblasti pracovného práva. V tejto kauze šlo o to, že zamestnankyni, ktorá čerpala materskú dovolenku, mal skončiť pracovný pomer k 14. 4. 2002. Dňa 2. 4. 2002 mala zamestnankyňa zložiť sľub, čím by sa jej pracovný pomer predĺžil. Podľa § 54 ods. 2 vety prvej zákona č. 313/2001 Z. z. o verejnej službe platilo, že

„Zamestnancovi, ktorý ku dňu nadobudnutia účinnosti tohto zákona nespĺňa predpoklady ustanovené v § 2 ods. 1, sa pracovný pomer skončí na základe zákona najneskôr do jedného mesiaca odo dňa nadobudnutia účinnosti tohto zákona.“

Podľa § 2 ods. 1 písm. f) zákona platilo, že jedným z predpokladov vzniku zamestnaneckého pomeru je zloženie predpísaného sľubu, o ktorom sa podľa § 5 ods. 2 mal vyhotoviť záznam podpísaný zamestnancom.

Zamestnankyňa sa nedostavila na zloženie sľubu, pretože zamestnávateľ zverejnil informáciu o termíne sľubu na vývesných informačných tabuliach a ona sa o tom nedozvedela – bola na materskej dovolenke. Najvyšší súd konštatoval, že pracovný pomer jej v zmysle § 54 ods. 2 zákona nezanikol a uviedol pritom nasledovné:

„Z logického výkladu tejto právnej normy vyplýva, že sú ňou určené povinnosti zamestnanca – zložiť sľub zamestnávateľovi a podpísať záznam a povinnosť zamestnávateľa – umožniť zamestnancovi zložiť mu sľub a vyhotoviť záznam o zložení sľubu.“³⁰⁶

Podľa Najvyššieho súdu zamestnávateľ

„musí vykonať všetky úkony smerujúce k umožneniu zloženia sľubu zamestnanca a povinnosť vyhotoviť záznam o zložení sľubu, ktorý má zamestnanec povinnosť iba podpísať.“³⁰⁷

Máme však za to, že zjavne sa nejedná o *logický*, ale skôr o *teleologický* výklad – z čisto jazykového výkladu § 5 ods. 2 nevyplýva *logicky*, že by záznam mal vyhotoviť zamestnávateľ, ale takáto interpretácia zodpovedá celkom zjavnému účelu ustanovenia. Z účelu ustanovenia

³⁰⁶ Rozsudok Najvyššieho súdu z 26. 8. 2003, sp. zn. 2 Cdo 67/03, publikovaný v Zbierke, č. 36/2005, s. 25.

³⁰⁷ Ibid.

§ 5 ods. 2 teda Najvyšší súd vyvodil implicitnú povinnosť zamestnávateľa fakticky umožniť zamestnancovi zloženie sľubu a vyhotoviť záznam o tomto úkone.

5.2 Zohľadnenie účelu právneho inštitútu

S predchádzajúcou interpretačnou zásadou veľmi úzko súvisí výklad zohľadňujúci účel určitého právneho inštitútu. Keďže je veľká časť právneho poriadku usporiadaná do rôznych právnych inštitútov a len zriedka sa možno stretnúť s úplne izolovanou právnou normou, častejši bude pravdepodobne taký výklad, ktorý bude brať do úvahy účel viac než len jednej právnej normy. Tieto interpretačné zásady ale považujeme za isté kontinuum, ktoré nie je ostro ohraničené. Pri zohľadnení účelu právneho inštitútu bude naša úvaha spravidla širšia a bude sa nachádzať na vyššej úrovni abstrakcie než pri výklade podľa účelu konkrétnej právnej normy.

Účelom právneho inštitútu premlčania trestného stíhania argumentoval Krajský súd v Trenčíne. Šlo pritom o výklad § 87 ods. 2 písm. e) trestného zákona:

„Do premlčacej doby sa nezapočítava doba, po ktorú bolo prerušené trestné stíhanie.“

Súd tu posudzoval otázku, či sa do premlčacej doby nezapočítava ani doba, po ktorú bolo trestné stíhanie prerušené z dôvodu nezistenia páchatel'a, teda podľa § 228 ods. 1 trestného poriadku:

„Policajt preruší trestné stíhanie, ak sa nezistili skutočnosti oprávňujúce vykonať trestné stíhanie proti určitej osobe.“

Podľa súdu takáto interpretácia nie je možná, a preto je potrebné pristúpiť k reštriktívnemu výkladu:³⁰⁸

„Ustanovenie § 87 ods. 2 písm. e) Tr. zák., v ktorom je uvedený procesný úkon v podobe prerušenia trestného stíhania, nie je v tomto prípade možné v hmotnoprávnom predpise (Trestný zákon) vykladať v celej šírke procesnoprávneho predpisu (Trestný poriadok). Predovšetkým prerušenie trestného stíhania podľa § 228 ods. 1 Tr. por. tzv. »vo veci« nemôže vyvolať účinky spočívania premlčacej doby, pretože by každým takýmto rozhodnutím došlo k zmareniu účelu sledovaného hmotnoprávnym ustanovením o premlčaní trestného stíhania. Opačný výklad by totiž znamenal, že vo všetkých trestných veciach, vrátane aj prečinov, by v prípade nezistenia páchatel'a bolo možné vydať uznesenie o prerušení trestného stíhania podľa § 228 ods. 1 Tr. por. (trestné stíhanie »vo veci«), ktoré uznesenie by malo hmotnoprávne účinky v podobe zastavenia

³⁰⁸ Podľa nášho názoru sa v skutočnosti jedná o teleologickú redukciu – jazykové znenie § 87 ods. 2 písm. e) trestného zákona je jasné a nepripúšťa výnimku.

behu premlčacej doby, hoci aj na neurčito. Dovedené do absurdna by to znamenalo, že za prečin by mohol byť páchatel' stíhaný aj po 50 rokoch, ak predtým bolo trestné stíhanie podľa § 228 ods. 1 Tr. por. prerušené (trestné stíhanie »vo veci«).

Účel hmotnoprávneho ustanovenia o premlčaní trestného stíhania, ani výklad § 87 Tr. zák., však túto vyššie uvedenú absurdnú situáciu nepripúšťajú.

Účelom zavedenia inštitútu premlčania trestného stíhania je zavedenie dobrodenia zákona vyplývajúceho z toho, že plynutím času sa postupne zoslabuje až úplne zaniká potreba trestnoprávnej reakcie na trestný čin, a to ako z pohľadu generálnej prevencie, tak aj prevencie individuálnej.

Taktiež výkladom ustanovenia § 87 ods. 2 Tr. zák. možno dôvodiť, že dôvody tu uvedené v písm. a/ až d/ sú viazané už na páchatel'a trestného činu, resp. obvineného a vo vzťahu k tejto osobe sú tu stanovené dôvody, pre ktoré si takáto osoba »nezaslúži« dobrodenie zákona v podobe behu premlčacej doby a táto spočíva. Je potom len logické, že aj dôvod uvedený ako posledný v písm. e/ tohto ustanovenia zákona sa viaže na osobu obvineného, čomu zodpovedá prerušenie trestného stíhania podľa § 228 ods. 2 Tr. por., ale nie aj podľa § 228 ods. 1 Tr. por.

Nemožno pritom napr. ani prerušiť premlčaciu dobu procesným úkonom v podobe začatia trestného stíhania podľa § 199 ods. 1 Tr. por. len »vo veci«, čo vyplýva priamo z ustanovenia § 87 ods. 3 Tr. zák., kde až vznesenie obvinenia a nasledovné procesné úkony orgánov činných v trestnom konaní a súdu sú dôvodom pre prerušenie premlčania. Logicky potom možno uzavrieť, že ani prerušenie takéhoto trestného stíhania »vo veci« podľa § 228 ods. 1 Tr. por. nemôže mať vplyv na beh premlčacej doby.³⁰⁹

Podobne sa účelom právneho inštitútu odporovateľnosti právneho úkonu zaoberal Najvyšší súd, keď pri tom interpretoval § 42a a § 42b občianskeho zákonníku – otázkou bolo, či môže veriteľ na súde odporovať neúčinnosť len časti právneho úkonu. Citované ustanovenia výslovne hovorili len o „*právnych úkonoch*“ alebo „*právnom úkone*“; Najvyšší súd ale konštatoval, že veriteľ môže napadnúť účinnosť čo i len časti právneho úkonu:

„Účelom ustanovení § 42a a § 42b Občianskeho zákonníka je zabezpečiť ochranu veriteľa pred právnymi úkonmi jeho dlžníka, ktoré vedú k zmenšeniu jeho majetku, a tým

³⁰⁹ Uznesenie Krajského súdu v Trenčíne z 8. 2. 2016, sp. zn. 23 Tpo 15/2016, publikované v Zbierke, č. 53/2016, s. 22-23.

aj k zmareniu (ohrozeniu) náležitého uspokojenia pohľadávky veriteľa. Právna podstata odporovateľnosti právneho úkonu – na rozdiel od neplatnosti právneho úkonu – spočíva v tom, že odporovateľný právny úkon stráca na základe právoplatného rozhodnutia súdu v určených prípadoch účinnosť iba voči veriteľovi. Ide teda o relatívnu neúčinnosť právneho úkonu; voči tretím osobám zostáva odporovateľný úkon účinný. Treba zdôrazniť, že predpokladom úspešnosti návrhu, ktorým sa veriteľ domáha určenia neúčinnosti právneho úkonu je (okrem iného) platnosť právneho úkonu, o ktorý ide. V preskúmvanej veci dospel dovolací súd k záveru, že odvolací súd vystihol účel označených ustanovení a správne ustálil, že úspešne odporovať možno dohode o vyporiadaní BSM aj tak, že ukrátený veriteľ sa návrhom domáha určenia právnej neúčinnosti iba vo vzťahu k oddeliteľnej časti tejto dohody. Ukrátenému veriteľovi sa má totiž poskytnúť taká ochrana, ktorá postačí na uspokojenie jeho vymáhateľnej pohľadávky.“³¹⁰

Najvyšší súd tak zmienil účel právneho inštitútu odporovateľnosti právneho úkonu, ale ponúkal sa tu najmä teleologický argument *a maiori ad minus*, ktorý Najvyšší súd výslovne neformuloval. Súd tu mohol konštatovať, že ak je podľa zákona prípustný väčší zásah do právnej istoty (určenie relatívnej neúčinnosti právneho úkonu), tým skôr je prípustný menší zásah (určenie relatívnej neúčinnosti časti právneho úkonu). Taktiež mohol súd odkázať na obdobnú úpravu § 41, podľa ktorej je možné oddeliť časť právneho úkonu pri určovaní jeho neplatnosti.

Do tejto podkapitoly zaradujeme aj výklad podľa účelu celého *právneho predpisu*, ktorá je istou variáciou výkladu podľa účelu *právneho inštitútu*. V nami predkladanom prípade sa jednalo o výklad zákona č. 87/1991 Zb. o mimosúdnych rehabilitáciách. Šlo tu najmä o výklad § 8 ods. 4, podľa ktorého

„Pozemok, ku ktorému bolo zriadené právo osobného užívania, sa oprávnenej osobe nevydáva.“

Navrhovatelia, právni nástupcovia pôvodných vlastníkov sporných nehnuteľností, sa 21. 3. 1992 domáhali na súde vydania nehnuteľnosti. Následne právna predchodkyňa odporkyne zomrela 1. 8. 1995 a na odporkyňu prešlo právo osobného užívania. Najvyšší súd dovodil, že právna predchodkyňa odporkyne bola ku dňu podania nároku na vydanie nehnuteľnosti povinnou osobou podľa § 4 ods. 2, a preto na jej právnu nástupkyňu prešlo

³¹⁰ Rozsudok Najvyššieho súdu z 29. 2. 2012, sp. zn. 7 Cdo 75/2011, publikovaný v Zbierke, č. 30/2013, s. 5.

postavenie povinnej osoby, a to aj napriek zneniu § 8 ods. 4. Najvyšší súd tento záver zdôvodnil účelom samotného zákona:

„V tejto súvislosti treba zdôrazniť, že jednotlivé ustanovenia zákona o mimosúdnych rehabilitáciách nemožno vykladať izolovane, ale v ich vzájomnej súvislosti a s prihliadnutím na zmysel príslušnej právnej úpravy. V prípade, ak určité ustanovenia umožňujú rôznu interpretáciu, treba pri ich výklade a aplikácii vychádzať z ústavných princípov a prihliadať aj na zmysel tej-ktorej zákonnej úpravy. Keďže zmyslom reštitučných predpisov je zmiernenie následkov niektorých majetkových a iných krívd, treba voliť taký spôsob interpretácie právneho predpisu, prostredníctvom ktorého sa dosiahne náprava spôsobenej krivdy. [...] ustanovenie § 8 ods. 4 zákona o mimosúdnych rehabilitáciách nevytvára absolútnu prekážku vydania takéhoto pozemku, ale len prekážku všeobecnú, ktorá umožňuje prihliadnúť na všetky okolnosti konkrétnej veci v duchu vyššie uvedeného výkladu.“³¹¹

Za určitú variáciu argumentu podľa účelu právneho inštitútu považujeme aj rozhodnutie Najvyššieho súdu v kauze vecných bremien, kde súd argumentoval povahou určitého právneho inštitútu. V tomto prípade šlo o to, či do právomoci civilných súdov patrí rozhodovanie o prekládke elektrického vedenia podľa špeciálneho zákona. Podľa § 7 ods. 1 občianskeho súdneho poriadku platilo, že

„V občianskom súdnom konaní súdy prejednávajú a rozhodujú spory a iné právne veci, ktoré vyplývajú z občianskoprávných, pracovných, rodinných, obchodných a hospodárskych vzťahov, pokiaľ ich podľa zákona neprejednávajú a nerozhodujú o nich iné orgány.“

Predmetný § 22 ods. 5 zákona č. 79/1957 Zb. o výrobe, rozvode a spotrebe elektriny (elektrizačný zákon) stanovil, že

„Povinnosť trpieť výkon oprávnení uvedených v odseku 1 viazne na dotyčnej nehnuteľnosti ako vecné bremeno.“

Rozhodujúcou otázkou teda bolo, či vecné bremeno v zmysle § 22 ods. 5 zákona č. 79/1957 Zb. o výrobe, rozvode a spotrebe elektriny (elektrizačný zákon) je súkromnoprávnym vecným bremenom v zmysle § 151n. a nasl. občianskeho zákonníka. Najvyšší súd rozhodol tak, že právomoc civilných súdov nie je daná:

³¹¹ Rozsudok Najvyššieho súdu z 30. 1. 2008, sp. zn. 1 MCdo 10/2006, publikovaný v Zbierke, č. 50/2008, s. 40.

„Napriek tomu, že zákon č. 79/1957 Zb. v súvislosti s výstavbou elektrického vedenia používal pojem »vecné bremeno« (§ 22) nemožno prijať záver, že ide o súkromnoprávne oprávnenie. V danom prípade ide o zákonné (legálne) vecné bremená, ktoré sú inštitútmi svojho druhu, dané vo verejnom záujme a patriace do sféry verejného práva. Ich podstata spočíva v tom, že ide o verejnoprávne obmedzenie vlastníckeho práva alebo tiež o vymedzenie obsahu vlastníckeho práva verejnoprávnym predpisom. **O tom, či ide o inštitúty práva súkromného alebo verejného, rozhoduje podstata týchto inštitútov, nie ich pomenovanie.**“³¹²

5.3 Zásada výkladu *a simili*

Podstata argumentácie *a simili* (*de similibus idem est iudicandum*) spočíva v ideáli, aby podobné skutkové prípady boli interpretované a rozhodované podobne. Jedná sa o ideál hodnotovej koherencie právneho poriadku, ktorý je jedným z atribútov materiálne ponímaného právneho štátu. Podľa neho má byť právny poriadok pokiaľ možno v čo najväčšej miere hodnotovo konzistentný, v protiklade k *ad hoc* a nesystematickému riešeniu hodnotových konfliktov.³¹³

V našej práci budeme rozlišovať medzi argumentáciou *a simili* (*de similibus idem est iudicandum*) a argumentáciou na základe analógie. Zatiaľ čo pri analógii aplikujeme právnu normu mimo rámec jej rozsahu interpretovaného pomocou zásad jazykového alebo iného výkladu, pri zásade *a simili* vyberáme z viacerých interpretačných záverov na základe podobnosti s interpretáciou iného, ale v zásadných ohľadoch podobného ustanovenia právneho predpisu. Odlišnosť týchto dvoch interpretačných zásad je ale skôr otázkou miery než podstaty – ako sme uviedli vyššie, kategória rozsahu pojmu je určitým didaktickým zjednodušením, nie exaktnou teóriou.

Zásadu výkladu *a simili* aplikoval Ústavný súd pri interpretácii zákona č. 346/1990 Zb. o voľbách do orgánov samosprávy obcí. V tomto prípade šlo o to, či úprava hlasovacieho lístka voličom nad rámec zákonov stanovených náležitostí má za následok neplatnosť tohto hlasovacieho lístka. Podľa § 38 ods. 1 platilo, že

„Neplatný je hlasovací lístok,

a) ktorý nie je na predpísanom tlačive,

³¹² Rozsudok Najvyššieho súdu z 31. 5. 2005, sp. zn. 1 Cdo 190/2004, publikovaný v Zbierke, č. 39/2006, s. 26.

³¹³ Vid'te DWORKIN, R.: *Ríša práva*, s. 235 a nasl.

b) ktorý nie je upravený podľa § 31 ods. 4,

c) ak volič na hlasovacom lístku neoznačil zakrúžkovaním ani jedného kandidáta, alebo ak označil zakrúžkovaním viac kandidátov, než má byť vo volebnom obvode zvolených do obecného (mestského) zastupiteľstva, alebo neoznačil zakrúžkovaním ani jedného kandidáta na funkciu starostu obce (primátora), alebo ak zakrúžkovaním označil viac ako jedného kandidáta na takúto funkciu.“

Postup voliča pri úprave hlasovacieho lístka upravoval § 31 ods. 4:

„Po prevzatí obálky a hlasovacích lístkov volič vstúpi do priestoru určeného na úpravu hlasovacích lístkov. V tomto priestore volič vloží do obálky jeden hlasovací lístok pre voľby do obecného (mestského) zastupiteľstva a jeden hlasovací lístok pre voľby starostu obce (primátora). Na hlasovacom lístku pre voľby do obecného (mestského) zastupiteľstva zakrúžkovaním poradových čísel označí kandidátov, pre ktorých hlasuje. Volič môže zakrúžkovať najviac taký počet kandidátov, aký má byť v príslušnom volebnom obvode zvolený. Na hlasovacom lístku pre voľby starostu obce (primátora) zakrúžkovaním poradového čísla označí kandidáta, pre ktorého hlasuje.“

Dôležité bolo tiež ustanovenie § 38 ods. 3 vety druhej, podľa ktorej platilo, že

„Na prečiarknuté alebo dopísané mená sa neprihliada.“

Ústavný súd v prvom prípade rozhodol tak, že akákoľvek úprava hlasovacieho lístka navyše má za následok jeho neplatnosť, keďže v zmysle § 38 ods. 1 písm. b) tento lístok nie je upravený podľa § 31 ods. 4 zákona.³¹⁴ Disentujúci sudcovia namietali, že interpretácia zvolená väčšinou je nesprávna, keďže opomína § 38 ods. 3 vety druhej zákona a jeho podobnosť s posudzovaným prípadom:

„zákon č. 346/1990 Zb. síce samostatné podčiarknutie kandidáta na hlasovacom lístku neuznáva ako platný hlasovací lístok, ale na druhej strane hlasovací lístok, na ktorom je kandidát v súlade so zákonom nielen zakrúžkovaný, ale okrem toho aj podčiarknutý, neoznačuje za neplatný. **Ak sa navyše podľa zákona č. 346/1990 Zb. na prečiarknuté alebo dopísané mená akéhokoľvek druhu neprihliada, na základe argumentu a simili (keďže zákon túto otázku explicitne nerieši, ale ide o podobnú situáciu) možno**

³¹⁴ Uznesenie Ústavného súdu zo 16. 4. 2008, sp. zn. PL. ÚS 10/07, s. 35.

dospieť k záveru, že sa neprihliada ani na súčasné podčiarknutie mena inak riadne zakrúžkovaného kandidáta na hlasovacom lístku.³¹⁵

Toto disentné stanovisko sa neskôr stalo podkladom pre zmenu právneho názoru Ústavného súdu v roku 2015, tentokrát v prípade, kedy dodatočná úprava spočívala v zakrúžkovaní veku kandidáta:

„Pokiaľ ide o druhý hlasovací lístok – volič prejavil svoju vôľu zakrúžkovaním poradového čísla odporcu ako kandidáta na starostu, teda svoju vôľu prejavil spôsobom, ktorý predpokladá § 31 ods. 4 zákona o voľbách. K zákonom predpokladanému spôsobu prejavu vôle – pripojil volič dodatočné označenie hlasovacieho lístka – zakrúžkoval vek odporcu.

[...]

Na túto dodatočnú úpravu hlasovacieho lístka možno na základe dôkazu podobnosti (argumentum a simili) aplikovať § 38 ods. 3 zákona o voľbách, t. j. že obdobne ide o takú dodatočnú úpravu hlasovacieho lístka, ktorá nijako nespochybňuje na tomto hlasovacom lístku vykonanú úpravu v zmysle § 31 ods. 4 zákona o voľbách a ktorá takto nespôsobuje neplatnosť tohto hlasovacieho lístka.³¹⁶

5.4 Zásada diskurzívnej záväznosti judikatúry

Jednou zo základných zásad súdobého právneho štátu je, že súdy pri svojej rozhodovacej činnosti určitým spôsobom reflektujú minulé rozhodnutia týkajúce sa rovnakej alebo v podstatných ohľadoch podobnej veci. Tuto zásadu môžeme formulovať ako podmienené pravidlo záväznosti minulej judikatúry: súd je povinný rozhodovať v súlade s touto judikatúrou, ibaže by presvedčivo zdôvodnil, prečo je namieste pristúpiť k odklonu od predošlej judikatúry.³¹⁷

Máme za to, že zásada diskurzívnej záväznosti judikatúry vyplýva z viacerých ustanovení Ústavy, a to najmä z princípu právneho štátu (čl. 1 ods. 1), princípu rovnosti (čl. 12 ods. 1) a práva na spravodlivý proces (čl. 46 a nasl.). Táto interpretačná zásada chráni dve základné

³¹⁵ Uznesenie Ústavného súdu zo 16. 4. 2008, sp. zn. PL. ÚS 10/07, odlišné stanovisko sudkyne Ludmily Gajdošíkovej a sudcov Ladislava Orosza a Lajosa Mészáros, s. 2.

³¹⁶ Uznesenie Ústavného súdu z 18. 2. 2015, sp. zn. PL. ÚS 34/2014, s. 27-28. Ústavný súd na zmenu judikatúry výslovne neupozornil.

³¹⁷ V tejto podkapitole sa vôbec nevenujeme otázke kasačnej záväznosti súdnych rozhodnutí, ktorá je voči zásade diskurzívnej záväznosti judikatúry mimobežná. Pre poňatie, v ktorom sa kasačná a judikátorná záväznosť prekrývajú, viďte KÁČER, M.: *Prečo zotrvať pri rozhodnutom. Teória záväznosti precedentu*. Praha: Leges, 2014.

hodnoty právneho poriadku, a to rovnosť a právnu istotu. V súlade so zásadou rovnosti je, aby prípady posudzované podľa totožnej právnej normy boli interpretované rovnako a nevznikli tak neodôvodnené rozdiely medzi účastníkmi konania; zásada právnej istoty zase chráni legitímne očakávanie účastníka konania, že v tomto konaní príslušný orgán rozhodne v súlade s (jeho) doterajšou praxou.

Vzhľadom k vyššie uvedenému sa v zásade stotožňujeme s Ústavným súdom, ktorý v tejto súvislosti uviedol:

*„Obsahom princípu právneho štátu je vytvorenie právnej istoty, že na určitú právne relevantnú otázku sa pri opakovaní v rovnakých podmienkach dáva rovnaká odpoveď (napr. I. ÚS 87/93, PL. ÚS 16/95 a II. ÚS 80/99, III. ÚS 356/06). Rešpektovanie princípu právnej istoty musí byť prítomné v každom rozhodnutí orgánov verejnej moci, a to tak v oblasti normotvornej, ako aj v oblasti aplikácie práva, keďže práve na ňom sa hlavne a predovšetkým zakladá dôvera občanov, ako aj iných fyzických osôb a právnických osôb k orgánom verejnej moci (IV. ÚS 92/09). **Diametrálne odlišná rozhodovacia činnosť všeobecného súdu o tej istej právnej otázke za rovnakej alebo analogickej skutkovej situácie, pokiaľ ju nemožno objektívne a rozumne odôvodniť, je ústavne neudržateľná (IV. ÚS 209/2010, m. m. PL. ÚS 21/00, PL. ÚS 6/04, III. ÚS 328/05). Aj keď právne závery všeobecných súdov obsiahnuté v ich rozhodnutiach nemajú v právnom poriadku Slovenskej republiky charakter precedensu, ktorý by ostatných sudcov rozhodujúcich v obdobných veciach zaväzoval rozhodnúť identicky, napriek tomu protichodné právne závery vyslovené v analogických prípadoch neprispievajú k naplneniu hlavného účelu princípu právnej istoty ani k dôvere v spravodlivé súdne konanie (obdobne napr. IV. ÚS 49/06, III. ÚS 300/06).“³¹⁸***

Tieto základné princípy ústavného charakteru sa premietajú aj do podústavnej (zákonnej) úpravy, a to v dvoch rovinách. Jednak ide o zákonné ustanovenia, ktoré istým spôsobom upravujú viazanosť súdov doterajšou judikatúrou a jednak o ustanovenia, ktoré stanovujú presný postup prekonávania v minulosti prijatých judikatórnych záverov.

Do prvej kategórie patrí napríklad čl. 2 civilného sporového poriadku:

„(1) Ochrana ohrozených alebo porušených práv a právom chránených záujmov musí byť spravodlivá a účinná tak, aby bol naplnený princíp právnej istoty.“

³¹⁸ Uznesenie Ústavného súdu z 22. 11. 2011, sp. zn. IV. ÚS 499/2011, s. 12.

(2) *Právna istota je stav, v ktorom každý môže legitímne očakávať, že jeho spor bude rozhodnutý v súlade s ustálenou rozhodovacou praxou najvyšších súdnych autorít; ak takej ustálenej rozhodovacej praxe niet, aj stav, v ktorom každý môže legitímne očakávať, že jeho spor bude rozhodnutý spravodlivo.*

(3) *Ak sa spor na základe prihliadnutia na prípadné skutkové a právne osobitosti prípadu rozhodne inak, každý má právo na dôkladné a presvedčivé odôvodnenie tohto odklonu.“*

Podľa tohto ustanovenia zákona je súd povinný rozhodovať v súlade „s ustálenou rozhodovacou praxou najvyšších súdnych autorít“; svoje odchýlenie sa od takejto praxe musí náležite odôvodniť. V zmysle tejto právnej úpravy je podľa nášho názoru prípustné, aby zmenu judikatúry inicioval aj súd nižšieho stupňa, ktorý rozhodne odlišne oproti prevažujúcej judikatúre a tento odklon presvedčivo odôvodní. Preto je naďalej aplikovateľný starší záver Najvyššieho súdu, podľa ktorého

„v prípade tzv. precedenčnej záväznosti rozhodnutí najvyššieho súdu existuje možnosť, aby všeobecný súd rôzneho stupňa (ne)reflektoval právne závery najvyššieho súdu tým, že v dobrej viere predostrie konkurujúce úvahy a začne s judikátom zmysluplný právny dialóg.“³¹⁹

Druhou kategóriou nástrojov, ktoré slúžia k stabilizácii judikatúry a zároveň aj k jej prípadným zmenám, sú procesné ustanovenia upravujúce zjednocovanie právnych názorov Ústavného súdu alebo Najvyššieho súdu. Napríklad podľa § 13 ods. 1 zákona o ústavnom súde platí, že

*„Ak senát ústavného súdu v rámci svojej rozhodovacej činnosti dospeje k právnemu názoru odlišnému od právneho názoru vyjadreného už v rozhodnutí niektorého zo senátov ústavného súdu, sudca spravodajca predloží plénu ústavného súdu návrh na zjednotenie právnych názorov. Plénum ústavného súdu rozhodne o zjednotení právnych názorov uznesením. Senát ústavného súdu je v ďalšom konaní viazaný uznesením pléna ústavného súdu.“*³²⁰

³¹⁹ Uznesenie Najvyššieho súdu z 21. 12. 2011, sp. zn. 2 Cdo 155/2011, s. 6.

³²⁰ Obdobné ustanovenie ohľadom Najvyššieho súdu (vo vzťahuoch senát – veľký senát) obsahuje § 48 civilného sporového poriadku.

Ako si môžeme všimnúť, toto ustanovenie sa týka iba zjednocovania senátnej judikatúry, nedopadá teda na judikatúru plenárnu. Na ňu sa však tiež vzťahujú nižšie uvedené zásady, ktoré by malo plénum pri odklone od svojej vlastnej judikatúry rešpektovať.

Pre účely našej podkapitoly považujeme za vhodné poukázať na judikatúru Najvyššieho súdu definujúcu pojem „(ustálenej) rozhodovacej praxe dovolacieho súdu“ (§ 421 civilného sporového poriadku). Máme za to, že závery Najvyššieho súdu sú použiteľné aj mimo rámec civilného sporového poriadku, pre účely vymedzenia zásady diskurzívnej záväznosti judikatúry *vo všeobecnosti*. Najvyšší súd v tejto súvislosti judikoval:

„Ustálená rozhodovacia prax najvyššieho súdu« je vyjadrená predovšetkým v stanoviskách alebo rozhodnutiach najvyššieho súdu, ktoré sú (ako judikáty) publikované v Zbierke stanovísk najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky. Do tohto pojmu však možno zaradiť aj prax vyjadrenú opakovane vo viacerých nepublikovaných rozhodnutiach najvyššieho súdu, alebo dokonca aj v jednotlivom, dosiaľ nepublikovanom rozhodnutí, pokiaľ niektoré neskôr vydané (nepublikované) rozhodnutia najvyššieho súdu názory obsiahnuté v skoršom rozhodnutí nespochybnili, prípadne tieto názory akceptovali a vecne na ne nadviazali.“³²¹

Z pochopiteľných dôvodov do tejto množiny musia byť zaradené aj rozhodnutia Ústavného súdu, ESLP a SDEÚ.³²² V neskoršom rozhodnutí Najvyšší súd rozšíril tento pojem aj o časť neprekonanej a publikovanej judikatúry z čias existencie spoločného československého štátu.³²³

Zásada diskurzívnej záväznosti judikatúry už podľa svojho názvu nie je absolútnym a neprekonateľným princípom. Súd sa od predošlého právneho názoru môže odkloniť, ak splní určité predpoklady. Drgonec tieto predpoklady formuluje nasledujúcim spôsobom:

„1. sú ustanovené podmienky, ktoré sa musia splniť, aby súd prikročil k zmene svojej rozhodovacej praxe; legitímnym dôvodom na zmenu rozhodovacej praxe je taká zmena, pri ktorej sa zmenou zabezpečí reálna dostupnosť práv priznaných ústavou a zákonmi, alebo sa ich reálna dostupnosť zvýši,

2. v prípade zmeny rozhodovacej činnosti súd výslovne prizná zmenu a starostlivo odôvodní, prečo je nový spôsob rozhodovania opodstatnený a lepší než predchádzajúci,

³²¹ Uznesenie Najvyššieho súdu zo 6. 3. 2017, sp. zn. 3 Cdo 6/2017, s. 8, bod 26.1.

³²² Uznesenie Najvyššieho súdu z 31. 10. 2017, sp. zn. 6 Cdo 129/2017, s. 3, bod 11.

³²³ Uznesenie Najvyššieho súdu z 24. 1. 2018, sp. zn. 6 Cdo 29/2017, s. 3, bod 11.

3. zmena rozhodovacej praxe je zásahom do stability výkladu a uplatnenia právnej normy. Po vykonaní zmeny sa ako nevyhnutná objavuje požiadavka obnovenia stability, ktorá spočíva v tom, že po zavedení zmeny v rozhodovacej praxi súd pokračuje v rozhodovaní podľa nových kritérií.“³²⁴

Ústavný súd s možnosťou zmeny od predošlej judikatúry výslovne počíta a akceptuje ju ako nevyhnutný nástroj právneho štátu:

„judikatúru ústavného súdu týkajúcu sa akejkolvek problematiky [...] nemožno interpretovať a aplikovať rigidne a ako navždy danú (nemennú), ale naopak, vnímať ju, interpretovať ju a aplikovať vo vývoji. Judikatúra ústavného súdu či iných orgánov súdneho typu v akejkolvek oblasti nevyhnutne zahŕňa aj prelamovanie už skôr vyslovených (vlastných) právnych názorov. Ide o prirodzený jav, ktorý sa v rozhodovacej činnosti súdnych orgánov objektívne musí skôr či neskôr objaviť.“³²⁵

Staršiu judikatúru Ústavného súdu, podľa ktorej je právny názor vyslovený v uznesení o výklade Ústavy v zásade nezmeniteľný (resp. zmeniteľný len zmenou dotknutého ustanovenia Ústavy),³²⁶ preto pokladáme za prekonanú.

Ústavný súd kladie dôraz na povinnosť súdu odklon od judikatúry výslovne označiť a náležite odôvodniť:

*„v danom prípade došlo k porušeniu princípu predvídateľnosti súdneho rozhodnutia, a tým i k porušeniu zásady právnej istoty. Najvyšší súd totiž v týchto prípadoch rozhodol odlišným spôsobom ako prv v prípade skutkovo i právne obdobných veciach bez toho, aby sa v odôvodnení svojho rozhodnutia, na základe dostatočne precíznych argumentov, v súlade s princípom právnej istoty vysporiadal s otázkou, prečo bola v danej veci sťažovateľkinmu právu poskytnutá odlišná ochrana, ako v jej iných označených konaniach. Argumentácia najvyššieho súdu musí pritom byť spoľahlivým vodidlom pre obdobné situácie aj v budúcnosti. Okrem porušenia zásady právnej istoty najvyšší súd zároveň zanedbal svoju zákonom ustanovenú povinnosť pri zabezpečovaní jednoty rozhodovania.“*³²⁷

³²⁴ DRGONEC, J.: *Ústava Slovenskej republiky*, s. 86-87.

³²⁵ Nález Ústavného súdu z 25. 11. 2015, sp. zn. PL. ÚS 27/2015, s. 19.

³²⁶ Uznesenie Ústavného súdu z 13. 5. 1997, sp. zn. I. ÚS 61/96, s. 16; uznesenie Ústavného súdu z 21. 5. 1997, sp. zn. II. ÚS 31/97, s. 23.

³²⁷ Nález Ústavného súdu z 9. 7. 2009, sp. zn. I. ÚS 28/09, s. 10.

Ako upozorňuje Drgonec, základné zásady korektnej zmeny judikatúry často nie sú rešpektované, a to ani Ústavným súdom, ktorý neraz pristúpil k zmene skôr vysloveného právneho názoru bez toho, aby to výslovne priznal a náležite odôvodnil.³²⁸ Napríklad v náleze, v ktorom rozhodol o protiústavnosti ústavného zákona,³²⁹ sa Ústavný súd odklonil od judikatórnych záverov obsiahnutých v rozhodnutiach vedených pod sp. zn. PL. ÚS 8/04,³³⁰ I. ÚS 3/98,³³¹ PL. ÚS 24/2014³³² a I. ÚS 39/93³³³ v spojení s PL. ÚS 3/98³³⁴ bez toho, aby to výslovne konštatoval a náležite odôvodnil.

5.5 Zohľadnenie *communis opinio doctorum*

Doktrinálna literatúra pochopiteľne nie je prameňom práva a súd ňou pri rozhodovaní nie je viazaný tak, ako je viazaný právnymi predpismi. Ústavný súd preto v tejto súvislosti celkom pochopiteľne konštatoval, že

*„Výklad práva podaný v právnej vede nemá záväzný význam pre uplatnenie práva ani mu nemožno priznať povahu dôkazu.“*³³⁵

To však samozrejme neznamená, že by súdy v rozhodovacej praxi vôbec nepriznávali význam doktrinálnej literatúre. Z hľadiska kvality odôvodnenia súdnych rozhodnutí je vhodné, aby súd významné a v praxi etablované názory právnej vedy neignoroval, ale naopak, aby s nimi pracoval ako so súčasťou širšie chápaného systému práva a právneho diskurzu. Pri príprave práce sme často narážali na pasáže, v ktorých Ústavný súd alebo Najvyšší súd používali doktrinálne závery ako podporné argumenty pre určitý právny záver alebo nimi

³²⁸ DRGONEC, J.: *Ústava Slovenskej republiky*, s. 87-89.

³²⁹ Nález Ústavného súdu z 30. 1. 2019, sp. zn. PL. ÚS 21/2014.

³³⁰ Nález Ústavného súdu z 6. 10. 2005, sp. zn. PL. ÚS 8/04, s. 25, v časti „*len obsolesť právnej normy nezakladá jej rozpor s ústavou.*“

³³¹ Uznesenie Ústavného súdu z 5. 2. 1998, sp. zn. I. ÚS 3/98, s. 1, v časti „*Údajné protiústavné konania jedného orgánu štátu nie je pre iný štátny orgán dôvodom, aby konal inak ako v rozsahu zákona a zákonom ustanoveným spôsobom.*“

³³² Nález Ústavného súdu z 28. 10. 2014, sp. zn. PL. ÚS 24/2014, s. 29, bod 35, v časti „*V konaní podľa čl. 125 ústavy je ústavný súd oprávnený eliminovať podústavné, nie ústavné zásahy zákonodarcu (prostredníctvom ktorého občania vykonávajú štátnu moc) do základných práv a slobôd.*“

³³³ Uznesenie Ústavného súdu z 2. 6. 1993, sp. zn. I. ÚS 39/93, s. 4 v časti „*Ústava a ústavný zákon majú rovnaký stupeň právnej sily, ktorým sa odlišujú od zákonov.*“

³³⁴ Uznesenie Ústavného súdu z 12. 2. 1998, sp. zn. PL. ÚS 3/98, s. 4, v časti „*právomoc ústavného súdu na konanie vo veci súladu právnych predpisov je daná len vtedy, ak navrhovateľ žiada vyslovenie nesúladu právneho predpisu nižšej právnej sily s právnym predpisom vyššej právnej sily.*“

³³⁵ Uznesenie Ústavného súdu zo 17. 3. 1999, sp. zn. II. ÚS 31/99, s. 6.

dokresľovali kontext svojho rozhodnutia. Napríklad Najvyšší súd pri posudzovaní účinnosti doručenia jednostranného právneho úkonu uviedol, že:

„ak sa preukáže, že adresát mal reálnu možnosť oboznámiť sa s prejavom vôle, nastávajú právne účinky jednostranného právneho úkonu obsahujúceho takýto prejav bez ohľadu na to, či sa s ním adresát skutočne oboznámil. Tento názor zastáva aj odborná právnická verejnosťou,“³³⁶

pričom v nasledujúcich pasážach súd citoval jednotlivých autorov zastávajúcich tento interpretačný záver.

V inom rozhodnutí Ústavný súd podporne argumentoval doktrinálnou definíciou pojmu „amnestia“, ktorého legálna definícia v právnom poriadku Slovenskej republiky neexistovala.³³⁷ Obdobne odkazoval na doktrinálnu definíciu pojmov „daň“ a „poplatok“ Ústavný súd v novšom plenárnom náleze.³³⁸ Na doktrinálnu literatúru odkazuje Ústavný súd aj v prípadoch, kedy rozoberá teoretické otázky interpretácie práva.³³⁹

5.6 Zohľadnenie dôsledkov právnej regulácie

Za určitých okolností je dôvodné, aby interpret právnej normy zvažoval aj dôsledky, ktoré rôzne interpretačné voľby prinášajú. Nejde pritom len o vylúčenie absurdít, ale aj takých dôsledkov, ktoré sú z rôznych dôvodov neprijateľné kvôli ich kolízii so základnými hodnotami chránenými právnym poriadkom či so základnými právnymi princípmi. Interpret tak môže preferovať takú interpretáciu, ktorej dôsledky budú z tohto hľadiska menej invazívne. Samozrejme je pritom však limitovaný inými interpretačnými metódami, ktoré takisto chránia určité hodnoty a záujmy.

Zaujímavé je v tomto kontexte rozhodnutie Najvyššieho súdu týkajúce sa prípustnosti dovolania proti právoplatnému rozhodnutiu o rozvode manželstva. Odporkyňa v tomto prípade argumentovala v prospech jeho prípustnosti odkazom na § 237 písm. f) občianskeho súdneho poriadku, podľa ktorého platí, že:

³³⁶ Uznesenie Najvyššieho súdu z 28. 1. 2011, sp. zn. 5 Cdo 129/2010, publikované v Zbierke, č. 27/2011, s. 11.

³³⁷ Uznesenie Ústavného súdu z 28. 6. 1999, sp. zn. I. ÚS 30/99, s. 35.

³³⁸ Nález Ústavného súdu zo 4. 11. 2015, sp. zn. PL. ÚS 14/2014, s. 47, bod 64.

³³⁹ Nález Ústavného súdu z 3. 9. 2015, sp. zn. II. ÚS 46/2015, napr. s. 24-27 a tam uvedené odkazy na viacerých veľikánov právnej teórie, medzi nimi napr. A. Baraka či H. Kelsena. Vid' tiež rozsudok Najvyššieho súdu z 27. 1. 2022, sp. zn. 5 Cdo 121/2021, publikovaný v Zbierke, č. 8/2022, a opakujúce sa odkazy súdu na prácu Filipa Melzera.

„Dovolanie je prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu, ak účastníkovi konania sa postupom súdu odňala možnosť konať pred súdom.“

Podľa Najvyššieho súdu sa tu ale uplatní výnimka v rozhodnutiach o rozvode manželstva, pretože sa ním mení osobný stav, a to so záväznými účinkami voči tretím osobám aj súdom. Podľa súdu je táto výnimka

„odôvodnená požiadavkou, aby sa prípadným »obnovením (oživením) manželstva«, ako dôsledku zrušenia právoplatného rozhodnutia, ktorým bolo ukončené rozvodové konanie a manželstvo právoplatne rozvedené, nevytvorila situácia nezlučiteľná so stavom, ktorý sa medzitým mohol vytvoriť (napr. mohlo dôjsť k uzavretiu nového manželstva a pod.).“³⁴⁰

Najvyšší súd teda argumentoval dôsledkami, ktoré by boli s odmietnutou interpretáciou spojené, a to najmä zásahom do právnej istoty tretích osôb. Podporne argumentoval tiež historicky, keď ani podľa staršej právnej úpravy nebola prípustná sťažnosť pre porušenie zákona proti rozsudku, ktorým bolo vyslovené, že sa manželstvo rozvádza, že je neplatné alebo že nie je.³⁴¹

Výrazne zložitejší bol prípad, v ktorom Ústavný súd interpretoval ústavný zákon č. 357/2004 Z. z. o ochrane verejného záujmu pri výkone funkcií verejných funkcionárov. Poslanec Matovič (sťažovateľ) namietol, že návrh predmetného výboru sa týkal jeho poslaneckého mandátu v predchádzajúcom volebnom období Národnej rady, a aj keď je teraz stále poslancom, je ním už v ďalšom volebnom období, a teda k návrhu nie je pasívne legitimovaný. Šlo teda o to, či výbor Národnej rady môže iniciovať konanie podľa tohto ústavného zákona proti poslancovi aj za porušenie povinnosti v predchádzajúcom volebnom období. Ústavný súd konštatoval, že to možné je, keďže opačná interpretácia by vytvorila faktickú beztrestnosť verejného funkcionára v závere jeho funkčného obdobia. Súd svoje rozhodnutie odôvodnil takto:

„Kľúčové východisko na otázku uplatňovania zásady právnej kontinuity výkonu verejnej funkcie po opätovnom ustanovení určitej osoby do verejnej funkcie a z nej vyplývajúcich zodpovednostných vzťahov pri aplikácii ústavného zákona o ochrane verejného záujmu ponúka podľa názoru ústavného súdu zmysel a účel sledovaný týmto ústavným zákonom. Základný zmysel a účel ústavného zákona o ochrane verejného záujmu spočíva

³⁴⁰ Uznesenie Najvyššieho súdu zo 17. 6. 2005, sp. zn. 2 Cdo 128/2005, publikované v Zbierke, č. 59/2005, s. 41.

³⁴¹ Obdobný záver o neprípustnosti dovolania v takýchto prípadoch si osvojil aj Ústavný súd v náleze z 1. 7. 2009, sp. zn. II. ÚS 398/08.

v efektívnom zabezpečovaní právneho mechanizmu ochrany verejného záujmu pri výkone verejných funkcií, ktorého hlavnou funkciou je zamedziť vzniku rozporu osobných záujmov verejných funkcionárov s verejným záujmom v súvislosti s výkonom ich verejnej funkcie a predchádzanie zneužívaniu postavenia spojeného s verejnou funkciou na osobný prospech verejných funkcionárov (porovnaj m. m. II. ÚS 185/2014).

V nadväznosti na účel sledovaný ústavným zákonom o ochrane verejného záujmu ústavný súd konštatuje, že v ústavno-politickom živote je v zásade bežnou praxou, že určitá osoba sa po uplynutí volebného (funkčného) obdobia opätovne, a pritom nie zriedka úspešne, uchádza o výkon verejnej funkcie, vďaka čomu vykonáva verejnú funkciu v zásade kontinuálne. Na tom nič podstatného nemôže zmeniť skutočnosť, že deň skončenia výkonu verejnej funkcie v predchádzajúcom volebnom období nesplyva s dňom opätovného nadobudnutia tejto (alebo inej) verejnej funkcie, a to aj vzhľadom na to, že takáto osoba sa v zmysle čl. 3 ods. 1 druhej vety považuje za verejného funkcionára aj v období jedného roka od skončenia výkonu verejnej funkcie [aj keď v obmedzenom rozsahu (k tomu pozri aj argumentáciu uvedenú vo veciach sp. zn. PLz. ÚS 1/2010 a sp. zn. II. ÚS 452/2013)]. Ak sa za verejného funkcionára v období jedného roka od skončenia výkonu verejnej funkcie považuje osoba, ktorá sa po uplynutí volebného (funkčného) obdobia už neuchádza o opätovné nadobudnutie verejnej funkcie, tak o to viac treba za verejného funkcionára kontinuálne považovať osobu, ktorá opätovne verejnú funkciu nadobudla («argumentum a minori ad maius», t. j. »od menšieho k väčšiemu«).

Diskontinuálny prístup k interpretácii ústavného zákona o ochrane verejného záujmu z hľadiska uplatňovania sankcií za porušenie povinností alebo obmedzení uložených týmto ústavným zákonom, ktorý predostiera navrhovateľ, je podľa názoru ústavného súdu v rozpore so zmyslom a účelom sledovaným týmto ústavným zákonom. **Diskontinuálna interpretácia totiž vo svojej podstate bráni efektívnemu naplneniu účelu sledovanému ústavným zákonom o ochrane verejného záujmu, keďže umožňuje verejnému funkcionárovi minimálne v období bezprostredne pred uplynutím svojho volebného (funkčného) obdobia v zásade »beztretné« porušovať povinnosti alebo obmedzenia uložené mu týmto ústavným zákonom vo vedomí, že výbor pre nezlučiteľnosť funkcií o porušení týchto povinností alebo obmedzení už nestihne do uplynutia svojho volebného obdobia rozhodnúť, pričom po prípadnom opätovnom zvolení (ustanovení) dotknutého verejného funkcionára do verejnej**

funkcie sa jeho deliktami »spáchanými« v uplynulom volebnom (funkčnom) období už novoustanovený výbor nebude môcť zaoberať.³⁴²

Za určitú intenzívnejšiu verziu tejto zásady považujeme princíp vylúčenia absurdných záverov, tzv. *reductio ad absurdum*. Ako príklad uvádzame rozsudok Najvyššieho súdu, týkajúci sa korupčných trestných činov. Najvyšší súd sa tu ostro vymedzil voči uzneseniu generálneho prokurátora z 29. 1. 2018, sp. zn. XVI/2 Pz 1/18/1000-3, ktorým generálny prokurátor zastavil konanie vo veci podozrenia zo spáchania trestného činu prijímania úplatku. Generálny prokurátor tu dospel k záveru, že

*„skutok spočívajúci v odovzdaní / prijatí drobnej finančnej hotovosti lekárovi ako prejavu vďaky za už poskytnutú zdravotnú starostlivosť nie je trestným činom. Svoj názor generálny prokurátor odôvodnil tým, že nie všetky plnenia, na ktoré nie je právny nárok, je možné automaticky považovať za úplatok; takýmto plnením je nepochybne aj dar podľa § 628 a nasl. Občianskeho zákonníka. Pri posudzovaní, či išlo o úplatok alebo dar, je rozhodujúcim kritériom úmysel poskytovajúcej osoby - kým dar nemožno podmieňovať protihodnotou alebo protislužbou, je prejavom vďačnosti alebo náklonnosti voči obdarovanému, v prípade úplatku musí vždy existovať očakávanie neoprávnenej výhody. Ak teda pacient v súvislosti so zdravotnou starostlivosťou poskytne lekárovi plnenie s cieľom získať »nadštandardnú starostlivosť«, prednostné vykonanie operácie alebo akýkoľvek iný prospech, v takých prípadoch nepochybne ide o protiprávne konanie tak pacienta, ako aj zdravotníckeho pracovníka. Na druhej strane, konanie pacienta, ktorý prinesie lekárovi nejakú pozornosť ako vyjadrenie vďaky za už poskytnutú starostlivosť, či úspešne zvládnutú operáciu je možné akceptovať ako poskytnutie daru. V tejto súvislosti generálny prokurátor poukázal na § 2067 ods. 1 zákona č. 89/2012 Sb. Občiansky zákonník Českej republiky, z ktorého a contrario možno vyvodit', že ak pacient dá zdravotníckemu zamestnancovi dar po prepustení zo zdravotnej starostlivosti, pôjde o prípustný dar.*³⁴³

Najvyšší súd takúto interpretáciu odmietol ako absurdnú, a to s nasledujúcou argumentáciou:

„Ak by sme ním prezentovaný výklad akceptovali, mohlo by to mať závažné negatívne dôsledky na stíhanie korupčných trestných činov. Postačovalo by, ak by lekár (ale ako rozvedieme nižšie, aj akákoľvek iná osoba, ktorá obstaráva vec všeobecného záujmu)

³⁴² Uznesenie Ústavného súdu z 2. 3. 2017, sp. zn. II. ÚS 789/2016, s. 19-21.

³⁴³ Citované podľa rozsudku Najvyššieho súdu zo 7. 6. 2018, sp. zn. 5 To 5/2018, publikovaného v Zbierke, č. 101/2018, s. 42-43.

odmietol prijať úplatok pred alebo počas poskytovania zdravotnej starostlivosti s tým, že by pacienta inštruoval, že v prípade spokojnosti mu môže po poskytnutí zdravotnej starostlivosti niečo podarovať. Takto by sa medzi pacientmi rozšírilo všeobecné povedomie, že »dávať« je treba až po zákroku, nakoľko vtedy to nie je trestné a hlavne, vtedy to lekári očakávajú, prijmu a nabudúce sa o nich opäť dobre postarajú. **Popísaný stav by viedol k úplnej legalizácii úplatkov**, stalo by sa verejným tajomstvom, a to predovšetkým u najzraniteľnejších osôb - dôchodcov, chronicky alebo dlhodobo chorých pacientov, že úplatky dávať treba, len ich treba nazývať darom a odovzdávať ich až po poskytnutí zdravotnej starostlivosti.

Zároveň, ak by sme uvedené konanie pripustili v zdravotníctve, rovnako by sme ho museli pripustiť v iných oblastiach verejného života. Trestným by nemohlo byť ani konanie sudcu, ktorý by po skončení pojednávania prijal od účastníka alebo obžalovaného drobnú finančnú hotovosť, fľašu, pozvanie na obed a pod. za »zákonné a spravodlivé rozhodnutie v jeho veci«. Ani konanie policajta, ktorý by v zákonnej lehote vydával cestovné pasy, za čo by sa mu spokojní občania chodili poďakovať formou kávy, dezertu, ovocia či fľaše domácej borovičky, by nebolo trestné.³⁴⁴

Výklad pomocou zásady *reductio ad absurdum* použil Ústavný súd pri posudzovaní otázky, či oprávnenie prezidenta udeliť amnestiu zahŕňa aj jeho oprávnenie raz udelenú amnestiu zrušiť. Ak by takáto široká interpretácia bola možná,

„potom by právo prezidenta zrušiť amnestiu muselo nevyhnutne mať aj tieto dôsledky: nariadiť, aby sa trestné konanie opätovne začalo, aby sa v zastavenom trestnom konaní pokračovalo, mal by mať možnosť rozhodnúť, že amnestiou odpustené a zmiernené tresty uložené trestnými súdmi sa predsa len vykonajú a že zahladené odsúdenia sa do uplynutia zákonných lehôt budú vo výpisoch z registrov trestov a v iných dokladoch naďalej uvádzať.“³⁴⁵

Takéto dôsledky by boli v zjavnom rozpore so zásadou právnej istoty, a preto neprijateľné.

5.7 In dubio pro libertate

Jednou zo základných zásad právneho štátu je tzv. *legálna licencia*, podľa ktorej všetko, čo nie je právom zakázané, je dovolené. Inými slovami, jednotlivец má plnú autonómiu a slobodu

³⁴⁴ Ibid, s. 43.

³⁴⁵ Uznesenie Ústavného súdu z 28. 6. 1999, sp. zn. I. ÚS 30/99, s. 36.

vo svojom jednaní, pokiaľ do nej transparentným a predvídateľným spôsobom nezasiahne verejná moc. S tým úzko súvisí interpretačná zásada *in dubio pro libertate*, prípadne *in dubio pro mitius*.³⁴⁶ Podľa nej platí, že v prípade interpretačného sporu o rozsah takejto zásady verejnej moci máme dať prednosť výkladu, ktorý ponecháva jednotlivcovi čo najširšiu autonómiu a slobodu. To sa nemusí týkať iba základných práv a slobôd, ale v zásade akejkol'vek oblasti právneho poriadku.

Vo vzťahu k základným právam a slobodám formuloval túto zásadu Ústavný súd, keď uviedol, že

„pri ukladaní a vymáhaní daní podľa zákona, teda pri de facto odnímaní časti nadobudnutého vlastníctva, sú orgány verejnej moci povinné šetriť podstatu a zmysel základných práv a slobôd. Inak povedané, v prípade pochybností sú povinné (orgány verejnej moci) postupovať miernejšie - in dubio mitius (Ústavný súd Českej republiky rozhodnutie sp. zn. IV. ÚS 666/02).“³⁴⁷

Veľmi pregnantne formuloval zásadu *in dubio pro libertate* Najvyšší súd v pomerne zložitom technickom spore o výklad nariadenia vlády č. 755/2004 Z. z.:

„Slovenská republika je právny štát, čo priamo vyplýva z čl. 1 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a je založený na princípoch právnej istoty a predvídateľnosti právnych noriem, pričom nejasné a neurčité právne normy nemožno aplikovať a vykladať na ťarchu adresáta právnej normy, ale vždy na ťarchu tvorcu právnej normy.“³⁴⁸

Tú istú zásadu rozvinul Najvyšší súd aj v neskoršom rozhodnutí z roku 2017. V tejto kauze šlo o to, či je na prijímanie žiadostí o bytovú náhradu podľa § 7a ods. 1 zákona č. 260/2011 Z. z.³⁴⁹ príslušný Magistrát Hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy alebo Miestny úrad Mestskej časti Bratislavy – Ružinov. Uvedené ustanovenie zákona znelo takto:

³⁴⁶ Obe tieto latinské formuly považujeme za synonymické, nakoľko obe v prípade nejasností preferujú čo najlepšie postavenie jednotlivca voči verejnej moci, a teda aj jeho čo najväčšiu autonómiu či slobodu.

³⁴⁷ Nález Ústavného súdu z 18. 9. 2008, sp. zn. I. ÚS 241/07, s. 12.

³⁴⁸ Rozsudok Najvyššieho súdu z 1. 7. 2010, sp. zn. 8 Sžp 1/2010, publikovaný v Zbierke, č. 102/2011, s. 67. V Zbierke bola pri tomto rozhodnutí publikovaná právna veta v mierne upravenom znení: „Slovenská republika je právny štát, ktorý je založený na princípoch právnej istoty a predvídateľnosti právnych noriem, pričom nejasné a neurčité právne normy nemožno aplikovať a vykladať na ťarchu adresáta právnej normy – účastníka správneho konania, ale vždy na ťarchu tvorcu právnej normy.“ Táto právna veta teda obsahuje navyše slová „účastníka správneho konania“ – máme ale za to, že táto interpretačná zásada by sa mala aplikovať nielen na účastníkov správneho konania, ale na všetkých adresátov právnych noriem, ktorí sú v danom právnom vzťahu voči štátu alebo inej verejnoprávnej korporácii v podriadenom postavení.

³⁴⁹ Celým názvom sa jedná o zákon o ukončení a spôsobe usporiadania niektorých nájomných vzťahov k bytom a o doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 18/1996 Z. z. o cenách v znení neskorších predpisov.

„Žiadateľ, ktorý nepodal žiadosť podľa § 7 ods. 1, a žiadateľ, ktorému bol vypovedaný nájom bytu alebo ktorý vypovedal nájom bytu podľa § 3a, môže podať žiadosť do 30. apríla 2013 obci, v územnom obvode ktorej sa nachádza byt, ktorý sa má vypratať; inak jeho nárok na poskytnutie bytovej náhrady zanikne“,

pričom kľúčová bola interpretácia slovného spojenia „*obci, v územnom obvode ktorej sa nachádza byt, ktorý sa má vypratať*“. Od interpretácie tohto ustanovenia závisel záver, či nárok žiadateľky zanikol alebo nie.

Z jazykového výkladu nebolo možné dovodiť, ktorý úrad je miestne príslušný, nakoľko Hlavné mesto SR Bratislava aj Mestskú časť Bratislavy – Ružinov možno označiť za obec, a byt sa nachádzal v územnom obvode oboch. Krajský súd pri interpretácii § 7a ods. 1 vychádzal z interpretačného záveru obsiahnutého vo výkladovom stanovisku Ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky z 29. 11. 2011, sp. zn. 20186/SVBP/z69924. Odhliadnuc od toho, že výkladové stanovisko sa týkalo § 7 ods. 1, ktorý obsahoval odlišné znenie a odkazoval na obec,

„v ktorej katastrálnom území sa nachádza byt, ktorý sa má vypratať“,

a nie § 7a ods. 1, ktorý bol do zákona včlenený až neskoršou novelou, je významná argumentácia Najvyššieho súdu, ktorou závery krajského súdu odmietol. Ministerstvo totiž pri výklade tohto ustanovenia, ktoré bolo taktiež sporné a nejednoznačné, odkazovalo okrem iného na zámer gestora zákona uvedený v dôvodovej správe a v prípravných dokumentoch. Najvyšší súd sa proti takému postupu ohradil:

„Navrhovateľka nemala v čase podávania žiadosti vedomosti o zámere gestora zákona č. 260/2011 Z. z., prieskumov uskutočnených vo fáze prípravných legislatívnych prác, tak ako ich posudzovalo ministerstvo pri podávaní predmetného výkladu ustanovenia §7 ods. 1 zákona č. 260/2011 Z. z. V prípade, ak mal zákonodarca v úmysle jednoznačne vymedziť príslušnosť Hlavného mesta SR Bratislava na rozhodovanie o žiadostiach na poskytnutie bytovej náhrady, mal túto skutočnosť jednoznačne uviesť do ustanovení zákona a neponechať to na výklad.“³⁵⁰

Najvyšší súd tak dovodil, že žiadateľka nepochybila, keď podala žiadosť u Miestneho úradu Mestskej časti Bratislavy – Ružinov. Uviedol, že

³⁵⁰ Rozsudok Najvyššieho súdu z 23. 11. 2016, sp. zn. 3 Sžo 70/2015, publikovaný v Zbierke, č. 34/2017, s. 82.

„nie je možné pričítať na ťarchu navrhovateľky nejednoznačnosť v otázke príslušného správneho orgánu na prijímanie žiadostí o poskytnutie bytovej náhrady podľa zákona č. 260/2011 Z. z.“³⁵¹

Určitú variáciu zásady *in dubio pro libertate* možno vidieť aj v rozhodnutí Najvyššieho súdu v otázke prípustnosti analogického určovania povinnosti uhradiť súdny poplatok. V tomto prípade šlo o to, že odvolací súd uznesením zastavil odvolacie konanie o odvolaní oprávnenej proti uzneseniu prvostupňového súdu o zastavení exekúcie. Odôvodnil to tým, že oprávnená neuhradila súdny poplatok. Povinnosť oprávnenej zaplatiť súdny poplatok dovodil z § 2 ods. 4 zákona o súdnych poplatkoch:

„V odvolacom konaní je poplatníkom ten, kto podal odvolanie, pri dovolaní ten, kto podal dovolanie.“

a výšku poplatku určil analogicky podľa položky 13 písm. a) Sadzobníka súdnych poplatkov (príloha zákona), ktorá sa týka „návrhu na zastavenie exekúcie alebo jej odklad“. Pritom podľa § 1 ods. 1 zákona platí, že

„Súdne poplatky (ďalej len »poplatky«) sa vyberajú za jednotlivé úkony alebo konanie súdov, ak sa vykonávajú na návrh a za úkony orgánov štátnej správy súdov a prokuratúry (ďalej len »poplatkový úkon«) uvedené v sadzobníku súdnych poplatkov a poplatku za výpis z registra trestov (ďalej len »sadzobník«), ktorý tvorí prílohu tohto zákona.“

Najvyšší súd rozhodnutie zrušil a argumentoval nasledujúcim spôsobom:

„I keď podľa ustanovenia § 2 ods. 4 zákona o súdnych poplatkoch v odvolacom konaní je poplatníkom ten, kto podal odvolanie, neznamená to, že poplatková povinnosť vzniká odvolateľovi za každé odvolacie konanie začaté na základe jeho odvolania. Uvedené ustanovenie treba vykladať v súvislosti s ustanoveniami §§ 1 ods. 1 a 6 ods. 2 zákona o súdnych poplatkoch. To znamená, že poplatková povinnosť za konanie vykonávané na návrh vzniká, ak ide o konanie uvedené v sadzobníku. Pokiaľ nie je stanovená sadzba súdneho poplatku za určitý druh konania v sadzobníku, teda pokiaľ určité konanie nie je ako poplatkový úkon uvedené v sadzobníku, v rámci tohto konania nevzniká ani poplatková povinnosť za odvolacie konanie. Nebolo by totiž možné určiť ani výšku súdneho poplatku za odvolacie konanie, ktorá sa rovná sadzbe súdneho poplatku za prvostupňové konanie. Analogické určovanie výšky súdneho poplatku neprichádza do

³⁵¹ Ibid.

*úvahy, pretože v zmysle článku 59 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky dane a poplatky možno ukladať zákonom alebo na základe zákona, a ak zákon o súdnych poplatkoch ukladá poplatkové povinnosti, musia byť tieto povinnosti stanovené jasne a jednoznačne. Pokiaľ tomu tak nie je, zodpovedá ústavne konformnému výkladu zákona o súdnych poplatkoch záver rešpektujúci zásadu »v pochybnostiach v prospech poplatníka«, t. j. záver, že poplatková povinnosť v týchto prípadoch nevznikla.*³⁵²

Za aplikáciu zásady *in dubio pro libertate* možno považovať aj záver Najvyššieho súdu, podľa ktorého

*„Vo verejnom práve založiť existenciu finančno-právneho nároku voči orgánu štátnej správy analógiou iuris je vylúčené.“*³⁵³

5.8 Komparatívny výklad

Jednou zo sporných a v praxi skôr okrajovo využívaných interpretačných zásad je aplikácia tzv. komparatívneho výkladu. Jeho podstatou je podloženie určitého interpretačného záveru praxou (rozhodovacou či legislatívnou) v iných jurisdikciách. Na základe skúseností z iných právnych poriadkov, ktoré sú v určitom ohľade relevantné, tak interpret argumentuje v prospech ich prenosu alebo naopak odmietnutia v právnom poriadku Slovenskej republiky.

Komparatívny výklad je takmer výlučne používaný ako určitý doplnok k argumentácii založenej na iných interpretačných zásadách. Súdny ho používajú skôr ako nástroj k zvýšeniu váhy odôvodnenia než ako nosné dôvody, na ktorých je rozhodnutie postavené. Hodnota komparatívneho výkladu je preto podľa nášho názoru prinajmenšom sporná. Okrem problému legitimacy používania tohto argumentu je často sporný tiež metodologický postup súdu pri výbere právnych poriadkov, ktoré sú v rozhodnutí analyzované.

Pomerne častou praxou rozhodovania vrcholových súdov – zvlášť Ústavného súdu – je odkazovanie na judikatórnu prax Ústavného súdu Českej republiky. Súdny tak odkázali na túto judikatúru pri riešení určitých čiastkových právnych otázok väčšieho teoretického presahu,

³⁵² Rozsudok Najvyššieho súdu z 29. 3. 2007, sp. zn. 4 Cdo 39/2007, publikovaný v Zbierke, č. 7/2008, s. 44-45.

³⁵³ Rozsudok Najvyššieho súdu z 29. 1. 2009, sp. zn. 3 Sžf 41/2008, s. 9.

napríklad hraníc prípustnosti analogického výkladu (či dotvárania) práva,³⁵⁴ interpretačného princípu *in dubio mitius*,³⁵⁵ či interpretácie predpisov z doby komunistickej diktatúry.³⁵⁶

V prípade tzv. modifikovaného testu proporcionality pri zásahoch do základných práv Ústavný súd prevzal z českej judikatúry nielen čiastkový právny záver, ale ucelenú koncepciu:

„Ústavný súd by nemusel pristúpiť na prevzatie modifikovaného testu proporcionality základných práv a slobôd druhej generácie podľa predstáv Ústavného súdu Českej republiky a mohol by vypracovať vlastný modifikovaný test. Taký postup by bol ale na ujmu právnej istoty, akú treba nastoliť aj v interpretácii a aplikácii testov zásahov do základných práv a slobôd. Právny názor Ústavného súdu Českej republiky nie je očividne nesprávny či nerozumný. Ústavný súd nemá rozumný dôvod hľadať vlastné testy pre posúdenie ústavnej konformity obmedzujúcich zásahov do základných práv a slobôd.“³⁵⁷

Za príklad nekorektného použitia komparatívneho výkladu považujeme prelomový nálež Ústavného súdu, v ktorom rozhodol o protiústavnosti *ústavného zákona*.³⁵⁸ Komparatívny výklad tu Ústavný súd použil pre podporu tézy, že Ústava Slovenskej republiky obsahuje implicitné a nezmeniteľné materiálne jadro a že Ústavný súd má právomoc preskúmať ústavnosť (súlady s materiálnym jadrom) ústavných zákonov. Napríklad pri analýze judikatúry niektorých európskych ústavných súdov k otázke preskúmania ústavných zákonov uviedol, že:

„tieto stanoviská sú pritom prítomné v krajinách s explicitne zakotveným materiálnym jadrom ústavy a rovnako i v krajinách, v ktorých sa materiálne jadro ústavy chápe ústavnými súdmi implicitne.“³⁵⁹

Jediným z ústavných súdov zmienených v odôvodnení, ktorý však judikoval o existencii implicitného materiálneho jadra a právomoci ústavného súdu ho chrániť prieskumom ústavných zákonov, bol litovský Ústavný súd. V časti odôvodnenia podpísanej ako „*Hodnotová*

³⁵⁴ Rozsudok Najvyššieho súdu z 27. 1. 2022 sp. zn. 5 Cdo 121/2021, publikovaný v Zbierke, č. 8/2022, napr. s. 58, body 12.3 a nasl.

³⁵⁵ Nálež Ústavného súdu z 18. 9. 2008, sp. zn. I. ÚS 241/07, s. 12, bod 14.

³⁵⁶ Nálež Ústavného súdu zo 4. 5. 2010, sp. zn. III. ÚS 72/2010, s. 12.

³⁵⁷ Nálež Ústavného súdu zo 4. 11. 2015, sp. zn. PL. ÚS 14/2014, s. 52, bod 73.

³⁵⁸ V nasledujúcej pasáži preberáme s úpravami časti nepublikovanej diplomovej práce JAMBOR, D.: *Koncepcia materiálneho jadra Ústavy Slovenskej republiky vo svetle nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky Pl. ÚS 21/2014*. Praha, 2021. Diplomová práca. Univerzita Karlova, Právnická fakulta. Vedúci práce JUDr. Ondřej Preuss, Ph.D.

³⁵⁹ Nálež Ústavného súdu z 30. 1. 2019, sp. zn. PL. ÚS 21/2014, s. 50, bod 59.5.

orientovaná ústava ako conditio sine qua non implicitného materiálneho ohniska (jadra) ústavy“ následne Ústavný súd zoširoka analyzoval príklady Nemecka, Českej republiky a Rakúska³⁶⁰ – ani v jednej z týchto krajín sa ale nejedná o prípad implicitného materiálneho jadra.

Zásadný záver, ktorý Ústavný súd vyvodzuje z jeho komparatívnej analýzy, je, že

*„možno bez akýchkoľvek pochybností konštatovať, že v súčasnej Európe o koncepte materiálneho jadra ústavy a jeho ochrane ústavnými súdmi panuje vysoký stupeň konsenzu.“*³⁶¹

V celej kapitole, ku ktorej sa uvedený záver vzťahuje, však Ústavný súd poukázal na *jediný* prípad ústavného súdu, ktorý na základe koncepcie implicitného materiálneho jadra ústavy dovodil svoju právomoc preskúmať ústavný zákon. Naopak prípady, kedy súdne orgány kontroly ústavnosti vo Francúzsku, Slovinsku a Írsku *odmietli* existenciu svojej právomoci posudzovať ústavnosť ústavných zákonov, resp. ekvivalentných právnych predpisov, rozobral Ústavný súd len veľmi stručne, bez analýzy ich argumentácie, a nevyvodil z nich žiadne závery pre svoje rozhodnutie.³⁶² Takúto komparatívnu analýzu preto považujeme za nesystematickú a argumentačne nepodloženú. Ústavný súd tu celkom zjavne smeroval k vopred určenému interpretačnému záveru, a komparatívna pasáž len znížila presvedčivosť jeho odôvodnenia.

5.9 Zohľadnenie štandardov morálky a slušnosti

Zohľadnenie štandardov morálky a slušnosti, prípadne obdobných hodnotových kritérií považujeme za interpretačný postup *ultima ratio*. Interpret sa ním má vyhnúť záveru, ktorý je z hľadiska týchto kritérií celkom neprijateľný. Jedná sa tak o určitú modifikáciu zásady zohľadnenia dôsledkov právnej regulácie.

Prvým príkladom, ktorý na tomto mieste rozoberieme, je rozsudok Najvyššieho súdu vo veci zrušenia prechodného pobytu z dôvodu uvedenia nepravdivých údajov. Podľa § 36 ods. 1 písm. b) zákona č. 404/2011 Z. z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov platilo, že

„Policajný útvar zruší prechodný pobyt, ak zistí skutočnosti, ktoré sú dôvodom na zamietnutie žiadosti o udelenie prechodného pobytu podľa § 33 ods. 4 alebo ods. 5.“

³⁶⁰ Ibid, s. 47-49, body 59.1 až 59.3.

³⁶¹ Ibid, s. 53, bod 61.

³⁶² Ibid, s. 58-59, body 74 a s. 61, bod 79.

Ustanovenie § 33 ods. 4 písm. e) stanovilo, že

„Policajný útvar zamietne žiadosť o udelenie prechodného pobytu, ak štátny príslušník tretej krajiny uvedie nepravdivé alebo zavádzajúce údaje alebo predloží falošné alebo pozmenené doklady alebo doklad inej osoby.“

Najvyšší súd odmietol celkom doslovnú interpretáciu týchto ustanovení v situácii, kedy žiadateľ nevedel, že doklady, ktoré predkladá, sú falošné:

*„I keď doslovný výklad ustanovenia § 36 ods.1 písm. b/ zákona o pobyte cudzincov je taký, že umožňuje policajnému útvaru zrušiť prechodný pobyt, ak tento zistí skutočnosti, ktoré sú dôvodom na zamietnutie žiadosti o udelenie prechodného pobytu podľa § 33 ods. 4 alebo ods. 5, v danom prípade bolo nutné sa odkloniť od doslovného znenia citovaného ustanovenia, pretože z vykonaného dokazovania vyplynulo, že žalobca nemal žiaden podiel viny na tom, že takýto falošný doklad bol správnomu orgánu predložený, a to nepopiera ani žalovaný. [...] Ide v podstate o sankciu za to, že žiadateľ o predĺženie prechodného pobytu oklamal správny orgán. V danom prípade na strane žalobcu nedošlo k žiadnej nepoctivosti ani len vo forme nevedomej nedbanlivosti. Žalobcovi nebolo možné vytýkať, že by nekonal obozretné (resp. že by nebol obozretným primerane opatrného človeka). [...] **Doslovná interpretácia citovaného ustanovenia je s poukazom na okolnosti daného prípadu podľa najvyššieho súdu neudržateľná, lebo by odporovala spravodlivosti. Otázky práva a spravodlivosti sú vždy aktuálne a otázka, či aplikácia doslovného znenia ustanovenia zákona o pobyte cudzincov bez ohľadu na jeho obsah a účel prichádzala do úvahy je na mieste najmä v prípadoch, keď aktom správneho orgánu pri aplikácii zákonného ustanovenia dochádza do zásahu do práva na súkromný a rodinný život. [...] Podľa odvolacieho súdu v danom prípade preto neprichádzala do úvahy aplikácia ustanovenia § 36 ods.1 písm. b/ zákona o pobyte cudzincov v spojení s § 33 ods. 4 písm. e), ktorého doslovné znenie v spojení na prípad žalobcu správny orgán aplikoval, ale bolo nutné pristúpiť k aplikácii právnych princípov (tieto princípy sa nazývajú prirodzené právo alebo právo rozumu), ktoré majú väčšiu váhu ako akýkoľvek legislatívny akt, takže zákon, ktorý im odporuje nebolo možné uplatniť pre krajnú nespravodlivosť vo vzťahu k žalobcovi, ktorý nemal vedomosť o skutočnosti, že preklad jeho rodného listu predložený k žiadosti o udelenie prechodného pobytu za účel zlúčenia rodiny bol falošný.“**³⁶³*

³⁶³ Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo 15. 4. 2015, sp. zn. 10 Sža 13/2015, publikovaný v Zbierke, č. 100/2015, s. 39-40.

Za aplikáciu tejto zásady považujeme aj právny názor Ústavného súdu posudzujúci zánik združenia. Špecifickosť tohto prípadu – ktorá v zmysle vyššie uvedeného odôvodňuje argumentačný postup *ultima ratio* – spočíva v tom, že sa týkal interpretácie právnych predpisov a ich aplikácie v období komunistického diktátora z 50. rokov 20. storočia. Rozhodujúca bola interpretácia ustanovenia § 19 ods. 2 vety prvej zákona č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov, podľa ktorého platilo, že:

„Spolky vzniknuté pred 1. októbrom 1951 sa považujú za združenia už vzniknuté podľa tohto zákona, pokiaľ nezanikli.“

V danom prípade sťažovateľ (združenie) namietal, že síce formálne bol zrušený, ale v skutočnosti sa jednalo o násilný postup štátnej moci, ktorý je v rozpore s princípmi demokratického a právneho štátu. Ústavný súd jeho ústavnej sťažnosti vyhovel a konštatoval, že predmetné združenie nezaniklo v zmysle § 19 ods. 2 citovaného zákona. Ústavný súd okrem iného konštatoval, že

„nemožno bez ďalšieho náležitého a podrobného dokazovania sťažovateľovi uprieť dôvodnosť tvrdení, že o rozpustení alebo o ukončení činnosti spolku Y. a o prevode jeho majetku na iné subjekty nebolo nikdy rozhodnuté orgánmi oprávnenými na to v zmysle jeho stanov a že tento spolok, ktorého činnosť bola násilne prerušená, nezanikol v súlade s platným právnym poriadkom (vykladaným a interpretovaným v duchu zásad demokratického a právneho štátu), t. j. že tento spolok v intenciách § 19 ods. 2 zákona o združovaní nezanikol [...].“

Mimoriadnosť politickej situácie v Č. po februári 1948 vrátane svojvoľného a od vlastného právneho režimu odtrhnutého výkonu štátnej moci vzhľadom na svoju závažnosť neumožňujú ústavnému súdu v rámci uplatnenia kritérií ústavnosti opomenúť sťažovateľove argumenty v už uvedených súvislostiach na rozdiel od okresného súdu a krajského súdu, ktoré sa uchýlili k rigorózne formálnemu výkladu pozitívneho práva. Pokiaľ mocenským zvratom z februára 1948 došlo v Československej republike k situácii, keď sa KSČ a na Slovensku pôsobiaca jej sesterská organizácia – K. stali politickým hegemonom, pričom postupne mocensky ovládli štát ako taký a z verejného života vytesňovali politických a ideových oponentov vrátane »nepohodlných« spoločenských organizácií, spolkov či združení, pričom v záujme dosiahnutia uvedeného cieľa uplatňovali prostriedky nezlučiteľné s princípmi a zásadami demokratického a právneho štátu, nemožno pri náprave dôsledkov takejto situácie vystačiť s bežnými formálnymi prostriedkami a spôsobmi výkladu a aplikácie pozitívneho práva (k tomu

pozri napr. nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. III. ÚS 462/98 z 11. januára 2000).³⁶⁴

5.10 Pomeriavanie kolidujúcich účelov, princípov a hodnôt

Ako sme uviedli vyššie, právna úprava – či už vo forme právnej normy alebo viacerých právnych noriem združených do právnych inštitútov – zvyčajne nechráni len jednu hodnotu, resp. nesmeruje len k jednému účelu, ale je v tomto ohľade zložitejšia a predstavuje určitý kompromis v naplňovaní rôznych a často protichodných hodnôt. To by mala brať do úvahy aj interpretácia právneho predpisu. Interpret by sa preto mal snažiť dospieť k takej interpretácii spornej právnej normy, ktorá určitý účel (či princíp, hodnotu), stojaci v pozadí tejto normy, prílišne nepresadí na úkor iného účelu (princípu, hodnoty).

V tomto duchu možno chápať uznesenie Najvyššieho súdu vo veci neprípustnosti dovolania proti právoplatnému rozhodnutiu o rozvode manželstva. Odporkyňa argumentovala v prospech jeho prípustnosti na základe § 237 písm. f) občianskeho súdneho poriadku, podľa ktorého platilo, že

„Dovolanie je prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu, ak účastníkovi konania sa postupom súdu odňala možnosť konať pred súdom.“

Podľa Najvyššieho súdu sa tu ale uplatní výnimka v rozhodnutiach o rozvode manželstva, pretože sa ním mení osobný stav, ktorý pôsobí aj voči tretím osobám a súdom. Podľa súdu platí, že

„Táto výnimka je odôvodnená požiadavkou, aby sa prípadným »obnovením (oživením) manželstva«, ako dôsledku zrušenia právoplatného rozhodnutia, ktorým bolo ukončené rozvodové konanie a manželstvo právoplatne rozvedené, nevytvorila situácia nezlučiteľná so stavom, ktorý sa medzitým mohol vytvoriť (napr. mohlo dôjsť k uzavretiu nového manželstva a pod.).“³⁶⁵

Ochrana práv a oprávnených záujmov tretích osôb v tomto prípade prevážila nad právom účastníka konania na spravodlivý proces.

Za ukázkový príklad pomeriavania kolidujúcich účelov a hodnôt, ale aj teleologickej interpretácie vo všeobecnosti, možno označiť pomerne nedávne rozhodnutie Najvyššieho súdu

³⁶⁴ Nález Ústavného súdu zo 4. 5. 2010, sp. zn. III. ÚS 72/2010, s. 11-12.

³⁶⁵ Uznesenie Najvyššieho súdu zo 17. 6. 2005, sp. zn. 2 Cdo 128/2005, publikované v Zbierke, č. 59/2005, s. 41; viďte tiež podkapitolu 5.6.

vo veci zákona o rodine. Tento prípad preto rozoberieme o niečo detailnejšie. Najvyšší súd rozhodoval o tom, či možno ustanovenie § 87 ods. 2 zákona o rodine, podľa ktorého

„Otcovstvo voči dieťaťu narodenému v čase medzi stoosemdesiatym dňom a trojstým dňom od vykonania zákroku asistovanej reprodukcie so súhlasom manžela matky nemožno zaprieť. Otcovstvo však možno zaprieť, ak by sa preukázalo, že matka dieťaťa otehotnela inak.“,

analogicky aplikovať na prípad, kedy sa jednalo o súhlas nezosobášeného partnera matky, ale nie jej manžela, a či je teda možné poprieť otcovstvo tohto muža. K zákroku aj k súhlasu otca došlo v Českej republike. Najvyšší súd dovodil, že je namieste pristúpiť k analógii a popretie otcovstva *nie je* možné. Svoju argumentáciu predostrel takto:

„Zákon rozlišuje medzi spôsobmi určovania otcovstva iba na »vstupe«, teda pri východiskách, z ktorých otcovstvo môže vyplývať. Výsledkom (»výstupom«) je otcovstvo jednotné, ktoré už nerozlišuje, akým spôsobom k určeniu došlo a práva a povinnosti z neho vyplývajú bez ohľadu, či došlo k určeniu na základe prvej, druhej, alebo tretej domnienky otcovstva. Ak teda účelom predmetnej úpravy je určenie otcovstva, z ktorého vyplývajú rovnaké práva a povinnosti, je v rozpore s princípom rovnosti v právach, keď otcovstvo dieťaťa, ktoré sa narodilo nezosobášeným rodičom následkom zákroku asistovanej reprodukcie, je neporovnateľne ľahšie spochybniteľné ako otcovstvo dieťaťa, ktoré sa po rovnakom zákroku narodilo manželom.

[...]

[J]e potrebné proporcionálne zvážiť, či záujem na dodržaní jazykového (gramatického) výkladu Zákona o rodine si zaslúži väčšiu ochranu práva ako následky, ktoré pre maloletú a otca dieťaťa z pozitívneho rozhodnutia o zapretí otcovstva vyplývajú.

[...]

Účelom Zákona o rodine, ako aj inej rodinnoprávnej úpravy, pokiaľ ide o maloleté deti, je v prvom rade zabezpečenie najlepšieho záujmu dieťaťa (pozri napr. čl. 5 Zákona o rodine). Dovolací súd konštatuje, že v predmetnej veci by vyhovujúci rozsudok nebol ani v súlade s najlepším záujmom dieťaťa, keďže už len z povahy skutkových okolností by maloletá po aplikácii jazykového výkladu bez použitia analógie nemala žiadneho

*otca, keďže bola splodená spermiami anonymného darcu, ktorého anonymita je osobitne chránená.*³⁶⁶

Na základe analýzy judikatúry ESLP následne Najvyšší súd dospel k záveru, že záujem dieťaťa musí byť v tomto prípade nadradený záujmu rodiča na zapretie otcovstva.³⁶⁷

Najvyšší súd sa tiež snažil vyhnúť prípadným námietkam, že analogická aplikácia § 87 ods. 2 zákona o rodine predstavuje neprípustný presah súdu do oblasti zákonodarstva a že tým súd nahrádza zámer zákonodarcu:

„Ak by sa preukázalo, že ide o vedomú medzeru v zákone, bola by jasne stanovená hranica dotvárania práva lex lata a analógiu legis by na prejednávany prípad nebolo možné použiť. Aby bolo možné hovoriť o takejto vedomej medzere, bolo by potrebné mať jasne preukázaný úmysel (historického) zákonodarcu. V prejednávanej veci, však o takomto prípade hovoriť nemožno.

[...]

Zákonodarca v roku 1982 asi ťažko mohol predpokladať, že dôjde k spoločenským zmenám odštartovaným v novembri 1989, rozpady Československa, rozdielnemu mentálnemu, spoločenského i právneho vývoju nástupníckych krajín a ich spoločnému vstupu do Európskej únie, ktorá je založená na slobode pohybu osôb, tovaru, služieb a kapitálu v celom priestore EÚ. Nepredvídal vedecký pokrok v oblasti asistovanej reprodukcie. Nepomyslel, že nemanželský pár bude môcť legálne vycestovať do zahraničia, podrobiť sa zákroku asistovanej reprodukcie a následne otcovstvo narodeného dieťaťa určiť súhlasným vyhlásením. Zámerom historického zákonodarcu bolo poskytnúť otcovstvu po zákroku asistovanej reprodukcie osobitnú ochranu, keď najmä v prípade oplodnenia prostredníctvom biologického materiálu anonymného darcu, by bolo ľahko spochybniteľné v konaní o zapretí otcovstva, pretože biologická väzba medzi otcom a dieťaťom tu z povahy veci nie je možná. Túto možnosť obmedzil len na otcovstvo manžela matky, pretože v dobe nadobudnutia účinnosti tejto právnej úpravy, bola asistovaná reprodukcia umožnená iba manželským párom. To sa vzhľadom k rigidnej právnej úprave nezmenilo, ale keďže spoločenský vývoj umožnil aj nezobášaným párom podrobiť sa týmto zákrokom napríklad v zahraničí, nie je už možné na pôvodné úmysly historického zákonodarcu prihliadať. Zákonodarca v roku 2005

³⁶⁶ Rozsudok Najvyššieho súdu z 27. 1. 2022, sp. zn. 5 Cdo 121/2021, publikovaný v Zbierke, č. 8/2022, s. 59, bod 13.2; s. 60, bod 13.6; s. 62, bod 14.6.

³⁶⁷ Ibid, s. 46, bod 14.7.

staršiu právnu úpravu prebral, ale ani takejto »reprodukčnej turistike« nijakým spôsobom osobitne nebráni. Nemožno teda hovoriť o tom, že ide zo strany zákonodarcu o úmysel (úmyselný zákaz), ide skôr o nedokonalosť právnej úpravy, keď zákonodarcovi neboli jasné všetky nuansy, ktoré časom môžu z prijatej právnej úpravy vyplynúť.»³⁶⁸

Pre účely tejto podkapitoly len stručne uvádzame, že argumentácia úmyslom tzv. historického zákonodarcu je prinajmenšom sporná – pre podrobnosti odkazujeme na kapitolu 4 tejto práce.

5.11 Vyplnenie medzier analógiou

Aj keď v praxi vychádzame pri interpretácii právnych predpisov z premisy tzv. racionálneho zákonodarcu, nezriedka sa stáva, že právna úprava je neúplná. Tento stav je pomerne častý a je teda nutné, aby sa s ním judikatúra vrcholových súdov popasovala čo najpredvídateľnejšie a najprehľadnejšie.

Podstatou analógie je aplikácia takej právnej normy, ktorá síce na posudzovaný prípad *prima facie* nedopadá, ale dopadá na iné, v podstatných okolnostiach podobné prípady. Kľúčové je teda posúdenie podobnosti, a to v právne relevantných okolnostiach. Pri aplikácii analógie sa tak súd snaží chrániť hodnotu koherencie a súdržnosti právneho poriadku a naopak sa snaží vyhnúť situácii, kedy by právny poriadok *nedôvodne* rozlišoval medzi dvomi podobnými prípadmi. Pri definícii analógie si môžeme pomôcť aj judikatúrou Najvyššieho súdu, ktorý uviedol nasledovné:

„Analógia sa používa tam, kde je tzv. medzera v zákone alebo kde súd má za to, že použitie všeobecnejšieho ustanovenia, ktorá na vec dopadá, by nebolo spravodlivé. Použitie analógie zákona prichádza do úvahy, ak určitý vzťah nie je konkrétne upravený právnou normou. Použitie analógie zákona však predpokladá, že existuje norma, ktorá sa na daný skutkový stav aspoň sčasti vzťahuje alebo ktorá upravuje podobné vzťahy.»³⁶⁹

Legitimizačný zdroj použitia analógie nachádza Najvyšší súd v princípe bezrozpornosti právneho poriadku a v princípe rovnosti:

„Všeobecný súd by si pri aplikácii práva mal položiť otázku, či jeho interpretačný záver, na základe jazykového (gramatického) výkladu nezakladá bezdôvodnú diferenciáciu, čo by bolo v rozpore s princípom bezrozpornosti právneho poriadku

³⁶⁸ Ibid, s. 62-63, body 15.1 a 15.2.

³⁶⁹ Rozsudok Najvyššieho súdu z 16. 12. 2009, sp. zn. 6 Sžo 303/2009, publikovaný v Zbierke, č. 48/2011, s. 50.

a princípom rovnosti. Tieto princípy sú legitímnym dôvodom na dotváranie práva cestou analógie legis (za pomoci argumentu a simili či a fortiori).³⁷⁰

Ústavný súd medzery v práve a s nimi súvisiacu potrebu aplikácie analógie považuje za samozrejmu súčasť interpretácie právnych predpisov. Podľa Ústavného súdu totiž platí, že

*„zákonodarca pri tvorbe právneho predpisu spravidla vychádza z toho, čo je bežné, z tzv. normálnych prípadov, pričom osobitné, špecifické situácie, ktoré život prináša, môžu uniknúť jeho pozornosti. V takýchto prípadoch nemôžu súdy postupovať formalisticky a zohľadniť iba doslovné znenie zákona, ktorého aplikácia môže mať protiústavné dôsledky. V prípadoch medzery zákona, ak sú dané podmienky pre dotváranie práva súdom, je súd k dotváraniu práva nielenže oprávnený, vychádzajúc z princípu rovnosti, dokonca povinný. Inštitút analógie je tak legitímnou metódou aplikácie práva a využíva sa v prípadoch, ak určitý spoločenský vzťah nie je upravený konkrétnym ustanovením príslušného zákona, resp. iného právneho predpisu (analogia legis), resp. ak existuje spoločenský vzťah, na ktorý nepamätá právna norma, ktorá by ho regulovala (analogia iuris) (II. ÚS 317/09).*³⁷¹

Ukážkovým príkladom aplikácie analógie je stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu vo veci už zrušeného starého trestného zákona, č. 140/1961 Zb. Podľa § 41b zákona č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov platilo, že

„Ak súd v trestnom konaní vydal na základe právneho predpisu, ktorý neskôr stratil účinnosť podľa čl. 125 Ústavy, rozsudok, ktorý nadobudol právoplatnosť, ale nebol vykonaný, strata účinnosti takého právneho predpisu, jeho časti alebo niektorého ustanovenia je dôvodom obnovy konania podľa ustanovení Trestného poriadku.“

V tomto prípade šlo o to, že Ústavný súd svojim nálezom³⁷² konštatoval protiústavnosť § 41 ods. 2 trestného zákona, ktorý tak ku dňu zverejnenia nálezu v Zbierke zákonov stratil účinnosť v súlade s § 41a ods. 1 zákona č. 38/1993 Z. z. V konaní pred Najvyšším súdom ale šlo o prípad, ktorý sa rozhodoval podľa starého trestného zákona, obsahujúceho v § 35 ods. 2 totožnú úpravu ako tá, ktorú Ústavný súd vyhlásil za protiústavnú v novom trestnom zákone. Na prvý pohľad preto aplikácia § 41b zákona č. 38/1993 Z. z., a teda ani povolenie obnovy konania neprípadovalo

³⁷⁰ Rozsudok Najvyššieho súdu z 27. 1. 2022, sp. zn. 5 Cdo 121/2021, publikovaný v Zbierke, č. 8/2022, s. 58, bod 12.3.

³⁷¹ Uznesenie Ústavného súdu zo 16. 10. 2008, sp. zn. III. ÚS 388/2018, s. 12-13, bod 19.

³⁷² Nález Ústavného súdu z 28. 11. 2012, sp. zn. PL. ÚS 106/2011.

do úvahy. Rozsudok v trestnom konaní nebol vydaný na základe právneho predpisu zrušeného Ústavným súdom. Najvyšší súd ale pristúpil k analogickej aplikácii predmetného nálezu aj na starý trestný zákon, medzičasom zrušený, a vyniesol tento výrok:

„Rovnaké právne účinky, aké v zmysle § 41b ods. 1 zákona č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších prepisov (ďalej len dotknuté ustanovenie) vyvoláva vyhlásenie nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky z 28. novembra 2012, sp. zn. PL. ÚS 106/2011 v Zbierke zákonov Slovenskej republiky 21. decembra 2012 vo vzťahu k § 41 ods. 2 Trestného zákon, je potrebné pri použití extenzívnej interpretácie dotknutého ustanovenia vyvodit' aj vo vzťahu k ustanoveniu § 35 ods. 2, časť vety za bodkočiarkou Tr. zák. v znení účinnom od 1. septembra 2003 do 31. decembra 2005.“³⁷³

Podľa Najvyššieho súdu platí, že

„Dotknutý nález nemohol ustanovenie § 35 ods. 2 Tr. zák. v znení účinnom do 31. decembra 2005 zasiahnuť spôsobom uvedeným v čl. 125 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky, resp. v § 41a ods. 1 zák. č. 38/1993 Z. z. v znení neskorších predpisov, keďže ide o ustanovenie v čase rozhodovania ústavného súdu už zrušeného zákona (zrušeného ustanovením § 439 zák. č. 300/2005Z. z.). Také ustanovenie, resp. jeho časť teda nemôže stratiť účinnosť dňom vyhlásenia nálezu Ústavného súdu v zbierke zákonov, ako to predpokladá skôr uvedené ústavné aj zákonné ustanovenie – ak by tomu tak bolo, ústavný súd mohol vysloviť nesúlad právnych predpisov aj vo vzťahu k ustanoveniu, neuvedenému v návrhu na začatie príslušného konania (§ 40 zákona o organizácii ústavného súdu).

V nastalej situácii je potom potrebné použiť osobitnú formu rozširujúceho výkladu ustanovenia § 41a ods. 1 zák. č. 38/1993 Z. z. v znení neskorších predpisov a takto dotvoriť resp. vyplniť medzeru v zákone. Ide o typický prípad, v ktorom sa v záujme racionálneho a principiálne spravodlivého riešenia môže a má použiť tzv. sudcovská tvorba práva (a to i formou tzv. precedensu – ako prameňa práva).“^{374 375}

³⁷³ Stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu z 9. 12. 2014, sp. zn. Tpj 36/2014, publikované v Zbierke, č. 10/2015, s. 5.

³⁷⁴ Ibid, s. 7-8.

³⁷⁵ V tejto práci nerozlišujeme medzi sudcovskou tvorbou práva (alebo dotváraním práva) a aplikáciou analógie ako interpretáciou práva. V stručnosti ale uvádzame, že v zásade každá aplikácia analógie je v tomto duchu „dotváraním práva“, nakoľko interpret aplikuje právnu normu na skutkový stav, ktorý v skutočnosti táto norma (výslovne, *prima facie*) nereguluje. Naopak z dôsledného rozlišovania interpretácie práva a dotvárania práva vychádza okrem Najvyššieho súdu aj Ústavný súd v ďalej citovanom náleze.

Otázka, či Najvyšší súd v tomto prípade postupoval správne, sa stala predmetom konania pred Ústavným súdom vo veci vedenej pod sp. zn. II. ÚS 46/2015. V tomto konaní vydaný nález predstavuje jeden z najhodnotnejších zdrojov pre štúdium aplikácie analógie na medzery v právnom predpise. Predtým, než prejdeme jeho analýze, je dôležité upozorniť na jeden terminologický problém. Ústavný súd v tomto náleze dôsledne rozlišuje medzi aplikáciou analógie ako interpretáciou práva na jednej strane a sudcovským dotváraním práva na strane druhej. Bez toho, aby sme sa chceli púšťať do hlbšej polemiky s týmto terminologickým členením, uvádzame, že v našom členení ponímame všetky výkladové postupy súdu do interpretácie práva *largo sensu*, či už ide o analógiu alebo aj o iné výkladové metódy. Rozhodnutie Najvyššieho súdu preto interpretujeme tak, že Najvyšší súd na danú situáciu aplikoval analogicky § 41b ods. 1 zákona č. 38/1993 Z. z.³⁷⁶

Ústavný súd v prvom rade konštatoval, že

„nález ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 106/2011 z 28. novembra 2012 nepojednáva o ústavnej konformite časti asperačnej zásady podľa § 35 ods. 2 Trestného zákona č. 140/1961 Zb. [...a] § 35 ods. 2 Trestného zákona č. 140/1961 Zb. nestratil účinnosť v zmysle čl. 125 ústavy na základe rozhodnutia ústavného súdu o nesúlade právneho predpisu s ústavou.“³⁷⁷

Ústavný súd teda odmietol aplikáciu analógie a uviedol, že

„text a účel § 41b ods. 1 zákona o ústavnom súde neumožňuje pod prípady, ktoré táto právna norma predpokladá, subsumovať situáciu podaného návrhu na povolenie obnovy takého konania, v rámci ktorého bol navrhovateľovi uložený trest za použitia asperačnej zásady podľa Trestného zákona č. 140/1961 Zb. [...] Pri opačnom závere by už nešlo o extenzívny výklad právnej normy, ale o dotváranie právneho predpisu o novú právnu normu, teda o sudcovskú tvorbu práva.“³⁷⁸

To však neznamená, že by bol záver Najvyššieho súdu nesprávny. Naopak, podľa Ústavného súdu postupoval Najvyšší súd korektne a dospel k správne mu záveru. Úvahu Ústavného súdu tu napriek značnému rozsahu citujeme v jej úplnosti, nakoľko jej záber zjavne presahuje význam rozhodovanej kauzy a je tak dôležitým zdrojom poznania interpretačných úvah Ústavného súdu:

³⁷⁶ To ostatne vychádza z výroku a aj z niektorých častí odôvodnenia.

³⁷⁷ Nález Ústavného súdu z 3. 9. 2015, sp. zn. II. ÚS 46/2015, s. 23, bod 56.

³⁷⁸ Ibid, s. 24, bod 57.

„Sudcovská tvorba práva, kde konajúci sudca preberá na seba ad hoc úlohu zákonodarcu, je podmienená tým, že právna úprava konkrétnej oblasti spoločenských vzťahov alebo konkrétnej právnej otázky nie je adekvátne a zamietnutie návrhu z dôvodu, že právny predpis mlčí, by bolo zjavne nespravodlivé (Kelsen, H. *General Theory of Law and State*. Cambridge: Harvard University Press, 1949, s. 147-149). Sudca v tomto prípade musí predpokladať, že ak by vec prerokúval zákonodarca, právnu normu aplikovateľnú na daný prípad by vytvoril, a keďže sudca nemôže odmietnuť spravodlivosť (*denegatio iustitiae*), musí preberať na seba ad hoc úlohu zákonodarcu a právo dotvoriť (Kelsen, H. *General Theory of Law and State*. Cambridge: Harvard University Press, 1949, s. 149).

Inak povedané, sudcovská tvorba práva je nástrojom vyplňania medzier v právnom predpise (*gaps in the law/lacunae legis*). **Pri medzerách v právom predpise ide o absenciu právnej úpravy (špecifického pravidla) v prípadoch, kde je vzhľadom na ciele zákonodarcu alebo celkový kontext zákona táto právna úprava (toto špecifické pravidlo) legitímne očakávaná** (porov. Larenz, K. *Methodenlehre der Rechtswissenschaft*. Sechste, neubearbeitete Auflage. Berlin, Heidelberg, New York: SpringerVerlag, 1991, s. 375). Je preto ústavne aprobovateľné vyplniť túto medzeru prostredníctvom rozhodovacej činnosti príslušných orgánov verejnej moci [porov. rozhodnutie Spolkového ústavného súdu Spolkovej republiky Nemecko (ďalej len »Nemecko«) 1 BvR 1631/08 z 30. 8. 2010, bod 64].

Sudca vyplňa medzeru v právnom predpise spôsobom, ktorý zachováva vnútornú harmóniu medzi neúplným právnym predpisom (právnou normou) a právnou normou, ktorú svojou činnosťou »vytvára« (Barak, A. *Purposive Interpretation in Law*. Princeton: Princeton University Press, 2005, s. 71 - 72). Deje sa tak predovšetkým za pomoci analógie použitej za reštriktívnych, prísnych podmienok (porov. rozhodnutie Spolkového ústavného súdu Nemecka 1 BvR 1905/02 zo 6. 12. 2005, bod 56), tzn. aplikáciou základných princípov (ustanovení) toho istého všeobecne záväzného právneho predpisu, ktoré upravujú skutkovú podstatu najpodobnejšiu danému skutkovému stavu či právnej otázke (*analógia legis*) alebo aplikáciou základných princípov (ustanovení) všeobecne záväzného právneho predpisu svojím obsahom najbližšieho (*analógia iuris*) k aplikovanému všeobecne záväznému právnemu predpisu, v ktorom absentuje relevantná právna norma. Vylúčené však nie je ani odvolávanie sa na všeobecné princípy vlastné ústavnému poriadku, princípy spravodlivosti a pod.

(porov. Barak, A. *Purposive Interpretation in Law*. Princeton: Princeton University Press, 2005, s. 71 - 72).

Stanovisko trestnoprávneho kolégia najvyššieho súdu č. Tpj 36/2014 je teda prejavom sudcovskej tvorby práva a jeho reálnym obsahom je »doplnenie« § 41b zákona o ústavnom súde o právnu normu v znení: »Rovnaké právne účinky, aké v zmysle § 41b ods. 1 zákona o ústavnom súde vyvoláva vyhlásenie nálezu ústavného súdu o nesúlade právneho predpisu, jeho časti alebo niektorého ustanovenia s právnym predpisom vyššej právnej sily podľa čl. 125 ústavy, je potrebné vyvodiť aj vo vzťahu k takému právnemu predpisu, jeho časti alebo niektorému ustanoveniu, ktorý v čase rozhodovania ústavného súdu už nebol platný a účinný, ale upravoval obsahovo identické právne normy ako tie, o ktorých nesúlade s právnym predpisom vyššej právnej sily ústavný súd rozhodol nálezom podľa čl. 125 ústavy.«

Ústavný súd hodnotí, že v situácii, kde text a účel § 41b ods. 1 zákona o ústavnom súde neumožňuje pod prípady, ktoré táto právna norma predpokladá, subsumovať situáciu podaného návrhu na povolenie obnovy takého konania, v rámci ktorého bol navrhovateľovi uložený trest za použitia asperačnej zásady podľa Trestného zákona č. 140/1961 Zb., pričom nepovolí obnovu konania v situácii, kde bol navrhovateľovi ukladaný trest za použitia asperačnej zásady podľa § 35 ods. 2 Trestného zákona č. 140/1961 Zb. a kde podľa mienky ústavného súdu závery vyplývajúce z nálezu ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 106/2011 z 28. novembra 2012 sa musia v zmysle záverov ústavného súdu uvedených v bode 55 vzťahovať aj na § 35 ods. 2 Trestného zákona č. 140/1961 Zb. v časti »súd uloží páchatel'ovi trest v hornej polovici takto určenej trestnej sadzby odňatia slobody«, by bolo zjavne nespravodlivé a vo vzťahu k ochrane ústavných práv dotknutej osoby neudržateľné, je potrebné takúto sudcovskú tvorbu práva hodnotiť ako akceptovateľnú do času, kým na vzniknutú situáciu (medzeru v právnom predpise) nezareaguje zákonodarca, prípadne ústavný súd v konaní o súlade § 35 ods. 2 Trestného zákona č. 140/1961 Zb. v časti »súd uloží páchatel'ovi trest v hornej polovici takto určenej trestnej sadzby odňatia slobody« s právnym predpisom vyššej právnej sily na základe kvalifikovaného návrhu aktívne legitimovaného subjektu. [...]

Rozdiel v interpretácii právneho predpisu (právnej normy) a vyplňaním medzier právneho predpisu (právnej normy) spočíva v tom, že kým pri vyplňaní medzier v právnom predpise sudca »pridáva« text do textu právneho predpisu, v rámci

interpretácie právneho predpisu sudca priraduje význam existujúcemu textu právneho predpisu (právnej normy), a to prípadne až na samu hranicu sémantiky (porov. Barak, A. Purposive Interpretation in Law. Princeton: Princeton University Press, 2005, s. 66; Melzer F. Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 78 - 79).“³⁷⁹

Za spornú možno označiť aplikáciu analógie Najvyšším súdom v prípade bezdôvodného obohatenia spôsobeného neplatnosťou zmluvy. V tejto kauze prenajímateľ prenajal vec nájomcovi, avšak táto zmluva bola neplatná, a to kvôli chýbajúcemu súhlasu obce, ktorý bol zákonom vyžadovaný. Následne došlo k zmene vlastníka predmetnej veci, avšak nájomca o tom nebol informovaný. Šlo o to, či sa nájomca užívaním veci bezdôvodne obohatil na neskoršom vlastníkovi – celý čas platil nájomné pôvodnému vlastníkovi. Na prípad platnej nájomnej zmluvy dopadal § 680 ods. 2 občianskeho zákonníka, podľa ktorého platilo, že

„Ak dôjde k zmene vlastníctva k prenajatej veci, vstupuje nadobúdateľ do právneho postavenia prenajímateľa a nájomca je oprávnený zbaviť sa svojich záväzkov voči prvšiemu vlastníkovi, len čo mu bola zmena oznámená alebo nadobúdateľom preukázaná.“

Súdy všetkých stupňov odmietali aplikovať toto ustanovenie s odôvodnením, že zmluva bola neplatná. Najvyšší súd dospel k opačnému názoru:

„Vzhľadom na to, že žiadne ustanovenie Občianskeho zákonníka ani iného právneho predpisu neupravuje dôsledky zmeny vlastníctva k veci prenechanej do užívania na základe neplatnej nájomnej zmluvy, treba ich podľa názoru dovolacieho súdu posudzovať analogicky podľa ustanovenia § 680 ods. 2 Občianskeho zákonníka. Analogické použitie tohto ustanovenia, upravujúceho dôsledky rovnakej situácie v prípadoch existujúceho nájmu, umožňuje citované ustanovenie § 853 ods. 1 Občianskeho zákonníka.“³⁸⁰

Ako sme uviedli vyššie, podmienkou pre korektnú aplikáciu analógie je záver, že aplikované pravidlo sa vzťahuje na situácie, ktoré sú v relevantných ohľadoch obdobné ako posudzovaný prípad. V tejto veci je ale prinajmenšom sporné, či zmena vlastníctva k veci prenechanej do užívania na základe *platnej* nájomnej zmluvy na jednej strane a naopak *neplatnej* nájomnej zmluvy na druhej strane sú dostatočne podobné. Neplatné právne úkony nevyvolávajú

³⁷⁹ Nález Ústavného súdu z 3. 9. 2015, sp. zn. II. ÚS 46/2015, s. 24-27, body 60-66. V citácii zámerne ponechávame aj odkazy na doktrínálnu literatúru, aby bolo prehľadné, s akými zdrojmi súd pracuje.

³⁸⁰ Rozsudok Najvyššieho súdu z 15. 12. 2005, sp. zn. 4 Cdo 237/2005, publikovaný v Zbierke, č. 37/2007, s. 55.

zamýšľané právne účinky, a teda v celkom kľúčovom ohľade sa od platných právnych úkonov líšia.

Analógiu možno aplikovať tiež v prípadoch, keď procesný predpis nepamätá na situáciu, ktorá ale môže nastať, a neobsahuje tak napríklad ustanovenie o tom, ako alebo v akej forme má súd v danej situácii rozhodnúť. Najvyšší súd takýmto spôsobom použil analógiu pri rozhodovaní o dovolaní obvineného proti rozhodnutiu o predĺžení lehoty trvania väzby. Podľa § 368 ods. 1 trestného poriadku (vo vtedajšom znení) platilo, že

„Dovolanie možno podať proti rozhodnutiu súdu, ktorým bola vec právoplatne skončená.“

Ustanovenie § 368 bolo nadpísané ako *„Prípustnosť a účinok“*, pričom ods. 1 sa týkal prípustnosti a ods. 2 účinku. Problémom bolo, že § 382 o odmietnutí dovolania neupravovalo postup súdu v prípade, že je dovolanie neprípustné. Najvyšší súd rozhodol, že je treba postupovať analogicky a dovolanie z dôvodu neprípustnosti odmietnuť.³⁸¹ V súčasnosti už trestný poriadok obsahuje § 382 písm. f), podľa ktorého súd odmietne dovolanie, ak

„bolo podané proti rozhodnutiu, proti ktorému dovolanie nie je prípustné.“

Táto zmena bola realizovaná až zákonom č. 262/2011 Z. z. s účinnosťou od 1. 9. 2011. Medzitým Najvyšší súd pokračoval v analogickej aplikácii – napríklad v kauze, kde bolo podané dovolanie proti neprávoplatnému trestnému rozkazu, resp. proti stanovisku súdu.³⁸²

Aplikácia analógie je pochopiteľne možná aj v civilnom procesnom práve, čo výslovne konštatoval aj Ústavný súd.³⁸³

Analógia je veľmi častým interpretačným nástrojom v oblasti tzv. správneho trestania. Túto skutočnosť vyjadril pomerne presne Najvyšší súd:

„Podľa názoru súdu v Slovenskej republike chýba procesný predpis, ktorý by upravoval zásady správneho trestania. Z tohto dôvodu, keďže administratívne trestanie má aj podľa štrasburskej judikatúry trestnoprávny charakter, treba vychádzať z Ústavy Slovenskej republiky (čl. 50) a analogicky aj z Trestného zákona. Napokon v administratívnom trestaní treba rešpektovať Doporučenie [Rady Európy (91)1 z 13. februára 1991 (relative aux sanctions administratives), podľa ktorého pre ukladanie administratívnych sankcií platia analogicky zásady ukladania sankcií

³⁸¹ Uznesenie Najvyššieho súdu z 13. 7. 2006, sp. zn. 1 Tdo V-3/2006, publikované v Zbierke, č. 18/2007.

³⁸² Uznesenie Najvyššieho súdu z 28. 1. 2009, sp. zn. 6 Tdo 45/2008, publikované v Zbierke, č. 22/2009.

³⁸³ Uznesenie Ústavného súdu z 24. 9. 2008, sp. zn. II. ÚS 345/08, s. 11.

trestných s tým, že správny (administratívny) postih protiprávneho chovania možno uplatniť len v primeranej lehote].³⁸⁴

Vyššie uvedený záver však neznamená, že by sa – pri absencii špeciálnej úpravy – na správne trestanie *automaticky* vzťahovali všetky normy trestného práva hmotného či procesného. Tak napríklad zásadu zákazu *reformatio in peius* nemožno automaticky aplikovať na všetky konania týkajúce sa správneho trestania. Okrem iného kvôli tomu, že zatiaľ čo v trestnom konaní môže chrániť verejný záujem na spravodlivom potrestaní prokurátor, v správnom trestaní taký orgán nie je – správny orgán, ktorý o veci meritórne rozhoduje, zároveň iniciuje správne konanie. V oblasti správneho trestania preto neexistuje orgán, ktorý by svojim odvolaním zohrával podobnú rolu ako prokurátor v trestnom konaní.³⁸⁵

Príkladom, kedy naopak súd konštatoval, že je namieste analogicky aplikovať trestný zákon na problematiku správneho trestania, je rozhodnutie Najvyššieho súdu o tzv. absorpcii sadzieb. Najvyšší súd tu konštatoval, že

„Na rozdiel od Trestného zákona, právne predpisy, ktoré zakotvujú skutkové podstaty správnych deliktov neupravujú postup správnych orgánov pri postihu za súbeh viacerých deliktov. Pri súbehu viacerých správnych deliktov pri nedostatku špeciálnej úpravy je potrebné použiť »analogiae legis« tzv. absorpčnú zásadu. Jej podstata tkvie v absorpcii sadzieb (teda prísnejší trest pohlcuje miernejší). Zbiehajúce sa delikty sú tak postihnuté len trestom určeným pre najťažší z nich [...].³⁸⁶

Judikatúra Najvyššieho súdu a Ústavného súdu pomerne prehľadne špecifikuje, za akých okolností naopak analógia nie je prípustným interpretačným nástrojom. Ide jednak o časti právneho poriadku, v ktorých je záujem na ochrane právnej istoty tak intenzívny, že analogickú interpretáciu vylučuje, a jednak o špecifické situácie – bez ohľadu na právne odvetvie, ktorého sa interpretácia týka –, ktoré analógiu znemožňujú.

Aplikovateľnosť analógie je značne okresaná v trestnom práve hmotnom. Najvyšší súd v tejto súvislosti judikoval, že

„Analógia je pri aplikácii Trestného zákona neprípustná v zmysle rozširovania podmienok trestnosti činu nad rámec zákona. V iných smeroch je prípustná, ak

³⁸⁴ Rozsudok Najvyššieho súdu z 28. 4. 2005, sp. zn. 3 Sžn 68/2004, publikovaný v Zbierke, č. 10/2008, s. 62-63.

³⁸⁵ Rozsudok Najvyššieho súdu z 9. 6. 2015, sp. zn. 3 Sžhp 1/2013, s. 22. Tento právny názor aproboval Ústavný súd v náleze z 13. 1. 2016, sp. zn. I. ÚS 505/2015, s. 29, bod 45.

³⁸⁶ Rozsudok Najvyššieho súdu z 24. 7. 2019, sp. zn. 6 Asan 16/2018, publikovaný v Zbierke, č. 67/2019, s. 107, bod 31.

v prospech páchatel'a odstraňuje medzeru v zákone a zodpovedá zmyslu a významu riešenej otázky vo vzťahu k analogicky použitému ustanoveniu.³⁸⁷

V tomto konkrétnom prípade dospel súd k záveru, že analógiu možno aplikovať aj v trestnom práve hmotnom:

*„Ak možno páchatel'ovi trestného činu pri uzavretí a schválení dohody o vine a treste mimoriadne znížiť trest podľa § 39 ods. 2 písm. d/, ods. 4 Trestného zákona, teda v situácii vopred dohodnutého trestu, možno (teda nie obligatórne) naposledy označené ustanovenie per analogiam a pri použití argumentu a minori ad maior (od menšieho k väčšiemu) použiť aj v prípade uznania viny podľa § 257 ods. 1 písm. b/, c/ Trestného poriadku (po prijatí takého vyhlásenia súdom), keďže páchatel' (procesne ako obžalovaný) neodvolateľne prijal všetky právne účinky uznania viny (dokonca) bez toho, aby bolo akýmkoľvek spôsobom predznamenané rozhodnutie súdu o druhu a výške uloženého trestu.“*³⁸⁸

Naopak, analógia v trestnom práve procesnom je v zásade prípustná.³⁸⁹

Aplikácia analógie je neprípustná tiež v niektorých ďalších oblastiach verejného práva. Tak podľa Najvyššieho súdu platí, že

*„Vo verejnom práve založiť existenciu finančno-právneho nároku voči orgánu štátnej správy analógiou iuris je vylúčené.“*³⁹⁰

Podobne Najvyšší súd odmietol tiež analogické určovanie súdneho poplatku, a to v prípade, ktorý sa týkal odvolania oprávnenej proti uzneseniu prvostupňového súdu o zastavení exekúcie:

*„Pokiaľ nie je stanovená sadzba súdneho poplatku za určitý druh konania v sadzobníku, teda pokiaľ určité konanie nie je ako poplatkový úkon uvedené v sadzobníku, v rámci tohto konania nevzniká ani poplatková povinnosť za odvolacie konanie. Nebolo by totiž možné určiť ani výšku súdneho poplatku za odvolacie konanie, ktorá sa rovná sadzbe súdneho poplatku za prvostupňové konanie. **Analogické určovanie výšky súdneho poplatku neprichádza do úvahy, pretože v zmysle článku 59 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky dane a poplatky možno ukladať zákonom alebo na základe zákona, a ak***

³⁸⁷ Stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu z 27. 6. 2017, sp. zn. Tpj 55/2016, publikované v Zbierke, č. 44/2017, s. 5, časť právnej vety stanoviska.

³⁸⁸ Ibid.

³⁸⁹ Uznesenie Ústavného súdu z 24. 6. 2003, sp. zn. II. ÚS 122/03, s. 8.

³⁹⁰ Rozsudok Najvyššieho súdu z 29. 1. 2009, sp. zn. 3 Sžf 41/2008, s. 9.

zákon o súdnych poplatkoch ukladá poplatkové povinnosti, musia byť tieto povinnosti stanovené jasne a jednoznačne.³⁹¹

Za prekonané a preto celkom nepoužiteľné považujeme stanovisko Ústavného súdu, podľa ktorého je analógia neprípustná tiež v oblasti ústavného práva.³⁹²

Jednou z možných štruktúr argumentu analógiou môže byť špecifický argument *a fortiori*. Na základe tohto (teleologického) argumentu tvrdíme, že ak sa má určitá dispozícia právnej normy vzťahovať na nejaký prípad *a*, je o to dôvodnejšie, aby sa vzťahovala aj na prípad *b*. Inými slovami, aplikácia dispozície na prípad *a* je odôvodnená nejakým účelom, hodnotou či princípom, a tento účel, hodnota či princíp je silnejšie a intenzívnejšie prítomný v prípade *b*.

Prvým variantom argumentu *a fortiori* je tzv. argument *a maiori ad minus*, od väčšieho k menšiemu. Pre príklad môžeme odkázať na stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu:

*„Ak je pre rozhraničenie viacčinného súbehu a recidívy trestných činov rozhodujúci [...] moment výstrahy páchatela prvým odsudzujúcim rozhodnutím súdu v prípade vyhlásenia rozsudku, a to aj takého, ktorý bol (dokonca), na základe riadneho alebo mimoriadneho opravného prostriedku, zrušený nadriadeným súdom ako chybný, pokiaľ v ďalšom konaní (predsa len) došlo k právoplatnému odsúdeniu za dotknutý čin (táto výkladová téza je súčasťou vyššie zmienenej judikatúrnej konštrukcie), platí také riešenie rovnako (argument *a maiori ad minor*) v prípade trestného rozkazu, ktorý bol zrušený »len« v dôsledku podania odporu stranou, avšak k právoplatnému odsúdeniu v ďalšom priebehu konania tiež došlo.*“³⁹³

Inými slovami, ak má uvedený právny následok nastať v prípade, kedy je zvrátenie rozsudku o niečo náročnejšie (prostredníctvom odvolania, ktoré odvolací súd posúdi ako dôvodné), musí nastať aj v prípade, kedy je toto zvrátenie celkom jednoduché (prostredníctvom odporu, ktorý nemusí byť odôvodnený a ktorý, s určitým zjednodušením, bez ďalšieho vedie k zrušeniu rozsudku).

Najvyšší súd v inej trestnej veci aplikoval argument *a minori ad maius*, teda od menšieho k väčšiemu. Jednalo sa o prípad interpretácie § 15 ods. 2 vety prvej zákona č. 154/2010 Z. z. o európskom zatýkacom rozkaze, podľa ktorého platilo, že

³⁹¹ Rozsudok Najvyššieho súdu z 29. 3. 2007, sp. zn. 4 Cdo 39/2007, publikovaný v Zbierke, č. 7/2008, s. 44-45.

³⁹² Uznesenie Ústavného súdu z 28. 6. 1999, sp. zn. I. ÚS 30/99, s. 33, 46.

³⁹³ Stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu z 3. 10. 2018, sp. zn. Tpj 31/2018, publikované v Zbierke, č. 59/2018, s. 16.

„Sudca krajského súdu je povinný do 48 hodín od prevzatia zadržanej osoby a od doručenia návrhu prokurátora na vzatie do predbežnej väzby túto osobu vypočúť a rozhodnúť o jej vzatí do predbežnej väzby alebo ju prepustiť na slobodu.“

Ustanovenie § 15 bolo nadpísané ako *Predbežná väzba*. Toto ustanovenie bolo do zákona včlenené novelizačným zákonom č. 344/2012 Z. z. – ten ale nechal nezmenený § 16 (nadpísaný ako *Vydávacie väzba*), ktorý tak nestanovil povinnosť výsluchu pred rozhodnutím o vydávacej väzbe. Najvyšší súd ale túto povinnosť dovodil na základe teleologického výkladu:

„Logickým použitím argumentu *a minori ad maius* (od menšieho k väčšiemu) je však potrebné dospieť k záveru, že pri závažnejšom zásahu do osobnej slobody, ktorým je vydávacia väzba oproti predbežnej väzbe (pomerne striktné časové obmedzenie predbežnej väzby vzhľadom na jej spätosť výlučne s poskytnutím originálu európskeho zatýkacieho rozkazu, ako púhym predpokladom ďalšieho postupu v konaní), bude potrebné vyžiadať osobu vypočúť aj (a predovšetkým) pred rozhodovaním o vydávacej väzbe.“³⁹⁴

Závažnejší zásah do osobnej slobody tak fakticky viedol k analogickej aplikácii § 15 ods. 2 vety druhej zákona aj na inštitút vydávacej väzby.

5.12 *Singularia non sunt extendenda*

Ako sme uviedli v podkapitole 5.3 pri argumentácii *a simili*, medzi ideály právneho štátu patrí hodnotová koherencia právneho poriadku. S tým súvisí aj zásada *singularia non sunt extendenda*. Podľa tejto zásady platí, že ustanovenia, ktoré predstavujú výnimku z ochrany určitej hodnoty či zásady, ktorá je pre právny poriadok základná, by nemali byť interpretované príliš rozširujúcim spôsobom. V zhode s Melzerom pritom za klasifikačné kritérium nepovažujeme, či sa jedná o výnimku z legislatívno-technického alebo z kvantitatívneho hľadiska – dôležité je, že sa jedná o nesystémový zásah do určitej základnej hodnoty či zásady.³⁹⁵

Pre účely tejto podkapitoly nepovažujeme za rozhodujúce, či je táto zásada formulovaná ako zákaz analogického rozširovania výnimočných (nesystémových) ustanovení alebo „len“ ich rozširovania v zmysle extenzívneho výkladu. Pointa je rovnaká, keďže v zmysle tejto zásady

³⁹⁴ Stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu z 25. 9. 2017, sp. zn. Tpj 40/2017, publikované v Zbierke, č. 52/2017, s. 15.

³⁹⁵ MELZER, F.: *Metodologie nalézání práva*, s. 149-151, 185.

majú byť výnimočné (nesystémové) ustanovenia interpretované čo najstriedmejšie, aby tak nedochádzalo k prílišnému zásahu do hodnôt či princípov, ktoré sú týmito ustanoveniami dotknuté.

Za originálnu aplikáciu zásady *singularia non sunt extendenda* možno označiť rozsudok Najvyššieho súdu v kauze vedenej pod sp. zn. 5 Cdo 194/2008. Šlo tu o výklad § 19 ods. 2 zákona č. 328/1991 Zb. o konkurze a vyrovnaní, podľa ktorého

„Súd uloží tomu, kto uplatňuje, že sa vec nemala do súpisu [legislatívna skratka pre súpis podstaty – § 18 ods. 1] zaradiť, aby v lehote určenej súdom podal žalobu proti správcovi na súde, ktorý vyhlásil konkurz. V prípade, že žaloba nie je podaná včas, predpokladá sa, že vec je do súpisu zahrnutá oprávnene.“

Najvyšší súd v kontexte prezumpcie zahrnutia veci do súpisu podstaty uviedol, že

„Výklad právnej normy ustanovujúcej právnu domnienku (prezumpciu), keďže sa pri ňom musí zabezpečiť najvyššia miera právnej istoty, musí byť doslovný (adekvátny) a nemôže byť v žiadnom prípade rozširujúci.“³⁹⁶

Máme za to, že sa jedná o aplikáciu zásady *singularia non sunt extendenda*, keďže inštitút právnej domnienky predstavuje istú výnimku zo štandardného postupu pri procesnom dokazovaní.

Za ďalší príklad aplikácie tejto zásady, odôvodnenej ústavným rozmerom kauzy, považujeme rozhodnutie Najvyššieho súdu interpretujúce § 134 ods. 2 exekučného poriadku. Predmetné ustanovenie znie takto:

„Exekúciu predajom nehnuteľnosti nemožno vykonať, ak je povinnému v konaní o určenie vlastníctva podľa osobitného predpisu [odkaz pod čiarou poukazuje na § 137 písm. c) civilného sporového poriadku] vykonateľným neodkladným opatrením uložená povinnosť zdržať sa prevodu vlastníckeho práva k nej.“

Najvyšší súd vo svojom rozhodnutí odmietol takú interpretáciu, podľa ktorej

„konaním o určenie vlastníctva je každé konanie, ktorého výsledok môže mať vplyv na subjekt vlastníctva exekvovanej veci, teda napríklad aj konanie o vyhlásenie vôle. Uvedené ustanovenie totiž spája zákaz vykonania exekúcie predajom nehnuteľností len s existenciou predbežného opatrenia, ktorým bola povinnému uložená povinnosť zdržať

³⁹⁶ Rozsudok Najvyššieho súdu z 11. 9. 2009, sp. zn. 5 Cdo 194/2008, publikovaný v Zbierke, č. 25/2010, s. 19.

*sa prevodu vlastníctva k exekvovanej veci, ak toto bolo vydané v konaní o určenie vlastníctva.*³⁹⁷

Svoj interpretačný záver odôvodnil poukazom na čl. 2 ods. 2 Ústavy:

*„Pre výklad a aplikáciu tohto právneho predpisu platí článok 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, podľa ktorého štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. **Zákaz vykonania exekúcie predajom nehnuteľností, pri splnení zákonom stanovených podmienok, je výnimkou z inak všeobecnej povinnosti súdneho exekútora vykonávať exekučnú činnosť. Táto výnimka musí byť formulovaná a aj vykladaná jednoznačne tak, aby nevznikali pochybnosti o tom, či tu je daná prekážka pre výkon exekučnej činnosti. Inak by totiž mohol byť zmarený účel vykonávania exekúcie. Tejto požiadavke zodpovedá doslovný jazykový výklad, podľa ktorého zákaz vykonania exekúcie predajom nehnuteľností možno spájať len s predbežným opatrením, ukladajúcim povinnému zdržať sa prevodu vlastníckeho práva, vydaným v konaní o určovacej žalobe, predmetom ktorej je určenie vlastníctva k exekvovanej veci.**“*³⁹⁸

Ústavnoprávny rozmer malo aj rozhodnutie Najvyššieho súdu, v ktorom odmietol vylúčenie rozhodnutia Úradu priemyselného vlastníctva v určovacom konaní zo súdneho prieskumu podľa § 248 písm. b) občianskeho súdneho poriadku. Podľa tohto ustanovenia platilo, že

„Súdy nepreskúmajú rozhodnutia, ktorých vydanie závisí výlučne od posúdenia zdravotného stavu osôb alebo technického stavu vecí, ak samy osebe neznamenujú právnu prekážku výkonu povolania, zamestnania alebo podnikateľskej alebo inej hospodárskej činnosti.“

Najvyšší súd svoje rozhodnutie odôvodnil takto:

*„Súdny prieskum zákonnosti rozhodnutí orgánov verejnej správy na základe žalôb proti rozhodnutiam a postupom správnych orgánov podľa druhej hlavy piatej časti O. s. p. je založený na princípe generálnej klauzuly s negatívnou enumeráciou (čl. 46 ods. 2, veta prvá Ústavy SR), z ktorého vyplýva, že súdy v zásade preskúmajú všetky rozhodnutia orgánov verejnej správy, okrem tých, ktoré zákon výslovne z prieskumu vylučuje. Uvedené ustanovenie je súčasne dôležitou interpretačnou pomôckou, pretože **výnimky z aplikácie ústavy, i keď sú ustanovené zákonom, nie je možné vykladať extenzívne,***

³⁹⁷ Rozsudok Najvyššieho súdu z 25. 6. 2008, sp. zn. 4 MCdo 22/2007, publikovaný v Zbierke, č. 38/2014, s. 67.

³⁹⁸ Ibid.

*ale reštriktívne. Vzhľadom na to prístup k výkladu ust. § 248, písm. b) O. s. p. je reštriktívny. Ďalší prvok pre reštriktívny výklad tohto ustanovenia je daný pojmom »výlučná« závislosť rozhodnutia od posúdenia technického stavu veci v ustanovení § 248, písm. b) O. s. p. Zákonnú výluky je preto možné aplikovať iba v nevyhnutnom rozsahu a výlučne na časť správnej úvahy, kde dochádza k posúdeniu technického stavu veci. Uvedený výkladový princíp sa vzťahuje i na ďalšiu časť hypotézy tejto právnej – prekážka výkonu povolania, zamestnania, alebo podnikateľskej činnosti alebo inej hospodárskej činnosti.*³⁹⁹

Zásadu *singularia non sunt extendenda* aplikoval Najvyšší súd tiež pri posudzovaní prípustnosti mimoriadnych opravných prostriedkov. Najvyšší súd dospel k záveru, že základná metahodnota právnej istoty velí v prvom rade chrániť záväznosť a nezmeniteľnosť právoplatného rozhodnutia súdu:

*„Základná idea mimoriadnych opravných prostriedkov vychádza z toho, že právna istota a stabilita nastolené právoplatným rozhodnutím sú v právnom štáte narušiteľné len mimoriadne a výnimočne. Najvyšší súd zastáva názor, podľa ktorého zo samej (výnimočnej) podstaty každého mimoriadneho opravného prostriedku vyplýva, že právnou úpravu stanovujúcu podmienky, za ktorých je prípustné prelomiť záväznosť a nezmeniteľnosť právoplatného rozhodnutia súdu, nemožno interpretovať rozširujúco; namieste je tu skôr reštriktívny výklad (vid' rozhodnutia najvyššieho súdu sp. zn. 3Cdo/319/2013, 1Cdo/348/2013, 3Cdo/357/2016, 3ECdo/154/2013, 3Cdo/208/2014).*⁴⁰⁰

³⁹⁹ Uznesenie Najvyššieho súdu z 13. 12. 2007, sp. zn. 3 SžoKS 153/2006, publikované v Zbierke, č. 83/2011, s. 107.

⁴⁰⁰ Uznesenie Najvyššieho súdu z 25. 7. 2017, sp. zn. 4 Obdo 18/2017, publikované v Zbierke, č. 81/2018, s. 39-40, bod 9.

Záver

Cieľom tejto práce, tak ako sme ho definovali v úvode, bolo vyplniť medzeru v slovenskej doktrínálnej debata spočívajúcu v analýze využívania jednotlivých výkladových postupov v aplikačnej praxi súdov. S použitím Wintrovej klasifikácie interpretačných metód a zásad sme analyzovali veľké množstvo rozhodnutí predovšetkým slovenského Ústavného súdu a Najvyššieho súdu. Čitateľ môže posúdiť, do akej miery sa podarilo cieľ práce splniť a do akej nie.

V práci sme sa sústredili skôr na analýzu využívania jednotlivých výkladových postupov, bez toho, aby sme do hĺbky rozoberali všeobecnejšie otázky interpretácie práva. Napriek tomu sa v závere pokúsime formulovať niekoľko téz, ktoré charakterizujú a zovšeobecňujú interpretáciu práva vrcholovými súdmi Slovenskej republiky, a ktoré prípadne môžu slúžiť ako podnet k ďalšiemu výskumu a štúdiu.

V prvom rade platí, že Ústavný súd ani Najvyšší súd sa vo všeobecnosti nijak nevymykajú z európskych (kontinentálnych) štandardov interpretácie práva. Oba súdy používajú štandardné a zaužívané interpretačné zásady a metódy a nesnažia sa o nejakú vlastnú inovatívnu či dokonca revolučnú metodológiu. Do značnej miery pritom čerpajú zo zahraničnej doktríny a judikatúry, napríklad českej a nemeckej.

Ústavný súd a Najvyšší súd zastávajú v otázke vzťahu jednotlivých interpretačných metód v zásade pluralistické a pragmatické stanovisko. Inými slovami, jednotlivé interpretačné metódy a zásady nemajú medzi sebou pevne dané hierarchické vzťahy. Otázka prednosti konkrétnych metód a zásad závisí od konkrétneho prípadu a nemožno ju rigidne vymedziť *a priori*. Aj keď možno nájsť početné prípady, kedy jedna či druhá metóda výkladu prevážila, ani jeden z uvedených súdov nevychádza kontinuálne z jedného striktného poňatia interpretácie, ktoré by preferovalo dôraz na text a systematiku právneho predpisu (textualizmus), na zámer jeho tvorcov (intencionalizmus) či na objektívne chápaný účel práva (purpozivizmus).

Vyššie uvedené nič nemení na tom, že zvlášť Ústavný súd v priebehu svojej činnosti postupne ustupoval od rigidnejších a konzervatívnejších názorov v prospech pragmatickejšieho prístupu. Dokumentovať to možno napríklad na názore na výlučnosť doslovného výkladu či na nemožnosť prekonania záverov uznesenia o výklade Ústavy.

Z hľadiska medzinárodného práva je u Ústavného súdu (a sprostredkovane aj Najvyššieho súdu) zaujímavý dôraz na Dohovor a na jeho výklad z dielne ESLP. To je pozoruhodné zvlášť v situácii, kedy medzinárodné zmluvy o ochrane základných práv a slobôd nie sú – na rozdiel od Českej republiky – súčasťou ústavného poriadku a formálne sa tak nachádzajú pod samotnou Ústavou. Napriek tomu má Dohovor a judikatúra ESLP nezastupiteľnú rolu v právnom poriadku Slovenskej republiky.

V poslednom rade si tu dovoľíme poukázať na dva problematické body, na ktoré sme pomerne často narážali pri práci s judikatúrou. Zvlášť v praxi Ústavného súdu sa nedarí dostatočne napĺňať zásadu diskurzívnej záväznosti judikatúry. Dochádza tak k veľkému množstvu prípadov, kedy sa Ústavný súd odklonil od určitej judikatúry, ale tento odklon dostatočne (často dokonca vôbec) nezdôvodnil. Pritom v teoretickej rovine sa Ústavný súd viackrát prihlásil k zásade, podľa ktorej musí byť judikatórny odklon riadne oznámený a zdôvodnený.

Druhým problémom je nedostatočná reflexia používania historickej metódy výkladu. Ako bolo poukázané v práci, táto metóda má mnohé slabé stránky, ktoré znižujú jej legitimitu aj praktickú využiteľnosť. Bohužiaľ v judikatúre Ústavného súdu ani Najvyššieho súdu zatiaľ neboli tieto problematické body dostatočne analyzované a používanie historickej metódy výkladu je tak jednak pomerne nekonzistentné a zároveň nedostatočne argumentačne podložené.

Veríme, že naša práca prispela k prebádaniu doposiaľ podceňovanej oblasti právnej teórie a praxe. Zároveň dúfame, že sa otázka interpretácie práva bude v budúcnosti tešiť väčšej pozornosti právnej doktríny.

Zoznam použitých skratiek právnych predpisov a medzinárodných zmlúv

civilný mimosporový poriadok	zákon č. 161/2015 Z. z., civilný mimosporový poriadok
civilný sporový poriadok	zákon č. 160/2015 Z. z., civilný sporový poriadok
Dohovor	Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, publikovaný ako oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 209/1992 Zb.
legislatívne pravidlá vlády	uznesenie vlády Slovenskej republiky zo 4. mája 2016, č. 164, v znení neskorších uznesení vlády
Listina	Listina základných práv a slobôd, uvedená ústavným zákonom č. 23/1991 Zb., ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd ako ústavný zákon Federálneho zhromaždenia Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky
občiansky súdny poriadok	zákon č. 99/1963 Zb., občiansky súdny poriadok
obchodný zákonník	zákon č. 513/1991 Zb., obchodný zákonník
starý trestný poriadok	zákon č. 141/1961 Zb., o trestnom konaní súdnom (trestný poriadok)
starý trestný zákon	zákon č. 140/1961 Zb., trestný zákon
trestný poriadok	zákon č. 301/2005 Z. z., trestný poriadok
trestný zákon	zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákon
Ústava	Ústava Slovenskej republiky, č. 460/1992 Zb.
zákon o policajnom zbore	zákon č. 171/1993 Z. z., o policajnom zbore
zákon o súdnych poplatkoch	zákon Slovenskej národnej rady č. 71/1992 Zb., o súdnych poplatkoch a poplatku za výpis z registra trestov
zákon o súdoch	zákon č. 757/2004 Z. z., o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov
zákon o súdoch a sudcoch	zákon č. 335/1991 Z. z., o súdoch a sudcoch
zákon o tvorbe právnych predpisov	zákon č. 400/2015 Z. z., o tvorbe právnych predpisov a o Zbierke zákonov Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov
zákon o ústavnom súde	zákon č. 314/2018 Z. z., o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov

zákon o rodine

zákon č. 36/2005 Z. z., o rodine a o zmene a doplnení
niektorých zákonov

Zoznam použitých zdrojov

1. Zoznam použitej literatúry

- ALEXEY, R.: *Pojem a platnosť práva*. Bratislava: Kalligram, 2009.
- ARISTOTELES: *Etika Nikomachova*. Bratislava: Kalligram, 2011.
- BARRETT, A. C.: *Congressional Insiders and Outsiders*. In: The University of Chicago Law Review, Vol. 84, 2017.
- BRANNON, V. C.: *Statutory Interpretation: Theories, Tools, and Trends*. In: Congressional Research Service, 18. 5. 2022. [cit. 10. 5. 2024] Dostupné z: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R45153/2>
- CANALE, D.; TUZET, G.: *On the Contrary. Inferential Analysis and Ontological Assumptions of the A Contrario Argument*. In: Bocconi Legal Studies Research Paper No. 2007-03, 2007.
- DRGONEC, J.: *Ústava Slovenskej republiky. Komentár*. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck SK, 2019.
- DWORKIN, R.: *Riša práva*. Bratislava: Kalligram, 2014.
- EIG, L. M.: *Statutory Interpretation: General Principles and Recent Trends*. In: Congressional Research Service, 24. 9. 2014. [cit. 10. 5. 2024] Dostupné z: <https://sgp.fas.org/crs/misc/97-589.pdf>
- ESKRIDGE JR., W. N.: *Dynamic Statutory Interpretation*. In: University of Pennsylvania Law Review, Vol. 135, No. 6, 1987.
- ESKRIDGE JR., W. N.: *Public Values in Statutory Interpretation*. In: University of Pennsylvania Law Review, Vol. 137, No. 4, 1989.
- FRANKFURTER, F.: *Some Reflections on the Reading of Statutes*. In: Columbia Law Review, Vol. 47, No. 4, 1947.
- GÁBRIŠ, T.: *Preskriptívna teória práva*. Bratislava: VEDA, 2020.
- GORSUCH, N. M.: *2016 Sumner Canary Memorial Lecture: Of Lions and Bears, Judges and Legislators, and the Legacy of Justice Scalia*. In: Case Western Reserve Law Review, Vol. 66, Issue 4, 2016.
- HODÁS, M.: *Odstraňovanie kontradiktórnosti noriem v aplikačnej praxi a doktrína racionálneho zákonodarcu*. In: Právny obzor, 94, č. 4, 2011.
- HOLMES, O. W.: *The Theory of Legal Interpretation*. In: Harvard Law Review, Vol. 12, No. 6, 1899.
- HRUBANIČOVÁ, I.: *Pravda skrytá v práve*. In: SME [online]. 10. 1. 2013. [cit. 10. 5. 2024] Dostupné z: <https://komentare.sme.sk/c/6662658/pravda-skryta-v-prave.html>
- CHOVANEC, J.: *Ústava Slovenskej republiky – základný zákon štátu*. Bratislava: Procom, 2002.

- JAMBOR, D.: *Koncepcia materiálneho jadra Ústavy Slovenskej republiky vo svetle nálezu Ústavného súdu Slovenskej republiky Pl. ÚS 21/2014*. Praha, 2021. Diplomová práca. Univerzita Karlova, Právnická fakulta. Vedúci práce JUDr. Ondřej Preuss, Ph.D.
- KAVANAUGH, B.: *Fixing Statutory Interpretation*. In: Harvard Law Review, Vol. 43, Issue 129, 2016.
- KÁČER, M.: *Na okraji krajnej núdze. O prepisovaní zákonov počas ich aplikácie*. Praha: Leges, 2015.
- KÁČER, M.: *Prečo zotrvať pri rozhodnutom. Teória záväznosti precedentu*. Praha: Leges, 2014.
- LEE, T. R.; MOURITSEN, S. C.: *Judging Ordinary Meaning*. In: The Yale Law Journal, Vol. 127, No. 4, 2018.
- LALÍK, T.: *Test proportionality a ústavný súd: vzostupy a pády*. In: Justičná revue, 74, č. 12, 2022.
- MANNING, J. F.: *Why Does Congress Vote on Some Texts but Not Others?* In: Tulsa Law Review, Vol. 51, Issue 2, 2015.
- MCGINLEY: *Note. Textualism as Fair Notice*. In: Harvard Law Review, Vol. 123, Issue 2, 2009.
- MELZER, F.: *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011.
- MILLER, G. P.: *Pragmatics and the Maxims of Interpretation*. In: Wisconsin Law Review, 1990.
- MRVA, M.; TURČAN, M.: *Interpretácia a argumentácia v práve*. Bratislava: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016.
- OGURČÁK, Š.; PRUSÁK, J. In: ČIČ, M. a kolektív. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Žilina: Eurokódex, 2012
- POSNER, R. A.: *Statutory Interpretation – in the Classroom and in the Courtroom*. In: University of Chicago Law Review, 1983.
- PROCHÁZKA, R.: *Lud a sudcovia v konštitučnej demokracii*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011.
- PROCHÁZKA, R.; KÁČER, M.: *Teória práva*. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019
- RADIN, M.: *Statutory Interpretation*. In: Harvard Law Review, Vol. 43, No. 6, 1930.
- SOBEK, T.: *Argumenty teorie práva*. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2008.
- SOLAN, L. M.: *The New Textualists' New Text*. In: Loyola of Los Angeles Law Review, Vol. 38, No. 5, 2005.
- STARR, K. W.: *Observations About the Use of Legislative History*. In: Duke Law Journal, Vol. 36, Issue 3, 1987.
- TALEB, N. N.: *Antifragile*. Bratislava: Citadella, 2014.
- The Rule of „Ejusdem Generis“*. In: Virginia Law Review, Vol. 4, No. 1, 1916.

TURČAN, M.: *K argumentu e silentio a argumentu ex dicto*. In: Právníprostor.cz [online]. 18. 4. 2017 [cit. 10. 5. 2024]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/k-argumentu-e-silentio-a-argumentu-ex-dicto>.

VOZÁR, J. *Právo proti nekalej súťaži*. Bratislava: Veda, 2013.

WINTR, J.: *Metody a zásady interpretace práva*. 2. vydání. Praha: Auditorium, 2019.

ZWEIGERT, K.; PUTTFARKEN, H.-J.: *Statutory Interpretation – Civilian Style*. In: Tulane Law Review, Vol. 44, Issue 4, 1970.

2. Zoznam použitej judikatúry

Ústavný súd Slovenskej republiky

Uznesenie Ústavného súdu z 2. 6. 1993, sp. zn. I. ÚS 39/93

Uznesenie Ústavného súdu z 18. 5. 1994, sp. zn. PL. ÚS 5/93

Uznesenie Ústavného súdu z 31. 5. 1994, sp. zn. I. ÚS 20/94

Nález Ústavného súdu z 19. 10. 1994, sp. zn. PL. ÚS 5/94

Uznesenie Ústavného súdu z 11. 4. 1995, sp. zn. I. ÚS 18/95

Uznesenie Ústavného súdu z 24. 5. 1995, sp. zn. PL. ÚS 18/95

Uznesenie Ústavného súdu z 10. 10. 1995, sp. zn. II. ÚS 128/95

Nález Ústavného súdu z 27. 2. 1996, sp. zn. PL. ÚS 7/96

Nález Ústavného súdu z 3. 4. 1996, sp. zn. PL. ÚS 38/95

Nález Ústavného súdu z 12. 9. 1996, sp. zn. PL. ÚS 37/95

Nález Ústavného súdu z 22. 4. 1997, II. ÚS 23/96

Nález Ústavného súdu z 12. 5. 1997, sp. zn. II. ÚS 28/96

Uznesenie Ústavného súdu z 13. 5. 1997, sp. zn. I. ÚS 61/96

Uznesenie Ústavného súdu z 21. 5. 1997, II. ÚS 31/97

Nález Ústavného súdu z 9. 9. 1997, sp. zn. PL. ÚS 8/96

Nález Ústavného súdu z 28. 10. 1997, sp. zn. II. ÚS 47/97

Nález Ústavného súdu z 28. 10. 1997, sp. zn. II. ÚS 59/97

Uznesenie Ústavného súdu z 10. 12. 1997, sp. zn. II. ÚS 65/97

Nález Ústavného súdu zo 7. 1. 1998, sp. zn. II. ÚS 48/97

Uznesenie Ústavného súdu z 5. 2. 1998, sp. zn. I. ÚS 3/98
Uznesenie Ústavného súdu z 12. 2. 1998, sp. zn. PL. ÚS 3/98
Nález Ústavného súdu zo 4. 3. 1998, sp. zn. PL. ÚS 17/96
Nález Ústavného súdu z 24. 6. 1998, sp. zn. PL. ÚS 13/97
Nález Ústavného súdu z 15. 10. 1998, sp. zn. II. ÚS 71/97
Nález Ústavného súdu z 11. 3. 1999, sp. zn. PL. ÚS 15/98
Uznesenie Ústavného súdu zo 17. 3. 1999, sp. zn. II. ÚS 31/99
Nález Ústavného súdu z 16. 6. 1999, sp. zn. II. ÚS 10/99
Nález Ústavného súdu z 22. 6. 1999, sp. zn. PL. ÚS 14/98
Nález Ústavného súdu z 23. 6. 1999, sp. zn. PL. ÚS 38/99
Uznesenie Ústavného súdu z 28. 6. 1999, sp. zn. I. ÚS 30/99
Nález Ústavného súdu z 31. 1. 2001, sp. zn. III. ÚS 64/00
Uznesenie Ústavného súdu z 8. 3. 2001, sp. zn. III. ÚS 26/01
Uznesenie Ústavného súdu z 24. 4. 2001, sp. zn. PL. ÚS 3/00
Nález Ústavného súdu z 10. 7. 2001, sp. zn. I. ÚS 13/00
Nález Ústavného súdu z 18. 10. 2001, sp. zn. II. ÚS 55/98
Uznesenie Ústavného súdu zo 4. 7. 2002, sp. zn. III. ÚS 89/02
Nález Ústavného súdu zo 7. 11. 2002, sp. zn. PL. ÚS 25/01
Uznesenie Ústavného súdu z 24. 6. 2003, sp. zn. II. ÚS 122/03
Nález Ústavného súdu zo 17. 5. 2004, sp. zn. PL. ÚS 38/03
Nález Ústavného súdu zo 17. 5. 2004, sp. zn. PL. ÚS 38/03, odlišné stanovisko sudkyne Ľudmily Gajdošíkovej a sudcu Eduarda Barányho.
Nález Ústavného súdu z 23. 6. 2005, sp. zn. PL. ÚS 9/04
Nález Ústavného súdu z 6. 10. 2005, sp. zn. PL. ÚS 8/04
Nález Ústavného súdu SR z 12. 4. 2007, sp. zn. II. ÚS 148/06
Nález Ústavného súdu z 2. 8. 2007, sp. zn. III. ÚS 4/07
Nález Ústavného súdu zo 4. 12. 2007, sp. zn. PL. ÚS 12/01
Nález Ústavného súdu zo 17. 1. 2008, sp. zn. III. ÚS 348/06
Nález Ústavného súdu z 27. 2. 2008, sp. zn. II. ÚS 171/05
Uznesenie Ústavného súdu zo 16. 4. 2008, sp. zn. PL. ÚS 10/07

Uznesenie Ústavného súdu zo 16. 4. 2008, sp. zn. PL. ÚS 10/07, odlišné stanovisko sudkyne Ľudmily Gajdošíkovej a sudcov Ladislava Orosza a Lajosa Mészárosa

Nález Ústavného súdu z 28. 8. 2008, sp. zn. IV. ÚS 192/08

Nález Ústavného súdu z 18. 9. 2008, sp. zn. I. ÚS 241/07

Uznesenie Ústavného súdu z 24. 9. 2008, sp. zn. II. ÚS 345/08

Nález Ústavného súdu z 1. 10. 2008, sp. zn. I. ÚS 252/07

Nález Ústavného súdu z 1. 10. 2008, sp. zn. PL. ÚS 22/06

Uznesenie Ústavného súdu zo 16. 10. 2008, sp. zn. III. ÚS 388/2018

Nález Ústavného súdu zo 4. 2. 2009, sp. zn. I. ÚS 117/07

Nález Ústavného súdu z 2. 6. 2009, sp. zn. III. ÚS 70/09

Nález Ústavného súdu z 1. 7. 2009, sp. zn. II. ÚS 398/08

Nález Ústavného súdu z 9. 7. 2009, sp. zn. I. ÚS 28/09

uznesenie Ústavného súdu z 23. 9. 2009, sp. zn. PL. ÚS 14/06

Uznesenie Ústavného súdu z 29. 9. 2009, sp. zn. II. ÚS 317/09

Uznesenie Ústavného súdu zo 4. 2. 2010, sp. zn. II. ÚS 36/2010

Nález Ústavného súdu zo 4. 5. 2010, sp. zn. III. ÚS 72/2010

Nález Ústavného súdu z 2. 6. 2010, sp. zn. PL. ÚS 23/06

Nález Ústavného súdu z 8. 12. 2010, sp. zn. I. ÚS 306/2010

Nález Ústavného súdu z 26. 1. 2011, sp. zn. PL. ÚS 3/09

Uznesenie Ústavného súdu zo 17. 2. 2011, sp. zn. IV. ÚS 46/2011

Nález Ústavného súdu z 5. 10. 2011, sp. zn. I. ÚS 351/2010

Uznesenie Ústavného súdu z 22. 11. 2011, sp. zn. IV. ÚS 499/2011

Uznesenie Ústavného súdu z 9. 5. 2012, sp. zn. PL. ÚS 7/2012

Nález Ústavného súdu zo 4. 7. 2012, sp. zn. PL. ÚS 111/2011

Uznesenie Ústavného súdu z 24. 10. 2012, sp. zn. PL. ÚS 4/2012

Nález Ústavného súdu z 28. 11. 2012, sp. zn. PL. ÚS 106/2011

Uznesenie Ústavného súdu zo 14. 12. 2012, sp. zn. IV. ÚS 637/2012

Nález Ústavného súdu z 3. 7. 2013, sp. zn. PL. ÚS 1/2012

Uznesenie Ústavného súdu z 29. 10. 2013, sp. zn. PL. ÚS 6/2013

Uznesenie Ústavného súdu z 29. 10. 2013, sp. zn. PL. ÚS 6/2013, odlišné stanovisku sudcu Ľubomíra Dobríka

Nález Ústavného súdu z 5. 2. 2014, sp. zn. I. ÚS 217/2013
Nález Ústavného súdu z 28. 10. 2014, sp. zn. PL. ÚS 24/2014
Nález Ústavného súdu z 12. 11. 2014, sp. zn. PL. ÚS 2/2013
Uznesenie Ústavného súdu z 18. 2. 2015, sp. zn. PL. ÚS 34/2014
Nález Ústavného súdu zo 17. 3. 2015, sp. zn. III. ÚS 571/2014
Nález Ústavného súdu zo 6. 5. 2015, sp. zn. IV. ÚS 520/2012
Nález Ústavného súdu z 10. 6. 2015, sp. zn. PL. ÚS 12/2014
Nález Ústavného súdu z 3. 9. 2015, sp. zn. II. ÚS 46/2015
Nález Ústavného súdu z 20. 10. 2015, sp. zn. III. ÚS 375/2015
Nález Ústavného súdu zo 4. 11. 2015, sp. zn. PL. ÚS 14/2014
Nález Ústavného súdu z 25. 11. 2015, sp. zn. PL. ÚS 27/2015
Nález Ústavného súdu z 13. 1. 2016, sp. zn. I. ÚS 505/2015
Uznesenie Ústavného súdu z 1. 6. 2016, sp. zn. I. ÚS 348/2016
Uznesenie Ústavného súdu z 2. 3. 2017, sp. zn. II. ÚS 789/2016
Uznesenie Ústavného súdu zo 7. 8. 2018, sp. zn. III. ÚS 294/2018
Uznesenie Ústavného súdu z 19. 9. 2018, sp. zn. PLz. ÚS 2/2018
Uznesenie Ústavného súdu z 19. 9. 2018, sp. zn. PLz. ÚS 2/2018, odlišné stanovisko sudcov Ladislava Orosza a Marianny Mochnáčovej
Nález Ústavného súdu z 5. 12. 2018, sp. zn. II. ÚS 695/2017
Nález Ústavného súdu z 30. 1. 2019, sp. zn. PL. ÚS 21/2014

Najvyšší súd Slovenskej republiky

Rozsudok Najvyššieho súdu z 20. 2. 2003, sp. zn. Sž-o-KS 87/03, publikovaný v Zbierke, č. 8/2005
Rozsudok Najvyššieho súdu z 26. 8. 2003, sp. zn. 2 Cdo 67/03, publikovaný v Zbierke, č. 36/2005
Rozsudok Najvyššieho súdu z 29. 4. 2004, sp. zn. Sžn 114/03, publikovaný v Zbierke, č. 20/2005
Rozsudok Najvyššieho súdu z 28. 4. 2005, sp. zn. 3 Sžn 68/2004, publikovaný v Zbierke, č. 10/2008
Rozsudok Najvyššieho súdu z 31. 5. 2005, sp. zn. 1 Cdo 190/2004, publikovaný v Zbierke, č. 39/2006
Uznesenie Najvyššieho súdu zo 17. 6. 2005, sp. zn. 2 Cdo 128/2005, publikované v Zbierke, č. 59/2005
Rozsudok Najvyššieho súdu z 30. 9. 2005, sp. zn. 1 Obdo V 6/2004, publikovaný v Zbierke, č. 56/2006
Rozsudok Najvyššieho súdu z 29. 11. 2005, sp. zn. 4 Cdo 9/2005, publikovaný v Zbierke, č. 26/2007
Rozsudok Najvyššieho súdu z 15. 12. 2005, sp. zn. 4 Cdo 237/2005, publikovaný v Zbierke, č. 37/2007

Stanovisko obchodného kolégia Najvyššieho súdu zo 16. 12. 2005, sp. zn. 1 Obpj 1/2005, publikované v Zbierke, č. 21/2006

Uznesenie Najvyššieho súdu z 11. 7. 2006, sp. zn. 2 Tdo 5/2006, publikované v Zbierke, č. 24/2007

Uznesenie Najvyššieho súdu z 13. 7. 2006, sp. zn. 1 Tdo V-3/2006, publikované v Zbierke, č. 18/2007

Rozsudok Najvyššieho súdu z 29. 3. 2007, sp. zn. 4 Cdo 39/2007, publikovaný v Zbierke, č. 7/2008

Uznesenie Najvyššieho súdu z 28. 6. 2007, sp. zn. 1 Tdo V - 5/2007, publikované v Zbierke, č. 65/2007

Uznesenie Najvyššieho súdu z 13. 12. 2007, sp. zn. 3 SžoKS 153/2006, publikované v Zbierke, č. 83/2011

Rozsudok Najvyššieho súdu z 30. 1. 2008, sp. zn. 1 MCdo 10/2006, publikovaný v Zbierke, č. 50/2008

Rozsudok Najvyššieho súdu z 29. 5. 2008, sp. zn. 4 So 189/2007, publikovaný v Zbierke, č. 68/2008

Rozsudok Najvyššieho súdu z 25. 6. 2008, sp. zn. 4 MCdo 22/2007, publikovaný v Zbierke, č. 38/2014

Stanovisko Najvyššieho súdu z 26. 6. 2008, sp. zn. Obpj 3/2006, publikované v Zbierke, č. 19/2008

Rozsudok Najvyššieho súdu z 10. 7. 2008, sp. zn. 3 Obdo 19/2007, publikovaný v Zbierke, č. 16/2010

Uznesenie Najvyššieho súdu z 28. 1. 2009, sp. zn. 6 Tdo 45/2008, publikované v Zbierke, č. 22/2009

Rozsudok Najvyššieho súdu z 29. 1. 2009, sp. zn. 3 Sžf 41/2008

Uznesenie Najvyššieho súdu z 31. 7. 2009, sp. zn. 1 MCdo 8/2008, publikované v Zbierke, č. 31/2010

Rozsudok Najvyššieho súdu z 22. 10. 2009, sp. zn. 7 Sžso 8/2009, publikovaný v Zbierke, č. 64/2011

Rozsudok Najvyššieho súdu z 16. 12. 2009, sp. zn. 6 Sžo 303/2009, publikovaný v Zbierke, č. 48/2011

Rozsudok Najvyššieho súdu z 1. 7. 2010, sp. zn. 8 Sžp 1/2010, publikovaný v Zbierke, č. 102/2011

Uznesenie Najvyššieho súdu z 28. 7. 2010, sp. zn. 4 Cdo 93/2009, publikované v Zbierke, č. 33/2014

Rozsudok Najvyššieho súdu z 11. 9. 2009, sp. zn. 5 Cdo 194/2008, publikovaný v Zbierke, č. 25/2010

Uznesenie Najvyššieho súdu z 27. 10. 2010, sp. zn. 5 Cdo 322/2009, publikované v Zbierke, č. 33/2011

Uznesenie Najvyššieho súdu z 27. 10. 2010, sp. zn. 6 Cdo 209/2010, publikované v Zbierke, č. 26/2011

Rozsudok Najvyššieho súdu z 18. 11. 2010, sp. zn. 5 Tdo 24/2010, publikovaný v Zbierke, č. 5/2012

Uznesenie Najvyššieho súdu z 28. 1. 2011, sp. zn. 5 Cdo 129/2010, publikované v Zbierke, č. 27/2011

Stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu z 30. 5. 2011, publikované v Zbierke, č. 3/2012

Uznesenie Najvyššieho súdu z 29. 11. 2011, sp. zn. 5 Cdo 212/2010, publikované v Zbierke, č. 35/2013

Stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu z 12. 12. 2011, sp. zn. Tpj 8/2011, publikované v Zbierke, č. 114/2012

Uznesenie Najvyššieho súdu z 21. 12. 2011, sp. zn. 2 Cdo 155/2011

Rozsudok Najvyššieho súdu z 19. 1. 2012, sp. zn. 8 Sžp 8/2011

Rozsudok Najvyššieho súdu z 29. 2. 2012, sp. zn. 7 Cdo 75/2011, publikovaný v Zbierke, č. 30/2013

Uznesenie Najvyššieho súdu z 12. 11. 2012, sp. zn. 3 Cdo 302/2012, publikované v Zbierke, č. 63/2014

Rozsudok Najvyššieho súdu z 28. 2. 2013, sp. zn. 5 Sži 20/2012, publikovaný v Zbierke, č. 106/2013

Uznesenie Najvyššieho súdu zo 6. 5. 2014, sp. zn. 1 Obdo 11/2011, publikované v Zbierke, č. 32/2016

Stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu z 9. 12. 2014, sp. zn. Tpj 54/2013, publikované v Zbierke, č. 12/2015

Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo 15. 4. 2015, sp. zn. 10 Sža 13/2015, publikovaný v Zbierke, č. 100/2015

Rozsudok Najvyššieho súdu z 26. 5. 2015, sp. zn. 2 Cdo 400/2013, publikovaný v Zbierke, č. 14/2018

Rozsudok Najvyššieho súdu z 9. 6. 2015, sp. zn. 3 Sžhpu 1/2013

Uznesenie Najvyššieho súdu z 26. 7. 2016, sp. zn. 2 Tdo 46/2016, publikované v Zbierke, č. 10/2017

Rozsudok Najvyššieho súdu z 23. 11. 2016, sp. zn. 3 Sžo 70/2015, publikovaný v Zbierke, č. 34/2017

Uznesenie Najvyššieho súdu zo 6. 3. 2017, sp. zn. 3 Cdo 6/2017

Stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu z 27. 6. 2017, sp. zn. Tpj 55/2016, publikované v Zbierke, č. 44/2017

Uznesenie Najvyššieho súdu z 25. 7. 2017, sp. zn. 4 Obdo 18/2017, publikované v Zbierke, č. 81/2018

Rozsudok Najvyššieho súdu z 31. 7. 2017, sp. zn. 6 MCdo 1/2016, publikovaný v Zbierke, č. 61/2018

Stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu z 25. 9. 2017, sp. zn. Tpj 40/2017, publikované v Zbierke, č. 52/2017

Uznesenie Najvyššieho súdu z 31. 10. 2017, sp. zn. 6 Cdo 129/2017

Rozsudok Najvyššieho súdu z 9. 11. 2017, sp. zn. 5 Tdo 83/2016, publikovaný v Zbierke, č. 47/2018

Uznesenie Najvyššieho súdu z 24. 1. 2018, sp. zn. 6 Cdo 29/2017

Rozsudok Najvyššieho súdu z 21. 2. 2018, sp. zn. 6 Asan 9/2017, publikovaný v Zbierke, č. 52/2018

Rozsudok Najvyššieho súdu z 24. 4. 2018, sp. zn. 1 Cdo 147/2017, publikovaný v Zbierke, č. 60/2018

Rozsudok Najvyššieho súdu zo 7. 6. 2018, sp. zn. 5 To 5/2018, publikovaný v Zbierke, č. 101/2018

Uznesenie Najvyššieho súdu z 19. 6. 2018, sp. zn. 1 Sžk 14/2017

Stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu z 3. 10. 2018, sp. zn. Tpj 31/2018, publikované v Zbierke, č. 59/2018

Uznesenie Najvyššieho súdu z 3. 10. 2018, sp. zn. 1 TdoV 9/2017, publikované v Zbierke, č. 97/2018

Uznesenie Najvyššieho súdu z 20. 11. 2018, sp. zn. 2 Ndt 38/2018, publikované v Zbierke, č. 21/2019

Rozsudok Najvyššieho súdu z 24. 7. 2019, sp. zn. 6 Asan 16/2018, publikovaný v Zbierke, č. 67/2019

Rozsudok Najvyššieho súdu z 11. 12. 2019, sp. zn. 4 Obdo 84/2018, publikovaný v Zbierke, č. 64/2020
Rozsudok Najvyššieho súdu zo 6. 2. 2020, sp. zn. 5 Tdo 66/2019, publikovaný v Zbierke, č. 26/2020
Uznesenie Najvyššieho súdu z 25. 5. 2020, sp. zn. 4 Ndob 9/2020, publikované v Zbierke, č. 45/2020
Stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu zo 17. 6. 2020, sp. zn. Tpj 46/2020, publikované v Zbierke, č. 22/2020
Rozsudok Najvyššieho súdu z 26. 11. 2020, sp. zn. 5 Cdo 27/2017, publikovaný v Zbierke, č. 3/2021
Uznesenie Najvyššieho súdu z 25. 2. 2021, sp. zn. 1 V Obdo 1/2020, publikované v Zbierke, č. 55/2021
Uznesenie Najvyššieho súdu z 25. 2. 2021, sp. zn. 5 Cdo 10/2019, publikované v Zbierke, č. 81/2021
Uznesenie Najvyššieho súdu z 30. 11. 2021, sp. zn. 2 Cdo 69/2020, publikované v Zbierke, č. 16/2022
Rozsudok Najvyššieho súdu z 27. 1. 2022, sp. zn. 5 Cdo 121/2021, publikovaný v Zbierke, č. 8/2022

Iné súdy Slovenskej republiky

Rozsudok Vyššieho vojenského súdu Trenčín z 26. 1. 2005, sp. zn. 1 To-31/2004, publikovaný v Zbierke, č. 23/2005
Uznesenie Vyššieho vojenského súdu v Trenčíne z 3. 3. 2008, sp. zn. 4 To 2/2008, publikované v Zbierke, č. 23/2008
Uznesenie Krajského súdu v Trenčíne z 8. 2. 2016, sp. zn. 23 Tpo 15/2016, publikované v Zbierke, č. 53/2016

Najvyšší súd Spojených štátov Amerických

Harrison v. PPG Industries, Inc., 446 U.S. 578 (1980)
Arcadia v. Ohio Power Co., 498 U.S. 73 (1990)
Washington Dep't of Social Servs. v. Keffeler, 537 U.S. 371 (2003)
Barton v. Barr, 140 S. Ct. 1442 (2020)

Európsky súd pre ľudské práva

Avdić a ďalší proti Bosne a Hercegovine, rozsudok z 19. 11. 2013, č. 28357/11, 31549/11 a 39295/11

Súdny dvor Európskej únie

Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie, veľkej komory, z 5. 10. 2004, Pfeiffer, C-397/01

Metódy a zásady interpretácie práva v judikatúre Ústavného súdu a Najvyššieho súdu Slovenskej republiky

Abstrakt

Predkladaná práca rozoberá problematiku interpretácie práva a používania jednotlivých výkladových metód a zásad v judikátornej praxi slovenských vrcholových súdov. Metodologicky vychádza z Wintrovej klasifikácie jednotlivých interpretačných metód na jazykovú, systematickú, historickú a teleologickú, a z ich ďalšieho členenia na jednotlivé interpretačné zásady.

Rozsah jednotlivých kapitol a podkapitol sa líši podľa významu, ktorý možno jednotlivým metódam a zásadám prikladať, ako aj podľa množstva rozhodnutí, ktoré tieto metódy a zásady aplikujú. Relatívne menší priestor je venovaný historickej metóde výkladu, ktorá je v rozoberanej judikatúre aplikovaná menej často a s použitím menej obsiahlej argumentácie súdu. Naopak značný rozsah má podkapitola o vyplňaní medzier analógiou, ktorá odráža bohatú a podnetnú judikatúru vrcholových súdov.

Práca analyzuje primárne judikatúru Ústavného súdu a Najvyššieho súdu Slovenskej republiky v rokoch 1993-2022, a to konkrétne 92 rozhodnutí Ústavného súdu, 72 rozhodnutí Najvyššieho súdu a 3 rozhodnutia nižších súdov.

Impulzom k napísaniu práce bola skutočnosť, že na Slovensku chýba doktrínálna literatúra, ktorá by prehľadne a do hĺbky rozoberala problematiku interpretácie práva v praxi vrcholových súdov Slovenskej republiky. Obdoba Wintrovej práce *Metody a zásady interpretace práva* v slovenskom prostredí doposiaľ bohužiaľ absentuje.

Cieľom práce je podrobne preskúmať judikatórnu činnosť uvedených súdov v oblasti interpretácie práva a kriticky zhodnotiť jej problematické body. Pri niektorých rozhodnutiach zásadného významu autor cituje rozsiahlejšie pasáže rozhodnutí, na ktorých sa snaží poukázať na kľúčové aspekty určitej interpretačnej zásady. Tam, kde je odôvodnenie súdu do istej miery kontroverzné, formuluje autor svoje výhrady k použitej argumentácii.

Kľúčové slová

interpretácia práva, výklad práva, metodológia práva

Metody a zásady interpretace práva v judikatuře Ústavního soudu a Nejvyššího soudu Slovenské republiky

Abstrakt

Předkládaná práce rozebírá problematiku interpretace práva a používání jednotlivých výkladových metod a zásad v judikatorní praxi slovenských vrcholových soudů. Metodologicky vychází z Wintrovy klasifikace jednotlivých interpretačních metod na jazykovou, systematickou, historickou a teleologickou, a z jejich dalšího členění na jednotlivé interpretační zásady.

Rozsah jednotlivých kapitol a podkapitol se liší podle významu, který lze jednotlivým metodám a zásadám přiřadit, jakož i podle množství rozhodnutí, která tyto metody a zásady aplikují. Relativně menší prostor je věnován historické metodě výkladu, která je v rozebírané judikatuře aplikována méně často a s použitím méně obsáhlé argumentace soudu. Naopak značný rozsah má podkapitola o vyplňování mezer analogií, která odráží bohatou a podnětnou judikaturu vrcholových soudů.

Práce analyzuje primárně judikaturu Ústavního soudu a Nejvyššího soudu Slovenské republiky v letech 1993-2022, a to jmenovitě 92 rozhodnutí Ústavního soudu, 72 rozhodnutí Nejvyššího soudu a 3 rozhodnutí nižších soudů.

Impulzem k napsání práce byla skutečnost, že na Slovensku chybí doktrinální literatura, která by přehledně a do hloubky rozebrala problematiku interpretace práva v praxi vrcholových soudů Slovenské republiky. Obdoba Wintrovy práce *Metody a zásady interpretace práva* zatím v slovenském prostředí bohužel absentuje.

Cílem práce je podrobně prozkoumat judikatorní činnost uvedených soudů v oblasti interpretace práva a kriticky zhodnotit její problematické body. Při některých rozhodnutích zásadního významu autor cituje rozsáhlejší pasáže rozhodnutí, na nichž se snaží poukázat na klíčové aspekty určité interpretační zásady. Tam, kde je odůvodnění do jisté míry kontroverzní, formuluje autor své výhrady k použité argumentaci.

Klíčová slova

interpretace práva, výklad práva, metodologie práva

Cannons and Principles of Construction of Law in the Case Law of the Constitutional Court and the Supreme Court of the Slovak Republic

Abstract

The presented work analyses the topic of legal interpretation and the use of cannons and principles of construction of law in the case law of Slovak high courts. The methodology of the work is based on Wintr's classification of cannons of interpretations into textual, systematic, historical, and teleological, and on further division of these cannons into principles of construction.

The scope of individual chapters and subchapters varies according to importance of the respective cannons and principles, as well as to quantity of decisions where these were applied. A smaller space is dedicated to historical cannon of interpretation, which is being applied less frequently and with less legal argumentation by the courts. On the other hand, the subchapter regarding the use of analogy is much broader, given the voluminous and interesting case law of the high courts.

The presented work analyses primarily the case law of the Constitutional Court and the Supreme Court of the Slovak Republic; namely it analyses 92 decisions of the Constitutional Court, 72 decisions of the Supreme Court, and 3 decisions of other courts.

It was the fact that currently there is no jurisprudence in Slovak Republic that would clearly and completely analyse the topic of legal interpretation in the case law of Slovak high court, that has driven the author to write the presented work. Currently there is, unfortunately, no parallel work to Wintr's *Cannons and Principles of Legal Construction* in the Slovak jurisprudence.

The aim of the presented work is to analyse in detail the case law of the abovementioned courts in the field of legal interpretation and to critically evaluate its problematic aspects. Where fundamental decisions are analysed, the author often quotes extensive parts of legal reasoning of the court, in order to emphasize an important aspect of the respective principle of construction. In case of questionable reasoning by the court, the author presents his own reservations against the court's argumentation.

Keywords

Legal interpretation, construction of law, legal methodology